

15785
872.1

87

ಉಕ್ಕಿನ ವೆಂಕಣ್ಣ ಯ್ಯನವರ ಸ್ಮಾರಕಗ್ರಂಥಮಾಲೆ—೨

ಕನ್ನಡ ಮಹಾಭಾರತ
ಉದ್ಯೋಗಪರ್ವ ಸಂಗ್ರಹ

ಸಂಪಾದಕರು :

ತ. ಸು. ಶಾಮರಾಯ

ಎಚ್. ಎಂ. ಶಂಕರನಾರಾಯಣರಾವ್

Intermediate College, Library.
MYSURU.

15785
872.1
3-7-47

ಕಾವ್ಯಾಲಯ :: ಮೈಸೂರು

ತಳುಕಿನ ವೆಂಕಣ್ಣ ಯ್ಯನವರ ಸ್ಮಾರಕ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ-೨
ಭಿಕ್ಷು

ಕನ್ನಡ ಮಹಾಭಾರತ
ಉದ್ಯೋಗಪರ್ವ ಸಂಗ್ರಹ

ಸಂಪಾದಕರು :

ತ. ಸು. ಶಾಮರಾಯ, ಬಿ.ಎ. (ಆನರ್ಸ್)
ಎಚ್. ಎಂ. ಶಂಕರನಾರಾಯಣರಾವ್, ಎಂ.ಎ.

Intermediate College, Library.	
M. S. R. E.	
Ass. No.	15985
Class No.	೪೭೨-೧
D. #	

ಪ್ರಕಾಶಕರು :
ಕಾವ್ಯಾಲಯ
ಮೈಸೂರು

ನೊಡಲನೆಯ ಮುದ್ರಣ ೧೯೪೬

ತಿದ್ದಿದ ಎರಡನೆಯ ಮುದ್ರಣ ೧೯೪೭

ಬೆಲೆ: ರೂ. ೧-೪-೦

ಎಲ್ಲ ಹಕ್ಕುಗಳೂ ಸಂಪಾದಕರಿಗೆ ಸೇರಿವೆ

ಮಾರಾಟಗಾರರು :
ವಿಶ್ವನಾಥ ಬುಕ್ ಡಿಪೋ
ಮೈಸೂರು

ಮುದ್ರಕರು :
ಆರ್. ಎನ್. ಹಬ್ಬು
ಉಷಾ ಪ್ರೆಸ್, ಮೈಸೂರು

ಮುನ್ನುಡಿ

ಈ ಮಾಲೆಯ ಎರಡನೆಯ ಗ್ರಂಥವಾದ ಉದ್ಯೋಗ ಪರ್ವ ಸಂಗ್ರಹ ನಾವು ಕೈಕೊಂಡಿರುವ ಕನ್ನಡ ಮಹಾ ಭಾರತ ಸಂಗ್ರಹದ ಮೊದಲನೆಯ ಸಂಪುಟ. ಈ ಸಂಗ್ರಹದ ವಿಷಯವಾಗಿ ಕೆಲವು ಮಾತುಗಳನ್ನು ವಾಚಕರ ಗಮನಕ್ಕೆ ತರಬಯಸುತ್ತೇನೆ.

ವ್ಯಾಸಮಹರ್ಷಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಣೀತವಾದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಮಹಾ ಭಾರತ ವಿಶ್ವಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಹು ಗಣ್ಯಸ್ಥಾನವನ್ನು ಗಳಿಸಿ ಕೊಂಡಿರುವ ಒಂದು ಮಹಾಕಾವ್ಯ. ಭರತಖಂಡದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಂತೂ ಅದಕ್ಕೆ ಅಗ್ರಸ್ಥಾನವೇ ವಿಸ್ತರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡ ವಾಚ್ಯವೂ ಅದರ 'ಲೋಕ ಪೂಜ್ಯತೆ' ಗೆ ಅಪೂರ್ವ ತಂದಿಲ್ಲ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ—ಈಗ ನಮಗೆ ತಿಳಿದಿರುವ ಮಟ್ಟಿಗೆ—ಭಾರತದ ಸೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ಮೊದಲಾಯಿತು. ಅಂದಿ ನಿದಲೂ ನಮ್ಮ ಜನ ಭಕ್ತಿಶ್ರದ್ಧೆಗಳಿಂದ, ಗೌರವದಿಂದ ಅದನ್ನು ಓದುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ, ಕೇಳುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಹಲ ವಾರು ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದೃಷ್ಟಿಕೋನಗಳಿಂದ ಆ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ವಿಶಿಷ್ಟ ಶೈಲಿಗಳಿಂದ ಅದನ್ನು ಬರೆದಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಈ ವಿವಿಧ ಭಾರತಗಳ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಜನಪ್ರಿಯವಾದ ಕಾವ್ಯ ಗದುಗಿನ ಭಾರತ.

ಗದುಗಿನ ಭಾರತ ಅಥವಾ ನಾರಣಪ್ಪನ ಭಾರತ ಬೃಹತ್ತು ಮಹತ್ತುಗಳೆರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಅನುಪಮವಾದ ಗ್ರಂಥ. ಅದರ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಕಂಡು ಮನ್ನಣೆಮಾಡಬೇಕಾದುದೇ. ಆದರೆ ಅದರ ಬೃಹತ್ವವನ್ನು ಕಂಡರೆ ಬೆದರಿಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಕಾವ್ಯ

ಹುಟ್ಟಿ ಐದು ಶತಮಾನಗಳ ಮೇಲಾಗಿದೆ. ಅದಿಗೂ ಇಂದಿಗೂ ಜನರ ಸಾಹಿತ್ಯಾಭಿರುಚಿಯಲ್ಲಿ ಅಜಗಜಾಂತರ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಕಂಡುಬರುವುದರಿಂದ ಈ ದೊಡ್ಡ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಕೊಡುವುದು ಈಗ ಮೊದಲು ನಡೆಯಬೇಕಾದ ಕೆಲಸವಾಗಿದೆ. ಈ ಉದ್ದೇಶ ಸಾಧನೆಗಾಗಿಯೇ ನಾವು ಈ ಸಂಗ್ರಹ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡಿದ್ದೇವೆ. ಕನ್ನಡ ಮಹಾ ಭಾರತದ ಕಥಾಸರಣಿ ಕೆಡದಂತೆ, ಒಟ್ಟು ಕಥೆಯ ಸ್ವಾರಸ್ಯಕ್ಕೆ, ಪಾತ್ರನಿರೂಪಣಕ್ಕೆ ಭಂಗಬಾರದಂತೆ, ಅವಶ್ಯವಾದ ವರ್ಣನೆಯ ಮತ್ತು ವಿವರಣೆಯ ಸಾರ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗದಂತೆ, ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮಿಗಿಲಾಗಿ ಕವಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಕ್ಕೂ ಮತ್ತು ಆತನ ವಿಶೇಷ ಪ್ರತಿಭೆಗೂ ಲೋಪಬರದಂತೆ ಈ ಸಂಗ್ರಹ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದೇ ನಮ್ಮ ಗುರಿ. ಈ ಉದ್ಯೋಗಪರ್ವ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಈ ಗುರಿಯನ್ನು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಾಧಿಸಿರುವೆವೆಂಬ ಭರವಸೆ ನಮಗಿದೆ.

ನಾವು ಕೈಕೊಂಡಿರುವ ಈ ಭಾರತಸಂಗ್ರಹ 'ವೆಂಕಣ್ಣಯ್ಯ ನವರ ಸ್ಮಾರಕ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ'ಯಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುವುದು ಉಚಿತವಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಗದುಗಿನ ಭಾರತ ವೆಂಕಣ್ಣಯ್ಯ ನವರಿಗೆ ಅಚ್ಚುಮೆಚ್ಚಾದ ಕಾವ್ಯ. ಅವರು ಅದನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ, ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾಗಿ ಮುದ್ರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಈ ಕಾವ್ಯದ ಹಲವಾರು ಓಲೆಯ ಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಟ್ಟಿದ್ದರು; ಭಾರತದ ಕೈಬರಹದ ಪ್ರತಿಯೊಂದನ್ನು ಪ್ರತಿಮಾಡಿಸಿದ್ದರು. ಅವರು ಪ್ರತಿಮಾಡಿಸಿದ್ದ ಕೈಬರಹದ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಮೂರು ಪರ್ವಗಳು—ಆದಿ, ಅರಣ್ಯ, ಉದ್ಯೋಗ—ಈಗ ದೊರೆತಿವೆ. ಈ ಉದ್ಯೋಗ

ಪರ್ವದ ಪ್ರತಿಯಿಂದ ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ತುಂಬ ನೆರವು ದೊರಕಿತು.

ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನನ್ನು ಜನಸಾಮಾನ್ಯಕ್ಕೆ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಡಲು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿರುವ ಈ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಪಾಠಾಂತರಗಳನ್ನು ಗುರುತುಮಾಡುವುದು ಅನವಶ್ಯವೆಂದು ತೋರಿಬಂದ ಕಾರಣ ಅವನ್ನು ಗುರುತುಮಾಡುವ ಗೋಜಿಗೆ ಹೋಗಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಈ ಸಂಗ್ರಹದ ಪಾಠವನ್ನು ಒಂದು ಕೈಬರಹದ ಪ್ರತಿಯಿಂದಲೂ, ನಾಲ್ಕು ಓಲೆಯ ಪ್ರತಿಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದಲೂ ತಿದ್ದಿದೆ. ಇವುಗಳ ಪರಿಚಯವನ್ನಿಲ್ಲಿ ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಕೈಬರಹದ ಪ್ರತಿ, ಮೈಸೂರು ಓರಿಯಂಟಲ್ ರಿಸರ್ಚ್ ಇನ್‌ಸ್ಟಿಟ್ಯೂಟಿನಲ್ಲಿರುವ ಕೆ. ೨೦೫ ನೆಯ ನಂಬರಿನ ಓಲೆಯ ಪ್ರತಿಕೃತಿ. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೫೪ ರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಈ ಪ್ರತಿ ಇದುವರೆಗೆ ನಮಗೆ ದೊರತಿರುವ ಕನ್ನಡ ಮಹಾಭಾರತದ ಕೈಬರಹದ ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನವಾದುದು. ಇದರ ಪಾಠವನ್ನೇ ಇಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅಂಗೀಕರಿಸಿದೆ. ಈ ಕೈಬರಹದ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೆರಡು ಓಲೆಯ ಪ್ರತಿಗಳ ಪಾಠಾಂತರ ದೊರಕುತ್ತದೆ. ಶ್ರೀ ಆರ್. ಬಿ. ಪ್ರೊದ್ಧಾರ್ ಅವರು ಕೊಟ್ಟ ಕಾರವಾರಿನ ಪ್ರತಿಗೆ ಕಾ ಎಂಬ ಗುರುತನ್ನು ಈ ಕೈಬರಹದ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ಕೊಂಡಿದೆ. ಶ್ರೀ ಡಿ. ಎಲ್. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರು ಕೊಟ್ಟ ಅಳಿಲುಘಟ್ಟದ ಪ್ರತಿಗೆ ಗ ಎಂಬ ಚಿನ್ಹೆಯನ್ನು ಬಳಸಿದೆ.

ನಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ನಾಲ್ಕು ಓಲೆಯ ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಕ್ಕೆ ಕ ಎಂಬ ಗುರುತನ್ನು ಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದೇವೆ. ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಪ್ರತಿಮಾಡಿದ ಕಾಲವನ್ನು ಇದರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಭಾರತದ ಆದಿಸಂಚಕವೂ,

ಭೀಷ್ಮಪರ್ವದ ಸ್ವಲ್ಪ ಭಾಗವೂ ಇದರಲ್ಲಿದೆ. ಶಕಟರೇಫವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ತಪ್ಪುತಪ್ಪಾಗಿ ಬಳಸಿದೆ. ಗ ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ದಶಪರ್ವಗಳು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ದೊರೆಯುವುವಲ್ಲದೆ ಐರಾವತ ವೆಂಬ ಕಾವ್ಯವೂ ಉಂಟು. ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಪ್ರತಿ ಮಾಡಿದ ಕಾಲವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಇನ್ನೊಂದು ಓಲೆಯ ಪ್ರತಿ ಶಾ. ಶ. ೧೭೩೮ ರಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕಜಾಜೂರಿನಲ್ಲಿ ತಯಾರಾದದ್ದು. ಇದೇ ನಮ್ಮ ಜ ಪ್ರತಿ. ಇದರಲ್ಲಿ ಅಧಿಕ ಪದ್ಯಗಳಿಂಟು. ಹತ್ತು ಪರ್ವಗಳ ಸಮಗ್ರವಾದ ಪ್ರತಿ ಇದು. ಹೊಳಲಕೆರೆಯ ಶ್ರೀ ಎ. ಎಸ್. ಕೃಷ್ಣಶೆಟ್ಟಿರು ಕೊಟ್ಟ ಗುರುತಿನ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಪರ್ವದ ಎರಡು ಸಂಧಿಗಳು ಮಾತ್ರ ದೊರಕುತ್ತವೆ. ಜ ಮತ್ತು ಹ ಪ್ರತಿಯ ಮೂಲ ಒಂದೇ ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ದೊರಕುವ ಪಾಠ ಒಂದೇ ಆಗಿದೆ.

ಕೈಬರಹದ ಪ್ರತಿ, ಓಲೆಯ ಪ್ರತಿಗಳು, ಮುದ್ರಿತ ಪ್ರತಿಗಳು, ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸಂಪಾದನೆಯ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಅದಷ್ಟು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ನಡೆಸಿದೆ. ಮೊದಲನೆಯ ಮುದ್ರಣಕ್ಕಿಂತ ಇದು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಉತ್ತಮವಾಗಿದೆಯೆಂಬ ನಂಬಿಕೆ ನಮಗುಂಟು. ಇದರಲ್ಲಿ ಲೋಪದೋಷಗಳುಂಟೆಂಬ ಅರಿವು ನಮಗೇ ಉಂಟಾಗಿದೆ. ಮುದ್ರಣದಿಂದ ಮುದ್ರಣಕ್ಕೆ ಅವು ನೇರ್ಪಾಗಬೇಕು. ಆಲ್ಲದೆ ಈ ಮುದ್ರಣವನ್ನು ಬಹು ಅವಸರದಲ್ಲಿ, ಅತ್ಯಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಆದ ಕಾರಣ ಪ್ರಮಾದವಶದಿಂದ ಕೆಲವು ಅಚ್ಚಿನ ತಪ್ಪುಗಳು ನಿಂತವು. ಅವುಗಳ ಶುದ್ಧರೂಪವನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ವಾಚಕರು ಅವನ್ನು ದಯವಿಟ್ಟು ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ.

ವೀರನಾರಾಯಣ (೧-೪) ನಱುವುವುದಟ್ಟಿದಡೆ (೨-೬)
 ಮೇದಿನೀಪತಿ (೩-೧೫, ೧೬) ದ್ರುಪದರಾಜ (೩-೧೮) ಚಡ್ವೇ
 ಲಗವ (೩-೨೦) ಕೈಕಯ (೩-೨೧) ಗಳಖಿಕ (೩-೨೧)
 ಪೌರಂದರನೊ (೩-೨೪) ಯಜುರ್ನ (೪-೪) ದೇಸಿಗ (೪-೫)
 ಜೀವವವರಲ್ಲಿ (೪-೧೭) ವೀರನಾರಾಯಣ (೪-೨೧) ಸಮರವೊ
 (೫-೮) ಮೇಲ್ವಾಸಡಕಿಲನು (೬-೩) ಗರುವ (೬-೬)

ಮೊದಲನೆಯ ಮುದ್ರಣದಲ್ಲಿ ಶಕಟರೇಫವನ್ನು ಬಳಸಿರ
 ಲಿಲ್ಲ. ಈ ಮುದ್ರಣದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಉಚಿತವಾದೆಯಲ್ಲಿ ಬಳಸಿದೆ.

ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಕನ್ನಡ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕ
 ನಿಯಾಮಕ ಸಮಿತಿಯವರು, ಈ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ೧೯೪೯ ನೆಯ
 ವರುಷದ ಇಂಟರ್‌ಮೀಡಿಯೆಟ್ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಪಠ್ಯ ಪುಸ್ತಕ
 ವನ್ನಾಗಿ ನಿಯಮಿಸಿದ ಕಾರಣ, ಇದನ್ನು ಎರಡನೆಯ ಬಾರಿ
 ಅಚ್ಚುಮಾಡಿಸುವ ಸುಯೋಗ ದೊರಕಿತು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ವಿಶ್ವ
 ವಿದ್ಯಾನಿಲಯಕ್ಕೂ, ಸಮಿತಿಯ ಸದಸ್ಯರಿಗೂ ನಾವು ಅತ್ಯಂತ
 ಕೃತಜ್ಞರಾಗಿದ್ದೇವೆ.

ಕೆಲವು ಕಡೆ ನಮಗುಂಟಾದ ಸಂದೇಹಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿ
 ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಮೈವಿದ್ಯಾಗುರುಗಳಾದ ಪ್ರೊ|| ಎ. ಆರ್. ಕೃಷ್ಣ ಶಾಸ್ತ್ರಿ
 ಎಂ. ಎ. ಅವರಿಗೆ ನಮ್ಮ ಅನಂತ ವಂದನೆಗಳು.

ಈ ಸಂಗ್ರಹ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಗುರುಗಳ ಅಶೀರ್ವಾದ
 ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆಯೆಂದು ನಮ್ಮ ಭಾವನೆ. ಈ ಸಂಗ್ರಹ
 ಜನಪ್ರಿಯವಾದರೆ ನಮ್ಮ ಶ್ರಮ ಸಾರ್ಥಕವಾಯಿತೆಂದು
 ಭಾವಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಮೈಸೂರು }
 ೨೦-೩-೧೯೪೬ }

ತ. ಸು. ಶಾಮರಾಯ.

ಹೆಚ್. ಎಂ. ಶಂಕರನಾರಾಯಣರಾವ್.

ಭೀಷ್ಮಪರ್ವದ ಸ್ವಲ್ಪ ಭಾಗವೂ ಇದರಲ್ಲಿದೆ. ಶಕಟರೇಫವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ತಪ್ಪುತಪ್ಪಾಗಿ ಬಳಸಿದೆ. ಗ ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ದಶಪರ್ವಗಳು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ದೊರೆಯುವುವಲ್ಲದೆ ಐರಾವತ ವೆಂಬ ಕಾವ್ಯವೂ ಉಂಟು. ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಪ್ರತಿ ಮಾಡಿದ ಕಾಲವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಇನ್ನೊಂದು ಓಲೆಯ ಪ್ರತಿ ಶಾ. ಶ. ೧೭೩೮ ರಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕಜಾಜೂರಿನಲ್ಲಿ ತಯಾರಾದದ್ದು. ಇದೇ ನಮ್ಮ ಜ ಪ್ರತಿ. ಇದರಲ್ಲಿ ಅಧಿಕ ಪದ್ಯಗಳುಂಟು. ಹತ್ತು ಪರ್ವಗಳ ಸಮಗ್ರವಾದ ಪ್ರತಿ ಇದು. ಹೊಳಲಕೆರೆಯ ಶ್ರೀ ಎ. ಎಸ್. ಕೃಷ್ಣಶೆಟ್ಟರು ಕೊಟ್ಟ ಗುರುತಿನ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಪರ್ವದ ಎರಡು ಸಂಧಿಗಳು ಮಾತ್ರ ದೊರಕುತ್ತವೆ. ಜ ಮತ್ತು ಹ ಪ್ರತಿಯ ಮೂಲ ಒಂದೇ ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ದೊರಕುವ ಪಾಠ ಒಂದೇ ಆಗಿದೆ.

ಕೈಬರಹದ ಪ್ರತಿ, ಓಲೆಯ ಪ್ರತಿಗಳು, ಮುದ್ರಿತ ಪ್ರತಿಗಳು, ಇನ್ನೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸಂಪಾದನೆಯ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಅದಷ್ಟು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ನಡೆಸಿದೆ. ಮೊದಲನೆಯ ಮುದ್ರಣಕ್ಕಿಂತ ಇದು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಉತ್ತಮವಾಗಿದೆಯೆಂಬ ನಂಬಿಕೆ ನಮಗುಂಟು. ಇದರಲ್ಲಿ ಲೋಪದೋಷಗಳುಂಟೆಂಬ ಅರಿವು ನಮಗೇ ಉಂಟಾಗಿದೆ. ಮುದ್ರಣದಿಂದ ಮುದ್ರಣಕ್ಕೆ ಅವು ನೇರ್ಪಾಗಬೇಕು. ಆಲ್ಲದೆ ಈ ಮುದ್ರಣವನ್ನು ಬಹು ಅವಸರದಲ್ಲಿ, ಅತ್ಯಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಆದ ಕಾರಣ ಪ್ರಮಾದವಶದಿಂದ ಕೆಲವು ಅಚ್ಚಿನ ತಪ್ಪುಗಳು ನಿಂತವು. ಅವುಗಳ ಶುದ್ಧರೂಪವನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ವಾಚಕರು ಅವನ್ನು ದಯವಿಟ್ಟು ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ.

ವೀರನಾರಾಯಣ (೧-೪) ನಟಪುನಃಪಟ್ಟದಡೆ (೨-೬)
ಮೇದಿನೀಪತಿ (೩-೧೫, ೧೬) ದ್ರುಪದರಾಜ (೩-೧೮) ಒಡ್ಡೋ
ಲಗವ (೩-೨೦) ಕೈಕಯ (೩-೨೧) ಗಳಿಖಿಳ (೩-೨೧)
ಪೌರಂದರನೊ (೩-೨೪) ಯಜುರ್ನ (೪-೪) ದೇಸಿಗ (೪-೫)
ಜೀವವನರಲ್ಲಿ (೪-೧೭) ವೀರನಾರಾಯಣ (೪-೨೧) ಸಮರವೊ
(೫-೮) ಮೇಲ್ಪಾಸಡಕಿಲನು (೬-೩) ಗರುವ (೬-೬)

ಮೊದಲನೆಯ ಮುದ್ರಣದಲ್ಲಿ ಶಕಟಿರೇಫವನ್ನು ಬಳಸಿರ
ಲಿಲ್ಲ. ಈ ಮುದ್ರಣದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಉಚಿತವಾದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಬಳಸಿದೆ.

ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಕನ್ನಡ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕ
ನಿಯಾಮಕ ಸಮಿತಿಯವರು, ಈ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ೧೯೪೯ ನೆಯ
ವರುಷದ ಇಂಟರ್‌ಮೀಡಿಯೇಟ್ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಪಠ್ಯ ಪುಸ್ತಕ
ವನ್ನಾಗಿ ನಿಯಮಿಸಿದ ಕಾರಣ, ಇದನ್ನು ಎರಡನೆಯ ಬಾರಿ
ಅಚ್ಚುಮಾಡಿಸುವ ಸುಯೋಗ ದೊರಕಿತು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ವಿಶ್ವ
ವಿದ್ಯಾನಿಲಯಕ್ಕೂ, ಸಮಿತಿಯ ಸದಸ್ಯರಿಗೂ ನಾವು ಅತ್ಯಂತ
ಕೃತಜ್ಞರಾಗಿದ್ದೇವೆ.

ಕೆಲವು ಕಡೆ ನಮಗುಂಟಾದ ಸಂದೇಹಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿ
ಕೊಟ್ಟನಮ್ಮ ವಿದ್ಯಾಗುರುಗಳಾದ ಪ್ರೊ|| ಎ. ಆರ್. ಕೃಷ್ಣ ಶಾಸ್ತ್ರೀ
ಎಂ. ಎ. ಅವರಿಗೆ ನಮ್ಮ ಅನಂತ ವಂದನೆಗಳು.

ಈ ಸಂಗ್ರಹ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಗುರುಗಳ ಅಶೀರ್ವಾದ
ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆಯೆಂದು ನಮ್ಮ ಭಾವನೆ. ಈ ಸಂಗ್ರಹ
ಜನಪ್ರಿಯವಾದರೆ ನಮ್ಮ ಶ್ರಮ ಸಾರ್ಥಕವಾಯಿತೆಂದು
ಭಾವಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಮೈಸೂರು }
೨೦-೬-೧೯೪೬ }

ತ. ಸು. ಶಾಮರಾಯ
ಹೆಚ್. ಎಂ. ಶಂಕರನಾರಾಯಣರಾವ್.

ವಿಷಯ ಸೂಚಿಕೆ

ವಿಷಯ	ಪುಟ
ಮುನ್ನುಡಿ	iii
ಪೀಠಿಕೆ	ix
ಉದ್ಯೋಗಪರ್ವ ಸಂಗ್ರಹ	
೧ ಮಂಗಳಾಚರಣೆ	೧
೨ ಸಾರಥಿತನವ ಕೈಕೊಂಡನು	೨
೩ ಮಗುಳಳುಪಿದರೆ ರಾಜ್ಯದ ಪದವಿಗನುಚಿತವಾಯ್ತು	೧೨
೪ ತೊಡೆಗಳಿಗೆ ಸುಕ್ಷೇಮವೇ	೨೨
೫ ಕಾಳಗವನೇ ಬಲಿದು ಬಹೆನು	೨೮
೬ ನಾಳೆ ಬರಹೇಳು	೪೦
೭ ಕೇಡಿಗರ ಮಾತಿಂಗೊಡಬಡದಿರು	೫೩
೮ ಭೇದದಲಿ ಕುರುಕುಲನ ಕೊಂದನು	೬೮
೯ ಕಾಂತೇಯರ ಸಮಗ್ರದ ಬೀಡು ಕುರುಭೂಮಿಯಲಿ ರಂಜಿಸಿತು	೭೭
ಶಬ್ದಕೋಶ	೮೫

ಪೀಠಿಕೆ

೧. ಕವಿಚರಿತ್ರೆ

ಮಹಾಕವಿ ನಾರಣಪ್ಪನ ಕಾಲ, ಮತಗಳ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯವಿದ್ದು, ವಿಪುಲವಾದ ಜರ್ಜರಿ ನಡೆದಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಆ ಜರ್ಜರಿಯ ಗೋಚರಿಗೆ ಹೋಗದೆ, ಬಹುಜನ ಸಮ್ಮತವಾದ ಒಂದು ನಿರ್ಧಾರಕ್ಕೆ ನಾವೂ ಶರಣು ಹೋಗುತ್ತೇವೆ.

ನಾರಣಪ್ಪನ ಕಾಲ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೩ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಪೂರ್ವಾರ್ಧವೆಂದು ಶ್ರೀಮಾನ್ ಮಂಜೇಶ್ವರ ಗೋವಿಂದ ಪೈ ಅವರು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ್ದಾರೆ.* ಅವರು ಕೊಡುವ ಕಾರಣಗಳು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಇಷ್ಟು—

೧. ಗದುಗಿನ ವೀರನಾರಾಯಣಸ್ವಾಮಿಯ ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೩೯ರ ಶಾಸನ ಒಂದರಲ್ಲಿ 'ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ' ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನು ರಚಿಸದೆ ಬಿಟ್ಟ ಇತರ ಪರ್ವಗಳನ್ನು ಕೃಷ್ಣರಾಯ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೦೯-೧೫೨೯)ನ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಮೇರೆಗೆ ತಾನು ರಚಿಸಿದನೆಂದು ತಿಮ್ಮಣ್ಣ ಕವಿ ತನ್ನ ಶಾಂತಿಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದಲೂ ನಾರಣಪ್ಪನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೦೦ಕ್ಕೂ ಹಿಂದಿನವನೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ.

೨. ನಾರಣಪ್ಪ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ, ದ್ರೌಪದೀ ಸ್ವಯಂವರಕ್ಕೆ 'ಮಹೇಶ್ವರ ಜೈನ ಭೈರವ ಬುದ್ಧ ಲಿಂಗಿಗಳು' ಬಂದಿದ್ದರೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. 'ಲಿಂಗಿ' ಎಂದು ನೈವಹರಿಸುವುದು

ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಪ್ರಶಸ್ತಿ-ಕಾಲವಿಚಾರ.

ಬಸವೇಶ್ವರನ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಲಿಂಗಮತರಾದ ವೀರಶೈವರನ್ನೇ. ಅಲ್ಲದೆ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬಲ್ಲಾಳದಡ್ಡಿ, ಬಲ್ಲಾಳನಾಥ ಎಂಬ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕವಿ ಬಳಸಿದ್ದಾನೆ. ಇದು ಹೊಯ್ಸಳರ ವೀರಬಲ್ಲಾಳನನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಕವಿ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೨೦೦ರಿಂದ ಈಚೆಯವನಾಗಿರಬೇಕು.

೩. ನಾರಣಪ್ಪ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೨೦೦ರಿಂದ ೧೫೦೦ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗ ಇದ್ದನೆಂಬುದನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಲು, ಆತನ ಕಾವ್ಯದ ಆಂತರಿಕ ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕು.

(ಅ) ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮರಾಠೀ ಭಾಷೆಯ ಅನೇಕ ಮಾತುಗಳು ಬಳಕೆಯಾಗಿವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಈಗ ಪ್ರಥಮೈಕ ವಚನದಲ್ಲಿ ಅಕಾರಾಂತವಾಗಿರತಕ್ಕ ನಾಮವಾಚಕಗಳು ಉಕಾರಾಂತವಾಗಿ ಪ್ರಯೋಗವಾಗಿರುವ, ಅಚ್ಚ ಮರಾಠೀ ವಿಭಕ್ತಿರೂಪಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಒಂದು ಇಡೀ ಪಟ್ಟಿಯೇ ಭೀಷ್ಮಪರ್ವದ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಸಂಧಿ ೭೦ನೆಯ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಬಗೆಯಾದ ರೂಪ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೨೫೦ರಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ 'ಜ್ಞಾನೇಶ್ವರಿ' ಎಂಬ ಮರಾಠೀ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಮುಂದೆ ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಈ ಉಕಾರಾಂತ ಪ್ರಯೋಗ ಉಪ್ಪವಾಗಿ ಹೋಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾರಣಪ್ಪ ೧೨೫೦ರ ಸರಿ ಸುಮಾರಿನಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬೇಕು.

(ಆ) ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ತುರುಕರು, ಸಾಹಣ ಸಮುದ್ರ, ಹಸಣ, ತೆಂಕಣಚೇದಿ, ಸಮುದ್ರ ಹೋಸಲ— ಇತ್ಯಾದಿ ರಾಜ್ಯಗಳ ರಾಜರು ವ್ಯವಹೃತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಮಾತುಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಸಾಹಣರೆಂದಿರುವವರು ದೇವಗಿರಿಯ ಯಾದವ ವಂಶದ ಅರಸ

ರಾದ ಸೇಉಣರೇ ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಈ ವಂಶ ನಾಶವಾದದ್ದು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೩೧೮ರಲ್ಲಿ. ಸಮುದ್ರ ಹೋಸಲ ಎಂದು ಕರೆದಿರುವುದು ದ್ವಾರಸಮುದ್ರದ ಹೊಯ್ಸಳರನ್ನು; ದ್ವಾರ ಸಮುದ್ರ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೩೧೦ರಲ್ಲಿ ತುರುಕರ ಕೊಳ್ಳೆಗೆ ಈಡಾಯಿತು; ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೩೨೭ರಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಾಶವಾಯಿತು. ನಾರಣಪ್ಪ ಈ ಅರಸುಗಳನ್ನು ಕಂಡೋ ಕೇಳಿಯೋ ಇರಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆ ಕಾಲದ ಹಿಂಜು ಮುಚಿನವನಾಗಿರಬೇಕು. || ತಾಡು

(ಇ) ತರುಷ್ಯ ಅಥವಾ ತುರುಕ ದೊರೆಯನ್ನು ಧರ್ಮ-ರಾಜನ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕಕ್ಕೆ ಕರಸಿ ಕವಿ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಮುನ್ನಣೆ ತೋರಿಸುವುದರಿಂದಲೂ, ಎಲ್ಲಿಯೂ ಅವರ ಹಾವಳಿಯನ್ನು ವ್ಯಂಗ್ಯವಾಗಿ ಕೂಡ ಸೂಚಿಸಿಲ್ಲವಾದುದರಿಂದಲೂ ಈತನು ತುರುಕರ ಹಾವಳಿ ಕರ್ಣಾಟಕಕ್ಕೆ ಸೋಕುವ ಮುನ್ನವೇ ಇದ್ದವನಾಗಿರಬೇಕು.

(ಈ) ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೨೧೩ರಲ್ಲಿ ಗದುಗು ಪ್ರಾಂತವು ಹೊಯ್ಸಳರ ಕೈತಪ್ಪಿ ಸೇಉಣರ ವಶವಾಯಿತು. ಕವಿಯು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಪುಲವಾಗಿ ಮರಾಠೀ ಪದಗಳನ್ನು ಬಳಸಿರುವುದರಿಂದ, ಆತನು ೧೨೧೩ಕ್ಕೆ ಈಚೆಯಲ್ಲೇ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆದಿರಬೇಕು. ಆದರೆ ತಾನು ಸೇಉಣರ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೊಯ್ಸಳರಿಗೆ ಗೌರವ ತೋರಿಸುವುದರಿಂದ ಆತನ ನಾಡು ಹೊಯ್ಸಳರ ಕೈ ತಪ್ಪಿ ಇನ್ನೂ ಬಹಳಕಾಲವಾಗಿದ್ದಿರಲಾರದು; ಹೆಚ್ಚೆಂದರೆ ೧೦-೧೨ ವರ್ಷಗಳಾಗಿರಬಹುದು.

ಆದ್ದರಿಂದ ನಾರಣಪ್ಪ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೨೩೦-೩೫ರೊಳಗೆ ಇದ್ದಿರಬೇಕು.

೨೪೭

ಮಹಾಕವಿಯೊಬ್ಬನು ತಮ್ಮವನೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಹೆಮ್ಮೆಯೇ ಸರಿ. ನಾರಣಪ್ಪ ವೀರಶೈವನೆಂದು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆಂದು—ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿ ಸ್ಮಾರ್ತನೆಂದು, ವೈಷ್ಣವನೆಂದು, ಭಾಗವತ ಪಂಥದವನೆಂದ.—ವಾದಮಾಡುವುದುಂಟು. ಇದ್ದುದನ್ನು ಇದ್ದಂತೆ ಕಂಡುಹಿಡಿಯಲು ಹೋಗಬೇಕೆಂಬ ದೃಷ್ಟಿ ಸಾಧುವಾದುದಾದರೂ ಅಂಧಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಹುರಿಗೊಂಡು, ಕದನಕ್ಕೆ ಇಳಿಯುವುದು ಅಷ್ಟು ಉಚಿತವಾದುದಲ್ಲ. ನಾರಣಪ್ಪನಂತಹ ಮಹಾಕವಿ ನಮ್ಮ ನಾಡಿನವನೆಂಬ ದೊಡ್ಡ ತನವೇ ನಮಗೆ ಸಾಲದೆ? ಎಲ್ಲೆಡೆಯಿಂದಲೂ ಆಹಾರವನ್ನು ಹೀರಿ ಗಗನ ಜುಂಬಿತವಾಗಿ ನಿಂತಿರುವ ಭವ್ಯವೃಕ್ಷದಂತೆ, ಕವಿ ಎಲ್ಲ ಮತಗಳ, ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳ ಸಾರವನ್ನು ಹೀರಿ, ತನ್ನ ಸಾರಸ್ವತ ಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ ತೊಳಗಿ ಬೆಳಗುವನು. ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಸರ್ವ ಧರ್ಮಗಳು ಸಮನ್ವಯಗೊಂಡಿವೆ. ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಅನನ್ಯ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾನೆ; ಹಾಗೆಯೇ ಶಿವನನ್ನೂ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗವಿದೆ, ಕರ್ಮಮಾರ್ಗವಿದೆ, ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗವಿದೆ; ದ್ವೈತವಿದೆ, ಅದ್ವೈತವಿದೆ, ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತವಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆತನನ್ನು ನಮ್ಮ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಎಳೆದು, ಜಾತಿಮತಗಳ ಸಂಕೋಲೆಯಲ್ಲಿ ಬಿಗಿದು, ಇದಮಿತ್ಥಂ ಎಂದು ಊಹೆಯಿಂದ ಹೇಳುವುದು ಸಾಹಸದ ಕೆಲಸ. ಹೆಸರಿನಿಂದ ಆತನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆಂಬುದು ಖಂಡಿತ. ಅಲ್ಲದೆ ಸಕಲ ಶಾಸ್ತ್ರಾಗಮ ಪುರಾಣಾದಿಗಳನ್ನು ಕರತಲಾಮಲಕವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಬಹು ದೊಡ್ಡ ವ್ಯಕ್ತಿ.

ಕವಿಯ ಹುಟ್ಟಿದೂರು ಕೋಳಿವಾಡವೆಂಬ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಗ್ರಾಮ. ಆ ಊರು ಆತನ ವಂಶದವರಿಗೆ ಉಂಟಾಗಿ ಬಂದಿ

ತ್ತೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಈತನು ಗದುಗಿನ ವೀರನಾರಾಯಣ ಸ್ವಾಮಿಯ ಅಂಕಿತದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಗ್ರಂಥವಾದ ಕನ್ನಡ ಭಾರತವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾರತದ ಮೊದಲ ಹತ್ತು ಪರ್ವಗಳ ಕಥೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಈತ ಕನ್ನಡಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅಲ್ಲಿಗೇ ಕಾವ್ಯ ಎಂಟು ಸಹಸ್ರ ಪದ್ಯಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬೆಳೆದುಹೋಗಿದೆ. ನಾರಣಪ್ಪ ಭಾರತವನ್ನು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ “ಐರಾವತ” ಎಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ಕಾವ್ಯವನ್ನೂ ಬರೆದಿರುವನೆಂದು ಕವಿಚರಿತೆಕಾರ ರಾದ ದಿವಂಗತ ಆರ್. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಮಹಾಕವಿ ನಾರಣಪ್ಪನನ್ನು ಆತನ ತರುವಾಯ ಬಂದ ಅನೇಕ ಕವಿಗಳು ಬಾಯಿತುಂಬ ಹೊಗಳಿದ್ದಾರೆ. ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಅತ್ಯಂತ ಜನಪ್ರಿಯವಾದ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತವೂ ಒಂದು.

೨. ಕಾವ್ಯದ ಮೂಲ, ಅದರ ಹಿರಿಮೆ

ನಾರಣಪ್ಪನ ಕನ್ನಡ ಮಹಾಭಾರತಕ್ಕೆ ಮೂಲ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಮಹಾಭಾರತ. ಇದರ ಕರ್ತೃ ವ್ಯಾಸಮಹರ್ಷಿಯೆಂದು ಪ್ರತೀತಿ. ಈತನ ಮತ್ತು ಈತನ ಕಾವ್ಯದ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಕವಿಯೊಬ್ಬನು ‘ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇರುವುದೆಲ್ಲವೂ ಭಾರತದಲ್ಲಿದೆ; ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದುದು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ.’ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಇದು ಪರಮಪೂಜ್ಯವಾದ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥವೆಂದು ಪರಿಗಣಿತವಾಗಿದೆ. ಧರ್ಮ ವಿಷಯಕವಾದ ಅನೇಕ ಕ್ಲಿಷ್ಟಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಸದುತ್ತರ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಅದ್ದರಿಂದ, ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ದೊಡ್ಡ ಅಧಾರದೊತ್ತಿರುವ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಜನತೆ ಪಂಚಮವೇದವೆಂದು ಕರೆದು ಗೌರವಿಸಿದೆ. ಕಾವ್ಯದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಜನಮೇಜಯ ನಿಗೋ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನಿಗೋ, ಋಷಿಗಳಿಗೋ ಧರ್ಮವಿಷಯಕ

ವಾದ ಸಂದೇಹ ಹುಟ್ಟಿದ ಕಡೆ, ಅದರ ನಿವಾರಣೆಗಾಗಿ ಧರ್ಮ
ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ನಡೆದಿದೆ; ರಾಮಹರ್ಷಣಿ, ಸನತ್ಸುಜಾತಾದಿಗಳು
ತಮ್ಮ ಧರ್ಮಜ್ಞಾನವನ್ನು ಈ ಕಾವ್ಯಗಂಗೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಗಮ
ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ; ಯಕ್ಷ, ನಹುಷ ಮೊದಲಾದವರು ಧರ್ಮದ
ಪ್ರಾಥಮಿಕೋಕ್ತಿಯನ್ನು ನಡೆಸಿದ್ದಾರೆ. ಕಾವ್ಯದ ನಾಡಿ ನಾಡಿಯ
ಲ್ಲಿಯೂ ಧರ್ಮರಸ ಹರಿಯುತ್ತಿದೆ. ಆದರೂ ಇದು ಬರಿಯ
ಧರ್ಮಗ್ರಂಥವಲ್ಲ; ಒಂದು ಇತಿಹಾಸ. ಇದು ಭರತಖಂಡದ
ಒಂದು ಕಾಲದ ನಾಗರಿಕತೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು
ಸಮಗ್ರ ಜನಜೀವನವನ್ನು ಅದ್ಭುತರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ.
ಇದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವ ವ್ಯಾಸಮಹರ್ಷಿ ಕುರುವಂಶ ಅಳಿದು
ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಅದಕ್ಕೆ ಜೀವಕಳೆ ಕೊಟ್ಟವನು. ಒಂದು
ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮೂಲಪುರುಷನಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡು, ಆ ವಂಶದ
ಮೂರು ತಲೆಮಾರುಗಳ ಬಾಳು ಅಳಿವುಗಳನ್ನು ಕಣ್ಣಾರ ಕಂಡ
ವನು. ಉತ್ತಮ ಇತಿಹಾಸಕಾರನಂತೆ ಸತ್ಯವನ್ನು ಸದಾ ದೃಷ್ಟಿ
ಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಯಾವುದೊಂದು ಪಕ್ಷವನ್ನೂ ವಹಿಸದೆ
ಅನುಭವೈಕವೇದ್ಯವಾದುದನ್ನು ಕಾವ್ಯವಾಗಿ ಕಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ;
ಕೃತಕೃತ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ರಾಮಾಯಣದ ಕವಿ ಆದಿಕವಿಯೆಂದು ಪ್ರಖ್ಯಾತನಾಗಿ
ದ್ದರೂ-ಧರ್ಮ ಇತಿಹಾಸಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಭಾರತ ಪುರಾಣ
ಮೆದು ಪರಿಗಣಿತವಾಗಿ, ಅದರ ಕರ್ತೃವಿಗೆ ಆದಿಕವಿಯ ಪಟ್ಟ
ತಪ್ಪಿ ಹೋಗಿದ್ದರೂ, ನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಆ ಕೀರ್ತಿ ಭಾರತಕರ್ತೃ
ವಿಗೇ ಸಲ್ಲಬೇಕು. ಭಾರತವು ರಾಮಾಯಣಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪುರಾತನ
ವಾದುದೆಂದು ಬಹುಜನರ ಹೇಳಿಕೆ. ಅಪೌರುಷೇಯಗಳೆಂದು
ಪ್ರಖ್ಯಾತವಾಗಿರುವ ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರಿಟ್ಟು, ಜನರ ಬಾಯಿಂದ

XV

ಬಾಯಿಗೆ ವೇದಗಳಂತೆ ಹರಿದು ಬರುತ್ತಾ ಹತ್ತಾರು, ನೂರಾರು ಕೊಂಬೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು ಬೆಳೆದು ನಿಂತಿದೆ, ಈ ಕಾವ್ಯ. ಗಾಯಕರಾದ ಕವಿಗಳು, ಶ್ರೋತೃಗಳು ತಮ್ಮ ಒಲವಿಗೆ ತಕ್ಕ ಹಾಗೆ ಇದನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದರು. ಬೆಳೆದು ಬೆಳೆದು, ಒಂದು ಲಕ್ಷ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಮಹಾಕಾವ್ಯವಾಯಿತು.

ಬೃಹತ್ತು ಮಹತ್ತುಗಳೆರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಭಾರತವನ್ನು ಮೀರಿದ ಕಾವ್ಯ ಇನ್ನೂ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಉದಯವಾಗಿಲ್ಲ. ಈ ಕಾವ್ಯವಾರಿಧಿಯಿಂದ ದೊಡ್ಡ ಪುಟ್ಟ ನೂರಾರು ಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯಗಳಿಗೆ ವಸ್ತು ರತ್ನವನ್ನು ಆಯ್ದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಎಷ್ಟು ಮೊಗದರೂ ಮುಗಿಯದಷ್ಟು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು ಪುಷ್ಪವಾಗಿರುವ ಮಹಾಕಾವ್ಯ ಅದು. ಹೀಗೆ ಜನಾನುರಾಗವನ್ನು ಗಳಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಇದರೊಡನೆ ಸ್ಪರ್ಧಿಸುವ ಕಾವ್ಯವೆಂದರೆ ರಾಮಾಯಣವೊಂದೇ. ಅದರ ರಾಮಾಯಣ, ಧರ್ಮಧೇನು ಇನ್ನೂ ಮೂರು ಕಾಲುಗಳನ್ನು ಊರಿ ನಿಂತಿದ್ದ ತ್ರೇತಾಯುಗಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದುದು. ನಮ್ಮ ಯುಗಕ್ಕೆ ಅದು ಬಹುದೂರ. ಅದರಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಅದರ್ಶ ಚಿತ್ರ 'ದೂರದ ಬೆಟ್ಟ, ಕಣ್ಣಿಗೆ ನುಣ್ಣುಗೆ.' ಸುಲಭವಾಗಿ ಅನುಸರಣ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಅದರ ಭಾರತದ ವಿಚಾರ ಹಾಗಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿನ ಹಲವು ಪಾತ್ರಗಳು ನಮ್ಮ ಸಮಾಪ ಬಂಧುಗಳು. ಅವರ ಜೀವನ ನಮ್ಮ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಭೂತಕನ್ನಡಿ ಹಿಡಿದಂತೆ ಇದೆ. ಅವರು ಮಾನವಸಹಜವಾದ ಗುಣದೋಷಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಸಜೀವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಾಗಿ ತೋರುತ್ತಾರೆ. ರಾಮಾಯಣದ ಪಾತ್ರಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಭಾರತದ ಪಾತ್ರಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಅನುಸರಣಸಾಧ್ಯರೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

ಇಂಥ ಲೋಕಪ್ರಿಯವಾದ ಈ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ನಮ್ಮವರು ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲದೆ ಹೊರಗಿನವರೂ ಬಾಯಿತುಂಬ ಹೊಗಳಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಅವಿರಿಕಾದೇಶದ ಪ್ರೊಫೆಸರ್ ಎ. ಆರ್. ಆರೇಜ್ ಎಂಬ ವಿದ್ವಾಂಸರು ತಮ್ಮ ದೇಶದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಇಂದಿನ ಅವನತಿಯನ್ನು ನೆನೆದು, ತಮ್ಮ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಭರತಖಂಡವೂ ಮಹಾಭಾರತವೂ ಶರಣ್ಯವೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಮಹಾಭಾರತಕ್ಕೆ ಆತನು ಅರ್ಪಿಸಿರುವ ಪುಷ್ಪಾಂಜಲಿ ಇದು—‘ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೂಲಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಾಭಾರತವು ಮಾನವ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿಯೇ ಏಕೈಕವೂ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವಪೂರಿತವಾದುದೂ ಆಗಿದೆ. ಅದನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಮಹಾಪುರುಷನ ಮೇಧಾಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಅಳಿಯುವುದು ಯಾರಿಗಾದರೂ ಸುಲಭವಲ್ಲ. ಆ ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಲು ಮಾಡುವ ಪ್ರಯತ್ನವೇ ಒಂದು ಉದಾರವಾದ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವಾದೀತು! ಅದರ ವಿಷಯಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯ ಪರಿಚಯವೇ ಸಾಕು, ನಮ್ಮ ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ದಿನದ ಯಾತ್ರೆಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಮಹತ್ವಪೂರಿತವಾದುದು. ‘ಇಲಿಯಡ್’, ‘ಒಡಿಸ್ಸಿ’ಗಳು ಅದರಲ್ಲಿನ ಉಪಕಥೆಗಳಿಗೆ ಸಮಾನ. ಜಗತ್ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯು, ಅದರಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ಅನೇಕ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯಲಿದ್ದ ಒಂದು ಯುದ್ಧದ ಪೂರ್ವಭಾವಿಯಾಗಿ ನಡೆಸಿದ ಒಂದು ಸಂಭಾಷಣೆ ಮಾತ್ರ. ನೂರಾರು ಪಾತ್ರಗಳು; ಘಟನೆಗಳ ಮೇಲೆ ಘಟನೆಗಳು; ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅನಂತಕಾಲದ ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪ್ತಿ. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಒಂದೆಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಕಾವ್ಯದ ರಚನೆ ಕುಂಟುವುದಿಲ್ಲ....ಅದನ್ನು ಬರಿಯ ಸಾಹಿತ್ಯವೆಂದೇ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರೂ, ಅದರ ಮಹತ್ತು ಬೃಹತ್ತುಗಳು ಅಸದೃಶವಾದುವು

xvii

ಗಳು. ಅದರಲ್ಲಿನ ಉದಾಹರಣೆಗಳೂ ಉಪದೇಶಗಳೂ ಕಾಲದಷ್ಟು ಅನಂತ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ, ವಿಶ್ವತೋಮುಖವಾಗಿ ಬೆಳೆದಿವೆ. ಈಚಿನ ಕಾಲದ ಸಾಹಿತ್ಯಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಓದುವುದರಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರದ ವಾಸ್ತವಾನುಭವವು ಭಾರತಪಠನದಿಂದ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರ ಪಠನದಿಂದ ಮಾನವನು ಸತ್ಯಾನುಭವದಿಂದ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಬೇರೊಬ್ಬ ಸೃಷ್ಟಿಯೇ ಆಗಿಹೋಗುತ್ತಾನೆ.' (ಕೂಡಲಿ-ಶೃಂಗಗಿರಿ ಜಗದ್ಗುರು ಶ್ರೀ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ಶಂಕರ ಭಾರತೀ ಸ್ವಾಮಿಗಳ 'ವೇದವ್ಯಾಸರು' ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಿಂದ).

೩. ಕನ್ನಡ ಭಾರತಗಳು—ಸಂಪ-ನಾರಣಪ್ಪ

ಸಂಸ್ಕೃತಭಾರತವು ಅನೇಕ ಕವಿಗಳಿಗೆ ಕಾವ್ಯವಸ್ತುವನ್ನು ಒದಗಿಸಿರುವುದು ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲದೆ ಇಡೀ ಗ್ರಂಥವೇ ಭರತ ಖಂಡದ ಹಲವು ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಪರಿವರ್ತಿತವಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡದ ಲ್ಲಿಕ್ಕೂ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅರುಣೋದಯವಾಗಿರುವುದೇ ಭಾರತದ ಭಾಸ್ಕರನಿಂದ. ಕನ್ನಡದ ಅದಿಕವಿ ಸಂಪ ರಚಿಸಿರುವ 'ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನ ವಿಜಯ' ಅಥವಾ 'ಸಂಪ ಭಾರತ' ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅದ್ವಿತೀಯವಾದ ಗ್ರಂಥ. ಸಂಪನ ತರುವಾಯ ಗ್ರಂಥ ರಚನೆ ಮಾಡಿದವರೆಲ್ಲರೂ ಆತನನ್ನು ಮುಕ್ತಕಂಠದಿಂದ ಹೊಗಳಿದ್ದಾರೆ; ಭಕ್ತಿ ಕುಸುಮಾಂಜಲಿಯನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆತನ ತರುವಾಯ ಭಾರತ ರಚನೆಯಿಂದ ಪ್ರಖ್ಯಾತನಾಗಿರುವ ಕವಿ ನಾರಣಪ್ಪ. ಈತ ವರಕವಿ. ಈ ಇಬ್ಬರೂ ಒಂದೊಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅದ್ವಿತೀಯರು. ಸಂಪನು ಚಳುಕೈ ವಂಶದ ಅರಿಕೇಸರಿಯ ಆಸ್ಥಾನ ಕವಿಯಾಗಿ, ದಂಡನಾಯಕನಾಗಿ, ಗೆಳೆಯನಾಗಿ ಬಾಳಿ ಬದುಕಿದನು. ಆತ ಬದುಕಿದ್ದು ಭಾರತದ ವೀರ

*

ಯುಗದಲ್ಲಿ; ಕ್ಷೇತ್ರಿಯ ವೀರರ ಅಸ್ತುಶಸ್ತ್ರಗಳ ಮಾರ್ನೋಳಗಿ
ನಿಂದ ಪ್ರಕ್ಷುಬ್ಧಿತವಾಗಿದ್ದ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ. ಪಂಪನಿಗೆ ಕಂಠ
ಹಿಡಿದರೆ ಕಾವ್ಯ, ಕತ್ತಿ ಹಿಡಿದರೆ ಕದನ ಸ್ವಭಾವಿಕವಾಗಿ
ಹೋಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆತನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ವೀರರಸ ನೋರೆಗಟ್ಟಿ
ಹರಿಯುತ್ತಿದೆ. ನಾರಣಪ್ಪನ ಸ್ವಭಾವ, ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು ಬೇರೆಬಗೆ
ಯವು. ಆತನ ಕಾಲ ಭಕ್ತಿಯುಗ. ಅನೇಕ ಶಿವಶರಣರ, ಹರಿ
ದಾಸರ ಭಕ್ತಿ ಪ್ರವಾಹ ಉಕ್ಕಿ, ನಾಡಿನ ಮೂಲೆ ಮೂಲೆ
ಯಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲ. ನಾರಣಪ್ಪನೋ ಯಾವ
ರಾಜನ ಆಶ್ರಯವೂ ಇಲ್ಲದ ಒಬ್ಬ ಬಡವ. ಹೆಚ್ಚೆಂದರೆ ಒಬ್ಬ
ಶಾನುಭೋಗನಾಗಿದ್ದ ರಬಹುದು. ಆತನ ಕಾವ್ಯರಚನೆಗೆ
ಪ್ರೇರಕ ಶಕ್ತಿ ಗದುಗಿನ ವೀರನಾರಾಯಣ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈತನ
ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಭಾವವು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ತಾನೇ ತಾನಾಗಿ
ತಾಂಡವವಾಡುತ್ತಿದೆ.

ಪಂಪ-ನಾರಣಪ್ಪ ಇವರ ಕಾವ್ಯದ ಸೊಬಗು ಬೇರೆ ಬೇರೆ
ರೀತಿಯದು. ಪಂಪ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆದುದು ತನ್ನ ದೊರೆಯ
ಮೆಚ್ಚಿಗೆಗಾಗಿ; ಆತನ ಆಸ್ಥಾನದ ಕವಿಗಳ ಮೆಚ್ಚಿಗೆಗಾಗಿ. ಆದ್ದ
ರಿಂದ ಆತನ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರೌಢವಾಗಿದೆ; ಪಂಡಿತ ಮಾನ್ಯವಾಗಿದೆ.
ಆತನ ಕಾವ್ಯ ಸಮತಳ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಹರಿಯುತ್ತಿರುವ ಪೂರ್ಣ
ಪ್ರವಾಹದಂತೆ ಗಂಭೀರವಾದುದು. ನಾರಣಪ್ಪನ ಕಾವ್ಯ ಹಿಮಾ
ಲಯ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರಾ ನದಿಯಂತೆ.
ಬೆಟ್ಟವನ್ನು ಹತ್ತಿ, ಪ್ರಪಾತಕ್ಕೆ ಧುಮ್ನಿಕ್ಕಿ, ಭೋರ್ಗರೆಯುತ್ತಾ
ಪ್ರವಹಿಸುವುದು. ಪಂಪ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಅಲಂಕಾರ, ಛಂದಸ್ಸು,
ವ್ಯಾಕರಣಗಳ ಕಡಿವಾಣವಿಕ್ಕಿ ಹೆದ್ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಡಸುತ್ತಿದ್ದರೆ,
ನಾರಣಪ್ಪನ ಕವಿತಾಪಕ್ಷಿ ಸ್ವಚ್ಛಂದವಾಗಿ ಗಿರಿ ವನ ವಿಹಾರಗಳಲ್ಲಿ

xix

ಹಾರಿಹೋಗುತ್ತಿದೆ. ಪಂಪನ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟು, ನಾಗರಿಕತೆ ನಾರಣಪ್ಪನಲ್ಲಿ ಬರದು. ಈತನ ದೃಷ್ಟಿ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಮನೋರಂಜನೆ, ಉದ್ಧಾರ. ಇವರಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗುವಂತೆ ಇರುವುದಾದರೆ ಕಾವ್ಯನಿಯಮಗಳು ಹಾರಿ ಹೋದರೂ ಈತನಿಗೇನೂ ವ್ಯಥೆಯಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಈತನು ಪಂಡಿತರಲ್ಲಿ ಪಂಪನಷ್ಟು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಪಂಪನಿಗೆ ನಾರಣಪ್ಪನಿಗೆ ದೊರೆತ ಜನಪ್ರಿಯತೆ ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ. ನೀರಿಳಿಯದ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಗಂಟಲಿನಲ್ಲಿ ಪಂಪಭಾರತದ ಕಡುಬು ಹೇಗೆ ಇಳಿಯುವುದು ಸಾಧ್ಯ?

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಈ ಇಬ್ಬರು ಮಹಾ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ಮತ್ತೊಂದು ದೊಡ್ಡ ವ್ಯತ್ಯಾಸವೆಂದರೆ ಇವರು ಮೂಲವನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡಿರುವ ರೀತಿ. ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಮೂಲ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾರತವೇ ಆದರೂ, ಅದರ ಸಂಗ್ರಹ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ತೊಡಗಿರುವವರಾದರೂ, ಅವರಿಬ್ಬರ ದೃಷ್ಟಿ ಕೋನದಲ್ಲಿ ಅಜಗಜಾಂತರ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದೆ. ಪಂಪ ಜೈನಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನು. ಭಾರತದಲ್ಲಿರುವ ಹಲವು ಘಟನೆಗಳು ಆತನ ಅಭಿರುಚಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆತನು ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದುದು ಬರಿಯ ಭಾರತವಲ್ಲ; ಸಮಸ್ತ ಭಾರತ. ತನ್ನ ರಾಜನಾದ ಅರಿಕೇಸರಿಯನ್ನು, ಅರ್ಜುನನಲ್ಲಿ ಅಭೇದ ಭಾವವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ, ಕಥಾನಾಯಕನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ತನ್ನ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ. ತನ್ನ ಪೋಷಕನ ಬಿರುದನ್ನೇ ಕಾವ್ಯದ ಹೆಸರಿಗೆ ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಅದನ್ನು 'ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನ ವಿಜಯ' ಎಂದು ಕರೆದ. 'ಪಂಚವಲ್ಲಭೆ' ದ್ರೌಪದಿಯನ್ನು ಅರ್ಜುನನ ಧರ್ಮಪತ್ನಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ. ಜೈನ ಪುರಾಣಗಳ ಪ್ರಕಾರ ನರಕಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದುಹೋಗುವ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಮುಡಿಪಾಗಿಟ್ಟಿದ್ದ ದೇವಸಿಂಹಾಸನದ ಕೆಳ

XX

ಕೈಳಿದ. ಆತನ ಮಹಿಮೆ ಮಾಯೆಗಳೂ, ಗರಿಮೆ ಹಿರಿಮೆ
ಗಳೂ ಬುದಕಡೆ ಅವನ್ನು ಮೆಲ್ಲಗೆ ತೇಲಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದ.
ಹೀಗೆ ಆತನು ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಬದಲಾವಣೆಗಳು ನಿರ್ದುಷ್ಟವಾ
ಗಿವೆಯೆಂದಾಗಲೀ, ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ನಿರ್ವಹಣೆ ಹೊಂದಿವೆಯೆಂದಾ
ಗಲೀ ಹೇಳುವಂತೆಯೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಆತನ
ಒಲವು ಎತ್ತ ಬಾಗಿದೆಯೆಂಬುದು ಇವುಗಳಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ
ಗೋಚರವಾಗುತ್ತದೆ. ನಾರಣಪ್ಪನ ನೋಟ ಇದರಿಂದ ಭಿನ್ನ
ವಾದುದು. ಆತನ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಕಥಾನಾಯಕ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ. ಭಗ
ವಂತನ ಅವತಾರವಾದ ಆತ ಭೂಭಾರ ಹರಣಕ್ಕಾಗಿ ಟೊಂಕ
ಕಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ದುಷ್ಟಶಿಕ್ಷಣ, ಶಿಷ್ಟರಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಕಂಕಣಕಟ್ಟಿ
ದ್ದಾನೆ. ಮಾನವನಂತೆ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಆತನು ಭಗ
ವಂತನೆಂಬ ಅರಿವು ಕಾವ್ಯದ ಎಲ್ಲ ಪಾತ್ರಗಳಿಗೂ ಇದೆ.
ದುರ್ಯೋಧನನು ಕೂಡ ಆತನು ಭಗವಂತನೆಂದು ಬಲ್ಲ; ಆದರೂ
ಆತನು ಹರಡಿರುವ ಮಾಯಾಜಾಲವನ್ನು ಹರಿಯಲು ಶಕ್ತನಾ
ಗಿಲ್ಲ. ಅದಮ್ಯವಾದ, ಅಪರಿಹಾರ್ಯವಾದ ಲೀಲಾಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ
ಸಿಲುಕಿ, ಕಪಟನಾಟಕ ಸೂತ್ರಧಾರಿಯಾದ ಕೃಷ್ಣನು ಕುಣಿಸಿ
ದಂತೆ ಕುಣಿಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ, ಎಲ್ಲರೂ.

‘ಹತ್ತು ಕಟ್ಟುವ ಕಡೆ ಒಂದು ಮುತ್ತು ಕಟ್ಟು’ ಎನ್ನು
ವುದು ಪಂಪನ ಮನೋವೃತ್ತಿ. ಮಾತನಾಡಿದರೆಲ್ಲಿ ಮುತ್ತು
ಸುರಿಯುವುದೋ ಎನ್ನುವ ಗಾಂಭೀರ್ಯ. ಮಾತುಗಳೆಲ್ಲವೂ
ಸೂತ್ರದಂತೆ. ಎರಡು ಮಾತುಗಳಲ್ಲೇ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಕಥೆ
ಯನ್ನೇ ಅಡಕಮಾಡಿಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ನಾರಣಪ್ಪ ಹಾಗಲ್ಲ. ಹಿಗ್ಗಲಿ
ಸುವುದು ಆತನ ಹುಟ್ಟುಗುಣ. ಪಂಪನು ಒಂದು ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ
ಹೇಳಿದ ಜರಾಸಂಧವಧೆ ಈತನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ೧೨೯ ಪದ್ಯಗಳ ಒಂದು

ಸಂಧಿಯಾಗಿ ಪಸರಿಸಿದೆ. ಹತ್ತು ಹನ್ನೆರಡು ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪಂಪನು ಅಡಕವಾಡಿದ ಶಿಶುಪಾಲವರ್ಧಿಗೆ ನಾರಣಪ್ಪ ನಾಲ್ಕು ಸಂಧಿಗಳನ್ನೇ ನುಾಸಲಾಗಿಡುತ್ತಾನೆ. ಪಂಪನ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಓದುವಾಗ, ಓದುಗರು ಮೈಯೆಲ್ಲಾ ಕಣ್ಣಾಗಿ ಎಚ್ಚರಗೊಂಡಿರಬೇಕು; ನಿಂತು ನಿಂತು ಕಾವ್ಯರಸವನ್ನು ಚಸ್ಪರಿಸುತ್ತಾ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಸಾಗಬೇಕು. ನಾರಣಪ್ಪನಲ್ಲಿ ಈ ಕಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಅರ್ಧ ಮೈ ಮರೆತು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಕಥಾಸರಣಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಬಹುದು. ವಾಚಾಳಿಯಾದ ಈತ ಅನೇಕವೇಳೆ ಮೇರಿಮಾರಿ ಉಭಾಯಿಸಿ ಮಾತಾಡುವುದೂ ಉಂಟು. ಇದರಿಂದ ಗಾಂಭೀರ್ಯಕ್ಕೆ ಲೋಪ ತರುವುದೂ ಉಂಟು. ಪಂಪ ತನ್ನ ಗಾಂಭೀರ್ಯಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಲಾಘವವನ್ನು ತಂದುಕೊಂಡಿಲ್ಲ.

ಪಂಪ ಕವಿ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಎರಡು ಕವಲುಗಳಾಗಿ ಒಡೆದು ಪ್ರವಹಿಸಿದ. 'ಬೆಳಗುವೆನ್ನಿಲ್ಲಿ ಲೌಕಿಕಮನ್' ಎಂದು ಭಾರತವನ್ನೂ, ಧರ್ಮಧ್ವಜವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯುವೆನೆಂದು 'ಆದಿ ಪುರಾಣ' ವನ್ನೂ ಬರೆದ. ಇದರಿಂದ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಮುಗಿಲು ಮುಟ್ಟಿಸಲು ಸಹಾಯಕವಾಗಿದ್ದ ಧರ್ಮದೃಷ್ಟಿ, ದರ್ಶನ ಆತನ ಭಾರತಕ್ಕೆ ದೊರೆಯದಂತಾಯಿತು. ಆತನ ಕಾವ್ಯ ಗಂಗೆ ತುಂಬುನೊರೆಯಿಂದ ಭೋರ್ಗರೆಯುತ್ತಾ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಮುಳುಗಿ ನೋಡಿದರೆ ಆಳ ಕಡಮೆಯೆಂಬಂತಾಯಿತು. ನಾರಣಪ್ಪ ತನ್ನ ಶಕ್ತಿ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ಒಂದು ಕಾವ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಗಾಗಿಯೇ ವಿಸಲಾಗಿರಿಸಿದ. ಆತನ ಕಾವ್ಯಶಕ್ತಿಯೂ ಧರ್ಮಶಕ್ತಿಯೂ ಹುರಿಗೊಂಡೇ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿದುವು. ಇದರಿಂದ ಆತನ ಕಾವ್ಯ ಒಂದು ಅಲೌಕಿಕವಾದ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಬೆಳಗು ನಂತಾಯಿತು. ಜೈನಮತದ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಬೌದ್ಧಿಕವಾಗಿ

ಒಪ್ಪಿದ ಪಂಪನಿಗೆ ಇದು ಪರಧರ್ಮದ ಕಾವ್ಯವೆಂಬ ದೃಷ್ಟಿ ಹುಟ್ಟದೆ ಹೋಗಿದ್ದರೆ—ಇದು ಬರಿಯ ಲೌಕಿಕ ಕಾವ್ಯವೆಂದು ಅದುಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ—ಆತನಿಗಿದ್ದ ಅದ್ಭುತ ಕವಿತಾಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಅದೊತಹ ಮಹಾಕಾವ್ಯ ಉದಿಸುತ್ತಿತ್ತೋ! ಬಹುಶಃ ಮಿಲ್ಟನ್, ಡಾಂಟೆ, ಷೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರ್, ವ್ಯಾಸ ವಾಲ್ಮೀಕಿಗಳಂತೆ ಆತನೂ ವಿಶ್ವಸಾಹಿತ್ಯಾಗುತ್ತಿದ್ದನೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ನಾರಣಪ್ಪ ನನ್ನು ಪಂಪ ಕವಿಯೊಡನೆ ಹೋಲಿಸುವಾಗ ಈ ಪ್ರಮುಖವಾದ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಮರೆಯಬಾರದು. ನಾರಣಪ್ಪ, ಭಕ್ತಿರಸಾ ವೇಶದಿಂದ ಮೈಮರೆತು ಮುಗಿಲು ಮುಟ್ಟುವಂತೆ ಬರೆದಿರುವ ಭಾಗಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಲು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಕಾವ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

೪. ಇತರ ಭಾರತ ಕರ್ತೃಗಳು

ಪಂಪ-ನಾರಣಪ್ಪ ಈ ದಿವ್ಯ ಕವಿಗಳೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಇತರ ಕವಿಗಳೂ ಕನ್ನಡ ಭಾರತದ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಕೈಹಾಕಿದ್ದಾರೆ. ಪಂಪನು ತನ್ನ ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನ ವಿಜಯದಲ್ಲಿ 'ವ್ಯಾಸಮುನೀಂದ್ರ ರುಂದ್ರ ವಚನಾಮೃತವಾರ್ಧಿಯನೀಸುವೆ; ಕವಿ ವ್ಯಾಸನೆಂಬ ಗರ್ವಮೆನಗಿಲ್ಲ' ಎಂದು ಹೇಳಿ ತನಗಿಂತಲೂ ಹಿಂದೊಬ್ಬ 'ಕವಿ ವ್ಯಾಸ' ನಿದ್ದನೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ಪಂಪನ ಕಾವ್ಯ ಅದರ ಹಿಂದಿನ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಇಕ್ಕಿ ಮೆಟ್ಟಿದುದರಿಂದ ಅವನಿಗಿಂತಲೂ ಹಿಂದೆ ಬರೆದಿದ್ದ ಭಾರತಗಳು ಹೇಳಹೆಸರಿಲ್ಲದಂತಾಗಿವೆ.

ಪಂಪ ನಾರಣಪ್ಪ-ಇವರ ಪ್ರತಿಭೆಯಿಂದ ಉದಿಸಿದ ಕಾವ್ಯಗಳ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಇತರ ಭಾರತಗಳು ಮಂಕಾಗಿ ಹೋಗಿವೆ. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೦೦ರಲ್ಲಿ ಜಾಟು ವಿಠಲನಾಥನು ಒಂದು ಭಾರತವನ್ನು

ಬರೆದನೆಂದು ಪ್ರತೀತಿ ಇದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಪಾಲೋನು, ಆಸ್ತಿ ಕ ಪರ್ವಗಳು, ಮಾತ್ರ ಈಗ ಉಪಲಬ್ಧವಾಗಿವೆ. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೫೦ರ ಸುಮಾರಿನಲ್ಲಿ, ಸುಕುಮಾರ ಭಾರತಿ ' ಚಾಯಣ ಭಾರತ ' ನೆಂಬ ಒಂದು ಭಾರತವನ್ನು ಬರೆದಿರುವಂತೆ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. .ಆದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಎರಡು ಅಶ್ವಾಸಗಳು ಮಾತ್ರ ಆರೇಜೀವದಿಂದ ಉಳಿದು ಕೊಂಡಿವೆ. ನಾರಣಪ್ಪನು ಬರೆಯದೆ ಬಿಟ್ಟ ಉತ್ತರ ಭಾಗವನ್ನು (ಶಾಂತಿಪರ್ವದಿಂದ ಮುಂದಿನ ಏಳು ಪರ್ವಗಳನ್ನು) ವಿಜಯ ನಗರದ ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ತಿಮ್ಮಣ್ಣ ಕವಿ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೧೫) ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಶ್ರೀನಿವಾಸಕವಿ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೦೦) ಭಾರತದ ಸ್ತ್ರೀ ಪರ್ವವನ್ನೂ, ಲಕ್ಷ್ಮೀಕವಿ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೨೧) ಕರ್ಣಪರ್ವದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಸಂಧಿಗಳು ಸೇರಿ ಮೊದಲ ಎಂಟು ಪರ್ವಗಳನ್ನೂ, ಪರಮದೇವ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೧೧) ತುರಂಗ ಭಾರತವನ್ನೂ ರಚಿಸಿದರು. ಚಿತ್ರಭಾರತವೆಂಬ ಭಾರತವೂ ಕಳೆಲೆ ನಂಜರಾಜನು ಬರೆದಿರುವನೆಂದು ಪ್ರತೀತಿ ಇರುವ ಭಾರತವೂ ಉಪಲಬ್ಧವಾಗಿಲ್ಲ.

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಭಾರತಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪದ್ಯ ರೂಪದಲ್ಲಿವೆ. ಇವು ಗಳೆಲ್ಲದೆ ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಜ ಭಾರತವೆಂಬ ಉತ್ತರಪರ್ವಗಳ ಟೀಕೆ ಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಭಾರತವೂ, ಜಕ್ಕಭೂಪಾಲನ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೨೦) ' ಭಾರತ ಕಥಾಸಂಗ್ರಹ ' ವೂ, ಮಧ್ವಗುರು ರಚಿತ ವಾದ ಭಾರತ ತಾತ್ಪರ್ಯನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ವಾದಿರಾಜರು (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೭೦) ಬರೆದಿರುವ ಕನ್ನಡ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವೂ, ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣ ರಾಜ ಒಡೆಯರು (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೯೪-೧೮೬೮) ಬರೆದಿರುವ ಕೃಷ್ಣ ರಾಜ ವಾಣೀವಿಲಾಸ ಭಾರತವೂ ಗದ್ಯಗ್ರಂಥಗಳಾಗಿವೆ. ಇವು ಗಳಲ್ಲಿ ' ಕೃಷ್ಣರಾಜ ವಾಣೀವಿಲಾಸ ಭಾರತ ' ವು ಸರ್ವ ಜನಾ

ದರಣೀಯವಾದುದು; ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾರತವನ್ನು ಅದ್ಭುತವಾಗಿ ಕನ್ನಡಿಸತಕ್ಕುದು; ಸರಳವಾದ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ, ಸುಂದರವಾದ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರತಕ್ಕುದು; ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಮತ್ತಾವ ಭಾರತವೂ ಇಷ್ಟು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿಲ್ಲ.

ವೈದಿಕ ಪಂಥದವರು ಬರೆದಿರುವ ಕಥೆಯನ್ನು ಕೆಲವು ಜೈನ ಕವಿಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹಲವು ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಅಂತಹವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಲ್ವನು (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೫೦) ಬರೆದಿರುವ ಭಾರತ ಬಹಳ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದು. ಇದಲ್ಲದೆ 'ಜಿನ ಭಾರತ' ವೆಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ಭಾರತವೂ ಇದೆ. ಆದರೆ ಇವು ಹೆಚ್ಚು ಜನಾನುರಾಗವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಲು ಶಕ್ತವಾಗಿಲ್ಲ. ಸಂಪ್ರದಾಯ ಬದ್ಧವಾದ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಒಂದು ಬಗೆಯ ವಿಲಕ್ಷಣವಾದಂತಾಗಿವೆಯಲ್ಲದೆ ಕಲಾದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಆ ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಅಷ್ಟು ನಿರ್ದುಷ್ಟವಾಗಿವೆಯೆಂದು ಹೇಳುವಂತಿಲ್ಲ.

ಭಾರತದ ಕಥಾಭಾಗವನ್ನು ವಸ್ತುವನ್ನಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿರುವ ನೂರಾರು ಕಾವ್ಯಗಳಿವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಕಥಾನಾಯಕನನ್ನಾಗಿ ಆಯ್ದುಕೊಂಡು ಬರೆದಿರುವ ಕಾವ್ಯಗಳೆಲ್ಲಾ ಭಾರತದ ಕಥೆ ಅಷ್ಟು ಇಷ್ಟು ಬರುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯ. ಆದರೆ ಈ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುವೂ ಪಂಪ ನಾರಣಪ್ಪ ಇವರ ಕಾವ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಮಾನವಾಗುವಂತಿಲ್ಲ. ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಸೂರ್ಯ ಚಂದ್ರರುತೆ ಸಾಹಿತ್ಯಾಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಯಿಯಾಗಿರುವರು.

ಇವುಗಳಲ್ಲದೆ ಭೀಮ-ದುರ್ಯೋಧನರ ಗದಾಯುದ್ಧವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ ರನ್ನ ಮಹಾಕವಿಯ 'ಗದಾಯುದ್ಧಂ' ಕಿರಾತಾರ್ಜುನೀಯ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ ಷಡಕ್ಷರಿಯ 'ಶಬರಶಂಕರ

ವಿಲಾಸಂ' ಪಾಂಡವರ ಅಶ್ವಮೇಧಯಾಗವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ
ಲಕ್ಷ್ಮೀಶನ 'ಜೈಮಿನಿಭಾರತ' ಇವು ಪ್ರೌಢವೂ, ಆದರೂ
ಜನಪ್ರಿಯವೂ ಆದ ಕಾವ್ಯಗಳಾಗಿವೆ.

೫. ಉದ್ಯೋಗಪರ್ವದ ಕಥೆ

ಪಾಂಡವರ ವನವಾಸ ಅಜ್ಞಾತವಾಸಗಳ ಅವಧಿ ಮುಗಿ
ಯಿತು. ಉತ್ತರಗೋಗ್ರಹಣದಲ್ಲಿ ವಿಜಯವನ್ನು ಗಳಿಸಿದ
ಅರ್ಜುನನ ಮೇಲೆ ವಿರಾಟರಾಯನಿಗೆ ಅತಿ ಮಮತೆ; ಆದ್ದರಿಂದ
ಆತನ ಮಗನಿಗೆ ತನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಮದುವೆ ಮಾಡಿದನು.
ಈ ಮಂಗಳಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಪಾಂಡವರಲ್ಲಿ ಅಭಿಮಾನವುಳ್ಳ ಅರಸ
ರೆಲ್ಲರೂ ವಿರಾಟನಗರಿಯಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿದ್ದರು. ಒಂದು ದಿನ ಶ್ರೀ
ಕೃಷ್ಣನು ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು "ಪಾಂಡವರು ಕಪಟ ದ್ಯೂತ
ದಿಂದ ಪಡೆಬಾರದ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಇವರಿಗೆ ಪುನಃ
ರಾಜ್ಯದೊರೆಯುವುದು ಎಂದು? ಇವರ ಗತಿಯೇನು?"
ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದನು. ಸ್ವಲ್ಪ ಚರ್ಚೆಯಾದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ
ಪ್ರಭೃತಿಯೇ ಉತ್ತರವನ್ನಾ ಹೇಳಿದನು. ಯುದ್ಧಕ್ಕಾಗಿ
ಸಕಲ ಸನ್ನಾಹಗಳನ್ನೂ ಸಿದ್ಧಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ನಾಡಿನ
ಸಕಲ ರಾಜರಲ್ಲಿಯೂ ಒತ್ತಾಸೆಯನ್ನು ಬೇಡಿ ಓಲೆಗಳ
ನ್ನಟ್ಟಬೇಕು. ಆದರೆ ಇತ್ತ ರಾಜ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ಸಾಮದಿಂದ
ಬೇಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕುರುರಾಜನಲ್ಲಿಯೂ ಯೋಗ್ಯರಾವರನ್ನು
ಕಳುಹಿಸಬೇಕು." ಕೃಷ್ಣನ ಈ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲರೂ ಸಮ್ಮತಿ
ಸಿದರು. ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಕಾಲೋಚಿತವಾದ ಬುದ್ಧಿ
ವಾದವನ್ನು ಹೇಳಿ, ನೆನೆದಾಗ ಬರುವೆನೆಂದು ಭರವಸೆಯಿತ್ತು,
ದ್ವಾರಕೆಗೆ ಹೊರಟುಹೋದನು.

ಅತ್ತ ಕಾರವನು ಉದಿತೋದಿತರಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಪಾಂಡವರನ್ನು ಕಂಡು, ಇನ್ನು ತಾನು ಮೈಮರೆತು ಕುಳಿತಿರುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲವೆಂದುಕೊಂಡನು. ತನ್ನ ಆಪ್ತರೊಡನೆ ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆ ನಡಸಿ ಗುಪ್ತವಾಗಿ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ತನಗೆ ಅನುಕೂಲನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಬಗೆದು ದ್ವಾರಕೆಗೆ ಹೊರಟನು. ಗೂಢಚಾರರಿಂದ ಈ ಸುದ್ದಿಯು ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಧರ್ಮರಾಯನು ಉದ್ವಿಗ್ನನಾಗಿ ಒಡನೆಯೇ ಅರ್ಜುನನನ್ನೂ ಅದೇ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಕೃಷ್ಣನ ಬಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಅರ್ಜುನನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಪರಮಾತ್ಮ; ಆತನಿರುವ ದ್ವಾರಕೆ ಮುಕ್ತಿಗೆ ತವರ್ಮನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆಯೇ ಅನನ್ಯ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುತ್ತಾ ಅರಮನೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಆ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು ನಿದ್ರಾಮುದ್ರಿತನಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಆತನನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಲಾರದೆ ಭಕ್ತಿಯುತನಾಗಿ ಆತನ ಪಾದಗಳ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಕೈಮುಗಿದುಕೊಂಡು ಕುಳಿತನು. ಮರುಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ದುರ್ಯೋಧನನೂ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಆತನ ತಲೆಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತನು. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೇ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು ಮೈಮುರಿದು ಮೇಲಕ್ಕೇದ್ದನು. ಮೊದಲು ಅರ್ಜುನನು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದ. ತಿರುಗಿ ನೋಡಿದರೆ ತಲೆಯ ಕಡೆ ದುರ್ಯೋಧನ. ಇಬ್ಬರನ್ನೂ ಆದರೋಪಚಾರಗಳಿಂದ ಸತ್ಕರಿಸಿ “ಇಬ್ಬರೂ ರಾಜರೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಬಂದಿರುವಿರಿ ; ಇದೇನಾಶ್ಚರ್ಯ ! ನೀವು ಬಂದ ಕಾರ್ಯವೇನು ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದ. ಕುರುರಾಜನೇ ಆತನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರಕೊಟ್ಟ—“ ಪಾಂಡವರಿಗೂ ನಮಗೂ ಮೈಮನಸ್ಸು ವುಟಾಗಿದೆ. ರಾಜ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಕಾದುವವರಾಗಿದ್ದೇವೆ. ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೂ ನೀವು ಸಹಾಯಕರಾಗಬೇಕು.”

xxvii

ದುರ್ಯೋಧನನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಸಹಿಸಲಿಲ್ಲ. “ಅಯ್ಯಾ, ಕೌರವೇಶ್ವರ! ಈ ಭೂರಮಣಿ ಯಾವ ನೊಬ್ಬ ರಾಜನೊಡನೆಯೂ ಒಕ್ಕತನವಿದ್ದು ಆತನೊಡನೆ ಸಹಗಮನ ಮಾಡಿದವಳಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ವಿಚಾರಿಸದೆ ಈ ಭೂಮಿಯು ತಮ್ಮದೆಂದೇ ಭಾವಿಸಿದ ರಾಜರು ನರಕಕ್ಕೆ ಇಳಿದು ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಈಗ ನೀವು ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿದು ದಾದರೆ ಜಂದ್ರ ಸೂರ್ಯರಿರುವವರೆಗೂ ನಿಮಗೆ ಅಪಕೀರ್ತಿ ತಪ್ಪಿದುದಲ್ಲ. ಟಗರುಗಳನ್ನು ಹುರಿದುಂಬಿಸಿ ಕಾಳಗಕ್ಕೆ ಬಿಡುವಂತೆ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಹುರಿದುಂಬಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ, ನೀಚರಾದವರು. ನಿಮ್ಮ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಜಗಳ ಬೇಡ. ನೀವು ನೀವು ಸುಖವಾಗಿ ಬದುಕಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡರೆ ನನಗೆಷ್ಟೋ ಸಂತೋಷ” ಎಂದನು.

ದುರ್ಯೋಧನನು ಬುದಿದ್ದು ದುರ್ದಮಶ್ರವಣಕ್ಕಾಗಿ ಅಲ್ಲ; ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯವನ್ನು ಕೋರುವುದಕ್ಕಾಗಿ. ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಇದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ. ಆಗ ಕೃಷ್ಣನು ಅರ್ಜುನನ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿ “ಅಯ್ಯಾ, ನೀನೇನು ಹೇಳುವೆ?” ಎಂದನು. ಅರ್ಜುನನು “ನಾನು ಹೇಳುವುದಿನ್ನೇನು? ದುರ್ಯೋಧನ ಹೇಳಿದುದೇ ನನ್ನ ಹೇಳಿಕೆ” ಎಂದ. ಕೃಷ್ಣನು ಒಬ್ಬನೇ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಸಹಾಯಕನಾಗುವುದು ಅಸಾಧ್ಯ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು “ನಾನು ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವವನಲ್ಲ; ಬರಿಯ ಉಂಡಾಡಿ ಭಟ್ಟ; ನಾನೊಂದು ಕಡೆ. ನಮ್ಮ ಅಪರಿಮಿತ ಸೈನ್ಯ, ಸೇನಾನಿಗಳು ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ನಿಮಗೆ ಬೇಕಾದುದನ್ನು ನೀವು ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಅರ್ಜುನಾ! ನೀನು ಚಿಕ್ಕವನು. ಅದುದರಿಂದ ಮೊದಲು ನಿನ್ನ ಸರತಿ. ಬೇಕಾದುದನ್ನು ಆಯ್ದುಕೋ” ಎಂದ. ಅರ್ಜುನನು “ನಾವು ಅಡವಿಯ ತಿರು

ಕರು. ಇಷ್ಟು ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸಂತೈಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ನೀನೊಬ್ಬನೇ ನಮಗೆ ಸಾಕು. ಸಿರಿವಂತನಾದ ಕೌರವರಾಯನೇ ನಿನ್ನ ಸೈನ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸ್ವೀಕರಿಸಲಿ" ಎಂದನು. ದುರ್ಯೋಧನನೂ ಇದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಹಿಂದಿರುಗಿದನು.

ಆತ್ತ ದುರ್ಯೋಧನನು ಹೋಗುತ್ತಲೇ ಇತ್ತ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಅರ್ಜುನನನ್ನು ಕುರಿತು " ಏನಯ್ಯಾ, ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಸುಟು ಒರೆಯನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದೆಯಲ್ಲಾ! ಕಾದುವಂತಿಲ್ಲ ಕಟ್ಟು ಮತಿಲ್ಲ, ಇಂತಹ ನನ್ನನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದೆಯಲ್ಲಾ, ನೀನೆಂತಹದಡ್ಡ." ಎಂದು ಹಾಸ್ಯವಾಡಿದನು. ಅರ್ಜುನನೂ ನಗುತ್ತಾ " ನಿಮ್ಮ ಗರುಡಿಯಲ್ಲಿ ನನಗೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಪರಿಶ್ರಮವಿದೆ. ನಾನು ತಮ್ಮ ಪಟ್ಟ ಶಿಷ್ಯ " ಎಂದನು. ಆಗ ಕೃಷ್ಣನು " ಅಯ್ಯಾ, ನೀವು ನನ್ನನ್ನು ದೇವರೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತೀರಿ; ಗೌರವಿಸುತ್ತೀರಿ. ನಮಗೆ ಗೊತ್ತಿದೆ, ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ದೇವತನವೇನೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು. ಈಗ ಹೇಳು ನಾವು ಬಂದು ಅಲ್ಲಿ ಏನು ಮಾಡಬೇಕು? ನಾವು ಪರರ ಹಂಗಿನಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ಸಹಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ನಮಗೇನಾದರೂ ಒಂದು ಕೆಲಸವನ್ನು ವಹಿಸು." ಎಂದನು. ಅರ್ಜುನನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನು ಬರಿಯದೇವರಲ್ಲ; ದೇವರದೇವರೊಡೆಯ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು " ನೀವು ನನ್ನ ಸಾರಥಿಯಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡು ನಮ್ಮನ್ನು ಕಾಪಾಡಬೇಕು." ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅಡ್ಡಬಿದ್ದನು. ಕೃಷ್ಣನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಆ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಆತನೊಡನೆ ಪಾಂಡವರ ಬಳಿಗೆ ಹೊರಟುಬಂದನು.

ಪಾಂಡವ ಕೌರವರು ಪರಸ್ಪರ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ಸಂಧಿಯನ್ನು ಬೇಡಿ ಪಾಂಡವರು ಅಟ್ಟಿದ ಪುರೋಹಿತನೊಬ್ಬನು ಕೌರವರಿಂದ ತಿರಸ್ಕೃತನಾಗಿ ಹಿಂದಿರುಗಿದನು. ಅಷ್ಟೇ

xxix

ಅಲ್ಲ. ಹಿಂದೆಯೇ ದುರ್ಯೋಧನನು ಸಂಜಯನೊಡನೆ ತನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದನು—“ ಸಂಗರದಲ್ಲಿ, ಅಸಿಧಾರೆಯಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೇ ಹೊರತು ಹಾಗೆಯೇ ಕೊಟ್ಟರೆ ಅಧರ್ಮವಾದೀತು ” ಎಂದು. ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಪಾಂಡವ ಪಕ್ಷದವರೆಲ್ಲರೂ ಕಿಡಿಕಿಡಿಯಾದರು. ಧರ್ಮಜನೂ ಕೃಷ್ಣನೂ ಅವರನ್ನು ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸಿ, ಸಂಜಯನನ್ನು ಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದ ಪುರಸ್ಕರಿಸಿ, ಆತನನ್ನು ಬೀಳ್ಕೊಟ್ಟರು. ದುರ್ಯೋಧನನ ಹಟಮಾರಿತನಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಫಲವು ಸನ್ನಿಹಿತವಾಗುತ್ತ ಬಂತು.

ಸಂಜಯನು ಅತ್ತ ಹೋಗುತ್ತಲೇ, ಇತ್ತ ಪಾಂಡವರು ಕೃಷ್ಣನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆಯನ್ನು ನಡಸಿದರು. ಈಗ ಪಾಂಡವರ ಕರ್ತವ್ಯವೇನು? ಸಂಧಿಯೋ ಸಮರವೋ? ಕೃಷ್ಣನು ಪಾಂಡವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೂ ಕೇಳುತ್ತಾ ಬಂದನು. ಧರ್ಮರಾಯನಿಗೆ ‘ ಸೋದರರಲ್ಲಿ ಕಡಿ ದಾಡಿದರೆಂಬ ಅಪಕೀರ್ತಿ ತನಗೆ ಬರುವುದಲ್ಲಾ ’ ಎಂದು ಅಳುಕು. ಕೌರವನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಐದೂರುಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಟ್ಟರೆ ತಮ್ಮೆವರಿಗೂ ಅಷ್ಟೇ ಸಾಕು ಎಂದು ಆತನ ಮತ. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಕೇಳಿ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ‘ ಇದೇನು ಹುಚ್ಚು ’ ಎನ್ನಿಸಿತು. ಭೀಮನನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ. ಆತನೂ ಅಣ್ಣನ ದಾರಿಯನ್ನೇ ಹಿಡಿಯಬೇಕೇ! ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಕಕ್ಕಾಬಿಕ್ಕಿಯಾಯಿತು. ಹಾಲಾಹಲವು ಅಮೃತವಾದಂತೆ, ದಳ್ಳುರಿ ಶೀತಳವಾದಂತೆ, ಈ ಭೀಮನು ಸುಧಿಗೆ ಒಲಿದ ನಲ್ಲಾ! ಎಂದುಕೊಂಡು “ ಕುಂತಿಯ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯ ಸತ್ಪುತ್ರ ಹುಟ್ಟಿದೆಯಯ್ಯಾ ” ಎಂದನು. ಅರ್ಜುನ ನಕುಲರೂ ತಮ್ಮ ಅಣ್ಣಂದಿರನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಿದರು. ಸಹದೇವನೊಬ್ಬನು

XXX

ಮಾತ್ರ ಯುದ್ಧವನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ. “ದೇವ, ನನಗೆ ಸಂಧಿ
 ಸೇರದು. ಸಂಗರವೇ ಸಮ್ಮತ” ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತನ್ನ ಅಭಿ
 ಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ. ಅನಂತರ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು ದ್ರೌಪದಿಯ
 ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಅರಿಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಆಕೆಗೆ ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದ.
 ಕರೆಯಲು ಬಂದ ಅಳಿನಿಂದ ಆಕೆಗೆ ತನ್ನ ಪತಿಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯ
 ತಿಳಿಯಿತು. ಕೌರವರೊಡನೆ ಸಂಧಾನವೆಂಬುದನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವಳು
 ಕಿಡಿಕಿಡಿಯಾದಳು. ಪಾಪಿಗಳಾದ ತನ್ನ ಪತಿಗಳು ತನ್ನನ್ನು
 ಕೈಬಿಟ್ಟರು. ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನೂ ಇದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಬಿಟ್ಟರೆ ತನ್ನ ದುಃಖಕ್ಕೆ
 ಪಾರವಿಲ್ಲವೆಂದುಕೊಂಡು ಹೊರಟು ಬಂದಳು. ಸಭಾಂಗಣವನ್ನು
 ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ಭೀಮನನ್ನು ಭೇಗುಟ್ಟುವುದಕ್ಕೆ
 ಮೊದಲು ಮಾಡಿದಳು. “ಎಲೈ ವಾಯುಕುಮಾರನೇ, ಸಂಧಾ
 ನಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿ ನಿನ್ನ ಪೌರುಷವನ್ನೆಲ್ಲಾ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಕಲಕಿಬಿಟ್ಟೆಯಾ?
 ಕೌರವೇಂದ್ರನ ಸೇವೆಯೇ ನಿನಗೆ ಅಭಿಮತವಾಗಿ ತೋರಿತಲ್ಲವೇ?
 ಅಯ್ಯೋ, ಈ ಸಂಧಿಯೆಂಬ ಮಾತಿನಿಂದ ಚಂದ್ರವಂಶವು ರಸಾ
 ತಲಕ್ಕೆ ಇಳಿದಂತಾಯಿತು. ಪಾಂಡವರೆಲ್ಲರೂ ರೋಷಚ್ಯುತರಾಗಿ,
 ಯತಿಗಳಾಗಿ ಹೋದರು. ಅವರ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜಸ್ಸು ಹೇಳ ಹೆಸರಿಲ್ಲ
 ದಂತಾಯಿತು. ಎಲೈ ಭೀಮಸೇನನೇ, ಒಮ್ಮೆ ನನ್ನ ಕಡೆ
 ಪ್ರೇಮದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಬೀರು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೊಡತಿಯ ಮಾನ
 ಸಂರಕ್ಷಣೆಗಿಂತಲೂ ಅಧಿಕವಾದ ಅಭಿಮಾನವಸ್ತುವಿಲ್ಲ.
 ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರು ಕೂಡ ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಾಣದ
 ಹೆಗ್ಗು ತೊರೆದು ಹೋರಾಡುವರು. ಇಂತಹುದರಲ್ಲಿ ನನಗೆ
 ಒಬ್ಬರಲ್ಲ, ಐವರು ಮಹಿಮಾಶಾಲಿಗಳಾದ ಗಂಡರಿದ್ದಾರೆ.
 ಏನು ಪ್ರಯೋಜನ? ಎಲೈ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣ ಸ್ವಾಮಿಯೇ, ಹಿಂದೆ ನನ್ನ
 ಮುಂದಲೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದೆಳೆದು, ತುಂಬಿದ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅಪಮಾನ

xxx

ಗೊಳಿಸಿದಾಗ ಈ ಪತಿಗಳೈವರೂ ಮೌನಧಾರಿಗಳಾಗಿಯೇ ಇದ್ದರು. ನೀನು ನನ್ನ ಮಾನವನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಿದೆ. ಇಂದು ನೀನೂ ನನ್ನ ಕೈಬಿಡುತ್ತಿರುವೆ. ಹೋಗಲಿ, ಯಾರ ಹೆಂಗೂ ಬೇಡ. ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳೂ, ನನ್ನ ತವರುಮನೆಯವರೂ ಹೋರಾಡಿ ನನ್ನನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವರು.” ಎಂದಳು.

ದ್ರೌಪದಿಯ ನಿಟ್ಟುಸಿರಿನ ಬಿರುಗಾಳಿ ಭೀಮನ ರೋಷ ವಹ್ನಿಯನ್ನು ಹೊತ್ತಿಸಿತು. ತುಟಿಗಳನ್ನು ಕಡಿಯುತ್ತಾ ಮೇಲ ಕೈದ್ದು “ಎಲೈ ಹೆಣ್ಣೇ, ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಿಕೊ. ನೀನು ಸುರಿಸಿದ ಕಂಬನಿಗಳಿಗೆ ಶತಸಾವಿರಮಡಿಯಷ್ಟು ಕಣ್ಣೀರನ್ನು ಶತ್ರುಗಳ ಹೊಂಡಿರು ಸುರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕೃಷ್ಣನ ಕಡೆ ತಿರುಗಿದನು. “ಎಲೈ ನರಕಮರ್ದನನೇ, ನನಗೆ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲ. ಸಮರವೇ ಸರ್ವಾರ್ಥ. ಇಗೋ, ಇದು ನನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ—ಶತ್ರುವನ್ನು ನೆಲಕ್ಕೆ ಕೆಡವಿ ಆತನ ಕರುಳದಂಡೆಯನ್ನು ಈ ನನ್ನ ಮಡದಿಗೆ ಮುಡಿಸುತ್ತೇನೆ. ಅವನ ಸೋದರರ ರಕ್ತವನ್ನು ಶಾಕಿನಿಯರಿಗೆ ಯಥೇಷ್ಟವಾಗಿ ಕುಡಿಸುತ್ತೇನೆ. ನೀನು ಬೇಕಾದರೆ ಸಂಧಿಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಈ ನಾಲ್ವರಿಗೂ ನಾಲ್ಕು ಊರುಗಳನ್ನು ಕೊಡಿಸು. ನನಗೆ ಕೌರವನ ಎರಡು ಊರು (ತೊಡೆ) ಗಳೇ ಸಾಕು.” ಎಂದನು.

ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣ ಬಲು ಚತುರ. “ಏನಯ್ಯಾ, ನಿಮ್ಮ ನಿಮಲ್ಲಿ ಒಂದು ನಿಶ್ಚಯವಿಲ್ಲದ್ದಿರೆ ರಾಜಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸುವುದು ಹೇಗೆ? ಅಯ್ಯಾ ಧರ್ಮರಾಯ, ನೀನು ಹಿರಿಯ. ನೀನು ಮುಂದೆ ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸು” ಎಂದು ಹೇಳಿದ. ಧರ್ಮರಾಯ ಏನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ ಪಾಪ! “ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದು ನಿನಗೇ ಗೊತ್ತು. ನಮ್ಮ ಅಭ್ಯುದಯ ನಿನ್ನ

xxxii

ಅಧೀನ" ಎಂದನು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಸಂಧಿಗಾಗಿ ಕೌರವನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದೇ ನಿಶ್ಚಯವಾಯಿತು. ಆದರೆ ಹೋಗುವ ಮುನ್ನ ದ್ರೌಪದಿಯನ್ನು ಕುರಿತು "ತಾಯೆ, ಯುದ್ಧವನ್ನೇ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತೇನೆ. ಪಾಂಡವರು ಯುದ್ಧವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದರೆ ನಾನು ನಿನ್ನ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸೀಳಿ ಅವರ ಕರುಳ ದುಡೆಯನ್ನು ನಿನ್ನ ಕಬರಿಯಲ್ಲಿ ಮುಡಿಸುತ್ತೇನೆ. ನನ್ನ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳ ಮೇಲೆ ಆಣೆಯಿಟ್ಟು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ; ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ನಂಬು" ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ರಾಜನೀತಿಜ್ಞನಾದ ಆತನಿಗೆ ಗೊತ್ತು—ಸಮರ ಅನಿವಾರ್ಯವೆಂದು.

ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು ಕೌರವರಲ್ಲಿ ಸಂಧಿಗಾಗಿ ಬರುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕೇಳಿ ಹಸ್ತಿನಾಪುರದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಸಂಭ್ರಮ. ಹಲವರಿಗೆ ಆತನು ಪರಮಾತ್ಮನೆಂದು ಭಕ್ತಿ. ಉಳಿದವರು ಆತನ ಪ್ರತಿಭೆಗೆ ತಲೆ ಬಾಗಿದವರು. ಅಂತೂ ಎಲ್ಲರೂ ಆತನ ಬರವನ್ನು ಉತ್ಸಾಹ ದಿಂದ ಇದಿರು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಸ್ತಿನಾಪುರವೆಲ್ಲವೂ ಬಹು ಸುಂದರವಾಗಿ ಅಲಂಕೃತವಾಯಿತು. ಪ್ರಮುಖರಾದವರೆಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು ಬರುವನೆಂದು ಹಾರೈಸುತ್ತಾ ಸಕಲ ಸಂಭಾರಗಳನ್ನೂ ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿದ್ದರು. ಕೌರವನಂತೂ ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಆತನು ಬರದೆ ಇರುವುದೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಸಾರವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತರಿಸಿ ಆರೋಗಣೆಗೆ ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿದ್ದ. ಆದರೆ ಕೃಷ್ಣನು ತಲೆ ತಲೆಯಾದವರಾರ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಇಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಕಡು ಬಡವನಾದ ವಿದುರನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಇಳಿದುಕೊಂಡನು. ಇದರಿಂದ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಆಶಾಭಂಗವಾದಂತಾಯಿತು.

ವಿದುರನಿಗೆ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣ ಪರಮಾತ್ಮನು ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಬಂದ ನೆಂದು ಹಿಡಿಸಲಾರದಷ್ಟು ಅನಂದ. ಹುಚ್ಚನಂತೆ ತಕತಕ

xxxiii

ಕುಣಿದಾಡಿಬಿಟ್ಟನು. ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು ಆತನನ್ನು ಕೆಣಕಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಕೀಟಲೆ ಮಾಡಿದ. “ಎನಯ್ಯಾ ವಿದುರ! ನಾವು ಹಸಿದು ಹೊಟ್ಟೆಗಾಗಿ ಹಾತುವರಿಯುತ್ತಾ ಕುಳಿತಿದ್ದರೆ ನೀನು ತಕತಕ ಕುಣಿದಾಡುತ್ತಿದ್ದೀಯಲ್ಲಾ! ಇದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಕುಣಿತ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆಯೇ? ರಾಜ ವಃಹಾರಾಜರೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ನಿನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದೇವೆ” ಎಂದನು. ಆದರೆ ವಿದುರನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಏಕಾದಶಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ. ಇಲ್ಲ ಎನ್ನದಂತೆ ಒಂದು ಲೋಟಿ ಹಾಲುಮಾತ್ರ ಇತ್ತು. ಅದನ್ನೇ ವಿದುರನು ಅರ್ಪಿಸಿದ; ಕೃಷ್ಣನು ಅದನ್ನೇ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ತೃಪ್ತಿಗೊಂಡ. ಅನಂತರ ಕೌರವನಿಗೆ, ಆತನನ್ನು ಕಾಣಲು ತಾನು ಇಚ್ಛಿಸುವುದಾಗಿ ವಿದುರನೊಡನೆ ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿದ. ಕೃಷ್ಣನ ಚರ್ಯೆಯಿಂದ ಸಂತಪ್ತನಾಗಿದ್ದ ದುರ್ಯೋಧನನು “ಆತನು ಬಂದಿರುವುದಿನ್ನೇತಕ್ಕೆ? ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯಕವಾಗಿ ರಾಯಭಾರಕ್ಕೆ ಬಂದಿರಬೇಕು. ಈ ದಿನ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ; ನಾಳೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ” ಎಂದು ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರ ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದ.

ಮರುದಿನ ಸುಯೋಧನನು ಅತ್ಯಂತ ರೀವಿಯಿಂದ ತನ್ನ ಒಡ್ಡೋಲಗವನ್ನು ನೆರಹಿದನು. ಸಹೋದರರೂ ಸಂಬಂಧಿಗಳೂ ಮಂತ್ರಿಗಳೂ, ಸಾಮಂತರೂ ರತ್ನಖಚಿತವಾದ ಪೀಠಗಳನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿ, ಕುಳಿತುಕೊಂಡರು. ಉನ್ನತವಾದ ರತ್ನ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಸಾರ್ವಭೌಮನಾದ ಸುಯೋಧನನು ಮಂಡಿಸಿದನು. ಇಕ್ಕಲದಲ್ಲಿಯೂ ಸುಂದರಿಯರಾದ ತರುಣಿಯರು ಚಾಮರವಿಕ್ಕುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ದುರ್ಯೋಧನನ ಅನುಮತಿಯಂತೆ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು ಸಭೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಒಡನೆಯೇ ಭೀಷ್ಮ ದ್ರೋಣಾದಿಗಳು ಎದ್ದು ಬಂದು ಆತನನ್ನು

xxxiv

ಕರೆತಂದರು. ಸಭೆಯಲ್ಲಿದ್ದವರೆಲ್ಲರೂ ಪೀಠಗಳಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆದ್ದು
ಮದಿಸಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಗೌರವಿಸಿದರು. ದುರ್ಯೋಧನನು
ಮಾತ್ರ “ಇವನಾವ ಮಹಾ” ಎಂದುಕೊಂಡು, ಕುಳಿತೇ
ಇದ್ದನು. ಅದರೇನು? ಮಹಿಮಾಪುರುಷನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ
ಇದಿರನ್ನಲ್ಲಿ ಆತನ ಹೆಮ್ಮೆ ಎಲ್ಲಿ ನಡೆಯಬೇಕು? ಸಿಂಹಾಸನದ
ಗೊಣಸು ಮುರಿದು, ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದನು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಕಾಲೋ
ಚಿತವಾಗಿ ಆತನನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿ ತನಗಾಗಿ ತೆರಪಾಗಿದ್ದ
ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಏರಿ ಕುಳಿತನು.

ದುರ್ಯೋಧನನು ತನಗಾದ ಆಕಸ್ಮಿಕ ಅಪಮಾನದಿಂದ
ನೊಂದು ಮ್ಲಾನವದನನಾಗಿದ್ದನು. ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು
ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು “ಏನು ಭಾವನವರೇ, ಕುಶಲವೇ? ಮುಖದ
ಮೇಲೆ ದುಗುಡವೇಕೆ?” ಎಂದು ಪರಿಹಾಸಮಾಡಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ
ಸುಯೋಧನನು ಕಟುಪರಿಹಾಸದೊಡನೆ ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟನು.
“ಏನೋ ತಾವು ಬಿಜಯಮಾಡಿದರೆಂದು ಮಹಾವಿಲಾಸ
ದಿಂದ ಷಡ್ರಸೋಪೇತವಾದ ಆಹಾರವನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿದೆ.
ಆದರೆ ತಮಗೆ ನಮ್ಮಂತಹವರ ಸೇವೆ ಹೇಗೆ ಸರಿಹೋದೀತು?
ವಿದುರನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಊಟ ಮಾಡಿದಿರಿ. ಗೋವಳಿಗತನ
ಹೇಗೆ ಹೋದೀತು? ಅತಿರಥ ಮಹಾರಥರಾದವರೆಲ್ಲಾ ತಮ್ಮ
ಬರವಿಗಾಗಿ ಕಾದಿರುವಾಗ ತಾವು ತೊತ್ತಿನ ಮಗನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ
ಊಟಮಾಡುವುದು ನಿಮ್ಮ ಹಣೆಯ ಬರಹವಾಗಬೇಕೆ?
ನಿಮ್ಮ ಹುಟ್ಟು ಸ್ವಭಾವ ನೀವು ಹೇಗೆ ಬಿಟ್ಟೀರಿ? ರಾಜರೀವಿ
ನಿಮಗೆ ಹೇಗೆ ಸರಿ ಹೋಗಬೇಕು, ಪಾಪ!” ಎಂದನು.

ಕೌರವನ ನುಡಿಗಳನ್ನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೇನೋ ಸಹಿಸಿದನು.
ಆದರೆ ವಿದುರನಿಗೆ ಅದನ್ನು ಸಹಿಸಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ತುಂಬಿದ

XXXX

ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನು ಅಪಮಾನಗೊಳಿಸಿದುದಕ್ಕಾಗಿ ಆತನು
 ಕಿಡಿಕಿಡಿಯಾದನು. ಕೆಂಗಣ್ಣಿನಿಂದ ಕೌರವನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ
 “ಎಲವೋ! ಭೀಮನು ಕೋಪದಿಂದ ನಿನ್ನ ತೊಡೆಗಳನ್ನು
 ಮುರಿಯುವೆಂದು ನಿನ್ನ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗೇಂದು ಈ ಬಿಲ್ಲನ್ನು ಇರಿಸಿದ್ದೆ.
 ಇನ್ನು ನನಗೆ ನಿನ್ನ ಹುಂಗೆನು?” ಎಂದು ಘರ್ಜಿಸುತ್ತ ತನ್ನ
 ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಧನುಸ್ಸನ್ನು ಮುರಿದು ನೆಲಕ್ಕೂಗಿದನು. ಇದನ್ನು
 ಕಂಡು ಕೌರವನ ಕಡೆಯವರೆಲ್ಲರೂ ತಲ್ಲಣಿಸಿ ಹೋದರು. ಅನಂತರ
 ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಕೌರವನನ್ನು ಕುರಿತು “ಅಯ್ಯಾ ಕುರುರಾಜ!
 ಶತ್ರುಗಳ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅನ್ನಪಾನಾದಿಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬಾರ
 ದೆಂಬುದು ರಾಜನೀತಿ. ನೀನು ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಪರಮಶತ್ರು. ಆ
 ಪಾಂಡವರು ನನ್ನ ಪ್ರಾಣಕ್ಕೆ ಸಮಾನರು. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ನೀನು
 ನನ್ನ ಚರ್ಯೆಯನ್ನು ದೂರುವುದೆಂತು?” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.
 ಕೌರವನು ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವಾಗಿ “ನೀನು ಗೋಪೀಜಾರ.
 ಜಾರೆಯ ಮಕ್ಕಳಿಗೆಲ್ಲಾ ನೀನು ಜೀವ. ಅದರೊಳಗೇನು
 ತಪ್ಪು? ಅದಿರಲಿ, ನೀನು ಈಗ ಬುದ ಕಾರ್ಯವೇನು?” ಎಂದನು.

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ತಾನು ಬುದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೌರವನಲ್ಲಿ
 ಅರುಹಿದನು—“ಅಯ್ಯಾ ಸುಯೋಧನ, ಪಾಂಡವರು ನಿನ್ನ
 ವರು. ಅವರೊಡನೆ ಸ್ನೇಹದಿಂದ ಬಾಳುವುದು ನಿನಗೆ ಹಿತಕರ.
 ವನವಾಸದಿಂದ ಅವರು ನವೆದುಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಭಾಗದ
 ಅರ್ಧ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡು. ಈ ಬಾಳು
 ಅಶಾಶ್ವತ. ಕೀರ್ತಿ ಶಾಶ್ವತ. ನಾನು ಹೇಳುವ ಈ ಮಾತನ್ನು
 ನಿನ್ನ ಹಿರಿಯರೂ ಒಪ್ಪುತ್ತಾರೆ; ಸತ್ಪುರುಷರೆಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪು
 ತ್ತಾರೆ.” ಆದರೆ ಈ ಸಾಮದ ನುಡಿಗಳು ಆತನ ಮನಸ್ಸನ್ನು
 ಹೊಗಳಿಲ್ಲ. ಗುರುಹಿರಿಯರು ಹೇಳಿದ ಬುದ್ಧಿವಾದವೂ ವ್ಯರ್ಥ

ವಾಯಿತು. ಕಡೆಗೆ ಕೃಷ್ಣನು "ಅರ್ಥ ರಾಜ್ಯದ ಮಾತು ಹೋಗಲಿ. ಆ ಐವರಿಗೆ ಐದೂರುಗಳನ್ನಾ ದರೂ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡು" ಎಂದು ಬೇಡಿದನು. ದುರ್ಯೋಧನನು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಮುಳ್ಳುಮೊನೆಯಷ್ಟನ್ನು ಕೂಡ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಕಡಾಖುಡಿತವಾಗಿ ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟನು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಪರಿಪರಿಯಾಗಿ ನಿಂದಿಸಿದನು. ಆತನನ್ನು ಹಿಡಿದು ಬಂಧಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಕೂಡ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಮಹಿಮಾಪುರುಷನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ತೋರಿದ ವಿಶ್ವರೂಪದರ್ಶನದಿಂದ ಸಮಸ್ತರಿಗೂ ಆತನು ಪರಮಾತ್ಮ ಸ್ವರೂಪಿಯೆಂದು ಮನವರಿಕೆಯಾಗಿ ಹೋಯಿತು.

ಸಂಧಾನಕಾರ್ಯವು ಭಗ್ನವಾಗಿ ಹೋದುದರಿಂದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಬಂದದಾರಿ ಹಿಡಿದು, ಸಂಧಿಯು ಮುರಿದುದನ್ನು ಕುಂತಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದನು. "ನಿನ್ನ ಐವರು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ತಲೆಗಾಯು ಮಂತೆ ನಿನ್ನ ಮಗನಾದ ಕರ್ಣನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸು" ಎಂದು ಆಕೆಗೆ ಬುದ್ಧಿವಾದ ಹೇಳಿದನು. ಭೀಷ್ಮ ದ್ರೋಣಾದಿಗಳೆಲ್ಲ ರಿಂದಲೂ ಬೀಳ್ಕೊಂಡಾಯಿತು. ಕರ್ಣನನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರ ತನ್ನನ್ನು ಸಾಗಕಳುಹಲು ತನ್ನೊಡನೆ ಬರುವಂತೆ ಬೇಡಿದನು. ರಥದ ಹೊರಗಿದ್ದ ಆತನನ್ನು ಕೇವಲ ಸಲಿಗೆಯಿಂದ ಕೈ ಹಿಡಿದು ಒಳಕ್ಕೆ ಎಳೆದುಕೊಂಡನು. ಆತನ ತೊಡೆಗೆ ತನ್ನ ತೊಡೆ ಸೋಕುಮಂತೆ ಕೇವಲ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಆತನನ್ನು ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಕೊಂಡನು. ಕರ್ಣನಿಗೆ ಕೃಷ್ಣನ ಈ ಬಗೆಯಾದ ಸಲಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಸಮಸ್ತರಾಜರಿಂದಲೂ ಸನ್ಮಾನಿತನಾಗುತ್ತಿರುವ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಲ್ಲಿ, ಕೇವಲ ಶೂದ್ರನೆಂಬ ಅವಹೇಳನಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾದ ತಾನೆಲ್ಲಿ? ಅದ್ದರಿಂದ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಕುರಿತು "ಸ್ವಾಮಿ, ತಮಗೆ

xxvii

ಸಮಾನನಂತೆವರ್ತಿಸುವಯೋಗ್ಯತೆ ನನಗೆಲ್ಲಿಯದು?" ಎಂದನು. ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಕೃಷ್ಣನು ಇನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಆತನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಸರಿದನು. ಅನಂತರ ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು "ಎಲೈ ಕರ್ಣನೇ, ನೀನೇ ಈ ಕುರುವಂಶಕ್ಕೆ ನಿಜವಾದ ಚಕ್ರವರ್ತಿ. ವಂಶದ ಏಳಿಗೆಯಿಲ್ಲಂತೂ ನೀನು ಸೂರ್ಯವಂಶಲಲಾಮು; ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನಿಗೆ ಸಮಾನನಾದವನು. ನಿನ್ನ ಕುಲ ಗೌರವಗಳನ್ನರಿಯದೆ ದುರ್ಯೋಧನನಲ್ಲಿ ಸೇವಾವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಕೈಕೊಂಡಿರುವೆ. ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನೀನು ಪಾಂಡವರಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯ. ಕುಂತಿದೇವಿಯು ದುರ್ವಾಸರಿಂದ ಪಡೆದ ಐದುವಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದರ ಫಲವೇ ನೀನು. ಹೀಗೆ ಪಾಂಡವರಲ್ಲಿ ನೀನು ಹಿರಿಯನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಭೂಮಿಗಾಗಿ ಪಾಂಡವ ಕೌರವರು ಕಲಹಮಾಡಬೇಕಾದ ಪ್ರಮೇಯವೇ ಇಲ್ಲ. ನನ್ನೊಡನೆ ಹೊರಟು ಬಾ. ಸಂಚಪಾಂಡವರನ್ನು ನಿನ್ನ ಪದತಲದಲ್ಲಿ ಉರುಳಿಸುತ್ತೇನೆ. ಹಸ್ತಿನಾಪುರದ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಎರಡು ಕಡೆಯವರಿದಲೂ ಕೈಂಕರ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸು. ಜಗತ್ತಿನ ಸಮಸ್ತರಾಜರುಗಳಿಂದಲೂ ಸೇವೆಯನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಚಕ್ರವರ್ತಿಪದವಿಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ದುರ್ಯೋಧನನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ "ಜೀಯ, ಹಸಾದ" ಎಂದು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಬಿದ್ದಿರಬೇಕೆ?" ಎಂದನು.

ಕೃಷ್ಣನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾ ಹೋದಂತೆ ಕರ್ಣನಿಗೆ ದಿಕ್ಕೇ ತೋಚದಂತಾಯಿತು. ಕಂಠಗದ್ದದಿತವಾಯಿತು. ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು ಧಾರಾಕಾರವಾಗಿ ಸುರಿಯಿತು. ಅಯ್ಯೋ! ಕುರುಪತಿಗೆ ಕೇಡಾಯಿತು, ಎಂದು ಮನದಲ್ಲೇ ಮಿಡುಕಿಕೊಂಡನು. ಈಗ ಕರ್ಣನ ಸ್ಥಿತಿ ಅತ್ತ ಪುಲಿ, ಇತ್ತ ದರಿ ಎಂಬಂತಾಯಿತು.

xxxviii

ಪಾಂಡವರೊಡನೆ ಹೋರಾಡಿ ಅವರನ್ನು ಕೊಂದಾನೆ, ಅವರು ಸೋದರರು. ಕೊಲ್ಲದೆ ಬಿಟ್ಟುನೆಯೆ, ಕೌರವನಿಗೆ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಇರಲು ಎಡೆಯಿಲ್ಲ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಭೇದೋಪಾಯವು ಜೆನ್ನಾಗಿ ಫಲಿಸಿಹೋಯಿತು. ಕರ್ಣನು ಏನೂ ತೋಚದೆ ಕ್ಷಣಕಾಲ ಮೌನವಾಗಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಕೃಷ್ಣನು ಅವನ ಮೌನವನ್ನು ಮುರಿದನು. “ಏನು ಕರ್ಣಾ, ನಿನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇನು? ನಾನೇನೂ ನಿನ್ನ ಅಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಕೋರತಕ್ಕವನಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿಬಿಡು.” ಎಂದನು. ಕರ್ಣನು ತನ್ನ ಕುಲಗೌರವಗಳಿಗೆ ಉಚಿತವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟನು.

“ಎಲೈ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಸ್ವಾಮಿಯೇ, ನಾನು ಪಾಂಡವರನ್ನು ಸೇರಬಯಸುವುದು ಕೇವಲ ಮರುಳುತನವೇ ಸರಿ. ರಾಜ್ಯೈಶ್ವರ್ಯಗಳನ್ನು ಕಂಡು ನಾನು ಮನಸೋಲುವವನಲ್ಲ. ನನ್ನನ್ನು ಸಲಹಿದ ಒಡೆಯನಿಗೆ ಶತ್ರುಗಳ ತಲೆಯನ್ನು ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ಕೊಡಬೇಕೆಂದಿದ್ದೆನು. ಈಗ ಅದು ತಪ್ಪಿತು. ಪಾಂಡವರ ಪ್ರಾಣಗಳು ನನ್ನ ಬಾಣಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ನೀನು ತಪ್ಪಿಸಿದೆ. ಆ ಮೂಲಕ ಸುಯೋಧನನ ಸಾವಿಗೂ ಹೆದ್ದಾರಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದೆ. ಆದರೆ ನಾನು ನನ್ನ ಪ್ರಭುವಿಗಾದ ಗತಿಯನ್ನೇ ಆಲಂಗಿಸುವೆನಲ್ಲದೆ ಪಾಂಡವರಲ್ಲಿ ಸೇರಿನು. ವೀರ ಕೌರವರಾಯನ ಹಗೆಯು ನನಗೂ ಹಗೆಯೇಸರಿ. ಆತನ ಪುಣವು ಹಿಗುವಂತೆ ಯುದ್ಧಮಾಡಿ ಸುಭಟಕೋಟಿಯನ್ನು ಸಂಹಾರ ಮಾಡುವೆನು. ಪತಿಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ನನ್ನ ಶರೀರವನ್ನು ಸವೆಸುವೆನು. ಆದರೆ ನಿನ್ನ ಪಂಚಪ್ರಾಣದಂತಿರುವ

xxxix

ಪಾಂ ಪ ವ ರ ನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ನನ್ನ ತಂದೆ
ಸೂರ್ಯನೇ ಸಾಕ್ಷಿ” ಎಂದನು.

ಕರ್ಣನ ದೃಢವನ್ನು ಕಂಡು ಕೃಷ್ಣನು ಮನಸಾ ಆತನನ್ನು
ಮೆಚ್ಚಿದನು. ತಾನು ಕೈಕೊಂಡ ಕಾರ್ಯವೇನೋ ಫಲಿಸಿದಂತಾ
ಯಿತು. ಆದರೂ ಅಲ್ಲಿಗೇ ಅದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸದೆ “ಅಯ್ಯಾ,
ನೀನು ಪಾಂಡವರ ಕಡೆ ಸೇರಿದರೆ ಸರ್ವಸಂತೋಷ. ಅದಾಗ
ದಿದ್ದರೆ ದುರ್ಯೋಧನನಿಗೆ ಹೇಳಿ, ನಿನ್ನ ತಮ್ಮಂದಿರಿಗೆ ರಾಜ್ಯ
ವನ್ನಾದರೂ ಕೊಡಿಸು. ನಿನ್ನ ಮಾತನ್ನು ನಿನ್ನ ಮಿತ್ರನಾದ
ಸುಯೋಧನನು ಎಂದಿಗೂ ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವುದಿಲ್ಲ” ಎಂದನು.
ಆದರೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕಾಗಿ ಸರ್ವಸನ್ನಾಹಗಳೂ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಈ
ವಿಷಮ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ಸಂಧಿಯ ಸುದ್ದಿಯನ್ನೇ ತ್ತು ವುದು ಅಷ್ಟು
ಉಚಿತವಾಗಿ ತೋರಲಿಲ್ಲ, ಕರ್ಣನಿಗೆ. ತನ್ನ ಶೌರ್ಯಕ್ಕೂ
ಅದು ಕುಂದೆಂದು ಆತನ ಭಾವನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕೃಷ್ಣನ ಮಾತು
ಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಆಗಲೇ ಸೂರ್ಯನು ಮುಳುಗುವ ಸಮಯ
ವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ, ಇನ್ನು ಕೌರವವೈರಿಯಾದ ಕೃಷ್ಣನೊಡನೆ
ಏಕಾಂತವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿರುವುದು ಅಯೋಗ್ಯವೆನಿಸಿತು
ಆತನಿಗೆ. “ಸ್ವಾಮಿ, ನನಗೆ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಕೊಡಿ; ನಾನು
ಹೊರಟುಹೋಗುತ್ತೇನೆ. ಹಾವಿನ ಹುತ್ತದ ಬಳಿಯಿದ್ದ ಹುಲ್ಲಿನ
ಸರವೂ ಹಾವೆಂಬ ಭ್ರಮೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತದೆ. ನೀಚರಾದ
ವರು ನಮ್ಮ ಸಂಭಾಷಣೆಗೆ ಅಪಾರ್ಥ ಕಲ್ಪಿಸಬಹುದು” ಎಂದು
ಹೇಳಿ ಆತನಿಂದ ಬೀಳ್ಕೊಂಡು ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದನು.

ಕೃಷ್ಣನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಿತ್ತಿದ್ದ ಅಶಾಂತಿಯಿಂದ ಕರ್ಣ
ನಿಗೆ ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲಾ ನಿದ್ರೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಕೌರವನ ಗತಿಯೇನು
ಎಂಬುದೊಂದೇ ಆತನ ಚಿಂತೆ. ಚಿಂತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ರಾತ್ರಿ ಕಳೆದು

ಬೆಳಕು ಹರಿಯಿತು. ಆ ದಿನ ಭಾನುವಾರವಾದುದರಿಂದ ಆತನು ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಆರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಗಂಗಾ ನದಿಗೆ ಹೋದನು. ಅಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಮಾಡಿ ಸೂರ್ಯಮುಕ್ತವನ್ನು ಜಪಿಸುತ್ತಾ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರಲು, ಕುಂತೀದೇವಿಯು ಆತನನ್ನು ಅರಸುತ್ತಾ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಳು. ಕರ್ಣನು ಆಕೆಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಕೈಜೋಡಿಸಿ ನಿಂತಿರಲು, ಆಕೆಯು ಆತನನ್ನು ಪಾಂಡವರ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಸೇರುವಂತೆ ಬೇಡಿದಳು. ಕರ್ಣನು ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವಾಗಿ ತನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದನು.

ಇದು ನೀವುಗಳೆಲ್ಲ ಹೇಳಿದ ಮೇಲೆ ನಾನು ಸೂರ್ಯ ಪುತ್ರನೆಂದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಆದರೆ, ಇದಕ್ಕೆ ಮುನ್ನ ನನ್ನನ್ನು ಕೈಹಿಡಿದು ಉದ್ಧಾರಮಾಡಿದ ಕಾರವೇಂದ್ರನು ಏನನ್ನು ನೋಡಿ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದನು? ಈಗ ಬಂದು ಪಾಂಡವರೊಡನೆ ಸೇರಿ ಕೊಂಡರೆ ಅಪಕೀರ್ತಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮತ್ತೇನನ್ನಾದರೂ ಕೇಳು.” ಎಂದನು. ಕುಂತಿ ಮಗನಲ್ಲಿ ಎರಡು ವರಗಳನ್ನು ಬೇಡಿದಳು. “ನಿನ್ನ ಐವರು ತಮ್ಮಂದಿರನ್ನೂ ತಲೆಗಾಯಿ; ತೊಟ್ಟ ಬಾಣವನ್ನು ತೊಡಬೇಡ.” ಮಹಾ ನುಭಾವನಾದ ಕರ್ಣನು ತಾಯಿಯ ಮಾತಿಗೆ ತಥಾಸ್ತು, ಎಂದನು.

ಆತ್ತ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹಸ್ತಿನಾಪುರಿಯಿಂದ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಪಾಂಡವರ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿ ನಡೆದುದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅವರಿಗೆ ಹೇಳಿದನು. ಆಗ ಪಾಂಡವರು ತಮ್ಮ ಅಪಾರವಾದ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ವಿಜಯ ಯಾತ್ರೆ ಹೊರಟು ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದ ವೈದಾನದಲ್ಲಿ ಬೀಡು ಬಿಟ್ಟರು.

೬. ವಿಮರ್ಶೆ

ವಸ್ತು, ಪಾತ್ರ, ರಸ-ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೂ, ಕನ್ನಡ ಮಹಾಭಾರತದ ಉದ್ಯೋಗಪರ್ವದ ಭಾಗ ಅತ್ಯುತ್ಕೃಷ್ಟವಾಗಿದೆ.

ಮೊದಲು ಉದ್ಯೋಗಪರ್ವದ ವಸ್ತುವನ್ನೇ ಪರಿಶೀಲಿಸೋಣ. ನೂರುತೊಂಬತ್ತಾರು ಅಧ್ಯಾಯಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡು, ಸೇನೋದ್ಯೋಗಪರ್ವ, ಸಂಜಯಯಾನಪರ್ವ, ಪ್ರಜಾಗರಪರ್ವ, ಸನತ್ಕುಜಾತಪರ್ವ, ಯಾನಸಂಧಿಪರ್ವ, ಭಗವದ್ವ್ಯಾಸಪರ್ವ, ಸೈನ್ಯನಿರ್ಯಾಣಪರ್ವ, ಉಲೂಕದೂತಾಗಮನಪರ್ವ, ರಥಾತಿಸಂಖ್ಯಾನಪರ್ವ, ಅಂಬೋಸಾಖ್ಯಾನಪರ್ವ ಎಂಬ ಹತ್ತು ಉಪಪರ್ವಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಮಹಾಭಾರತದ ಉದ್ಯೋಗಪರ್ವವೇ ಕನ್ನಡ ಮಹಾಭಾರತದ ಉದ್ಯೋಗಪರ್ವಕ್ಕೆ ಮೂಲ. ಉಪದೇಶ, ಉಪಾಖ್ಯಾನಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಈ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಕಥೆಯನ್ನು ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನು ಹನ್ನೊಂದು ಸಂಧಿಗಳಲ್ಲಿ, ಏಳುನೂರಕ್ಕೆ ಮೀರಿದ ಭಾಮಿನೀಷಟ್ಪದಿಯ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನದೇ ಆದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಸಂಗ್ರಹಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಕವಿ ಮೂಲದ ಕಥೆಯನ್ನೇ ಹೆಜ್ಜೆ ಹೆಜ್ಜೆಗೂ ಅನುಸರಿಸಿದ್ದರೂ ಅನೇಕ ಕಡೆ ಮೂಲದ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಭಾಷಾಂತರ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. (ವಿಸ್ತಾರ ಭಯದಿಂದ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲ) ಮೂಲದ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ, ಸಾರವತ್ತಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸನ್ನಿವೇಶಗಳನ್ನು ಸ್ಥಳಪಲ್ಲಟೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಹೊಸದಾಗಿ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಒಂದೊಂದು ಅಂಶಕ್ಕೂ ಒಂದೊಂದು ಉದಾಹರಣೆಯಿಂದ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದು.

ಮೂಲ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಉಪಪರ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯ ಮೂರು ಉಪಪರ್ವಗಳನ್ನು ಕವಿ ಕೈಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಪ್ರಜಾಗರ, ಸನತ್ಸುಜಾತಪರ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಕವಿ ಮೂಲವನ್ನು ಅನುಸರಿಸದೆ, ಆ ಪರ್ವಗಳಿಗೆ ನಾನಾ ಕಡೆಯಿಂದ ವಿಷಯ ಸಂಗ್ರಹ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬರುವ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಉಪದೇಶ ಉಪಾಖ್ಯಾನಗಳಿಗೆ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನಲ್ಲಿ ಎಡೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಕಥೆಯು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಒಂದು ಉಪಾಖ್ಯಾನ ಮುಖ್ಯವೆಂದು ತೋರಿದರೆ, ಕವಿ ಅದನ್ನು ಒಂದು ಪದ್ಯದಲ್ಲೋ ಇಲ್ಲವೆ ಅರ್ಧ ಪದ್ಯದಲ್ಲೋ ಸಂಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾನೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ದುರ್ಯೋಧನನ ಪಕ್ಷವನ್ನು ನಿರ್ವಾಹವಿಲ್ಲದೆ ಸೇರಿದ ಶಲ್ಯನು, ತಂಗಿಯ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬರಲು ಧರ್ಮರಾಜನ ಬಳಿಗೆ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಪರಸ್ಪರ ಕುಶಲಪ್ರಶ್ನೆಗಳಾದ ಮೇಲೆ ಶಲ್ಯನು ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಧೈರ್ಯ ಹೇಳಿ, ಸುಮಾರು ಹತ್ತು ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ನಹುಷನ ಕಥೆಯನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅದನ್ನೇ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನು 'ಆದರ್ಶೇನಲೆ ಕಂದ ತಪ್ಪದು ವೇದಿನಿಯ ಸಿರಿ ನಿಮಗೆ ಸತ್ಯವ ಕಾದು ಹದಿಮೂಱುಬುದ ನವೆದಿರಿ ಮುಂದೆ ಲೇಸಹುದು' ಎಂದು ಶಲ್ಯನಿಂದ ಹೇಳಿಸಿ ಅಮೇಲೆ 'ಕಾದಿ ವೃತ್ತಾ ಸುರನ ಮುಱಾದಪವಾದದಲಿ ಸಿರಿ ಹೋಗಿ ದುಃಖಿತನಾದ ನಿಂದ್ರನು ಮತ್ತೆ ಬದುಕಿದ ಶಚಿಯ ದೆಸೆಯಿಂದ' ಎಂದು ಆ ಕಥೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ದ್ರುಪದರಾಜಪುರೋಹಿತನ ದೌತ್ಯ, ಕನ್ನಡ ಭಾರತದಲ್ಲಿ 'ದ್ರುಪದರಾಜ ಪುರೋಹಿತನು ಕುರುನೃಪನ ನಿತ್ತಲು ಬಂದು ಕಂಡನು ವಿಪುಳಮತಿ ಮಾತಾಡಿದನು ನಿಜರಾಜಕಾರಿಯವ' ಎಂಬ ಅರ್ಧಪದ್ಯದಲ್ಲೇ ಮುಗಿದುಹೋಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಸಂಜಯನು ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಕೌರವರ ಸಂದೇಶವನ್ನೂ, ಕೌರವ

ರಿಗೆ ಪಾಂಡವರ ಸಂದೇಶವನ್ನೂ ಹೇಳಿದ ಭಾಗ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನಲ್ಲಿ ಮೂಲದ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನುಳಿದು ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ಸಾರವತ್ತಾಗಿ ಬಂದಿದೆ. ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನಲ್ಲಿ ಪುನರುಕ್ತಿ ದೋಷವನ್ನು ಆರೋಪಿಸುವ ವಿಮರ್ಶಕರು ಈ ಭಾಗವನ್ನು ಮೂಲದೊಡನೆ ಹೋಲಿಸಿ ನೋಡಲಿ; ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಎಂಥ ಘನವಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ಸಾರವತ್ತಾಗಿ ತನಗೇ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಬಲ್ಲನೆಂಬುದು ಮನದಟ್ಟಾಗುತ್ತದೆ.

ಯಾನಸಂಧಿಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕರ್ಣನ ಶಸ್ತ್ರಸುನ್ಯಾಸವನ್ನೂ, ಉಲೂಕದೂತಾಗಮನಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಉಲೂಕನ ದೌತೃಯವನ್ನೂ ಕವಿ ಭೀಷ್ಮಪರ್ವದ ಮೊದಲನೆಯ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

ಕೊನೆಯದಾಗಿ ಇನ್ನೊಂದು ಮಾತು. ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸಂಧಿಗಾಗಿ ಬಂದ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಸಭೆಗೆ ಕರೆತರಲು ದುರ್ಯೋಧನ ಶಕುನಿಗಳೇ ವಿದುರನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ರಾಜಸಭೆಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ದುರ್ಯೋಧನ ಕರ್ಣರೇ ದಾರಿ ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ. ರಾಜಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಆದರ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ. ಪಂಪ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ರಾಜಸಭೆಗೆ ಕೃಷ್ಣನು ಬಂದಾಗ ಎದ್ದ ಅವನನ್ನು ಸತ್ಕರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಮನಸ್ಸೇನೂ ಕೌರವನಿಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ 'ಅಂಜನಾಚಲದವೋಲ' ಕಣ್ಣೊ ಸ್ಥಿ ಬರ್ಪಂಬುಜೋದರ' ನನ್ನು ನೋಡಿ, ಅವನ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಮನಸೋತು 'ಮೆಯ್ಯಲ ಸಿದಂತೆತಾನುಮೆಟ್ಟಿದ್ದು' ಅವನಿಗೆ ಸತ್ಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನಲ್ಲಿಯಾದರೋ, ಕೃಷ್ಣನು ಸಭೆಗೆ ಬಂದಾಗ ಅವನನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಗೌರವಿಸಿದರು. ಕೌರವನ ಓಲಗದ ಸಿರಿ ನೊಸಲ ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ತಲೆಬಾಗಿತು. ಆದರೆ ಕುಮತಿ ಕೌರವ, ಕೃಷ್ಣನಿಂದೇನು ಎಂಬ ಅಹಂಕಾರದಿಂದ ಸಿಂಹವಿಷ್ಣುರವನ್ನು

ಬಿಟ್ಟಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಸೆಣಸು ಸೇರದ ಕೃಷ್ಣ ಉಂಗು
ಟದ ತುದಿಯಿಂದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಒತ್ತಿದನು. ಇದರ ಫಲ
ವಾಗಿ ಕೌರವನು ಕುಳಿತಿದ್ದ 'ಮಣಿಖಚಿತ ಕಾಂಚನದ ಪೀಠದ
ಗೊಣಸು ಮುರಿದು ಕೆಡೆದು ಬಿದ್ದನು ಹರಿಯ ಚರಣದಲಿ.'
ಮೂಲದಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಕೃಷ್ಣನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಬೀರುವ ಈ ಸನ್ನಿ
ವೇಶವನ್ನು ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನು ಭಾಸನ 'ದೂತವಾಕ್ಯ' ಎಂಬ
ನಾಟಕದಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿರಬಹುದು. ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ರಾಜಸಭೆಗೆ
ಕೃಷ್ಣನು ಬಂದಾಗ ಅವನನ್ನು ಅವಮಾನಗೊಳಿಸಲೆಂಬಂತೆ,
ದುರ್ಯೋಧನನು ದ್ರೌಪದೀವಸ್ತ್ರಾಪಹರಣ ಚಿತ್ರವನ್ನು
ನೋಡುವುದರಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಆಸನದಿಂದ ಬಿದ್ದ
ಮೇಲೆಯೇ ಅವನಿಗೆ ಕೃಷ್ಣನು ಬಂದುದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ.
ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನು ಈ ಸೂಚನೆಯನ್ನೇ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು
ಅದನ್ನು ತನಗೆ ತೋಚಿದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡು
ಕೃಷ್ಣನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಸಾರಿದ್ದರೂ, ತುಂಬು ಸಭೆಯಲ್ಲಿ
ದೌತೃತ್ವಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದ ಕೃಷ್ಣನು ಅವನನ್ನು ಅವಮಾನ ಮಾಡಿದ
ನೆಂದು ಹೇಳಿರುವುದು ಅಷ್ಟು ಉಚಿತವಾಗಿಲ್ಲ.

ಈ ಭಾಗವನ್ನು ಮುಗಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚೆ ಕುಮಾರ
ವ್ಯಾಸನು ಪಂಪನಿಗೆ ಖುಣೆಯೇ ಎಂಬ ಅಂಶವನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸ
ಬಹುದು. ಪಂಪ, ಕುಮಾರವ್ಯಾಸರಿಗೆ ವ್ಯಾಸ ಭಾರತವೇ
ಮೂಲವಾಗಿದ್ದರೂ, ಈ ಇಬ್ಬರು ಕವಿಗಳು ಆ ಬೃಹತ್ ಕಥೆ
ಯನ್ನು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಅಭಿರುಚಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.
ಇವರಲ್ಲಿ ಕಾಲದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಹಿರಿಯನಾದ ಪಂಪನನ್ನು
ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನು ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಅನುಸರಿಸಿರುವನೇ ಎಂಬ
ಕುತೂಹಲ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಸಹಜವಾಗಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಈ ಉದ್ಯೋಗ
ಪರ್ವದ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಎರಡು ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು

ಪಂಪ, ಕುಮಾರವ್ಯಾಸರ ಭಾರತಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ. ಅದ್ದರಿಂದ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನಿಗೆ ಪಂಪಭಾರತದ ಗಾಢವಾದ ಪರಿಚಯವಿದ್ದು, ಅದರ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳು ಆತನಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯವಾಗಿದ್ದವೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆ ಆ ಭಾಗಗಳು ಕವಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾಗದಿದ್ದರೆ, ಅವನು ಅವುಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲೇಕೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ?

ಪಂಪಭಾರತ ಮತ್ತು ಕುಮಾರವ್ಯಾಸರ ಭಾರತಗಳಲ್ಲಿದ್ದು ಮೂಲ ಭಾರತದಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಎರಡು ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು.

೧. ಕೃಷ್ಣನು ದುರ್ಯೋಧನನನ್ನು ಸಂಧಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಪಡುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ದುರ್ಯೋಧನನು ಕೋಪಗೊಂಡು

ಎಲೆಕ್ಕೋಗು ದೂತನಪ್ಪನ

ಬೆಟ್ಟನ ನುಡಿಗಳೆಲ್ಲ ಮುಳಿಯಲಾಗದು ನೀನು ।

ಮೆಟ್ಟಿಟ್ಟು ವಿದುರನೆಂಬೀ

ತೊಟ್ಟುಟ್ಟು ಮನೆಯ ಕೂಲಿ ನುಡಿಯಿಸೆ ನುಡಿದೈ ॥

ಎನೆ ವಿದುರನತಿ ಕುಪಿತಮನನಾಗಿ—

ಕಡುಮುಳಿದು ನಿನ್ನ ತೊಡೆಗಳ

ನುಡಿವೆಡೆಯೊಳ್ ಭೀಮಸೇನನಾನಾಪದದೊಳ್ ।

ಪಿಡಿಯಲೈಂದಿದೆನಿದಂ

ಪಿಡಿಯೆಂ ಪೋಗೆಂದು ಸಭೆಯೊಳುಡಿದಂ ಬಿಲ್ಲಂ ॥

ಪಂಪಭಾರತ ೫೮, ೫೯

ಗದುಗಿನ ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಧಿಗಾಗಿ ಕೃಷ್ಣನು ಕಾರವನ ಸಭೆಗೆ ಬಂದಾಗ, ದುರ್ಯೋಧನನು 'ಕೃಷ್ಣನಿಂದ ನನಗೇನಾಗಬೇಕು ?' ಎಂಬ ಅಹಂಕಾರದಿಂದ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿಳಲೇ

xlvii

ಇಲ್ಲಿ ಸೆಣಸು ಸೇರದ ಕೃಷ್ಣನು ಕಾರವನ ಅಹಂಕಾರಕ್ಕೆ
ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ರೂಪವಾಗಿ, ಅವನು ತನ್ನ ಕಾಲ ಮೇಲೆ ಸಿಂಹಾ
ಸನದಿಂದ ಬಂದು ಬೀಳುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು. ಎಲ್ಲರೂ ಕುಳಿತ
ಮೇಲೆ ಕೃಷ್ಣನು ದುರ್ಯೋಧನನ ದುಗುಡಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನು
ಕೇಳಲು, ಅವನು ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನು ಹೇಳಿ—

ಈ ಕೃಪನ ಈ ದ್ರೋಣನೀ ಗಂ
ಗಾ ಕುಮಾರನ ಮನೆಯ ಹೊಗದವಿ
ವೇಕಿ ತೊತ್ತಿನ ಮಗನ ಮನೆಯಲಿ ಹಸಿವ ನೂಕಿದಿರಿ ।
ಸಾಕಿದಾತನು ನಂದಗೋಪನು
ಕಾಕ ಬಳಸಲು ಸಲ್ಲದೇ ನಿಮ
ಗೇಕೆ ರಾಯರ ಠೀವಿಯೆಂದನು ನಗುತ ಕುರುರಾಯ ॥

ಕುರುಪತಿಯ ಬಿಟ್ಟುನುಡಿಯ ಕೇಳಿದು
ಕರಣದಲಿ ಕೋಪಾಗ್ನಿಯುಕ್ಕಲು
ಕೆರಳಿ ನಿರ್ಭೀತಿಯಲಿ ನುಡಿದನು ವಿದುರನರಸಂಗಿ ॥

ಕಡುಮುಳಿದು ಕಲಿಭೀಮ ನಿನ್ನಯ
ತೊಡೆಗಳನು ಮುಱುವಾ ಸಮಯದಲಿ
ಬಿಡದೆ ನಿನ್ನನು ಕಾಯಬೇಕೆಂದುಳುಹಿದನು ಧನುವ ।
ಕೆಡೆನುಡಿಸಿಕೊಂಡಿನ್ನು ಕಾವೆನೆ
ಪೊಡವಿಪತಿ ಕೇಳೆಂದು ವಿದುರನು
ಹಿಡಿದ ಬಿಲ್ಲನು ಮುಱಾದನಾ ಕುರುಸೇನೆ ಕಳವಳಿಸೆ ॥

ಉ. ಪ. ಸಂ. ೬-೪೫, ೪೬, ೪೭

೨. ಕುಂತಿ ಕರ್ಣನನ್ನು ಕಾಣಲು ಬಂದಾಗ 'ಗಂಗಾ
ದೇವಿಯು ದಿವ್ಯಮೂರ್ತಿಯು ಕೆಯ್ಯೊಂಡು ಬಂದು'—

xlvi

ಒಪ್ಪಿಸಿದೊ ಕೈಯೆಡೆಯಂ
ದಪ್ಪೆಸಿದ ನಿನ್ನ ಮಗನನೀಗಲೆ ನಿನಗೊ
ದಪ್ಪೆಸಿ ಗಂಗೆ ಪೋವುದುಂ ।

ಪಂ. ಭಾ. ix-೭೬

ಎಂದು ಪಂಪ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನ ವರ್ಣನೆ
ಇದು—

ಆ ಸಮಯದಲಿ ಗಂಗೆ ನಾರೀ
ವೇಷದಲಿ ನಡೆತಂದಳೆಲೆ ಕುಂ
ನೀ ಸತಿಯೆ ಕೈಯೆಡೆಯ ಕಂದನನೊಪ್ಪುಗೊಳು ನೀನು।
ಈಸುದಿನವಿವನಾಗುಹೋಗಿನ
ಗಾಸಿಯನು ತಲೆಗಾಯ್ದೆ ನೆನ್ನಯ
ಭಾಷೆ ಸಂದುದೆನ್ನುತ್ತ ತಾಯಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಳಾತ್ಮಜನ ॥

ಉ. ಪ. ಸಂ. ೮-೨೮

ಇನ್ನೊಂದು ಸಣ್ಣ ಅಂಶ. ಕುಂತಿ ಕರ್ಣನನ್ನು ಕಾಣಲು
ಬುದಾಗ ಸೂರ್ಯನು ಗಗನದಿಂದಲೇ ' ಕುಂತಿ ನುಡಿಯುವುದು
ಸತ್ಯ. ನೀನು ಪಾಂಡವರ ಕಡೆ ಸೇರು.' ಎಂದು ಹೇಳಿದನೆಂದು
ವ್ಯಾಸರ ಹೇಳಿಕೆ. ಪಂಪನಲ್ಲಿಯಾದರೂ, ಗಂಗೆ ಕರ್ಣನನ್ನು
ಕುಂತಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ ಹೋದ ಮೇಲೆ ' ಒಪ್ಪುವ ನಿಜಬಿಂಬದೊಳಗ
ಣೆಂದಂ ದಿನಪಂ

ಪೊಟಮಟ್ಟು ಬರಲ್ ತನ್ನಡಿ
ಗೆಟಗಿದ ನಿಜಸುತನನಟ್ಟಿಱಂ ಪರಸಿ ಮನಂ ।
ಮುಟಗಿ ರವಿ ನುಡಿದನೆನ್ನಮ
ನುಡಿದೆ ಮರುಳ್ಳಿಗನೆ ಹರಿಗೆ ಕವಚಮನಿತ್ತೈ ॥

xlvi

ನುಡಿಯೆನದಂ ನಿನ್ನಂ ಬಿಕೆ
ಪಡೆನಾತೇಂ ಕೊಂತಿ ಹರಿಯ ಮತದಿಂ ಕಾಯು |
ಲೋಡರಿಸಿ ಬುದಳ್ ಸುತರಂ
ಕುಡದಿರ್ ಪುರಿಗಣೆಯನೆನಿತು ಲಲ್ಲೈಸಿದೊಡಂ ||

ಪಂ. ಭಾ. ix-22, 23

ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನು ಇದೇ ಭಾಗವನ್ನು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ
ಈ ರೀತಿ ಅನುವದಿಸುತ್ತಾನೆ—

ಇರಲಿರಲು ರವಿ ಬಂದನೆಕ್ಕಟೆ
ಕರೆದನೀತನ ಕಿವಿಯೊಳೆಲ್ಲವ
ನೊರೆದ ನಿನಗೆಲೆ ಮಗನೆ ಕುಂತಿದೇವಿ ತಾಯಹುದು |
ಮುರಹರನ ಮತದಿಂದ ನಿನ್ನಯ
ಸರಳ ಬೇಡಲು ಬಂದಳಂದಾ
ಹರಿಗೆ ಕವಚವನಿತ್ತವೊಲು ಮರುಳಾಗ ಬೇಡೆಂದ ||

ಉ. ಪ. ಸಂ. ೮-೨೮

ಈ ವಿನರಣೆಯಿಂದ ಫಲಿತವಾಗುವುದಿಷ್ಟೆ. ಕುಮಾರ
ವ್ಯಾಸನು ಸುಸ್ಕೃತ ಮಹಾಭಾರತವನ್ನು ಅಮೂಲಾಗ್ರವಾಗಿ
ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದ. ಭಾಸನ ನಾಟಕಗಳು, ಪಂಪಭಾರತ
ಮುಂತಾದ ಗ್ರಂಥಗಳ ಗಾಢವಾದ ಪರಿಚಯ ಅವನಿಗಿತ್ತು.
ಮಹಾಕವಿಯಾದ ಅವನು ಹೆರರಿಂದ ಪಡೆದ ವಸ್ತುವನ್ನು
ಜೆನ್ನಾಗಿ ಜೀರ್ಣಿಸಿಕೊಂಡು, ದುಂಬಿಗಳು ಹೂವಿನಸಾರವನ್ನು
ಜೀರ್ಣಿಸಿಕೊಂಡು ಲೋಕಕ್ಕೆ ಮಧುವನ್ನು ಕೊಡುವಂತೆ ಕನ್ನಡ
ಲೋಕಕ್ಕೆ ಒಂದು ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ದಾನಮಾಡಿ
ದನು. ಶೀತಕಿರಣನಾದ ಚಂದ್ರನಲ್ಲಿ ಕಳಂಕವಿರುವಂತೆ (ಅದು

xlix

ದೋಷವಲ್ಲ, ಭೂಷಣವೆಂದು ಕಾಳಿದಾಸನ ಹೇಳಿಕೆ) ನಮ್ಮ ಕವಿ
ಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲೇ ದೋಷಗಳಿರಬಹುದು. ಆ ದೋಷಗಳನ್ನು
ನಾವು ಗುಣಗಳೆಂದು ಸಮರ್ಥನೆ ಮಾಡುತ್ತಿಲ್ಲ. ಆದರೇನು?
'ನಡೆವರೆಡಹದೆ ಕುಳಿತರೆಡಹುವರೆ? ಕಾವ್ಯಮಂ ನಡಸುವಾತಂ
ರಸಾವೇಶ ಮಱಹಾಲಸ್ಯವೆಡೆಗೊಳಲು ತಪ್ಪುಗುಂ' ಆದ್ದರಿಂದ
ಅವನಲ್ಲಿ 'ಯತ್ ಸಾರಭೂತಂ ತದುಪಾಸಿತವ್ಯಂ.'

ಈ ಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಪಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯರಾದವರು ಶ್ರೀ
ಕೃಷ್ಣ, ದುರ್ಯೋಧನ ಮತ್ತು ಕರ್ಣ. ಕನ್ನಡ ಮಹಾಭಾರತಕ್ಕೆ
ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನೇ ನಾಯಕನೆಂದರೂ ಸಲ್ಲುವುದು. ಧಾರಿಣಿಯ
ಹೊರಗೆಳೆಯಲೋಸುಗ ಮನುಜ ವೇಷದಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ಅವನು
ಭಗವಂತನ ಅಂಶವೆಂದುಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನಿಗೂ-
ದುರ್ಯೋಧನನಿಗೂ ಸಹ-ಗೊತ್ತಿದೆ. ಭಕ್ತರಾದ ಪಾಂಡವರ
ಮಾತು ಹಾಗಿರಲಿ. ಭೀಷ್ಮ, ದ್ರೋಣ, ಕರ್ಣ ದುರ್ಯೋಧನಾ-
ದಿಗಳೂ ಕೂಡ ಅವನ ಮೇಲ್ಮೈಯನ್ನರಿತು ಅವನ ಪ್ರಸಾದ
ಕ್ಕಾಗಿ ಸಮಯ ಕಾಯುತ್ತಾರೆ. ಕೃಷ್ಣ ಭಕ್ತನಾದ ಕವಿಗೆ
ಪಾಂಡವರ ಅಜ್ಞಾತವಾಸವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ ವಿರಾಟಪರ್ವದಲ್ಲಿ
ಕೃಷ್ಣನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಹೊಗಳಲು ಬಾಯಿ ಹೊಲಿದಂತಿತ್ತು.
ಈ ಪರ್ವ ಮೊದಲಾಗುತ್ತಲೇ ಪರಿಚಿಟ್ಟ ಹಾವಿನಂತೆ ಇನ್ನಿಲ್ಲದ
ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ವಾಚಕರ ಮನಸ್ಸಿನ
ಮೇಲೆ ಮೂಡುವಂತೆ ಹೊಗಳುತ್ತಾನೆ. ಆ ಹೊಗಳಿಕೆ ಸ್ತುತಿಪಾಠ
ಕನ ಹೊಗಳಿಕೆಯಲ್ಲ; ಕವಿಯ ಅಚಲವಾದದೈವಭಕ್ತಿ. 'ಕೃಷ್ಣನ
ಲೀಲೆ ಅನುಪಮ' ಅವನು 'ಶರಣ ದೇಹಿಕ ದೇಹ' ಅಲ್ಲದೆ 'ಸೇನಸು
ಸೇರದ ದೇವ' ಅವನಿಗೆ ಪ್ರಿಯರಾದವರನ್ನು ಒಲಿದರೆ ಉಜ್ಜೀ
ವಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗಲ್ಲದೆ ಮುನಿದರೆ ತಲೆಯ ಬರಹವನ್ನೇ

***

ತೊಡೆದು ಹಾಕುತ್ತಾನೆ. ಕಥೆಯ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಕಂಡುಬರುವುದೇನು? ಅವನಿಲ್ಲದೆ ಪಾಂಡವರ ಒಂದೂ ಕೆಲಸವೂ ನಡೆಯುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಭಕ್ತರಿಗಾಗಿ ಆತನು ದೂತನಾಗಿ ಬಂದನು; ಅವಮಾನವನ್ನು ಸಹಿಸಿದನು. ಪಾಂಡವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲದೆ ಇತರರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಅವನು ಕನಿಕರ ತೋರಿದನು. ಕುಂತಿ, ವಿದುರ, ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ಇವರೇ ಮುಂತಾದವರು ಅವನ ಕೃಪೆಗೆ ಪಾತ್ರರಾದರು. ಭಕ್ತರಿಗೆ ಸುಲಭದಲ್ಲಿಯೇ ಅವನ ದರ್ಶನ ಸಿಕ್ಕುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ದುರ್ಯೋಧನನಿಗೆ ವಿಶ್ವರೂಪ ದರ್ಶನ ದೊರಕದಂತೆ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು ಭಗವಂತನಾದರೂ ಲೋಕವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಬಲ್ಲವನು. ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ತಿಳಿದವನು. ಅವನ ಇಲ್ಲಿಯ ನಡತೆ ಮನೆಯ ಹಿರಿಯನಿಗೆ ತಕ್ಕ ನಡತೆಯಾಗಿದೆ. ಅವನಿಲ್ಲದೆ 'ತೃಣಂ ನ ಚಲತಿ' ಹೌದು; ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನ ರಸವಾಣಿಯಿಂದ ಭಾರತ 'ಕೃಷ್ಣ ಚರಿತಾಮೃತವಾಗಿದೆ'

ಉದ್ಯೋಗಪರ್ವದ ದುರ್ಯೋಧನ ಶತ. ಪಾಂಡವರ ವಿಚಾರವನ್ನು ಎತ್ತಿದರೆ ಸಾಕು ಬೆಂಕಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯರ ಮಾತಿನಿಂದರೆ ಅಸಡ್ಡೆ. ಸಂಜಯನೊಡನೆ ಅವನು ಕಳುಹಿಸಿದ ಸಂದೇಶವೇ ಪಾಂಡವರಲ್ಲಿ ಅವನಿಗಿರುವ ತಿರಸ್ಕಾರವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಭಯಮಿತ್ತಿತವಾದ ಅಸಡ್ಡೆ, ತಿರಸ್ಕಾರ. ಕೃಷ್ಣನು ಸಂಧಿಗಾಗಿ ಸಭೆಗೆ ಬರಲು ಕೌರವನ ಸಮಯವನ್ನು ತಿಳಿದು ಬರಲು ವಿದುರನ ಮೂಲಕ ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದರೆ 'ಐಶ್ವರ್ಯ ವಿಜೃಂಭಣೆ ಅಹಂಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಬೀಗಿ ಹೋದ ಸಕಲ ಧರ್ಮೀಕಾಂತನಿಗೆ ಪುರುಷೋತ್ತಮ ಗಿರುಷೋತ್ತಮರ ಲಕ್ಷ್ಯವೇ? ಬಡ ದಾಯಾದಿಗಳ ದಿನಗೂಲಿ ತಾನೆ ಆ ದನಕಾಯುವ ಗೊಲ್ಲ;

ತಾನು "ಜಗದೂಳಿಗದ ದುರುದುಂಬಿ ಕುರುಪತಿ. ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಸಮಯವನ್ನು ಕಾದಿದ್ದು ದರ್ಬಾರಿಗೆ ಬರಲಿ; ಕೊಳ್ಳೆ ಹೋದುದೇನು!" ಎಂದು 'ನಾಳೆ ಬರಹೇಳು' ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಸಹಸ್ರ ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ದಾನಮಾಡುವ ಲಕ್ಷ್ಮೀಕಾಂತನೆದುರು ವೈಭವವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿ ಬೀಗಿ ಮೆರೆದ ಇವನಿಗೆ ಸೆಣಸು ಸೇರದ ದೇವನಿಂದ ತಕ್ಕ ಮರ್ಯಾದೆ ಯಾಯಿತು. ಆದರೂ ಕೃಷ್ಣನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನರಿತ ಇವನು ಸಂಬಂಧದ ಮಾತನ್ನೆತ್ತಿ ಯಾದವಸೈನ್ಯವನ್ನು ತನ್ನೊಳಗು ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಜೋಡೆಯಲಿ ಜನಿಸಿದ, ಜಾರೆಯ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಈ ಗೋಪೀ ಜಾರ ಜೀವ ಎಂದರಿತು ಅವನನ್ನು ಬಿಗಿಯಲು ಯತ್ನಿಸಿದನು. ಕೃಷ್ಣನು ದೇವರೆಂದರಿತ ಇವನು ಜಯ ವಿಜಯರ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಿದವನು. ಕೃಷ್ಣನ ಕೆಣಕಿದಲ್ಲದೆ ವಹಿಲ ದಲಿ ಕೈವಲ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಇವನಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತು. ದುರ್ಯೋಧನನಿಗೆ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಶಕುನಿ, ಚಪಲಕರ್ಣ. ಅವನು ಕಥೆಯ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಶತ; ಆದರೂ ಅವನಲ್ಲಿರುವ ಮಣಿದು ಬದುಕದ, ಹಗೆಯಲಿ ಸೆಣಸಿ ಬಿಡದ ಛಲವನ್ನು ಬಾಯಿತುಂಬ ಹೊಗಳಲೇ ಬೇಕು.

ಒಲಿದರೆ ಉಜ್ಜೀವಿಸುವ, ಮುನಿದರೆ ತಲೆಯ ಬರಹವನ್ನು ತೊಡೆಯುವ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನದಲ್ಲವೇ? ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಅವನು ಭಜಕರಿಗೆ ಬೆಂಬಳಿಯ ಬಿರುದನಾಗಿ ನಿಂತು ಭೇದದಲಿ ಕುರುಕುಲವನ್ನು ಕೊಂದದ್ದು. ಕೃಷ್ಣನು ಕರ್ಣನನ್ನಾಗಲೀ, ಕರ್ಣನು ಕೃಷ್ಣನನ್ನಾಗಲೀ ಈ ಮೊದಲೇ ಎಂದೂ ಸಂಧಿಸಿದು ದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸಂಧಿ ಮುರಿದೊಡನೆಯೇ ತನ್ನೊಡನೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಬೀಳ್ಕೊಟ್ಟು ಕರ್ಣನನ್ನು ಮಾತ್ರ 'ಬಂದು ಕಿರಿ

ದೆಡೆಗಾಗಿ ಕಳುಹುವುದೊಂದು ಮುರವೈರಿ ಸೂಚಿಸಿದನು. ಕರ್ಣ
 ತನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಗೌರವಿಸಿ ತನ್ನೆಡೆಗೆ ಬರುತ್ತಲೇ ಇನತನೂಜ
 ನೊಡನೆ ಮೈದುನತನದ ಸರಸವನ್ನೆಸಗಿ, ಅವನನ್ನು ಕೆಲಕ್ಕೆ
 ಬರಸೆಳೆದು ಅವನ ಕರತಳದಲ್ಲಿ ಕಳತಳವನ್ನಿಕ್ಕಿ ಕುಲದ
 ಮಾತೆತ್ತಿದನು; ಸುಯೋಧನನಲ್ಲಿ ಸೇವೆ ಉಚಿತವಲ್ಲ ಎಂದನು.
 ಕೃಷ್ಣನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಈ ಮೊದಲೇ ಸಾಕಷ್ಟು ತಿಳಿದಿದ್ದ
 ಕರ್ಣನಿಗೆ ಅವನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂಶಯ. ಅಲ್ಲದೆ ಅವನ ಸಲಿಗೆ,
 ಅವನಾಡಿದ ಕುಲದ ಮಾತು ಕರ್ಣನ ಸಂಶಯವನ್ನು ಇಮ್ಮಡಿ
 ಸಿದವು. ನನಗೆ ನಿಮ್ಮಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಸರಿಸೇವನೆ ಸಲ್ಲದು, ಅಂಜು
 ವೆನು ಎಂದು ಕರ್ಣ ಹೇಳಿದರೆ ಕೃಷ್ಣನು ಸುಮ್ಮನೆ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ.
 ತೊಡೆಸೋಂಕಿನಲ್ಲಿ ಸಾರಿ, ಶೌರಿ ಆ 'ವರಭಾನುವಂಶಲ
 ಲಾಮಂಗೆ' ಅವನ ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಪಾಂಡವರ ಹಿರಿಯ ಅವ
 ನಾಗಿರುವುದು, ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾದರೆ ಅವನ ವೈಭವ, ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ
 ಮಿಗಿಲಾಗಿ 'ಧಾರಣೀಪತಿಯಾಗಿ ನೀನಿರೆ ವೈರವಿತ್ತಂಡಕ್ಕೆ
 ಬಳಿಕೆಲ್ಲ ನಿನ್ನ ವೈಭವಕೆ ಅರುಸರಿಯೈ ಕರ್ಣ ಪಾಂಡವರೈವ
 ರನು ನಿನ್ನಯ ಪದಕೆ ಕೆಡಹುವೆನು ಬಹುದೆನ್ನ ಸಂಗಾತ'
 ಎಂದು ಅವನು ಉಸಿರೆತ್ತದಂತೆ ಹೇಳಿದನು. ಕೃಷ್ಣನ ಮಾತನ್ನು
 ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದ ಕರ್ಣನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲುಂಟಾದ ಭಾವಗಳನ್ನು ಹೇಳ
 ಬಲ್ಲವರಾರು? ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಲಕ್ಷ್ಮೀಕಾಂತನೇ ಬಂದು ಬೋಧೆ
 ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಅವನ ಬೋಧೆಗೆ ಕಿವಿಗೊಡದವರಾರು?
 ಆದರೆ ಕರ್ಣನಿಗೆ ಹಾಗಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ
 ಯೋಚನೆಗಳು ಎರಡು. ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ಹರಿಯ ಹಗೆ
 ಸಾಮಾನ್ಯವಾದುದಲ್ಲ. ಈ ಗೋಪಾಲ ಜೀವನ ಕೊಳ್ಳದೆ
 ಬಂದೇ ಬಿಡನು. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ತನ್ನ ಕುಲವನ್ನು ಅರುಹಿ

ಪಾಂಡವರನ್ನು ಉಳಿಸಿ ಕೌರವನನ್ನು ಕೊಂದ. ತನ್ನ ಸಾವೇ ಕೃಷ್ಣನ ಮಾತಿಗೆ ಮದ್ದೆಂದು ಬಗೆದ ಕರ್ಣನು ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ವೈಭವವನ್ನು ಹೇಳಿದ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ, ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ದುರ್ಯೋಧನನು ತನಗೆ ತೋರಿಸುತ್ತಿರುವ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿ 'ನಾಳಿನ ಭಾರತ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಾನು ಯಜ್ಞದೀಕ್ಷಿತ. ಸ್ವಾಮಿ ಋಣವನ್ನು ತೀರಿಸಿ ಸಾಯುತ್ತೇನೆ. ಆದರೆ ನಿನ್ನ ಧೀರರೈವರನ್ನು ನೋಯಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ನಾನು ಎರಡು ಪಕ್ಷದವರಿಗೂ ವೈರ ಮನೆದಿರುವ ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸಂಧಿಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ವಿಸಸನದ ಕಟ್ಟಾಳು ಮಂತ್ರವನೆಸಗಲಾಗದು. ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ತನ್ನ ಬೀರಕೆ ಮಸುಳಿಹುದು' ಎಂದು ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಉತ್ತರ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕರ್ಣನ ದೃಢತೆ, ಸ್ವಾಮಿ ಭಕ್ತಿ, ಕರ್ತವ್ಯನಿಷ್ಠೆ, ಇವು ಒಂದನ್ನೊಂದು ಮೀರಿಸಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಕಂಡುಬರುವವನು 'ಚಪಲಕರ್ಣ' ನಲ್ಲ. ಸ್ಥಿರ ಪ್ರತಿಜ್ಞನಾದ ಕರ್ಣ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕರ್ಣಭೇದದ ದೃಶ್ಯ ಹೃದಯ ವಿದ್ರಾವಕವಾಗಿದೆ. 'ಕರ್ಣನೇಱು, ಕರ್ಣನ ಕೃಡು ನನ್ನಿ, ಕರ್ಣನ ಆಳವು, ಅಂಕದ ಕರ್ಣನ ಚಾಗ' ದಿಂದ ತಾನೆ 'ಕರ್ಣ ರಸಾಯನಮಲ್ಲೆ ಭಾರತಂ.'

ಈ ಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನರಸ ವೀರವೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ತಪ್ಪಾಗಲಾರದು. ಪಾಂಡವರ ಸಂದೇಶವನ್ನು ತಂದ ಸಂಜಯನ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ, ಭೀಮನ ವೀರಾಲಾಪಗಳಲ್ಲಿ ಅದು ಉಕ್ಕಿ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ವಿಶ್ವರೂಪ ದರ್ಶನದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅದ್ಭುತ ರಸವನ್ನೂ, ಕರ್ಣಭೇದದಲ್ಲಿ ಕರುಣ ರಸವನ್ನೂ ಕಾಣಬಹುದು. ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸಬೇಕಾದ

ಸೂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಕವಿ ಭಕ್ತಿರಸದ ಪ್ರವಾಹವನ್ನೇ ಹರಿಯಿಸಿ
ಬಿಡುತ್ತಾನೆ.

ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನ ಹಿತಮಿತವಾದ ವರ್ಣನೆಗಳ ಸೊಗಸು,
ಅವನು ರೂಪಕಗಳನ್ನು ಬಳಸುವ ರೀತಿ, ಸಂಭಾಷಣೆಯ
ಕಾಶಲ, ಕವಿಯ ನೂತನ ಭಾವಗಳ ಮತ್ತು ಶೈಲಿಯ ಸೊಗಸು
ಇವುಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲು ಇಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಭಾರತದ ಈ
ಭಾಗವನ್ನು ಓದಿದರೆ ಕಾವ್ಯದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟತೆ, ಕವಿಯ ಹಿರಿಮೆ
ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಉದ್ಯೋಗಪರ್ವದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆರ್ಯೋ
ಕ್ತಿಯು ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲವೇ?

ಭಾರತೀ ಸಾರಮುದ್ಯೋಗಃ

ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ

ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನು ಹಾಡಿದನೆಂದರೆ,
ಕಲಿಯುಗ ದ್ವಾಪರವಾಗುವುದು !
ಭಾರತ ಕಣ್ಣಲಿ ಕುಣುವುದು; ಮೈಯ್ಯಲಿ
ಮಿಂಚಿನ ಹೊಳೆ ತುಳುಕಾಡುವುದು !

ಕಲಿ ಕೆಚ್ಚಾಗುವನು !
ಕವಿ ಹುಚ್ಚಾಗುವನು !

ಕು. ನಂ. ಪು.

ಕನ್ನಡ ಮಹಾಭಾರತ ಉದ್ಯೋಗಪರ್ವ ಸಂಗ್ರಹ

೧. ಮಂಗಳಾಚರಣೆ

ಶ್ರೀವನಿತೆಯರಸನೆ ವಿಮಲ ರಾ
ಜೀವಪೀಠನ ಜನಕ ಜಗಕತಿ
ಪಾವನನೆ ಸನಕಾದಿ ಸಜ್ಜನನಿಕರದಾತಾರ |
ರಾವಣಾಸುರಮಥನ ಶ್ರವಣಸು
ಧಾವಿನೂತನಕಥನಕಾರಣ
ಕಾವುದಾನತ ಜನನ ಗದುಗಿನ ವೀರನಾರಾಯಣ || ೧

ವೀರನಾರಾಯಣನೆ ಕವಿ ಲಿಪಿ
ಕಾರ ಕುವರವ್ಯಾಸ ಕೇಳುವ
ಸೂರಿಗಳು ಸನಕಾದಿಗಳು ಜುಗಮಜನಾರ್ದನರು |
ಚಾರುಕವಿತೆಯ ಬಳಕೆಯೆಲ್ಲ ವಿ
ಚಾರಿಸುವಡಳವಲ್ಲ ಚಿತ್ತವ
ಧಾರು ಹೋ ಸರ್ವಜ್ಞರಾದರು ಸಲುಗೆ ಬಿನ್ನಸವ || ೨

ತಿಣೆಕಿದನು ಫಣಿರಾಯ ರಾಮಾ
ಯಣದ ಕವಿಗಳ ಭಾರದಲಿ ತಿಂ
ಥಿಣೆಯ ರಘುವರ ಚರಿತೆಯಲಿ ಕಾಲಿಡಲು ತೆಟಹಿಲ್ಲ |
ಬಣಗು ಕವಿಗಳ ಲೆಕ್ಕಿಪನೆ ಸಾ
ಕೆಣಿಸದಿರು ಶುಕರೂಪನಲ್ಲದೆ
ಕುಣಿಸಿ ನಗನೇ ಕವಿಕುಮಾರವ್ಯಾಸನುಳಿದವರ || ೩

೨

ಉದ್ಯೋಗಪರ್ವ ಸಂಗ್ರಹ

ಹಲಗೆ ಬಳಪವ ಪಿಡಿಯದೊಂದ
 ಗ್ಗ ಳಕೆ ಪದವಿಟ್ಟುಳುಪದೊಂದ
 ಗ್ಗ ಳಕೆ ಪರರೊಡ್ಡವದ ರೀತಿಯ ಕೊಳ್ಳದಗ್ಗ ಳಕೆ |
 ಬಳಸಿ ಬರೆಯಲು ಕಂಠಪತ್ರದೊ
 ಳುಲುಹುಗೆಡದಗ್ಗ ಳಕೆಯೆಂಬೀ
 ಬಲುಹು ಗದುಗಿನ ವೀರನಾರಾಯನ ಕಿಂಕರಗೆ ||

ಅರಸುಗಳಿಗಿದು ವೀರ ದ್ವಿಜರಿಗೆ
 ಪರಮನೇದದ ಸಾರ ಯೋಗೀ
 ಶ್ವರರ ತತ್ತ್ವವಿಚಾರ ಮಂತ್ರೀಜನಕೆ ಬುದ್ಧಿಗುಣ |
 ವಿರಹಿಗಳ ಶೃಂಗಾರ ವಿದ್ಯಾ
 ಪರಿಣತರಲುಕಾರ ಕಾವ್ಯಕೆ
 ಗುರುವೆನಲು ರಚಿಸಿದ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಭಾರತವ ||

ವೇದಪಾರಾಯಣದ ಫಲ ಗಂ
 ಗಾದಿ ತೀರ್ಥಸ್ನಾನ ಫಲ ಕೃ
 ಚ್ಚಾದಿ ತಪಸಿನ ಫಲವು ಜ್ಯೋತಿಷ್ಠೋಮ ಯಾಗಫಲ |
 ಮೇದಿನಿಯನೊಲಿದಿತ್ತ ಫಲ ವ
 ಸ್ತ್ರಾದಿ ಕನ್ಯಾದಾನಫಲವಹು
 ದಾದರಿಸಿ ಭಾರತದೊಳೊಂದಕ್ಷರವ ಕೇಳ್ದರಿಗೆ ||

೨. ಸಾರಥಿತನವ ಕೈಕೊಂಡನು

ಕೇಳು ಜನವೇಜಯಧರತ್ರೀ
ಪಾಲ ಕುಂತೀತನಯರುನ್ನ ತ
ಚೇಳಿಗೆಯನೇನೆಂಬೆನ್ನೆ ಕಾರುಣ್ಯಸಿಂಧುವಲಾ |
ಶ್ರೀಲತಾಂಗಿಯ ರಮಣನೈವರೊ
ಳಾಳೊಡೆಯರಾರೊಬ ಭೇದವ
ಬೀಳುಕೊಟ್ಟೀ ನಡಸುತಿದನು ತನ್ನ ಮೈದುನರ ||

೧

ಹೋಲಿಕೆಗೆ ಬಾಯ್ಪಿಡುವ ವೇದದ
ತಾಳಿಗೆಗಳೊಣಗಿದವು ಘನತೆಯ
ಮೇಲೆ ತನ್ನದು ಘನತೆಯೆಂಬುದನತ್ತ ಬೇರಿಸಿ |
ಕಾಲಿಗೆಗುವನಾಯುಧಿಷ್ಠಿ ರ
ನೇಳಲೊಡನೇಳುವನು ಕೃಷ್ಣನ
ಲೀಲೆಯನುಪಮವೆಂದು ವೈಶಂಪಾಯಮುನಿ ನುಡಿದ ||

೨

ಒಂದುದಿನ ಒಡ್ಡೋಲಗಕ್ಕೆ
ತಂದು ನಿಖಿಳಾವನಿಯ ರಾಯರ
ಮಂದಿಯಲಿ ಮುರವೈರಿ ನುಡಿದನು ರಾಜಕಾರಿಯವ |
ಹಿಂದೆ ಜೂಜಿನ ವಿಲಗದಲಿ ಮನ
ನೊಂದರಿವರಡವಿಯಲಿ ಧರಗಿ
ನ್ನೆಂದು ಸೇರುವರೇನು ಹದನೀಸಾಂಡುತನಯರಿಗೆ ||

೩

೪

ಉದ್ಯೋಗಶರ್ವ ಸಂಗ್ರಹ

ದೇವ ನೀನೇ ಬಲ್ಲೆ ನಿನ್ನಯ
ಭಾವನೀ ಧರ್ಮಜನ ಬಹುವಾ
ನಾವಮಾನದ ಹೊಣಿಗೆ ನಿನ್ನದು ಹರಣಭರಣವನು ।
ನೀವು ಬಲ್ಲಿರಿ ಕಾಲಲೋದಿದುದ
ನೋವಿ ತಲೆಯಲಿ ಹೊತ್ತು ನಡಸುವ
ಡಾವು ಬಲ್ಲೆವು ಜೀಯ ಎಂದನು ದ್ರುಪದ ಭೂಪಾಲ ॥ ೪

ಕಳುಹುವುದು ಶಿಷ್ಯರನು ಧರಣೀ
ತಳವ ಬೇಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಾಮವ
ಬಳಸುವದು ಭೀಷ್ಮಾದಿಗಳಿಗಟ್ಟುವುದು ವಿನಯದಲಿ ।
ತಿಳಿವುದಾತನ ನೆಲೆಯನಲ್ಲಿ
ಬಳಕ ನಯವಿಲ್ಲೆಂಬಡಾಹವ
ದೊಳಗೆ ಕೈದೋಡುವುದು ಮತವೆಂದನು ಮುರಧ್ವಂಸಿ ॥ ೫

ಮದುವೆಗೋಸುಗ ಒಂದೆವಾವಿ
ದಿದಡಿ ಮೇಲಣ ರಾಜಕಾರ್ಯದ
ಹದನನಟುವುದಟ್ಟಿದಡೆ ಬಹೆವಾವು ವಹಿಲದಲಿ ।
ಹದುವಿಹುದೆಂದಸುರರಿಪು ಕರು
ಣದಲಿ ಕುಂತೀಸುತರನಾ ದ್ರೌ
ಪದಿಯನಭಿಮನ್ಯುವ ಸುಭದ್ರೆಯ ಹರಸಿ ಬೀಳ್ಕೊಂಡ ॥ ೬

ಕೂಡಿಕೊಂಡಿಹುದಿವರು ಮಕ್ಕಳು
ನೋಡಲಾಗದು ದೆಚ್ಚು ಕುದನು
ನಾಡ ಬೇಡಲು ಬುದ್ಧಿ ವಂತರನಲ್ಲಿಗಟ್ಟುವುದು ।
ಕೂಡೆ ಸೋದಿಸಿ ಸೆಜ್ಜೆಯಲಿ ಮೈ
ಗೂಡಿ ಆರೋಗಣಿಗಳಲಿ ಮನ
ಗೂಡಿ ಬೆರಸಿಹುದೆಂದು ದ್ರುಪದ ವಿರಾಟರಿಗೆ ನುಡಿದ ॥ ೭

ಸಾರಥಿತನನ ಕೈಕೊಂಡನು

೫

ಎಂದು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಂಡು ನಾರೀ
 ವೃಂದಯದುಬಲಸಹಿತ ದೇವ ನು
 ಕುಂದ ಬಿಜಯುಗೈದನತ್ತಲು ದ್ವಾರಕಾಪುರಿಗೆ |
 ಬಂದುದಿನವಾಲೋಚನೆಯ ನೆಲೆ
 ಯಿಂದ ಕರೆದು ಪುರೋಹಿತನ ನಲ
 ವಿಂದ ಕಳುಹಿದ ದ್ರುಪದನಾ ಕೌರವನ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ||

೮

ಓಲೆಯುಡುಗೊಣಿಸಹಿತ ಧರಣೀ
 ಪಾಲರಿಗೆ ಪಾಂಡವರ ಶಿಷ್ಯರು
 ಕಾಳಗಕ್ಕೆ ಬಲವಾಗಲೋಸುಗ ಕರೆದಲ್ಲಲ್ಲಿ |
 ಅಳುಕುದುರೆಯ ನೆರಹಿ ಬಂದರು
 ಮೂಲೆಯರಸುಗಳೆಲ್ಲ ಕುರುಭೂ
 ಪಾಲನಲ್ಲಿಗೆ ಕೆಲರು ಕೆಲಬರು ಪಾಂಡವರ ಪೊರೆಗೆ ||

೯

ಧರಣಿಯೆಡೆಗಿಡೆ ರಾಯವೋಹರ
 ತೆರಳಿತಿಬ್ಬರು ರಾಯರಿಗೆ ಕೈ
 ನೆರವ ತೋಪಲು ಕವಿದುಬಂದುದು ಕಾಣನಳತೆಗಳ |
 ಅರಿಗಳತಿಹೆಚ್ಚಿದರು ಮೈಮುಱಿ
 ದಿರಲು ಮಹಿಮೆಗಮಾನ್ಯವಹುದಿ
 ನ್ನು ರವಣಿಸಬೇಕೆಂದು ಕೌರವರಾಯ ಚಿಂತಿಸಿದ ||

೧೦

ಹದನನಾಪ್ತರಿಗಣುಹಿದನು ಗುಹಿ
 ತದಲಿ ಕೃಷ್ಣನನೊಳಗುಮಾಡುವ
 ಮುದದಿ ಕೌರವ ಬಂದನಂದಾ ದ್ವಾರಕಾಪುರಿಗೆ |
 ಅದನು ಭೇದಿಸಿ ಬೇಹಿನವರಲು
 ಹಿದರು ಕುಂತೀಸುತರಿಗತಿನೇ
 ಗದಲಿ ಧರ್ಮಜನಳುಕಿ ಕಳುಹಿದನುದ್ರಸಂದನನ ||

೧೧

೬

ಉದ್ಯೋಗಪರ್ವ ಸಂಗ್ರಹ

ಬೀಳುಕೊಡರ್ಜುನನು ಲಕ್ಷ್ಮೀ
 ಲೋಲನಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ ಕಂಡನು
 ಲೀಲೆಯಲಿ ನರ್ತಿಸುವ ನವಿಲನು ಬಲದೊಳಡಹಾಯ್ದು |
 ಮೇಲೆ ಹಂಗನ ಬಲವ ಹರಿಣೀ
 ಜಾಲದೆಡನನು ತಿದ್ದುವಲ್ಲಿ ನಿ
 ಶಾಲಶಕುನವನಾಲಿಸುತ ದೋರಕಿಗೆ ನಡೆತಂದ || ೧೨

ಅಟ್ಟಿ ಬಳಲಿದ ಶ್ರುತಿಗೆ ಹರಿ ಮೈ
 ಗೊಟ್ಟಿ ತಾವಿದು ತಾಪಸರು ಜಪ
 ಗುಟ್ಟಿ ಜಿನುಗಿದಡವರನುಜ್ಜೀವಿಸಿದ ತಾಣವಿದು |
 ಹುಟ್ಟುಸಾವಿನ ವಿಲಗಜೀವರ
 ಬಿಟ್ಟು ತಾವಿದು ಕಾಲಕರ್ವದ
 ಥಟ್ಟು ಮುಱುವಡೆದೋಡಿದೆಡೆಯಿದು ಶಿವಶಿವಾ ಎಂದ || ೧೩

ಹೊಗಳುತ್ತರ್ಜುನನಸುರರಿಪುವಿನ
 ನಗರಿಗೈತಂದರಮನೆಗೆ ಬರ
 ಲಗಧರನು ಮುಜದಲಿ ನಿದ್ರಾಂಗನೆಯ ಕೇಳಿಯಲಿ |
 ಸೊಗಸು ಮಿಗಲರೆದೆಱಿದ ಲೋಚನ
 ಯುಗಳ ಸಮತಳಿಸಿದ ಸುಷುಪ್ತಿಯ
 ಬಿಗುಹಿನಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನೆಸೆದನು ಭ್ರಾಂತಿಯೋಗದಲಿ || ೧೪

ಮುಕುಳಕರಪುಟನಾಗಿ ಭಯಭರ
 ಚಕಿತಚಿತ್ತ ಶರೀರನಬುಜಾಂ
 ಬಕನನೆಬ್ಬಿಸಲಮ್ಮದೊಯ್ಯನೆ ಚರಣಸೀಮೆಯಲಿ |
 ಅಕುಟಲನು ಸಾರಿದನು ಬಳಿಕಾ
 ವಿಕಳ ದುರ್ಯೋಧನನು ನಿಗಮ
 ಪ್ರಕರ ಮೌಳಿಯ ಮೌಳಿಯತ್ತಲು ಸಾರ್ದು ಮಂಡಿಸಿದ || ೧೫

ಸಾರಥಿತನನ ಕೈಕೊಂಡನು

೭

ಇರಲು ನಿಮಿಷದೊಳಸುರರಿಪು ಮೈ
ಮುರಿದನುಪ್ಪವಡಿಸಿದನಿದಿರಲಿ
ಸುರಪತಿಯ ಸೂನುವನು ಕಂಡನು ನಗೆಯ ಮೊಳೆ ಮಿನುಗೆ |
ತಿರುಗಿ ನೋಡುತ್ತ ತಲೆಯ ದೆಸೆಯಲಿ
ಕುರುಕುಲೇಶ್ವರನತಿವಿಕಾರತೆ
ಯಿರವ ಕಂಡನಿದೇನಿದೇನೆಂದಸುರರಿಪು ನುಡಿದ || ೧೬

ವೀಳೆಯವ ತಾ ಕೊಂಡು ಕುರುಭೂ
ಪಾಲ ಪಾರ್ಥರಿಗಿತ್ತು ಲಕ್ಷ್ಮೀ
ಲೋಲ ನುಡಿಸಿದನುಭಯರಾಯರಿಗಿತ್ತು ಬರವೇನು |
ಹೇಳಿರೈ ಬರವಘಟಿತವಲಾ
ಮೇಳವೇ ಕಡುಮಾನ್ಯರೆಮ್ಮೀ
ಯಾಲಯಕೆ ಬರವೇನೆನಲು ಕುರುರಾಯನಿಂತೆಂದ || ೧೭

ಯಾದವರು ಕೌರವರೊಳುಂಟೇ
ಭೇದವಾವೈತಂದರೆಮ್ಮೊಳ
ಗಾದ ಲಾಘವವೇನು ನಿಮ್ಮವೊಲಾರು ಸಖರೆಮಗೆ |
ಸೋದರರ ಮನ ಕದಡಿದವು ದಾ
ಯಾದವಿಷಯದಲಿನ್ನು ಧರಣಿಗೆ
ಕಾದುವೆವು ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೆ ಬಲವಾಗಬೇಕೆಂದ || ೧೮

ಕೌರವೇಶ್ವರ ಕೇಳು ಧರಣೀ
ನಾರಿ ಯಾರೊಡನೊಕ್ಕತನವಿ
ದ್ವಾರ ಮೆಚ್ಚಿದಳಾರ ಸಂಗಡವುರಿಯ ಹಾಯಿದಳು |
ಭೂರಿಮಮಕಾರದಲಿ ನೃಪರು ವಿ
ಚಾರಿಸದೆ ಧರೆ ತಮ್ಮದೆಂದೇ
ನಾರಕದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆದುವರೆಂದು ಹರಿ ನುಡಿದ || ೧೯

೬

ಉದ್ಯೋಗಸರ್ವ ಸಂಗ್ರಹ

ನಾಡಿಗೋಸುಗ ಸೋದರರು ಹೊ
ಯ್ದಾಡಿ ಹಱಿಹಂಚಾದೆಂಬುದ
ನಾಡದಿಹುದೇ ಲೋಕ ಕಮಜನುಸಿರಿಹನ್ನೆಬರ |
ಬೇಡ ಖತಿ ನಿಮ್ಮೊಳಗೆ ನೀವ್ ಕೈ
ಗೂಡಿ ಬದುಕುವುದೊಳ್ಳತದ ನೆಲೆ
ನೋಡಿ ಸಂತಸಬಡುವೆನೆಂದನು ದಾನವಧ್ವಂಸಿ ||

೨೦

ತಗರೆರಡ ಖತಿಗೊಳಿಸಿ ಬಲುಗಾ
ಳಗವ ನೋಡುವರಂತೆ ನಿಮ್ಮನು
ತಿಗೆತೆಗೆದು ಕಲಿಮಾಡಿ ಬಿಡುವರು ಖುಲ್ಲರಾದವರು |
ನಗುತ ಹೆಲಿಹಿಗುವರು ಹಿಸುಣರು
ಬಗುಳಿದವದಿರು ಬಳಿಕ ಕಡೆಯಲಿ
ಹೊಗುವಿರೈ ನೀವಿಬ್ಬರಪಕೀರಿಯ ಹಾದರಕೆ ||

೨೧

ಅವಧರಿಸು ಮುರವೈರಿ ಧರ್ಮ
ಶ್ರವಣಕೋಸುಗ ಬಾರೆವಾವ್ ಪಾ
ರ್ಥಿವರ ಪಂಥದ ಕದನವಿದ್ಯಾಕಾಮವೆಮಗಾಯ್ತು |
ನಿವಗೆ ನಾವಿತ್ತಂಡ ಸರಿ ಪಾಂ
ಡವರಿಗೆಯು ಮನದೊಲವಿನಲಿ ಕಾ
ರವರಿಗೆಯು ಬಲವಾಗಬೇಕೆಂದನು ಸುಯೋಧನನು ||

೨೨

ಎನಲು ತುಂಬುಲ ಸೂಸೆ ನಗುತ
ತರ್ಜುನನ ನೋಡಿದನಸುರರಿಪು ನಿ
ನ್ನನುವ ಹೇಳ್ಳೆ ಪಾರ್ಥಯೆನೆ ತಲೆವಾಗಿ ಕೈಮುಗಿದು |
ಎನಗೆ ಮತ ಬೇಡೀನು ದುರ್ಯೋಧ
ಧನನ ಮತವೇ ತನ್ನ ಮತ ನಿ
ಮ್ಮನುನಯವೆ ನಯವೆನ್ನೊಳೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿಲ್ಲೆಂದ ||

೨೩

ಸಾರಥಿತನವ ಕೈಕೊಂಡನು

೪

ಆದಡಾವಿಹೆವೊಂದು ಕಡೆಯಲಿ
 ಕಾದುವವರಾವಲ್ಲ ಬಲನಾ
 ಯಾದವರು ಕೃತವರ್ಮ ನಾರಾಯಣ ಮಹಾಸೇನೆ |
 ಕಾದುವವರಿವರೊಂದು ದೆಸೆ ಎರ
 ಡಾದುದಿದಲಿ ಮೆಚ್ಚಿದುದ ನೀ
 ನಾದರಿಸಿ ವರಿಸೆಂದು ಪಾರ್ಥಂಗಸುರರಿವು ನುಡಿದ || ೨೪

ಮುರಮಥನ ಬಿನ್ನಹವು ಕಾರವ
 ರರಸಸತಿಸಿರಿವಂತನಿದ ಸಂ
 ತರಿಸಲಾಸನು ಬಹುಳಯಾದವ ಸೈನ್ಯಸಾಗರವ |
 ಧರೆಯ ಸಂಪದವಿಲ್ಲದಡವಿಯ
 ತಿರುಕರಾವೆನುಗಿಬರನು ಸಂ
 ರಿಸಲವ್ವದೆ ಕೃಷ್ಣ ನೀನೇ ಸಾಕು ನಮಗಿಂದ || ೨೫

ನಾವು ಬಡವರು ಬಡವರಿಗೆ ದಿಟ
 ನೀವು ಬೆಂಬಲವೆಂಬ ಬಿರುದನು
 ದೇವ ಕೇಳಿದು ಬಲ್ಲಿನೆಂದನು ಪಾರ್ಥ ಕೈಮುಗಿದು |
 ನೀವು ಸುಖದಲಿ ಪಾಂಡವರನು
 ಜ್ಞೇವಿಸುವುದೆನುಗುಳಿದ ಯದುಭೂ
 ಪಾವಳಿಯ ಕೃಪೆಮಾಡಿಯೆಂದನು ಕಾರವರ ರಾಯ || ೨೬

ಮುಱಿಯ ಮಾತುಗಳೇಕೆ ಪಾಂಡವ
 ರೆಱಕ ನಿಮ್ಮಲಿ ಹಿರಿದು ಪಾರ್ಥಗೆ
 ಮುಱುಗುವಿರಿ ಮಿಗಿಲಾಗಿ ಮನಮೆಚ್ಚುಂಟು ನಿಮ್ಮೊಳಗೆ |
 ಉಱುವ ಕಾರ್ಯಕೆ ಕಡೆಯಲಾವೇ
 ಹೊಱುಗು ಸಾಕಂತಿರಲಿ ನೀವ್ ಹೊ
 ಕೈಱಾಯಲಾಗದು ಮತ್ತೆಯಿದನೇ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುವೆನು || ೨೭

೧೦

ಉದ್ಯೋಗಪರ್ವ ಸಂಗ್ರಹ

ಹಸುಳಿತನ ಮೊದಲಾಗಿ ಬಲಾರ
 ಕೃಪರೊಡನೆ ತಲೆಯೊತ್ತಿ ರಣದಾ
 ಯಸವ ಸೈರಿಸಿ ಹೊಯ್ದು ಕೊಂಡೆವು ಕೋಟಿದಾನವರ |
 ಮಿಸುಕಲಾಱಿವು ಚಕ್ರ ಭಂಡಾ
 ರಿಸಿತು ಮುನ್ನಿನ ಜೌವನದ ಬಲ
 ಮಸುಳಿತಾವುಡಾಡಿಭಟ್ಟರು ನೃಪತಿ ಕೇಳೆಂದ || ೨೮

ಎನಲು ಬಲುಲೇಸೆಂದು ಕೌರವ
 ಜನಪ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಂಡು ಬಲರಾ
 ಮನನು ಕೃತವರ್ತನನು ಕಂಡನು ನಿಖಿಳಯಾದವರ |
 ಇನಿತು ಬಲಸಹಿತೊಲವಿನಲಿ ಹ
 ಸ್ತಿನಪುರಕೆ ಮರಳಿದನು ಬಳಕೇ
 ದನುಜರಿಪು ನಸುನಗುತಲಿತೆಂದನು ಧನುಜಯಗೆ || ೨೯

ಸುರಗಿಯನು ಬಿಸುಟೊಱಿಯನಂಗೀ
 ಕರಿಸಿದವೊಲಾಹವದ ಧರ
 ಧುರದ ಯಾದವಬಲವನೊಲ್ಲದೆ ಮಂದಮತಿಯಾಗಿ |
 ಮರುಳೆ ಕಾದದ ಕಟ್ಟಿದಮ್ಮನು
 ಬಱಿದೆ ಬಯಸಿದೆ ಇದನು ಕೇಳ್ತೆ
 ಮರುಳುಗುಟ್ಟದೆ ಮಾಣರೇ ನಿಮ್ಮಗ್ರಜಾನುಜರು || ೩೦

ಎನಲು ಗಹಗಹಿಸಿದನಿದಾರಿಗೆ
 ಮನವ ಕದ್ದಾಡುವಿರಿ ನಿಜಶಿ
 ಸ್ಯನಲಿ ನೋಟಕದಿಂದ್ರಜಾಲವೆ ನಿಮ್ಮ ಗರುಡಿಯಲಿ |
 ಎನಗೆ ಶ್ರಮವುಂಟೆದು ನಿಲಲಿಯೆ
 ನ್ನನುಜರಗ್ರಜರಱಿಯರೇ ನಿ
 ಮ್ಮನುಪಮಿತನುಹಿಮಾನಲಂಬನವೆಂದನಾ ಪಾರ್ಥ || ೩೧

ಸಾರಥಿತನವ ಕೈಕೊಂಡನು

೧೧

ನಾವು ಬಲುಗೈಯವರು ಬರಲೆನು
 ಗಾವುದಲ್ಲಿಯ ಕೆಲಸವುಂಡುಂ
 ಡಾವು ಕುಳ್ಳಿಹರಲ್ಲ ಹಂಗಾಗಿರೆವು ಕಟಕದಲಿ |
 ದೇವರೆಂದೇ ನೀವು ಬಗೆವಿರಿ
 ದೇವತನವೆನುಗಿಲ್ಲವೆಂಬುದ
 ನಾವು ಬಲ್ಲೆವು ಬುದು ಮಾಡುವುದೇನು ಹೇಳೆಂದ || ೩೨

ದೇವ ಮಾತ್ರವೇ ನೀವು ದೇವರ
 ದೇವರೊಡೆಯರು ಹೊಗಳುವಡೆ ವೇ
 ದಾವಳಿಗಳೆಲ್ಲ ಸಾಕಾ ಮಾತದಂತಿರಲಿ |
 ನಾವು ಭಕ್ತರು ಭಕ್ತ ಭೃತ್ಯರು
 ನೀವು ಸಾರಥಿಯಾಗಿ ನಮ್ಮನು
 ಕಾವುದೆಂದರ್ಜುನನು ಹಣೆ ಚಾಚಿದನು ಹರಿಪದಕೆ || ೩೩

ಎನಲು ನಗುತ್ತಿದ್ದನು ಸಾರಥಿ
 ತನವ ಕೈಕೊಂಡನು ಕೃಪಾಳುವಿ
 ನನುನಯವ ನಾವೆತ್ತ ಬಲ್ಲೆವು ಭೃತ್ಯವರ್ಗದಲಿ |
 ತನಗಹಂಕೃತಿಯಿಲ್ಲ ವೈರೋ
 ಚನಿಯ ಪಡಿಹಾಲುಕೆ ಕಿರೀಟಿಯ
 ಮನೆಯ ಬಂಡಿಯ ಬೋವತನವೆಲೆ ನೃಪತಿ ಕೇಳೆಂದ || ೩೪

೩. ಮಗುಳಳುಪಿದರೆ

ರಾಜ್ಯದ ಪದವಿಗನುಚಿತವಾಯ್ತು

ಎಲೆ ಪರೀಕ್ಷಿತತನಯ ಕೇಳು
ಮೃಳಿಸಿದನು ಯಮಸೂನು ಮುರರಿಪು
ಫಲುಗುಣಗೆ ಮೈಗೊಡುವನೋ ಕಾರವನಿಗೊಳಗಹನೋ |
ತಿಳಿಯಲರಿದೆನುತಿರಲು ಬಲಗ
ಣ್ಣಲುಗಿತಿದಿರಲಿ ಕೈಯ ಗುಡಿಯಲಿ
ಸುಳಿದನೊಬ್ಬನು ಬಹಳ ವರ್ಗಾಶ್ರಮದ ಭಾರದಲಿ || ೧

ಇದಿರುಗೊಳ್ಳೇರಸ ನಡೆ ಕಟ
ಕದಲಿ ಕಟ್ಟಿಸು ಗುಡಿಯನಹಿತರ
ಸದೆದೆ ಹೋಗಿನ್ನೇನು ಸರಿಯೇ ನಿನಗೆ ಸುರಗಿರರು |
ಪದವನುಸಿದಡಾಳಿಗೊಂಡನು
ಸದಮಲಶ್ರುತಿತತಿಯನೆಂಬ
ಗ್ಗದ ಮಹಾಪರದೈವ ಬಿಜಯಂಗೈದನೇಕೆಂದ || ೨

ಕಥೆಗೆ ನಿನ್ನೊಡಹುಟ್ಟಿದನ ಸಾ
ರಥಿತನವ ಕೈಕೊಂಡನಿನ್ನೀ
ಪೃಥಿವಿ ನಿನ್ನಯ ರಾಣವಾಸವು ಚಿಂತೆ ಬೇಡಿದಕೆ |
ವೃಥಿತವಾಯಿತು ಮೈರಿಬಲ ಸಂ
ಪ್ರಥಿತಸಾಹಸನಾದೆ ನೀನೆನೆ
ಶಿಥಿಲಸಂಶಯನಂಗಚಿತ್ತವನಿತ್ತನಾತಂಗೆ || ೩

ಮಗುಳಳುಹಿದರೆ ರಾಜ್ಯದ ಪದವಿಗನುಚಿತನಾಯ್ತು

೧೩

ಉಕ್ಕಿ ವಿಸಟೆಂಬರಿವ ಹರುಷದ
ತೆಕ್ಕೆಯಲಿ ಕೈಗೊಡುವ ನೃಪಜನ
ವಿಕ್ಕಲಿಸೆ ಹೊಲವಂಟನರಸನು ಸಕಲದಳಸಹಿತ ।
ಮಿಕ್ಕು ಬರೆಬರೆ ಕೃಷ್ಣನನು ಕಂ
ಡೊಕ್ಕನೊಡಲನು ಚರಣದಲಿ ಸಾ
ಕಕ್ಕಜವಿದೇನೆನುತ ಹರಿ ನೆಗಹಿದನು ಧರ್ಮಜನ ॥

೪

ಪರಕೆ ಪರತರವಸ್ತುವನು ಗೋ
ಚರಿಸಿದೆವಲೈ ಮುನಿಜನುಗಳ
ಪರಸಮಾಧಿಗೆ ಸಮಯವಿಲ್ಲದ ದೇವನೆಮಗೊಲಿದೈ ।
ಕರುಣೆ ಬಿಜಯಂಗೈದೆಯೆನೆ ಮುರ
ಹರನು ನಗುಂತಿಂತೆಂದ ನಾವೀ
ನರನ ಸಾರಥಿಯಲ್ಲದೆಲ್ಲಿಯ ವಸ್ತು ಹೇಳೆಂದ ॥

೫

ಬಯಲಿಗೆಮ್ಮನು ನಾಚಿಸದೆ ಪಾ
ಳಯಕೆ ನಡೆಯೆಂದಸುರರಿಪು ಸೇ
ನೆಯನು ಕೈವೀಸಿದನು ಬಂದನು ರಾಜಮಂದಿರಕೆ ।
ನಿಯತವಿತ್ತಲು ಕೇಳು ಜನಮೇ
ಜಯಮಹೀಪತಿ ಧರ್ಮಸುತನೋ
ಲೆಯ ಹದನನನುಡುತೆ ಶಲ್ಯನೃಪಾಲ ಹೊಲವಂಟೆ ॥

೬

ಮೇಳವಿಸಿ ಹೊಲವಂಟನಗಣಿತ
ದಾಳು ಕುದುರೆಯ ಕೂಡಿ ಬರುತಿರೆ
ಕೇಳಿದನು ಕುರುರಾಯನಾ ಮದ್ರಾಧಿಪನ ಬರವ ।
ಆಳೊಳಗ್ಗೆ ಆನಧಟ ಶಲ್ಯನೃ
ಪಾಲಕನ ತಿರುಹಿದರೆ ಗೆಲುವುದು
ಕಾಳಗವು ತನಗೊಂದು ನಿಶ್ಚೈಸಿದನು ಮನದೊಳಗೆ ॥

೭

೧೪

ಉಜ್ಜೋಗಪರ್ವ ಸಂಗ್ರಹ

ಎದಖಿಳವಸ್ತುಗಳ ಜೋಡಿಸಿ
 ಬಂದು ಪಾಳೆಯ ಬಿಡುವ ತಾವಿನೊ
 ಳಂದ ಮಿಗೆ ಮಾಡಿಸಿದ ಗುಡಿ ಮಂಡವಿಗೆ ಚೌಕಿಗೆಯು ।
 ಒಂದು ಯೋಜನದಗಲದಲಿ ಹಯ
 ವೃಂದ ಗಜಶಾಲೆಗಳ ಪರುತನ
 ದಿಂದ ರಚಿಸಿದ ಕೂಳ ಬಾಣಸವಖಿಳ ಮೋಹರಕೆ ॥

ಬಂದು ಬಿಡುವನ್ನೆ ಬರ ಮುನ್ನಿನ
 ಮುಡಿರವ ಹೊಗುವಂತೆ ಶಲ್ಯನ
 ಪೂಡಿ ಸಂತೋಷದ ಸಮುದ್ರದಿ ಮೂಡಿ ಮುಳುಗಾಡಿ ।
 ಮುಂದೆ ನಡೆಯಲು ಮತ್ತೆ ಮುನ್ನಿನ
 ಚೂದದಲಿ ಮನೆಮನೆಗಳನು ನಲ
 ವಿಂದ ರಚಿಸಿದನೈದೆ ಕುರುಪತಿ ಪಯಣ ಪಯಣದಲಿ ॥

ಆರು ನಯದಲಿ ನಮ್ಮಖಿಳದಳ
 ಭಾರವನು ಸಂತ್ಯಸಿದವ ಕುರು
 ವೀರನೋ ಯಮನಂದನನೊ ಹಿರಿದಾಗಿ ಮೆಚ್ಚಿದನು ।
 ಆರು ಮಾಡಿಸಿದವರು ಬಂದರೆ
 ಹಾರಲೇಕೆನ್ನೊಡಲ ತೆಲುವೆನು
 ಧೀರ ಮೈದೋಱಲಿಯೆನುತ ಹೊಯ್ದನು ಡಂಗುರವ ॥

ನಗುತ ಕೌರವರಾಯನವನೋ
 ಲಗಕೆ ಬರಲಿದಿರೆದ್ದು ಮುದದಲಿ
 ತೆಗೆದು ಬಿಗಿಯಪ್ಪಿದನು ಕುಶಲವನೈದೆ ಎತ್ತರಿಸಿ ।
 ಮಗನೆ ನೀನೇ ರಚಿಸಿದಾತನು
 ಬಗೆದಣಿಯ ಬೇಡುವುದು ತಾ ಹಂ
 ಗಿಗನು ನಿನಗಿನೆ ಮಾವ ಬಿನ್ನಹ ಮರಳಿ ನೀವೆಂದ ॥

ಮಗುಳಿಳುಪಿದರೆ ರಾಜ್ಯದ ಪದವಿಗನುಚಿತವಾಯ್ತು

೧೫

ಎನಗೆ ಬೆಂಬಲವಾಗಿ ಕುಂತಿ

ತನಯರನು ಬಿಡಿ ಮರಳಿ ನೀವ್ ಹ

ಸ್ತಿನಪುರಿಗೆ ನೀವಿತ್ತ ವರವೆನೆ ಶಲ್ಯ ಮನವಳುಕಿ ।

ತನುಜ ಕೈಕೊಂಡೆನು ಯುಧಿಷ್ಠಿರ

ಜನಪನಳಿಯನು ನೀನು ಲೋಗನೆ

ಎನಗೆ ನೀವಿತ್ತಂಡ ಸರಿ ನಿಮ್ಮತ್ತ ಬಹೆನೆಂದ ॥

೧೬

ಅಗಲಿದನು ಹಲಕಾಲವೈವರ

ನೋಗವನೀಕ್ಷಿಸಿ ಮರಳುವೆನು ಬಂ

ಧುಗಳ ದರುಶನ ಫಲವಲಾ ಸಂಸಾರತರುಣಿಗೆ ।

ಮಗನೆ ಸೇನೆಯು ಕೊಂಡು ನಾರಣ

ನಗರಿಗೈದುವುದೆಂದು ಭೂಪನ

ಮಗುಳಿಳಿದನಾ ಶಲ್ಯ ಬಂದನು ಪಾಂಡವರ ಹೊರಗೆ ॥

೧೭

ಇದಿರುಕೊಂಡರು ಕಾಣಿಕೆಯ ನಿ

ಕ್ಕಿದರು ತೆಗೆದಪ್ಪಿದರು ಹಲಕಾ

ಲದಲಿ ಹೂಳಿದ ಹರುಷವನು ಕೈಗಾಗುಮಾಡಿದರು ।

ಮುದದಿನೆಲ್ಲರ ಕುಶಲವನು ಕೇ

ಳಿದನು ದುರ್ಯೋಧನಗೆ ಸಿಲುಕಿದ

ಹದನನೆಲ್ಲವ ಹೇಳಿದನು ನಿರ್ವಿಣ್ಣು ಮನನಾಗಿ ॥

೧೮

ಆದಡೇನೆಲೆ ಕಂದ ತಪ್ಪದು

ಮೇದನಿಯ ಸಿರಿ ನಿಮಗೆ ಸತ್ಯವ

ಕಾದು ಹದಿಮೂಱುಬುದ ನವೆದಿರಿ ಮುಂದೆ ಲೇಸಹುದು ।

ಕಾದಿ ವೃತ್ತಾಸುರನ ಮುಱುದಪ

ವಾದದಲಿ ಸಿರಿ ಹೋಗಿ ದುಃಖಿತ

ನಾದನಿದ್ದನು ಮತ್ತೆ ಬದುಕಿದ ಶಚಿಯ ಧೆಸೆಯಿಂದ ॥

೧೯

ಅದಡಾ ಕರ್ಣಂಗೆ ಸಾರಥಿ
 ಯಾದಿರಾದಡೆ ಸಮರಮುಖದಲಿ
 ವಾದತೇಜೋವಧೆಯ ಮಾಡುವುದವನನವಗಡಿಸಿ ।
 ಕಾದುಕೊಡುವುದು ನಾವು ಗೆಲುವವೊ
 ಲಾದರಿಸುವುದು ನಮ್ಮನೆಂದಾ
 ವೇದನೀಪತಿ ಶಲ್ಯನನು ಕಳುಹಿದನು ಸತ್ಕರಿಸಿ ॥ ೧೩

ಬೀಳುಕೊಂಡನು ಶಲ್ಯನಿತ್ತಲು
 ಹೇಳುವರ ಮನ ಮುರಿಯೆ ನೋಟಕ
 ರಾಲಿ ರ್ಗೊಮ್ಮಿಡೆ ಕಾದುವರ ಮನ ಮೂಱುಕವಲಾಗೆ ।
 ಜಾಳಿಗೆಯ ಹೊಗರಲಗಿಞಃರಿಯ ಭ
 ಡಾಳ ನಭದಲಿ ರ್ಗುಗರ್ಗುಗಿಸೆ ಹೇ
 ರಾಳದಾಳ್ಕುದುರೆಯಲಿ ಬರುತಿದರ್ವದು ನೃಪಸ್ತೋಮ ॥ ೧೪

ದ್ರುಪರಾಜಪುರೋಹಿತನು ಕುರು
 ನೃಪನನಿತ್ತಲು ಬಂದು ಕಂಡನು
 ವಿಪುಳಮತಿ ಮಾತಾಡಿದನು ನಿಜರಾಜಕಾರಿಯವ ।
 ಕೃಪಣತನದಲಿ ಕೌರವನು ಗುರು
 ಕೃಪರ ಭೀಷ್ಮರ ಮಾತನೊಲ್ಲದೆ
 ಚಪಲಕರ್ಣನ ಕೂಡೆ ನಿಶ್ಚೈಸಿದನು ಕಾಳಗವ ॥ ೧೫

ಹರುಷದಲಿ ಸಂಜಯನನಾಗಳೆ
 ಕರೆದು ಕುರುಪತಿ ಬುದ್ಧಿಗಲಿಸಿದ
 ನರಿನೃಪನ ಪಾಳೆಯಕೆ ಹೋಹುದು ನುಡಿವುದವಗಡಿಸಿ ।
 ಧರೆಯ ಬೇಡಿಸಿ ಕಳುಹಿದಿರಿ ಸಂ
 ಗರದೊಳಸಿಧಾರೆಯಲಿ ಕೊಡುವೆವು
 ಬಱಾದೆ ಕೊಟ್ಟಡಧರ್ಮವೆಂಬುದು ಧರ್ಮತನಯಂಗೆ ॥ ೧೬

ಮಗುಳಳಂಪಿದರೆ ರಾಜ್ಯದ ಪದವಿಗನುಚಿತನಾಯ್ತು ೧೭

ಬೀಳುಕೊಂಡನು ಮಂತ್ರಿ ಪಯಣದ
ನೇಲೆ ಪಯಣದಲ್ಲೈದಿ ಪಾಂಡುನ್ಯ
ಪಾಲಕರ ಪಾಳೆಯಕೆ ಬಂದನು ರಾಯಗಟುಹಿದನು |
ಕೇಳಿ ಬೀಡಾರವನು ಬೀಯವ
ಹೇಳಿಸಿದನಾ ಮುಡುವಸ ಓ
ಡ್ಡೋಲಗವ ರಚಿಸಿದನು ಕುಂತೀಸೂನು ತೀವಿಯಲಿ || ೨೦

ಹರಿ ವಿರಾಟ ದ್ರುಪದ ಕೈಕೆಯ
ರಿರಲು ಬಲವಂಕದಲಿ ವಾಮದ
ಲಿರೆ ವೃಕೋದರ ಫಲುಗುಣಾದಿಗಖಿಳಮಂತ್ರಿಗಳು |
ತರುಣಿಯರು ಪರಿಮಳದ ಜಂಗಮ
ಭರಣಿಯರು ಮನ್ಮಥ ವಿರಿಂಚನ
ತರುಣಿಯರು ಕುಳ್ಳಿದರ್ಪರಸನ ಹಿಂದೆ ಸಂದಣಿಸಿ || ೨೧

ಸಾಲಮಕುಟದ ರತ್ನ ರಶ್ಮಿಯ
ದಾಳಿ ಗೆಲಿದುದು ತಮವನಿನ್ನೀ
ಮೇಲು ತೆಕ್ಕೆಯ ತರಣಿತೇಜದ ಪ್ರಭೆಯ ಹಂಗೇಕೆ |
ನೇಲೆ ಕೈದೀವಿಗಳಧಿಕ
ಜ್ವಾಲೆಯದು ಪುನರುಕ್ತವೆನೆ ಭೂ
ಪಾಲನೋಲಗವೆಸೆದುದಿದ್ರನ ಸಭೆಗೆ ವೆಗ್ಗಳಿಸಿ || ೨೨

ಕಳಕಳವೆ ಫಡ ಮಾಣು ಮಾಣೆ
ದುಲಿಯೆ ಕಂಚುಕಿನಿಕರ ವಂಗೈ
ತಳದ ಬಾಯಲಿ ರಾಯರಿದ್ದರು ಮಣಿದ ಮಕುಟದಲಿ |
ನಳಿನನಾಭನು ನಗುತ ಪರಮಂ
ಡಲದ ಶಿಷ್ಟನು ಬರಲಿಯೆನೆ ಬಾ
ಗಿಲಲಿ ಕೈದುನ ಕೊಂಡು ಹೊಗಿಸಿದರುದು ಸೂಜಯನ || ೨೩

೧೪

ಉಪನ್ಯಾಸಗವರ್ವ ಸಂಗ್ರಹ

ಬುದು ಕಾಣಿಕೆಗೊಟ್ಟು ಹರುಷದ
 ಲುದು ಮೈಯಿಕ್ಕಿದನು ಭಯದಲಿ
 ನಿಂದು ನೋಡಿದನೆಡಬಲದ ಮಂಡಳಕ ಮನ್ನೆಯರ ।
 ಸಂದ ಯಮನೋ ನಿರುತಿಯೋ ಪೌ
 ರಂದರನೋ ಪಾವಕನೊ ವರುಣನೊ
 ಮಂದಿಯಿದು ತಾ ಮತ್ತೈರೇ ಹಾಯೆನುತ ಬೆಟಗಾದ ॥ ೨೪

ಹಳುವದಲಿ ಹನ್ನೆರಡು ವರುಷವು
 ಷೋಳಲಿದರು ಸಿರಿ ಹೋಗಿ ನಿಮಿಷಕೆ
 ನೆಲನ ರಾಯರು ನೆರೆದು ಜೀಯೆನುತಿದೆ ಮಹಾದೇವ ।
 ಸಳಿನನಾಭನ ಕರುಣದಳತೆಗೆ
 ನಿಲುಕದಿಹುದೇನುಂಟು ಮುರರಿಪು
 ಮುಳಿದಡಾವನ ಮುಱಾಯನೆಂದನು ತನ್ನ ಮನದೊಳಗೆ ॥ ೨೫

ಇಳುಹಿದನು ಹೊರೆಯಲಿ ಮಹೀಪತಿ
 ಕಳುಹಿದುಡುಗೊಣಿಗಳನು ಭೂಪತಿ
 ತಿಲಕ ಧರ್ಮಜನೊಪ್ಪುಗೊಂಡನು ನೃಪನ ಪಾವುಡವ ।
 ಒಲವು ಬೊಪ್ಪನಲುಂಟಲಾ ಮ
 ಕೃಳನು ಮಱಿಯನು ಲೇಸು ಸಂಜಯ
 ತಿಳುಹು ತಾತನ ಕುಶಲವನು ಗಾಂಧಾರಿದೇವಿಯರ ॥ ೨೬

ಗುರು ಪಿತಾಮಹ ಗೌತಮರ ಸ
 ಚ್ಚರಣ ಕಮಲಂಗಳಿಗೆ ಕುಶಲವೆ
 ಗುರುಸುತನು ಸುಕ್ಷೇಮಿಯೇ ಕುರುರಾಯನಿರವೆತು ।
 ಕುರುಪತಿಯು ಸೋದರರು ಮಕ್ಕಳು
 ಸರಸಿಜಾನನೆ ಭಾನುಮತಿ ಮಿ
 ಕೃರಿಸಿಯರು ಕರ್ಣಾದಿಗಳು ನಿರ್ವೃತರೆ ಹೇಳೆಂದ ॥ ೨೭

ಮಗುಳಳುಸಿದರೆ ರಾಜ್ಯದ ಪದವಿಗನುಚಿತನಾಯ್ತು ೧೯

ಸುಖಿಗಳನಿಬರು ಜೀಯ ನಿಮ್ಮಯ

ನಿಖಿಳ ಬಾಂಧವರನು ಸಹೋದರ

ಸಖ ಸುತಾದಿಗಳನು ಪುರೋಹಿತ ಪೌರ ಪರಿಜನನ ।

ಮುಖಸಮುದ್ಯವೆ ಮೊದಲು ಪಂಕಜ

ಮುಖಿಯರನು ಬೆಸಗೊಂಡು ಕಳುಹಿದ

ರಖಿಳ ಕುರುನಂದನರು ಭೀಷ್ಮ ದ್ರೋಣ ಗೌತಮರು ॥ ೨೮

ಮುನ್ನ ಭೀಷ್ಮ ದ್ರೋಣ ಗೌತಮ

ಕುನ್ನತದ ಕಾರುಣ್ಯದಲಿ ಸಂ

ಪನ್ನ ಸಾಹಸರಾಜೆನಾಚರಿಸಿದೆನು ಧರ್ಮವನು ।

ಇನ್ನ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರವನೀಶನು

ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳ ಬಾಂಧವ ಪ್ರತಿ

ಪನ್ನತೆಯ ನೆಣಿ ಕಾಂಬನಂದನು ಧರ್ಮಸುತ ನಗುತ ॥ ೨೯

ಏನು ಬಂದಿಹ ಹದನು ಕಾರನ

ನೇನನಂದನು ಅವನಿಪಾಲಕ

ನೇನನೆಕ್ಕಟೆಗರೆದು ಬುದ್ಧಿಯ ಕಲಿಸಿ ಕಳುಹಿದನು ।

ಏನುವನು ನೀನುಳುಹದಿರು ವಿನ

ಯಾನುಗತವಾಗಿರಲಿ ಮೇಣ್ ಶೌ

ಯಾನುಗತವಾಗಿರಲಿ ಬಿನ್ನವಿಸೆದನಸುರಾರಿ ॥ ೩೦

ನಾಡ ಬಯಸುವರೆಮ್ಮೊಡನೆ ಹೊಯಿ

ದಾಡುವುದು ಸಂಪ್ರತಿಗೆ ಚಿತ್ತವ

ಮಾಡಲಾಗದು ಸಂಧಿ ವೀರ ಕ್ಷೇತ್ರಿಯರ ಮತವೆ ।

ಬೇಡುವರೆ ಪಾರ್ಥಿವರು ನಾವದ

ನಾಡಬಾರದು ತಮ್ಮ ಜನನವ

ನೋಡಿ ನುಡಿಯರು ಪಾಡುಸುತರಲ್ಲೆಂದು ಹೇಳಿಂದ ॥ ೩೧

ನೊದಲೊಳಮಳ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವು
ಮದುವೆಯಾಯಿತು ಬಳಿಕ ವನವಾ
ಸದಲಿ ವಾನಪ್ರಸ್ಥ ಮೆಬಾಶ್ರಮವನಳವಡಿಸಿ ।
ತುದಿಗೆ ತಾ ಸಂನ್ಯಾಸವನು ಮಾಡಿ
ಡಿದನು ಮಗುಳಳುಪಿದರೆ ರಾಜ್ಯದ
ಪದವಿಗನು ಚಿತವಾಯ್ತು ಯಮಜುಗೊಂದು ಹೇಳಿಂದ ॥ ೨೨

ತಳಿತ ಜೌವನದುಬ್ಬುಗಳ ಕಳ
ವಳಿಗರಜುನಭೀಮರೇಬುವ
ರೊಳಗೆ ನೈರವ ಬಿತ್ತಿ ಬೆಳಸುವ ಕೃಷ್ಣ ಹಗೆ ತಮಗೆ ।
ಉಳಿದ ದ್ರುಪದ ವಿರಾಟರೇಬೀ
ಹುಳುಗಳೊಲಿದುತೋರೆಗೆಡೆವರು
ತಿಳಿಯೆ ತಾನೇ ಕಡೆಗೆ ಕೆಡದಿರನೆಂದು ಹೇಳಿಂದ ॥ ೨೩

ಸಾಕು ಕಾರವನಾಯ ಮಾಡನ
ದೇಕೆ ಚಿತ್ತೈಸುವಿರಿ ದೂತನ
ನೂಕು ನೂಕು ಕುಠಾರದುರ್ಯೋಧನನನೊಡೆಹೊಯ್ದು ।
ಶಾಕಿನಿಯರಿಗೆ ರಕುತವಾರಿಯೊ
ಳೋಕಳಿಯನಾಡಿಸುವೆ ನಿಲು ತಡ
ವೇಕೆನುತ ಘುಡುಘುಡಿಸಿ ಕಿಡಿ ಕಿಡಿಯೋದನಾ ಭೀಮ ॥ ೨೪

ಬೆಸಸುವುದು ಹಿಂದಾದ ಜೂಜಿನೊ
ಳೆಸಿದ ಜಾಡ್ಯವೆ ಸಾಕು ಧರ್ಮದ
ದೇಸೆಗೆ ನೀವಿನ್ನುತ್ತರಾಯಿ ಸುಯೋಧನನ ಕಡಿದು ।
ದೇಸೆದೇಸೆಯ ದೈವಗಳಿಗೆ ಹಸ
ರಿಸುವೆವೆಮ್ಮನು ಕಳುಹೆನುತ ಗ
ರ್ಜಿಸಿದರಂದಭಿಮನ್ಯು ಸಾತ್ಯಕಿ ಭೀಮನಂದನರು ॥ ೨೫

ಮಗುಳಳುಪಿದರೆ ರಾಜ್ಯದ ಪದವಿಗನುಚಿತವಾಯ್ತು ೨೧

ಕದಡಿತಾ ಆಸ್ಥಾನ ಕಲ್ಪಾಂ
ತದ ಮಹಾಸಿಡಿಲಂತೆ ನೀರರು
ಕೆದಱು ತಮತಮಗೆದ್ದು ನುಡಿದರು ಕಂಡೆಯನ ಜಡಿದು |
ಉದುರ ಹೊಯ್ಯೆವು ಹಲ್ಲುಗಳ ಕಿ
ಬೃದಿಯಲುಗಿವೆವು ಕರುಳನಹಿತರ
ತಿದಿಯ ಸುಲಿವೆವು ಬೆಸಸು ನೇನುವನೊದರತಿಬಲರು || ೩೬

ಈತನಿದೇನಹುದು ಲೇಸುಗ
ದಳಾತನಿಂದನೆ ಬರಲಿ ಹೊಲ್ಲೆಹ
ವಾತನಿಂದನೆ ಬರಲಿ ಹಿಂದಣ ಕಾನನಾಲಯದ |
ಯಾತನೆಯ ಸೈರಿಸಿದ ತಮಗಿಂ
ದಾತ ನುಡಿದಡೆ ಹಾನಿಯೇ ನಿಲಿ
ಕಾತರಿಸದಿರಿಯೊಂದು ಸಂತೈಸಿದನು ಯಜುಸೂನು || ೩೭

ಕಳುಹಿದನು ಬೀಡಾರಕವನಿಪ
ತಿಲಕನಾ ಸಂಜಯನನಲ್ಲಿಂ
ಬಳಿಕ ಮುಡಿವಿನ ಕೃಷ್ಣ ಪಾರ್ಥರು ಕರಸಿ ಸಂಜಯನ |
ಬಲುಹು ಮೆಲುಹಿನ ನುಡಿಗಳಿಂದನೆ
ತಿಳುಹಿದರು ಮುಡಿವಿನಸದೋಲಗ
ದೊಳಗೆ ದೂತನ ಕರಸಿ ಬೀಳ್ಕೊಟ್ಟನು ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು || ೩೮

ಹೊನ್ನಿನಲಿ ಮಧುರೋಕ್ತಿಯಲಿ ವಿವಿ
ಧಾನ್ಯ ವೃಡುಗೊಣಿಗಳಲಿ ಶಿಷ್ಟನ
ಮನ್ನಿಸಿದನವನೀಶನುಚಿತದಲವನ ಬೀಳ್ಕೊಟ್ಟ |
ಪನ್ನಗನ ಸಿರಿಮಂಚದಾತನು
ಬೆನ್ನಲಿರುತಿರೆ ಪಾಂಡುಪುತ್ರರಿ
ಗಿನ್ನು ಮಂಗಳವೆನುತ ಸಂಜಯ ಬಂದನಿಭವುರಿಗೆ || ೩೯

೪. ತೊಡೆಗಳಿಗೆ ಸುಕ್ಷೇಮವೇ

ಬುಡು ಮೈಯಿಕ್ಕಿದನು ಕುರುನ್ಮಸ
ವೃಂದವನು ಪರಿವಾರವನು ಯಮ
ನಂದನನು ಬೆಸಗೊಂಡು ಕಳುಹಿದನುಚಿತವಚನದಲಿ ।
ಎಂದು ಬಳಿಕಿನ ರಾಜಕಾರ್ಯವ
ನಂದು ಬಿನ್ನೈಸಿದನು ಚಿತ್ತೈ
ಸೊಡು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರಂಗೆ ದುರ್ಯೋಧನಗೆ ಕೈಮುಗಿದು ॥ ೧

ಜೀಯ ಬಿನ್ನಹವಿದು ಪಾಂಡವ
ರಾಯನೈಶ್ವರ್ಯವನು ಸಾವಿರ
ಬಾಯಶೇಷನು ಹೊಗಳಲಳವಲ್ಲೆನ್ನ ಪಾಡೇನು ।
ನಾಯಕರ ಕಡಹುಗಳನವರವ
ರಾಯತವನನಿಬರಿಗೆ ಕಮಲದ
ಳಾಯತಾಕ್ಷನ ಕರುಣದಳತೆ ವಿಚಿತ್ರವಾಯ್ತೆಂದ ॥ ೨

ಓಲಗಧೊಳುಬೈದ್ದು ನುಡಿಯಲಿ
ಹೊಳೆ ತಮತಮಗೆನ್ನ ಜಱಿದರು
ಕಾಳಗಕೆ ಕೈಗಟ್ಟಿ ಹಿಂಡೊದ್ದೊಡವನಿಸರು ।
ಮೇಲೆ ಸುತ್ತಿಸಿದನು ಧರ್ಮನೈ
ಪಾಲನಲ್ಲಿ ಬಳಕ ಮುರಹರ
ನಾಲಯಕೆ ಪರಿಮಿತದಲರ್ಜನನೆನ್ನ ಕರಸಿದನು ॥ ೩

ದೇವನಿದ್ದನು ಸತ್ಯಭಾಮಾ
 ದೇವಿಯರ ನಸುಮಲಗಿಯರ್ಜನ
 ದೇವನಂಕದ ಮೇಲೆ ಸಿರಿಪದಕಮಲವನು ನೀಡಿ ।
 ನಾವು ಬರಲೆಮಗುಚಿತದಲಿ ಸಂ
 ಭಾವನೆಯ ಮಾಡಿಸಿದನೆಮಗಿ
 ನ್ನಾವುದನು ನೇಮಿಸಿದಿರೆನಲಿಂ ತೆಂದನಸುರಾರಿ ॥

೪

ಎಮಗೆ ಸರಿಯಿತ್ತಂಡದಲ್ಲಿಯ
 ಮಮತೆ ಬೇಟೊಬ್ಬರಲಿ ಪಕ್ಷೆ
 ಭ್ರಮೆಯ ಮಾಡೆವು ಹಿತವ ಬಯಸುವೆನೆರಡು ಸಂತತಿಗೆ ।
 ಕಮಲಮುಖಿ ಸುಲಿವಡೆದು ಲಕ್ಷ್ಮೀ
 ರಮಣ ಲಕ್ಷ್ಮೀರಮಣ ಲಕ್ಷ್ಮೀ
 ರಮಣ ಎಂದೊಲಿದಡೆ ಸಂಜಯ ನೊಂದೆ ನಾನೆಂದ ॥

೫

ಕಾವುದೈ ಗೋವಿಂದ ಸಲಹೈ
 ದೇವಕೀಸುತ ಗಂಡರೈವರ
 ಭಾವ ಬೆಟ್ಟಿತು ನೀನಲೈ ದೇಶಿಗರಿಗಧಿದೈವ ।
 ದೇವ ಕೆಟ್ಟಿನು ಕೆಟ್ಟಿನೈ ಕರು
 ಣಾವಲೋಕನದಿಂದ ಸಲಹೈ
 ಜೀವನವನೊಂದೊರಲೆ ಸಂಜಯ ನೊಂದೆ ನಾನೆಂದೆ ॥

೬

ಬಂಟರಾವ್ ಭಕ್ತರಿಗೆ ನೆನೆವರು
 ನೆಂಟರೆಮಗೊಲಿದುತೆ ಹೊಗಳಿದ
 ಡೆಂಟುಮಡಿ ಮೆಚ್ಚುವೆವು ಮೆಚ್ಚೆವು ತರ್ಕಸಾಧಕರ ।
 ಉಂಟು ಪಾಂಡವರೈವರೊಳು ಬಲು
 ನಂಟುತನ ಮಱಿಯೇತಕಿವರಿಗೆ
 ಕಂಟಕರು ನನುಗಾದ ಕಂಟಕರೆಂದನಸುರಾರಿ ॥

೭

ನೆನೆವುದೊಂದನು ಪಾರ್ಥನಾ ಕಾ
 ನನದೊಳಗೆ ಗಂಧರ್ವರಲಿ ಬಂ
 ಧನವನೀ ಗೋಗ್ರಹಣವಲಿ ಮಾಡಿದ ಪಲಾಯನವ ।
 ವನಜಮುಖಿಯನು ಬಯಸಿದಡೆ ಬಿ
 ಳ್ಲಿನಲಿ ಬಡವಡೆದುದನು ಕೌರವ
 ಜನಪ ಮಱಿದಿರಲಾಗದೊಂದರಸಂಗೆ ಹೇಳೆಂದ ॥

೮

ವೀರಭೀಮನ ಗದೆಯ ಹೊಯ್ಲಿನ
 ಭಾರಣೆಯನೆನ್ನ ತುಳಚಾಪದ
 ಸಾರಶಸ್ತ್ರವಳಿಯ ಮಳೆಗಾಲದ ಮಹಾದ್ಭುತವ ।
 ಧೀರನಕುಲನ ಸಾತ್ಯಕಿಯ ಬಲು
 ಕೂರಸಿಯ ಸಹದೇವಮತ್ಸ್ಯರು
 ದಾರತೆಯ ನಿಮ್ಮರಸನಱಿದಿಹುದೊಂದನಾ ಪಾರ್ಥ ॥

೯

ಅಂದು ಜೂಜಿನ ಸಭೆಯೊಳಗೆ ನಾ
 ವೊಂದ ಮಾತುಗಳುಂಟು ತಾವದ
 ಮುಂದೆ ನೋಡಲಿ ಕರ್ಣ ಶಕುನಿ ಸುಯೋಧನಾದಿಗಳು ।
 ಇಂದು ನೆನೆವುದು ದೇಶಕಾಲವ
 ಹಿಂದುಗಳೆಯದೆ ಬೇಗ ಮಾಡುವೆ
 ವೆಂದು ಬಿನ್ನಹ ಮಾಡಹೇಳಿದನರ್ಜುನನು ನಿಮಗೆ ॥

೧೦

ತೊಡೆಗಳಿಗೆ ಸುಕ್ಷೇಮವೇ ನಿ
 ನ್ನೊಡೆಯನವನೊಡವುಟ್ಟಿದನ ಮೈ
 ಜಡಿದುದೇ ಪಾಲಿಸಿದಡನಿಬರಿಗಹುದು ರುಧಿರಜಲ ।
 ಒಡನೆ ಹುಟ್ಟಿದ ನೂಲುವರು ಮೈ
 ಗೆಡರಲೇ ಬೆಸೆಗೊಂಬುದಂಜದೆ
 ಯೊಡೆಯರಿಗೆ ಹೊಣೆಗೊಂಡೆ ಹೇಳೆಂದಟ್ಟಿದನು ಭೀಮ ॥

೧೧

ಸಾಕು ಸಂಜಯ ಗಳಹದಿರು ಘಡ
 ನೂಕಿವನನಾರಲ್ಲಿಗಟ್ಟಿದ
 ರಾಕುತಾರದ ಬಯಲ ಗೃಹ ಗರ್ಜನೆಯ ಗರಹೊಡೆದು ।
 ತೇಕಿ ತಲೆಕೆಳಗಾದನಿವನವಿ
 ವೇಕಸಾಗರನೆಲೆ ನೃಪತಿ ಜಗ
 ದೇಕವೀರನು ಕರ್ಣ ತಾನಿರೆ ಸಂಧಿಯೇಕೆಂದ ॥

೧೨

ಮುಡೆಯಲಿ ಮೈಮುಱಿದು ಬಾಹಿರ
 ರಿಂದ ಮಾತನು ರಾಜಸಭೆಯಲಿ
 ತಂದು ಹರಹುವನಿವನು ಶಿಷ್ಯನೆ ಜಗದ ಭೂಡನಲಾ ।
 ಇಂದುಮೌಳಿಯನೊಂದು ಬಾರಿಗೆ
 ಹಿಂದು ಮುದನು ಮಾಡುವೆನು ತಾ
 ಮಂದಿ ಕುಂತೀಮಕ್ಕಳಿದಿರೇ ಎಂದನಾ ಕರ್ಣ ॥

೧೩

ಭಂಡನೇ ಸಂಜಯನು ಲೋಕದ
 ಭಂಡ ನೀನೆಲೆ ಕರ್ಣ ನಿನಗಾ
 ಪಾಂಡವರ ಪರಿಯುತವೇ ನಿನಗವರ ಸೇನೆಯಲಿ ।
 ಗಂಡನೊಬ್ಬನೆ ಸಾಕು ಕೆದರುನೆ
 ಗಂಡಗರ್ವದ ಮಾತು ನಿನ್ನನು
 ದಿಡುದಡುವನು ಮುನಿದಡರ್ಜುನನೆಂದನಾ ಭೀಷ್ಮ ॥

೧೪

ಖುಲ್ಲನಿವನೀ ಕರ್ಣನಿವ ದಿಟ
 ಬಲ್ಲಿದನು ಬವರದಲಿಯೆಂದಿವ
 ನಲ್ಲಿ ನಂಬುಗೆಯುಂಟೆ ಮರುಳೇ ಹೇಳಿ ಫಲವೇನು ।
 ಇಲ್ಲ ನೋಡರ್ಜುನಗೆ ಪಡಿ ನರ .
 ರಲ್ಲಿ ನಿರ್ಜರರಲ್ಲಿ ಪನ್ನಗ
 ರಲ್ಲಿ ಕೈವಾರಿಗಳೆ ನಾವಿನ್ನೆಂದನಾ ಭೀಷ್ಮ ॥

೧೫

ಮುಱಿಯದಿರು ಗಾಂಗೇಯನೊಂದು
 ಪರಮತತ್ವವು ಪಾರ್ಥವನು ಸಂ
 ಗರದಲಾನುವರಿಲ್ಲ ಕೇಳಮರಾಸುರಾಳಿಯಲಿ ।
 ದುರುಳನಾಡುವ ಹೊಳ್ಳು ನುಡಿಗಳು
 ಹಿರಿಯರಭಿಮತವಲ್ಲ ಸಂಧಿಗೆ
 ಕೊರಳುಗೊಳಿಸುವುದುಚಿತವೆಂದನು ದ್ರೋಣನರಸಂಗಿ ॥ ೧೬

ಹುರುಳುಗೆಡಿಸುವಿರಾವು ನುಡಿದಡೆ
 ಕರಗಿ ಕುಂತಿಯ ಮಕ್ಕಳೊಂದಡೆ
 ಹರಹಿಕೊಂಬಿರಿ ಡಿಂಬವೆಮ್ಮಲಿ ಜೀವವರಲ್ಲಿ ।
 ಭರತ ಸಂತತಿಗಳಲಿ ಕೆಲಬರು
 ನರರೆ ಕೆಲಬರು ಸುರರೆ ಸಾಕಂ
 ತಿರಲಿ ಸಮರದೊಳೆಮ್ಮ ನೋಡೊಂದನು ಸುಯೋಧನನು ॥ ೧೭

ಬೇಡ ಮಗನೇ ಕೃಷ್ಣರಾಯನು
 ರೂಢಿಸಿದ ಕಟ್ಟಾಳು ಕೆಲಕೆಲ
 ರಾಡುವರು ಸಾಕ್ಷಾತು ಲಕ್ಷ್ಮೀಕಾಂತ ಹರಿಯೊಂದು ।
 ಕೂಡಿಕೊಂಡಿಹನಾತನವರನು
 ಕೇಡನೊಂದನು ಮಾಡಲೀಯನು
 ನಾಡನೊಪ್ಪಿಸು ಮಗನೆಯೊಂದನು ಬೆದಲು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ॥ ೧೮

ಮರುಳುಗಳಲಾ ಬೊಪ್ಪನವರೀ
 ಮುರಹರನ ಹರಿಯೊಂದು ಮುನ್ನವೆ
 ಯುಱಿದಿಹನು ನೀಮಜದಿರಿ ನಿಮಗಾಗದವಸಾನ ।
 ಗುರು ನದೀಸುತ ಮುಖ್ಯರಲೀ
 ಕುರುಕುಲಕೆ ಕೇಡಹುದೆ ಕೊಲುವಡೆ
 ಸುರಪತಿಯ ಸುತನಳವೆ ಎಂದನು ಕೌರವರರಾಯ ॥ ೧೯

ತೊಡೆಗಳಿಗೆ ಸುಕ್ಷೇಮವೇ

೨೭

ಭಾರ ಪೆಚ್ಚಿದಡೊಲಿ ಧರಣೀ
 ನಾರಿ ಬಿನ್ನಹ ಮಾಡಿದಡೆ ದೈ
 ತ್ಯಾರಿ ಬಿಜಯಗೈದನಿಲ್ಲಿಗೆ ಮನಃಜವೇಷದಲಿ ।
 ಭೂರಿದನುಜರನೊರಸಿದನು ಕೈ
 ಯಾರೆ ಬಳಕರ್ಜುನನ ಶರದಲಿ
 ಕೌರವರ ಕೊಲಿಸುವನು ನಾವಿನ್ನಂಜಲೇಕೆಂದ ॥

೨೦

ಕಾವನಾತನೆ ಕೊಲುವನಾತನೆ
 ಸಾವೆನಾತನ ಕೈಯ ಬಾಯಲಿ
 ನೀವು ಪಾಂಡವರೊಡನೆ ಸುಖದಲಿ ರಾಜ್ಯಮಾಡುವುದು ।
 ಸಾವವರು ನಾವಂಜಿ ಬದುಕೆವು
 ನೀವು ಚಿಂತಿಸಬೇಡಿ ನಿಮ್ಮನು
 ಕಾವನೈ ಕರುಣದಲಿ ಗದುಗಿನ ವೀರನಾರಾಯಣ ॥

೨೧

೫. ಕಾಳಗವನೇ ಬಲಿದು ಬಹೆನು

ಕೇಳು ಜನಮೇಜಯಧರೀ
ಪಾಲ ಧರ್ಮಜನಹಿತಮಂತ್ರಿಯ
ಬೀಳುಗೊಟ್ಟನು ಬಂದನಸುರಾರಾತಿಯೋಲಗಕೆ |
ಮೇಲಣನುವಿನ್ನೇನು ಲಕ್ಷ್ಮೀ
ಲೋಲ ಕರುಣಿಸು ಕೌರವಕ್ಷಿತಿ
ಪಾಲನಲಿ ನಮಗೇನು ಘಟಿಸುವುದೆಂದು ನೃಪ ನುಡಿದ ||

ಏನು ನಿನ್ನ ಭಿಮತವು ವರಸಂ
ಧಾನವೋ ಸಂಗ್ರಾಮವೋ ನಯ
ವೇನು ಮನದೋವರಿಯೊಳಿರಿಸದೆ ಹೇಳು ನಿಶ್ಚಯವ್ ||
ನೀನೊಲಿದ ಹದನಾವುದದನೊಲ
ದಾನು ಘಟಿಸುವೆನೆಂದು ಕುಂತಿ
ಸೂನುವನು ಬೆಸಗೊಂಡನಸುರಾರಾತಿ ನಸುನಗುತ ||

ಅಳವವೊಡಲುಗಳವನಿಸಾಗರ
ವಳಯಲುಳವುದು ಕೀರ್ತಿ ಸೋದರ
ರೊಳಗೆ ನೆಲೆ ಕಡಿದಾಡಿ ಬದುಕಿದರೆಂಬ ದುರ್ಯಶದ |
ಹಳವು ಹೊಣುವುದು ದೇವ ಸುಡಲಿ
ನೆಲನನಾ ಕೌರವನ ಕೈಯೊಳು
ಕೆಲವು ನಗರಂಗಳನು ಕೊಡಿಸಿಯೆ ಸಂತವಿಡಿ ಎಂದ ||

ಅರಸನಭಿಮತವಿದು ಸಂಧಿಗೆ
 ತೆರಳಿತೆಲೆ ಪವಮಾನಸುತ ನಿ
 ನ್ನ ಉತವಾವುದು ಮನವ ವಂಚಿಸಬೇಡ ಹೇಳಿನಲು ।
 ಧರಣಿಸತಿ ತಪ್ಪುವನೆ ಕರ್ಕಶ
 ತರದ ಕದನದಲೇನು ಫಲ ಸೋ
 ದರರ ವಧೆಗೊಡಬಡುವನಲ್ಲಸುರಾರಿ ಕೇಳೆಂದ ॥

೪

ಹಗೆಯೊಳೆಮ್ಮವರಲ್ಲಿಯೆದೆಗಿ
 ಜ್ಞುಗಳ ಖುಲ್ಲ ಕುಠಾರರವನು
 ಬುಗೆಯ ಬಳಸಿದರದು ಪುರಾಕೃತಕರ್ಮದವಶೇಷ ।
 ಬಗೆಯೆನಪಮಾನವನು ಕೌರವ
 ರಗಡುವಾಡಿದರಿಂಬ ಚಿತ್ತದ
 ದುಗುಡವೆನುಗಿನ್ನಿಲ್ಲ ಸಂಧಿಯ ರಚಿಸಿ ನೀನೆಂದ ॥

೫

ಎಲೆ ಮಹಾದೇವಾಯ್ತು ಹಾಲಾ
 ಹಲ ಸುಧಾರಸವುಕ್ಕಿದುರಿಯ
 ಗ್ಗಳದ ಶೀತಲವಾಯ್ತು ಸಿಡಿಲಾಟೋಪ ನಯವಾಯ್ತು ।
 ಕೊಳುಗುಳಕೆ ಪವಮಾನನಂದನ
 ನಳುಕಿದನು ಮರು ಮಾಯೆ ಕುಂತಿ
 ಲಲನೆ ಪಡೆದಳೊ ಮಗನನೆಂದನು ದಾನವಧ್ವಂಸಿ ॥

೬

ಈತನಭಿಮತವಿದು ಜಗದ್ವಿ
 ಖ್ಯಾತ ಸಾಹಸಪಾರ್ಥ ಹೇಳೈ
 ನೂತನಾಳಾಪವನು ಕೇಳ್ವೆವು ಶ್ರುತಿರಸಾಯನವ ।
 ಭೀತಿ ಬೇಡಿದೆನಲು ನಮಗಿ
 ನ್ನೇತರಭಿಮತವೇನ ಹೇಳಿದ
 ಡಾತುಕೊಂಬೆನು ಸಿರಿದೊಳೆಂದನು ಪಾರ್ಥ ಕೈಮುಗಿದು ॥

೭

ನಕುಲ ಹೇಳಿ ಹದನ ನಿನ್ನಯ
ಯುಕುತಿ ಸಾಮವೊ ಮೇಣು ಸಮರವೊ
ಸುಕರಮಂತ್ರವನಟುಹು ನೀನೆಮಗುಜಬೇಡೆನಲು |
ಯುಕುತಿ ನಮಗಿನ್ನೇನುಭಯ ರಾ
ಜಕವ ಸುತೈಸುವುದು ಬೇಲಿಮ
ಗುಕುತಿಯೆಲ್ಲಿಯದೊದನಾ ಮಾದ್ರೆಯ ವಿನಯದಲಿ || ೮

ಅವುದಭಿಮತವೇನು ಹದ ಸಹ
ಜೀವ ನೀ ಹೇಳಿನಲು ಕೇಳಲೆ
ದೇವ ಸೇರದು ಸುಧಿ ಸುಗರವೆನಗೆ ಸನ್ಮತವು |
ಆನ ವಿಧದಲಿ ಸಮರವನೆ ಸಾ
ಭಾವಿಸುವುದೆನೆ ನಗುತ ವರ ರಾ
ಜೀವಲೋಚನನಟ್ಟಿದನು ದ್ರಾಪದಿಗೆ ಚರರುಗಳ || ೯

ದೇವಿ ಚಿತ್ತೈಸುವುದು ವರವಸು
ದೇವನಂದನನಟ್ಟಿದನು ಸಂ
ಭಾವಿಸುವುದರಿರಾಯರಲಿ ಸಂಧಾನಸಂರಂಭ |
ನೀವು ಬಿಜಯಗೈದು ಚಿತ್ತದ
ಲಾವಹದನಾ ಹದನನಾ ರಾ
ಜೀವನಾಭಾಗಣುಹಿ ಎಂದರು ಚರರು ಕೈಮುಗಿದು || ೧೦

ಎನು ಹದನೇನೇನು ವರಸಂ
ಧಾನವೇ ಕಾರವರೊಡನೆ ಸು
ಮ್ಮಾನವೇ ಪತಿಗಳಿಗೆ ಪಾಪಿಗಳೊಡರೋ ಸತಿಯ |
ದಾನವಾಂತಕನೆಸಗುವನೆ ತ
ಪ್ಪೇನು ತಪ್ಪೇನೆನುತ ನಸುಮಸು
ಳ್ಳಾ ನನಾಂಬುಜದಬಲೆ ಬಂದಳು ಕೃಷ್ಣ ನೋಲಗಕೆ || ೧೧

ಭ್ರೂಲತೆಯ ಸುರಚಾಪದುರುಕೇ

ಶಾಳಿಗಳ ಕಾರ್ಯಗಿಲಪಾಂಗದ

ಸಾಲ ಕುಡಿವಿಂಚುಗಳ ನೂಪುರರವದ ಮೊಳಗುಗಳ ।

ಆ ಲತಾಂಗಿಯ ಗಮನವೇ ಮಳೆ

ಗಾಲದಂತಿರೆ ಧಾತ್ರರಾಷ್ಟ್ರ ಕು

ಲಾಳಿ ನಿಲುವುದೆ ಪವನಜನ ಸಂಪ್ರತಿಯ ಸೇರುವೆಗೆ ॥ ೧೨

ಕವಿದ ಚಿತ್ರಾವಳಿಯ ದಡ್ಡಿಯ

ದಿವಿಭಭಟರುಗ್ಗ ಡಣೆಯಲಿ ವರ

ಯುವತಿ ಬಾದಳು ಸಖಿಯರೊಯ್ಯಾರದಲಿ ನೃಪಸಭೆಗೆ ।

ನವಬಲಾಹಕದೊಳಗೆ ಮಿುಚಿನ

ಗವಿಸಹಿತ ಮಹಾಮೇಘವಾವಿ

ಭವಿಸಿತನೆ ದುಡಿಗಿಯನಿಳಿದಳು ಹೊಕ್ಕಳೋಲಗವ ॥ ೧೩

ಎಲೆ ಸವಿಾರಕುಮಾರ ಸಂಪ್ರತಿ

ಗೆಳಸಿದೈ ಕಲಿತನವ ನೀರಲಿ

ಕಲಕಿದೈ ಕೈವಾರವಾದುದೆ ಕಾರವೇಂದ್ರನಲಿ ।

ಕಲಸಿದೈ ಕೃಷ್ಣಂಗೆ ನೀತಿಯ

ಬಳಸಿದೈ ಬಹುಮತವ ನರಕದೊ

ಳಳುಹಿದೈ ಶಶಿಕುಲವನೆಂದನಿಲಜನ ನೋಡಿದಳು ॥ ೧೪

ಬೇಡಲಟ್ಟುವನೇ ಮಹೀಪತಿ

ನಾಡೊಳ್ಳಿದೂರುಗಳನವರಲಿ

ಮಾಡುವಾತನು ಕೃಷ್ಣನೇ ಸಂಧಾನವನು ನಿಮಗೆ ।

ಕೇಡುಗರ ಕಾರವನ್ನಪಾಲರ

ಕೂಡಿ ಬದುಕುವ ಭೀಮಸೇನನೆ

ರೂಢಿಸಿತಲಾ ಏಮ್ಮ ಸಿರಿ ಸೋದರರ ಸೇರುವೆಗೆ ॥ ೧೫

ಯತಿಗಳಾದಿರಿ ನೀವು ರೋಷ
 ಚ್ಯುತರಲೇ ಬಳಕೇನು ಧರ್ಮ
 ಜ್ಞತೆಯ ನೆಲೆಗಳನಿಟ್ಟಾದ ಮನವೆರಿಗುವುದೆ ಕಾಳಗಕೆ ।
 ಸ್ವತಿಯ ಪಾಲಿಸುವುದು ವಿರೋಧ
 ವ್ಯತಿಕರ ಬಿಡುವುದು ಕುಂತಿ
 ಸುತರು ಕೌರವನೊಡನೆ ಸುಖದಲಿ ರಾಜ್ಯಮಾಡುವುದು ॥ ೧೬

ಭೀಮ ಬಲವದರಾಶಿಸೇನಾ
 ಭೀಮ ಕುರುಕುಲಕುಸುಮ ಮಾರ್ಗಣ
 ಭೀಮ ಮುಖದೈ ಮಾನಿನಿಯ ಘನಮಾನಹಾನಿಗಳೆ ।
 ರಾಮನಬಲೆಗೆ ಕುದಿದ ಬಲು ಸು
 ಗ್ರಾಮವನು ನೀ ಕೇಳಿ ಟಾಯಲಾ
 ಪ್ರೇಮದಲಿ ನೋಡೆನ್ನ ನಂದಳು ದ್ರೌಪದೀದೇವಿ ॥ ೧೭

ಧರಗೆ ಕಟ್ಟಿ ಭಿಮಾನ ಹೆಂಡಿರ
 ಹರಿಬವಾ ಹರಿಬದಲಿ ಕೆಡಹುವ
 ರರಿಯನವಗಡಿಸಿದರೆ ಸಾವರು ವಾಸಿಯುಳ್ಳವರು ।
 ಸುರನರೋರಗರೊಳಗೆ ನಿಮ್ಮೊ
 ವರಿಗೆ ಸರಿಯಿಲ್ಲವರಬಲೆಯ
 ಹರಿಬದಲಿ ಹಂಗಾದರೆಂಬಪಡೆಸೆಗೆ ನೋನುವರೆ ॥ ೧೮

ಸೋಲ ಗೆಲ್ಲವದೇಕೆ ಕುರುವಂ
 ಶಾವಳಿಯಲಿ ಸೋದರರು ನೀವ್ ಪಾಂ
 ಚಾಲರಾವೇ ಹೊಡಗು ನಿಮ್ಮೊಳು ಸಲುಗೆ ನಮಗೇಕೆ ।
 ವೇಳವೇ ಸಿರಿ ಗಳಿಸಲರಿದು ಜ
 ನಾಳಿ ಹೆಂಡಿರಪೂರ್ವವೇ ಸ್ವತಿ
 ಪಾಲಕರು ನೀವಾಗಲೆನುಗದು ಪರಮಪರಿಣಾಮ ॥ ೧೯

ಮುಂದಲೆಯ ಹಿಡಿದೆಳೆದು ಸಭೆಯಲಿ

ತಂದು ಸೀರೆಯ ಸೆಳೆದರವದಿರ

ಮುಂದೆ ಮೌನದೊಳಿದ್ದ ರಲ್ಲದೆ ಪತಿಗಳುಸುರಿದರೆ ।

ಅಂದು ನೀ ಹಿಂದಿಕ್ಕಿ ಕೊಂಡುದ

ನಿಂದು ಮುಠಿವೈ ಸಂಧಿಗೋಸುಗ

ಮುಂದುವರಿವರೆ ಕೃಷ್ಣ ಎಂದಳು ದ್ರಾಪದೀದೇವಿ ॥ ೨೦

ತನಯರೈವರು ವೀರಸಹದೇ

ವನು ಘಟೋತ್ಕಚನೀ ಸುಭದ್ರಾ

ತನಯನೆಮ್ಮಯ ತಂದೆ ಮೂಱುಕ್ಷೋಹಿಣೀಸೇನೆ ।

ಇನಿಬರೇ ಕಾದುವರು ದುಶ್ಯಾ

ಸನನ ರಕುತವ ಕುಡಿದು ಕುರುಕುಲ

ವನವ ಸುಡುವರು ನಿಮ್ಮ ಹಂಗೇಕೆಂದಳೆಂದುಮುಖಿ ॥ ೨೧

ವರಸತಿಯ ಬಿಸುಸುಯಿಲ ಗಾಳಿಯೊ

ಳುರಿ ಚಡಾಳಿಸೆ ರೋಷಮಯದು

ಬೃರದಲೊಡೊತ್ತಿ ದನು ಹಿಡಿದನು ಖತಿಯನಹಿತರಲಿ ।

ತರುಣಿ ಸೈರಿಸು ಸೈರಿಸಿನ್ನೀ

ಸುರಿವ ಕಂಬನಿಗಳಿಗೆ ಶತಸಾ

ವಿರಮಡಿಯ ಕಂಬನಿಯ ಸುರಿಸುವೆ ಹಗೆಯ ಹೆಂಡಿರಲಿ ॥ ೨೨

ಉರಿಯೊಗುವ ಮೀಸೆಗಳ ಬೆರಳಲಿ

ಮುರಿದು ನೆಗಹಿದ ವಾಮಕರದಲಿ

ತರುಣೆಯನು ಸಂತೈಸಿ ಕಿಡಿಕಿಡಿಯೋಗಿ ಖಾತಿಯಲಿ ।

ನರಕಮರ್ದನ ಕೇಳು ಕೌರವ

ನರಿಗಳದಿರೇ ಕೀಳುವೆನು ಕುಲ

ಗಿರಿಗಳನು ತೊಡೆವೆನು ಕೃತಾಂತನ ಭಾಳದಕ್ಕರವ ॥ ೨೩

೩೪

ಉದ್ಯೋಗಪರ್ವ ಸಂಗ್ರಹ

ಯಮಸುತನ ಬಗೆಯಂತುಟಿಂದಾ
 ಕ್ರಮಕೆ ಮೊಗದಿರುಹಿದೆನು ದಿಟವೀ
 ಕಮಲವದನೆಯ ಹರಿಬವೆನ್ನದು ಪತಿಗಳನಿಬರಲಿ ।
 ಎಮಗೆ ಸಂಪ್ರತಿಗಿಲ್ಲ ಮನ ಘನ
 ಸಮರನೇ ಸರ್ವಾರ್ಥ ಕೋಪ
 ಶ್ರಮಕೆ ರಿಪುರುಧಿರಾಂಬುಪಾನವೆ ವಿಪುಳ ಫಲವೆಂದ ॥ ೨೪

ಕೆಡಹಿ ರಿಪುಗಳ ಕರುಳುದುಡೆಯ
 ಮುಡಿಸುವೆನು ಮಾನಿನಿಗೆ ರಕುತವ
 ಕುಡಿಯಲೆಱುವೆನು ಶಾಕಿನಿಯರಿಗೆ ತತ್ಸಹೋದರರ ।
 ನಡೆದು ಸಂಧಿಯ ಮಾಡಿ ಮುರರಿಪು
 ಕೊಡಿಸು ನಾಲ್ಕಾರುಗಳನಿವರಿಗೆ
 ತಡೆಯದೆರಡೂರುಗಳ ಕೊಂಬೆನು ಕಾರವೇದ್ರನಲಿ ॥ ೨೫

ಕೆಲರು ಸಂಪ್ರತಿಗೊಲಿವರಿದಱೊಳು
 ಕೆಲರು ವಿಗ್ರಹಕೆಳಸುವರು ನಿ
 ಮೊಳಗೆ ನಿಶ್ಚಯವಿಲ್ಲದಿರೆ ನೃಪಕಾರ್ಯವೆಂತಹುದು ।
 ತಿಳಿದು ಹೇಳವನೀಶ ಪರಮಂ
 ಡಲಕೆ ಪಯಣವ ಮಾಡುವರೆ ನಾ
 ವಳುಕಿದವರಲ್ಲಿ ನಲು ಕೃಷ್ಣಂಗರಸನಿಂತೆಂದ ॥ ೨೬

ವಿದಿತವೈದೂರುಗಳ ಕೊಟ್ಟರೆ
 ಹೆದುಳವಿಡುವುದು ಮುನಿದರಾದಡೆ
 ಕದನವನೆ ಜೋಡಿಸುವುದುಚಿತಾನುಚಿತದನುವಱುದು ।
 ಹೆದನ ನೀನೇ ಬಲ್ಲಿ ಸಾಕಿ
 ನ್ನಿದು ನಿದಾನವು ಬಗೆಯಲೆಮ್ಮ
 ಭೃದಯ ನಿನ್ನಾಧೀನವೆಂದನು ಧರ್ಮನಂದನನು ॥ ೨೭

ಪಯಣವನು ನಿಶ್ಚೈಸಿ ದನುಜಾ
 ರಿಯನು ಬೀಳ್ಕೊಂಡವನಿಪತಿ ಪಾ
 ಳಯದೊಳಗೆ ಸಾಱಿಸಿದನಗ್ಗದ ಮಂಡಳೀಕರಿಗೆ ।
 ನಯವಿದನು ಮಱದಿವಸ ಮುಗಳ
 ಮಯಮುಹೂರ್ತದ ಜೋಯಿಸರ ಜೋ
 ಕೆಯಲಿ ನಿರ್ಗಮನಿರತನಾದನು ಕೃಷ್ಣನೊಲವಿನಲಿ ॥ ೨೮

ಮೊರೆಯೆ ದುಂದುಭಿ ಶಂಖ ಕಹಳೆಗೆ
 ಳುರು ವೃದಂಗಾದಿಗಳು ಭೂಸುರ
 ಸುರಭಿಗಳ ಬಲವಂದು ದಧಿದೂರ್ವಾಕ್ಷತಾದಿಗಳ ।
 ಧರಿಸಿ ಧರಿಣೀದೇವರನು ಸ
 ತ್ನರಿಸಿ ಕರತಳದಿಂದ ನಾಸಿಕ
 ದೆರಲ ಚಂದ್ರೋದಯವನೀಕ್ಷಿಸಿ ದೇವ ಹೊಅವಂಟೆ ॥ ೨೯

ಕಲಿತ ಸನ್ನಾಹದಲಿ ಸಾರಥಿ
 ಸುಳಿಸಿದನು ಹೊಂದೇರನಭ್ರಕೆ
 ತಳಿತವಮಲಚ್ಛತ್ರ ಚಾಮರ ಸಿತಪತಾಕೆಗಳು ।
 ಅಳುಕೆ ನೆಲನಕ್ಷೋಣೆಬಲವಿ
 ಟ್ಪಳಿಸಿ ನೆರೆದುದು ರಥಕೆ ದಾನವ
 ಕುಲದಿಶಾಪಟ ಕೃಷ್ಣ ಬಿಜಯುಗೈದನೊಲವಿನಲಿ ॥ ೩೦

ಕಳುಹುತ್ತೈತಂದಖಿಳಪಾಂಡವ
 ಬಲಕೆ ನೇಮವ ಕೊಟ್ಟು ಧರ್ಮಜ
 ಫಲುಗುಣರ ನಿಲಿಸಿದನು ವರ ಸಹದೇವ ನಕುಲರನು ।
 ಕಳುಹಿದನು ನೀ ಮರಳಿನಲು ಬಿಂ
 ಬಳಿಯಲನಿಲಜನೈದಿ ಹಗೆಯಲಿ
 ಕಲಹವನೆ ಮಸೆಯೆಂದು ನಂಬುಗೆಗೊಂಡು ಮರಳಿದನು ॥ ೩೧

ದೇವಿಯರು ನೀವ್ ಮರಳಿಯೆನೆ ರಾ
 ಜೀವನಾಭನ ಹೊರೆಗೆ ದ್ರಾಪದಿ
 ದೇವಿ ಬುದಳು ಹಣೆಯ ಚಾಚಿದಳಂಘ್ರಿಕಮಲದಲಿ ।
 ಸ್ಥಾವರಕೆ ಜಂಗಮಕೆ ನೀನೇ
 ಜೀವಜೀವ್ಯಕನವದಿರಂತೆ
 ರ್ಭಾವವನು ನೀ ಬಲಿಯಲಾಗದು ಸಂಧಿಕಾರ್ಯದಲಿ ॥ ೩೨

ಬಳರು ತಮ್ಮನ್ನತಿಯ ಕೆಲನು
 ಕಳಚಿ ಕಳೆದರು ಮರಳಿ ಹೊಡುವ
 ಡಳುಕಿದರು ನನ್ನವರು ಪತಿಗಳೆ ಪರಮವೈರಿಗಳು ।
 ಹಳವ ನೀನೇ ಬಲ್ಲೆಯೆನ್ನಯ
 ವುಳವ ನೀನೇ ಬಲ್ಲೆ ಹಿರಿದಾ
 ಗಳಲಿದೆನು ಸಲಹೆನುತ ಕಂಬನಿದುಂಬಿದಳು ತರಳೆ ॥ ೩೩

ಏಳು ತಾಯೆ ಸರೋಜಮುಖಿ ವಿಸಿ
 ನಾಲಯದೊಳತಿ ನವೆದೆ ನಿನ್ನವ
 ರಾಳಗೊಂಡಂದವನು ಬಲ್ಲೆನು ನಿನ್ನ ಹರಿಬದಲಿ ।
 ಕಾಳಗವನೇ ಬಲಿದು ಬಹೆನಿವ
 ರೇಳಲವ ಮಾಡಿದರೆ ರಿಪುಗಳ
 ಸೀಳ ಕರುಳನು ಮುಡಿಸದಿಹೆನೇ ನಿನ್ನ ಕಬರಿಯಲಿ ॥ ೩೪

ದೇವಕಿಯ ಮೇಲಾಣೆ ವರವಸು
 ದೇವನಂಘ್ರಿಗಳಾಣೆ ಮನ್ಮಥ
 ದೇವನಾಣೆ ನಿದಾನವನು ಕೇಳಬಲೆ ನಿನ್ನಾಣೆ ।
 ನಾವು ಸಂಧಿಯ ನೆವದಲವದಿರ
 ಭಾವವನು ಕಲಿಮಾಡಿ ಕೋಪವ
 ತೀವಿ ಸಂಧಿಯ ಮುಱುದು ಬಹೆವಿದ ನಂಬು ನೀನೆಂದ ॥ ೩೫

ಮರಳಿದಳು ತರಳಾಕ್ಷಿ ಮುರರಿಪು
 ಬರುತ ಮುಂಬಟ್ಟೆಯಲಿ ಕಂಡನು
 ವರಭರದ್ವಾಜಾಖ್ಯ ಗೌತಮ ಕಣ್ವ ಕೌಶಿಕರ ।
 ಉರಗಮಾಲಿ ಮತಂಗ ಗಾಗ್ಯಾಂ
 ಗಿರಸ ನಾರದ ಶುಕ ಪರಾಶರ
 ಪರಶುರಾಮ ಶ್ವೇತಕೇತು ಪ್ರಮುಖ ಮುನಿವರರ ॥

೩೬

ಮುನಿವರರನುಪಚರಿಸಿದನು ಹ
 ಸ್ತಿನವುರಿಗೆ ಸಂಘಾತದಲಿ ಬಹೆ
 ವೆನಲು ಬರಹೇಳಿದನು ಸಕಲ ಮಹಾತಪೋಧನರ ।
 ಘನಕುಶಸ್ಥಳಪುರದೊಳೆಡೆಗೈ
 ದನು ಸುಯೋಧನನಲ್ಲಿಗಟ್ಟಿದ
 ವಿನುತ ದೂತರು ಬಿನ್ನವಿಸಿದರು ಮುರಹರನ ಬರವ ॥

೩೭

ಕೇಳಿದನು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನಾ ಸಿರಿ
 ಲೋಲನಾಗಮನವನು ಚಿತ್ತವ
 ಹೊಳೆ ಹೆಚ್ಚಿದ ಹರುಷಮಿಗಲುಬೈದ್ದನಡಿಗಡಿಗೆ ।
 ಹೇಳಿದನು ವಿದುರಗೆ ಭಂಡಾ
 ರಾಲಯದೊಳುಳ್ಳಮಲ ಮುತ್ತಿನ
 ಜಾಳಿಗೆಯ ವೆಟ್ಟಿಗೆಯಲಾಯ್ದರು ಸಾರವಸ್ತುಗಳ ॥

೩೮

ಎಲೆ ವಿದುರ ಕೇಳೈ ಸುಯೋಧನ
 ನುಳಿಯಲಖಿಳ ಮಹಾಪ್ರಧಾನರು
 ನಳಿನನಾಭನನಿಧಿರುಗೊಳಲಿ ಕೃತಾರ್ಥರಾದವರು ।
 ಹೊಳಲು ಗುಡಿ ತೋರಣದಲೆಸೆಯಲಿ
 ಕಳಸಕನ್ನಡಿಸಹಿತ ನಡೆಯಲಿ
 ನಳಿನವದನೆಯರೆಂದು ನೇಮಿಸಿದನು ಮಹೀಸಾಲ ॥

೩೯

ತೆಗೆ ಸುವಸ್ತು ವನೀಯದಿರು ಹರಿ
ಹಗೆ ಕಣಾ ಕುಂತೀಕುಮಾರರು
ಹಗೆಗಳೇ ಮನ್ನಿಸಿದರೆಂದುಳುಹುವನೆ ಮುರವೈರಿ ।
ನಗರಿಗಾತನು ಬರಲಿ ಯಾದವ
ನಗಡುತನಕೌಷಧವ ಬಲ್ಲೆನು
ಬಿಗಿದು ಕೆಡಹುವೆನೆಂದು ನುಡಿದನು ಕಾರವರರಾಯ ॥ ೪೦

ಖಾತಿಗೊಂಡನು ಭೀಷ್ಮನೆಲೆ ಕಡು
ಪಾತಕಿಯೆ ನೀ ಕೃಷ್ಣನನು ಬಿಗಿ
ವಾತನೇ ಬಳಿಕೇನು ಬಲ್ಲೆನು ನಿನ್ನ ಸಾಹಸವ ।
ಈತನಾಡುವ ಮಾತ ಕೇಳಲು
ಪಾತಕವು ಬಹುದೆಂದು ಗಂಗಾ
ಜಾತನೋಲಗದಿಂದ ಸರಿದನು ತನ್ನ ಮಂದಿರಕೆ ॥ ೪೧

ಪುರವ ರಚಿಸಿದರುದಯದಲಿ ವಿ
ಸ್ತರ ಮಿಗಲು ಗಾಂಗೇಯ ಗೌತಮ
ಗುರು ವಿದುರ ಶಲ್ಯಾದಿ ಸುಜನರು ಬಂದರಿದಿರಾಗಿ ।
ತರುಣಿಯರು ಕೆಂದಳರ ಕಲಶದ
ಕರತಳದ ಗರುವಾಯಿಯಲಿ ಪಂ
ಕರುಹನಾಭನನಿದಿರುಗೊಂಡರು ವಿತತ ವಿಭವದಲಿ ॥ ೪೨

ಮಂದಿ ಮೈಯ್ಯಿಕ್ಕಿತು ಮುರಾಂತಕ
ಗಂದು ಮನದೊಲವಿನಲಿ ಗಂಗಾ
ನಂದನನ ದ್ರೋಣಾದಿಗಳನೆತ್ತಿದನು ಕರುಣದಲಿ ।
ಮಂದಿರದ ಸುಕ್ಷೇಮಕುಶಲವ
ನಂದು ಕೇಳುತ ವೀಳಯವನಾ
ಮಂದಿಗಿತ್ತನು ದೇವ ಬಂದನು ಹಸ್ತಿನಾಪುರಿಗೆ ॥ ೪೩

ಗಿಳಿಯ ತುಂಬಿಯ ಹುಸೆಗಳ ಕೋ
 ಗಿಲೆಯ ಕೊರಳ್ವಕ್ಕಿಗಳ ಕೊಂಜಿಯ
 ಕೊಳಲುವಕ್ಕಿಯ ಜಕ್ಕವಕ್ಕಿಯ ನವಿಲ ಪಾರಿವದ ।
 ಕಳರವದ ಕರ್ಣಾಮೃತದ ತನಿ
 ವಳೆಯ ಕಱಿದುದು ಯಾದವೇಂದ್ರನ
 ಬಲದ ಕಿವಿಯೊಳಗಿಭಪುರಿಯ ಹೊಣವಳಯದುದ್ಯಾನ ॥ ೪೪

ಹೊಗಳುತ್ತೈತಂದಸುರರಿಪು ಗಜ
 ನಗರಿಯನು ಹೊಕ್ಕನು ಸುಯೋಧನ
 ನಗಣೆತ್ತೈಶ್ವರ್ಯಕೆ ಮಹಾದೇವನುತ ತಲೆದೂಗಿ ।
 ಬಿಗಿದ ಬೀದಿಯ ನಯದ ನೆಲಗ
 ಟ್ಪುಗಳ ರತ್ನದ ಹೇಮದುಪ್ಪರಿ
 ಗೆಗಳ ಕೇರಿಗಳೊಳಗೆ ಬರುತಿರ್ದನು ಮುರಧ್ವಂಸಿ ॥ ೪೫

ಮಂದಿಯಲಿ ಸುಳಿವಾನೆ ಕುದುರೆಯ
 ಸಂದಣಿಯ ಕೀಲಿಸಿದ ಭೂಮಿಸ
 ರಂದಣದ ಸಾಲುಗಳ ತೆಕ್ಕೆಯ ಬಿರುದಿನಾಳುಗಳ ।
 ಮಂದಿಯಲಿ ಹೊಗಲನಿಲಗುಬ್ಬಸ
 ವಂದರುಳಿದರಿಗಳವೆಯನುತರ
 ಮಿದನಾಭನು ಬಂದನಾ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನರಮನೆಗೆ ॥ ೪೬

ಇದಿರುವದನು ಕಾಣಿಕೆಯನಿ
 ಕೈದನು ಕುಶಲಕ್ಷೇಮವನು ಕೇ
 ಳಿದನು ಭಕ್ತಿಯಲೆಱಗಿದನು ಚರಣದಲಿ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ।
 ಸದನವನು ಹೊಕ್ಕಂತೆ ನಿಮಿಷಾ
 ಧದಲಿ ಕುಳ್ಳಿರ್ದನಿಬರನು ಕಳು
 ಹಿದನು ಕಾರುಣ್ಯದಲಿ ಗದುಗಿನ ವೀರನಾರಯಣ ॥ ೪೭

೬. ನಾಳೆ ಬರಹೇಳು

ಕೇಳು ಜನಮೇಜಯ ಧರಿತ್ರೀ
ಪಾಲ ಮುರರಿಪು ಗುರುನದೀಜರ
ಬೀಳುಕೊಟ್ಟನು ಕೃಪನ ಮನ್ನಿಸಿ ಮನೆಗೆ ಕಳುಹಿದನು ।
ಆಲಯಕೆ ವಿದುರಂಗೆ ಕೊಟ್ಟನು
ವೀಳಯವನೊಡನೈದಿ ಬುದ ನೈ
ಪಾಲಕರ ಮೊಗಸನ್ನೆಯಲಿ ಕಳುಹಿದನು ಮನೆಗಳಿಗೆ ॥ ೧

ಶೌರಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡನಾ ಗಾಂ
ಧಾರಿಯನು ಸುಕ್ಷೇಮಕುಶಲವ
ನಾರಯಿದು ಕಾಣಿಕೆಯ ಕೊಂಡನು ಕೊಟ್ಟನುಡುಗೊಱಿಯ ।
ಕೌರವನು ತನ್ನ ರಮನೆಗೆ ಹರಿ
ಬಾರದಿರನೆಂದಖಿಲ ವಿಧದಲಿ
ಸಾರವಸ್ತುವ ತರಿಸಿಯಾರೋಗಣೆಗೆ ಮಾಡಿಸಿದ ॥ ೨

ನಡುವೆ ಮಣಿಮಂಜದಲಿ ಮೆಲ್ಪಾ
ಸಡಕಿಲನು ಹೆಚ್ಚಡಿಸಿದರು ಮೇ
ಲಡಸಿದರು ನವರತ್ನ ಖಚಿತದ ಮೇಲುಕಟ್ಟುಗಳ ।
ಉಡುಗೊಱಿಯ ತರಿಸಿದನು ರಾಯನ
ಮಡದಿಯರು ಹೊಂಗಳಸ ಜಲವನು
ಪಡಿಗವನು ಹಿಡಿದಸುರರಿಪುವಿನ ಬರವ ಹಾರಿದರು ॥ ೩

ತವತವಗೆ ಗಾಂಗೆಯ ಗುರು ಕೃಪ
 ರವಿಸುತಾದಿಗಳಸುರರಿಪು ನಿಜ
 ಭವನಕ್ಕೆ ತಹನೆಂದು ಸವೆದರು ಸಾರವಸ್ತುಗಳ ।
 ಅವನಿಪನ ಬೀಳ್ಕೊಂಡು ಕಾರವ
 ಭವನವನು ಹಿಂದಿಕ್ಕಿ ವರಭಾ
 ಗವತ ಮಸ್ತಕ ರತುನ ವಿದುರನ ಮನೆಗೆ ನಡೆತಂದ ॥ ೪

ಕರಣ ನಿರ್ಮಳವಾಯ್ತು ಮನವು
 ಬ್ಬರಿಸಿತತಿಪರಿತೋಷ ಮಿಗೆ ತಾ
 ಪರಮಸುಖದಲಿ ತನುವ ಮುಡಿದನು ನಯನಜಲವೊಗಲು ।
 ಎರಡುದೋಷದ ಗಾಢಭಕ್ತಿಯ
 ಭರದ ಲವಲವಿಕೆಯಲಿ ನಿಜಮು
 ದಿರವ ಹೊಲವಡುತ್ತ ಕಂಡನು ವಿದುರನಚ್ಚುತನ ॥ ೫

ಸಿರಿಮೊಗದ ಕಿಣುಬೆಮರ ತೇಜಿಯ
 ಖುರಪುಟದ ಕೆಂದೂಳಿ ಸೋಂಕಿದ
 ಸಿರಿಮುಡಿಯ ಕೊನೆಮೀಸೆಯಲಿ ಕೆಂಪಡರ್ಪ ರೇಣುಗಳ ।
 ಖರಮರೀಚಿಯ ಝಳಕೆ ಬಾಡಿದ
 ತರುಣತುಳಸಿಯ ದಂಡೆಯೊಪ್ಪುವ
 ಗುರುವದೇವನ ಬರವ ಕಂಡನು ಬಾಗಿಲಲಿ ವಿದುರ ॥ ೬

ತನುವ ಮುಡಿದನು ಪುಳಕಜಲದಲಿ
 ನೆನೆದು ನಾರಾಯಣನ ಪದ ದ
 ಶ್ವನದ ಹರ್ಷಾರಣ್ಯದಲಿ ಮನ ಹೊಲಬುದಸ್ಪಿದನು ।
 ನೆನೆವ ಸನಕಾದಿಗಳಿಗಿನ್ನುಂ
 ಮನಗೊಡದ ಮಹಿಮಾತಿರೇಕನು
 ಮನೆಗೆ ಬಹ ಕರುಣಾಳುತನ ಹೊಸತೆನುತ ಹಿಗ್ಗಿದನು ॥ ೭

ನೋಡಿದನು ಮನದಣಿಯೆ ಮಿಗೆ ಕೊಂ
ಡಾಡಿದನು ಬೀದಿಯಲಿ ಹರಿದೆಡೆ
ಯಾಡಿದನು ಭ್ರಮೆಯಾಯ್ತು ವಿದುರಂಗಂಬ ಗಾವಳಿಯು |
ಕೂಡಿ ಕುಣಿದನು ಮನೆಯ ಮುಱದೀ
ಡಾಡಿದನು ಮೈಮುಱಿದು ಹರುಷದ
ಗಾಡಿಕೆಯಲಪ್ರತಿಮನಿಸಿದನು ಭಕ್ತಿ ಕೇಳಿಯಲಿ || ೮

ಹಸಿದು ನಾವೈತದಡೀಪರಿ
ಮಸಗಿ ಕುಣಿದಾಡಿದರೆ ಮೇಣೀ
ವಸತಿಯನು ನೀ ಮುಱಿದು ಬಿಸುಟರೆ ನನುಗೆ ತಣವಹುದೆ |
ವಸುಮತೀವಲ್ಲಭನವರು ಪ್ರಾ
ಥಿಸಿದರೊಲ್ಲದೆ ಬಂದೆವೈ ನಾ
ಚಿಸದಿರೈ ಬಾ ವಿದುರ ಎನುತೊಳಹೊಕ್ಕು ನಸುರಾರಿ || ೯

ಒಲವರವು ಕೌತುಕವು ಪಾಲ್ಗಡ
ಲೊಳಗೆ ಮಲಗಿಹ ವಿಷ್ಣು ವಿದುರನ
ನಿಲಯದೊಳಗೊಕ್ಕುಡಿತೆ ಹಾಲಲಿ ಹಸಿವ ನೂಕಿದನು |
ಹೊಲಬುಗೆಡಿಸಿದನಖಿಲ ನಿಗಮಂ
ಗಳನು ತನ್ನ ಉಕೆಯಲಿ ಭಜಕಂ
ಗೊಲಿದು ತಾನೈತಹುದು ಕರುಣದ ಘನತೆಯೆನೆ ಲೋಕ || ೧೦

ಹರಿಯ ಪದಕಮಲಾಭಿಷೇಕದ
ವರಪಯೋಬಿಂದುಗಳು ಕೌರವ
ನರಮನೆಯನೊಳಗೊಂಬವೊಲು ಕಡಲಾಗಿ ಹರಿತರಲು |
ಅರರೆ ಮುರಹರನೊಡನೆ ಹಾಲಿನ
ಶರಧಿ ಮೇರೆಯನೊಡೆದುದಿಳಿಗ
ಚ್ಚರಿಯೆನುತ ಭೀಷ್ಮಾದಿಗಳು ಹೊಗಳಿದರು ಹರುಷದಲಿ || ೧೧

ತೊಲಗಿದಸು ಬುದಂತೆ ತರಣೆಯ
ಹೊಳೆಹು ಸೋಂಕಿದ ಜಕ್ಕವಕ್ಕಿಯ
ಬಳಗದುತಿರೆ ಕೃಷ್ಣರಾಯನ ಬರವ ತಾ ಕೇಳ್ವು ।
ಪುಳಕ ಪಸರಿಸೆ ಪರಮಹರ್ಷವ
ತಳೆದು ದೇವನ ಕಾಣಿಕೆಯ ಕಂ
ಗಳಿಗೆ ಕಡುಲೋಲುಪತೆ ಮಿಗೆ ಹರಿತಂದಳಾ ಕುಂತಿ ॥ ೧೨

ಬರವ ಕಂಡಸುರಾರಿ ಮಂಚದೊ
ಳಿರದೆ ದಿಮ್ಮನೆ ನಿಂದು ನರರಾ
ಚರಣೆಗಳ ನಾಟಕವ ತಾನೇ ನಟಿಸಿ ತೋರಿದನು ।
ಹಿರಿಯರಿಗೆ ತಾ ಹಿರಿಯನೆಂಬೀ
ಗರುವತನವನು ಬಿಸುಟು ಕುಂತಿಗೆ
ಕರವ ಮುಗಿದನು ಸಕಲ ಸನಕಾದಿಗಳು ನಲಿದಾಡೆ ॥ ೧೩

ಅಮಿತಕರುಣಾಸಿಂಧುವಿನ ಪದ
ಕಮಲದಲಿ ತಾನೆಣಗಿ ಪುಳಕೋ
ದ್ಧ ಮದ ಪಾವನತರದ ಸುಖಸುರಂಭದಲಿ ಮುಳುಗಿ ।
ಗಮಿಸಲಯುವು ಗರುವ ವೇದ
ಪ್ರಮಿತಿಗಳು ನೀನೆಂತು ನಡೆತು
ದೆಮಗೆ ಗೋಚರವಾದೆಯೆನುತವೆ ಹೊಗಳಿದಳು ಕುಂತಿ ॥ ೧೪

ದೇವಕಿಯ ವಸುದೇವನನು ಬಲ
ದೇವ ಸೌಭದ್ರಾದಿ ಯದು ಭೂ
ಪಾವಳಿಯ ಸುಕ್ಷೇಮಕುಶಲವ ಕುಂತಿ ಬೆಸಗೊಳಲು ।
ದೇವ ನಗೆಮೊಗದಿಂದ ವರ ವಸು
ದೇವ ದೇವಕಿಯಾದಿ ಯಾದವ
ರಾ ವಿಲಾಸದ ಮಹಿಸರಿರವನು ಕುಂತಿಗಣುಹಿದನು ॥ ೧೫

ಯಮತನುಜನಧಿಕನು ಹಿಡಂಬಾ
 ರಮಣನತಿ ಬಲ್ಲಿದನು ಪಾರ್ಥನ
 ವಿಮಳ ವಿಗ್ರಹ ಲೇಸು ಸಕಲ ಮಹೀಶಪರಿವೃತರು ।
 ಯಮಳರಿರವತಿ ಜಿಲುವು ನೇಹದ
 ರಮಣಿಯಾಕೆಯ ಸುತರು ಸುಮಹೋ
 ದ್ಯಮರು ಕೇಳೆಂದಸುರರಿಪು ಕುಂತಿಗೆ ನಿಯಾಮಿಸಿದ ॥ ೧೬

ಲೋಕ ಮೆಚ್ಚಲು ನಿನ್ನ ಸುತರು ದೃ
 ಢೈಕ ಸತ್ಯರು ನುಡಿದ ಕಾಲವ
 ನೂಕಿದರು ರಾಜ್ಯಾಭಿಲಾಷೆಗೆ ಬಲವ ನೆರಹಿದರು ।
 ಆ ಕುವಾರರಿಗರ್ಧರಾಜ್ಯವ
 ನೀ ಕುತಾರನೊಳಿಸಿಕೊಡುವ ವಿ
 ವೇಕದಲಿ ತಾ ಬುದೆನೆಂದನು ಕುಂತಿಗಸುರಾರಿ ॥ ೧೭

ಪರಮ ಪರಿತೋಷದಲಿ ಕೃಷ್ಣನ
 ವರ ಸುಧಾಮಯ ವಚನವನು ಪಂ
 ಕರುಹಮುಖಿ ಕೇಳುತ್ತೆ ನನೆದಳು ನಯನವಾರಿಯಲಿ ।
 ಮುರಮಥನನಾ ಕುಂತಿಗಿಲ್ಲವ
 ನೊರೆದು ವಿದುರನ ಕರೆದು ಕಾರವ
 ನರಮನೆಯ ಸಮಯವನು ನೋಡಿದು ನಮಗೆ ಹೇಳೆಂದ ॥ ೧೮

ಹೋಗು ನೀನಾತಂಗೆ ಪಾಂಡವ
 ರಾಗ ಸಮುದಯ ಬಂದನೆಂಬುದ
 ನೀಗಲಱುಹುವುದಾತ ಮಾಡಿದ ನಯದ ಬಳವಿಗೆಯ ।
 ತಾಗುಬಾಗಿನ ಹವಣನಾತನ
 ಲಾಗ ನೋಡುವೆನೆನಲು ಕುರುಕುಲ
 ಸಾಗರಾಗ್ನಿಯ ಮನೆಗೆ ಬಂದನು ವಿದುರ ಹರಿ ಬೆಸಸೆ ॥ ೧೯

ಓಲಗದೊಳಿರ್ದಖಿಳ ಮೂರ್ಖರ
ಮೌಳಿಯನು ಕಂಡವಧರಿಸು ಸಿರಿ
ಲೋಲ ಬಿಜಯಂಗೈಯಲವಸರವುಂಟಿ ಹೇಳಿನಲು ।
ನಾಳೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಬೆವಿನ್ನೇ
ನಾಳಿಕಾಱಿನ ಬರವು ಹಗೆಗಳ
ಪಾಲಿಸುವ ಭರ ಸಂಧಿಕಾರ್ಯಕೆ ಬಾರದಿರನೆಂದ ॥ ೨೦

ನೋಡಿರೈ ಪಾಂಡವರು ಪಾತಕ
ರಾಡುವಾಟವನಾಡಿದಡವಿಾ
ನಾಡಿನೊಳಗಿದು ಸಲುವುದವನಿಯೊಳಧಿಕ ಲೇಸೆನಿಸಿ ।
ರೂಢಿಯೊಳಗಾಚಾರವಡಗಿತು
ಜೋಡೆಯಲಿ ಜನಿಸಿದರನೀ ಕೇ
ಡಾಡಿ ಕೂಡಿದನೆಂದು ಹೊಯ್ದನು ರವಿಸುತನ ಕರವ ॥ ೨೧

ನಾಳೆ ಬರಹೇಳೆಂದು ವಿದುರನ
ಬೀಳುಕೊಟ್ಟನು ಬೇಹ ಭಟರಿಗೆ
ವೀಳೆಯವ ನೀಡಿದನು ಹರೆದುದು ನೃಪತಿಯಾಸ್ಥಾನ ।
ಚಾಳಿಸಿತು ತಮ ಮೂಡಣದ್ರಿಯ
ಮೇಲೆ ತಲೆದೋರಾದನು ರವಿ ಭೂ
ಪಾಲ ಕೌರವನಂದಿನೊಡ್ಡೋಲಗವ ರಚಿಸಿದನು ॥ ೨೨

ಕರಸಿದನು ಮಣಿಮಕುಟಕಿರಣದ
ಗರುವರನು ಗಾಢಪ್ರತಾಪರ
ಬರಸಿದನು ತೂಕದ ಮಹಾಮಂಡಳಿಕ ಮನ್ನೆಯರ ।
ಧುರವಿಜಯಸಿದ್ಧರನು ಚಾವಿಾ
ಕರದ ಗದ್ದುಗೆಯಖಿಳಸಾವಂ
ತರನು ಪೃಥ್ವೀಪಾಲರನು ನೆರಹಿದನು ಕುರುರಾಯ ॥ ೨೩

ಬಲದ ಗದ್ದುಗೆಗಳಿಲಿ ಭಟರ
 ಗ್ಗಲಿಯ ರವಿಸುತ ನದಿಯ ಮಗ ನೃಪ
 ತಿಲಕ ದುಶ್ಯಾಸನ ಕೃಪ ದ್ರೋಣಾದಿನಾಯಕರು |
 ಹೊಳೆವ ರತುನದ ಸಾಲ ಮಕುಟದ
 ಚಿಲುವಿಕೆಯ ಸಂರಂಭದಲಿ ಗಜ
 ಗಲಿಸಿದರು ಮಾಣಿಕ್ಯಮಯ ಭೂಷಣ ವಿಲಾಸದಲಿ || ೨೪

ಸತಿಸಹಿತ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರಭೂಪತಿ
 ಸುತನ ಬಲವಂಕದಲಿ ಕನಕೋ
 ಚಿತದ ಪೀಠದಲೆಸೆದನಾತನ ಬಲದ ಭಾಗದಲಿ |
 ಚತುರ ಚತುರಾಣನರು ತರ್ಕ
 ಶ್ರುತಿ ಸಮಸ್ತ ಕಲಾಸ್ವತಂತ್ರರು
 ನುತಗುಣರು ನೃಪಸಭೆಯಲೆಸೆದುದು ಸೂರಿ ಸಂದೋಹ || ೨೫

ತರುಣ ಶೃಂಗಾರದ ಸಭಾಬಂ
 ಧುರರು ನೂರ್ವರು ಕೌರವೇಂದ್ರನ
 ವರ ಕುಮಾರರು ಮುಂದೆ ಮೆಱಿದರು ಲಕ್ಷ್ಮಣಾದಿಗಳು |
 ವರ ಕಿರೀಟದ ಕಾಲ ತೊಡರಿನ
 ಕೊರಳ ಪದಕದ ಕೈಯ ಸುರಗಿಯ
 ಲರಸನನುಜರು ನೂರ್ವರೆಡವಂಕದಲಿ ನೋಹಿದರು || ೨೬

ಮಿಸುಪ ತಮ್ಮ ಮುಖೇಂದುವನು ಸೈ
 ರಿಸಿದ ಚಂದ್ರನ ಕಿತ್ತು ನಭದಲಿ
 ಬಿಸುಟು ಬೇರ್ಗಲ ಹಿಡಿದರೋ ಹೇಳೆನಲು ಸಭೆಯೊಳಗೆ |
 ಶಶಿವದನೆಯರ ಕೈಯ ಸೀಗುರಿ
 ವೆಸೆದವಿಕ್ಕಲದಲಿ ಸುಯೋಧನ
 ವಸುಮತೀಶನ ವೈಭವದಲಾಸ್ಥಾನ ಚಿಲುವಾಯ್ತು || ೨೭

ಮುರಿದು ನೋಡಿದಡಖಿಳ ರಾಯರು
 ಸಿರವ ಬಾಗಲು ಲಾಳ ಮಾಳವ
 ತುರುಕ ಕೊಂಕಣ ಗೌಳ ಗುಜ್ಜರ ವಂಗ ಹಮ್ಮಾರ ।
 ವರ ಕಳಿಂಗಾದಿಗಳು ಬೆಸಸೆನು
 ತಿರಲು ಕೋಮಲಿಕೆಯರು ಸಿತ ಚಾ
 ಮರವ ಚೆಮ್ಮಲು ಭೂಪ ಮೆಱ್ಪಿದನು ಸಿಹಪೀಠದಲಿ ॥ ೨೮

ಆವ ರೀತಿಯದಾವ ವಿಸ್ತರ
 ವಾನ ದೇಶದ ಸಿರಿಯ ಸಡಗರ
 ನಾನ ಪರಿಯ ವಿಲಾಸವಾನ ವಿಡಾಯಿ ತಾನೆನಲು ।
 ಹಾವು ಹಳವಿಗೆಯಾದ ರಾಯನು
 ರಾವಣಾರಿಯ ಕಾಣಿಕೆಗೆ ಬಲು
 ರೀವಿಯನು ತೋಪಾದನು ಸಾಱುವ ಭಟ್ಟರೋಳಿಯಲಿ ॥ ೨೯

ಬರಲಿ ಕರೆ ಕೈತವದ ಶಿಕ್ಷಾ
 ಗುರುವನೆಂದವನೀಶ ದೂತರ
 ಹರಿಯ ಬಿಟ್ಟನು ಹರಿಯ ನಿಲಯಕ್ಕೆ ಹರಿಯ ವೇಗದಲಿ ।
 ಚರರು ಹರಿತಂದಸುರರಿಪುವಿನ
 ಚರಣದಲಿ ಮೈಯಿಕ್ಕಿ ನೊಸಲಲಿ
 ಕರಪುಟಾಂಜಲಿ ಮೆಱ್ಪಿವುತಿರೆ ಬಿನ್ನಹವ ಮಾಡಿದರು ॥ ೩೦

ದೇವ ದೇವರ ಸಮಯವೆನೆ ರಾ
 ಜೀವನಾಭನು ಮುಗುಳುನಗೆಯಲಿ
 ಭಾವನವರಟ್ಟಿದರೆ ಹರಹರ ಬಹೆವು ನಾವೆನುತ ।
 ರಾವಣನ ಪರಿ ನೆಲಸಿತವನಲಿ
 ಸಾವಿಗಂಜುವನಲ್ಲ ಖಳ ಮಾ
 ಯಾವಿದನು ನಮ್ಮುಕುತಿ ಕೊಳ್ಳದು ವಿದುರ ಕೇಳೆಂದ । ೩೧

೪೪

ಉದ್ಯೋಗಪರ್ವ ಸಂಗ್ರಹ

ಎನುತ ಮಂಚವನಿಳಿದು ವರಕಾಂ
 ಚನ ವರೂಥಕೆ ಕೈಗೊಡುವ ಯದು
 ಜನಪರುಗ್ಗ ಡನೆಯಲಿ ಬಿಜಯುಗೈದನಸುರಾರಿ ।
 ಮುನಿನಿಕರ ಸಂದಣಿಸಿತಭ್ರದೊ
 ಆನಿಮಿಷಾವಳಿ ನೆರದುದಿಭವುರಿ
 ಜನನೊಡನೆ ನಡೆತರಲು ಹರಿ ಬರುತಿರ್ದನೋಲಗಕೆ ॥ ೩೨

ಕಲಿಮಲದೆ ಹೊಲೆಗಲಸಿದಿಭವುರಿ
 ಯೊಳಗೆ ನಿರ್ಮಳವಾಯ್ತು ಕೃಷ್ಣನ
 ಸುಲಭ ದರ್ಶನದಿಂದ ಬೆಂದವು ಜನದ ಭವಬೀಜ ।
 ಲಲನೆಯರು ತಂತಮ್ಮ ನಯನಂ
 ಗಳಿಗೆ ದೇವನ ತಂದು ಸಮ್ಮದ
 ಪುಳಕಿತಾಂಗಿಯರಾದರೆಲೆ ಜನಮೋಜಯ ಸ್ಥಿತಿಪ ॥ ೩೩

ಕಂಜಸಂಭವ ಪಿತನು ಬಂದನು
 ನಂಜಿನಲಿ ಪವಡಿಸುವ ಬಂದನು
 ಕುಂಜರನ ಮೊಱಿಗೇಳಿ ಸಲಹಿದ ದೇವ ತಾ ಬಂದ ।
 ಅಂಜಿದಸುರನ ಕಾಯ್ದ ಬಂದನು
 ಭಂಜನೆಗೆ ಬಲು ದೈವ ಬಂದ ಥ
 ನಂಜಯಾದ್ಯರ ಭಾವ ಬಂದನು ನೃಪತಿಯೋಲಗಕೆ ॥ ೩೪

ದೇವ ಬಂದನು ತನ್ನ ನೆನೆವರ
 ಕಾವ ಬಂದನು ದೈತ್ಯ ಕುಲವನ
 ದಾವ ಬಂದನು ಭಾಗವತಜನಲೋಲುಪನು ಬಂದ ।
 ಭಾವಿಸುವಡಘಾಹಾರಿ ಬಂದನು
 ಓವಿ ಭಜಿಸಲು ತನ್ನ ಬೀಡುವ
 ದೇವ ಗದುಗಿನ ವೀರನಾರಣ ಬಂದನೋಲಗಕೆ ॥ ೩೫

ಕ್ಷೀರವಾರಿಧಿಶಯನ ಬಂದನು

ವಾರಿಜೋದರ ಕೃಷ್ಣ ಬಂದನು

ಧಾರಿಣಿಯ ಹೊಣೆಗಳೆಯಲೋಸುಗ ಮನುಜವೇಷದಲಿ ।

ಭೂರಿದೈತ್ಯರನೊರಸಿ ಕೌರವ

ವಾರಿಧಿಯ ಮುಕ್ಕಳಿಸಲೆಂದೇ

ಭೋರನೈತರುತಿರ್ದನಂದು ನೃಪಾಲನೋಲಗಕೆ ॥ ೩೬

ಬರಲು ಮುರಹರನಿರಿದುಮಂದುದು

ಸುರನದೀಜ ದ್ರೋಣ ಗೌತಮ

ಗುರುಸುತಾದಿ ಸಮಸ್ತ ಭೂಪ ಚಮೂಪ ಸಂದೋಹ ।

ಚರಣದಲಿ ಚಾಚಿದರು ಭೂಮೀ

ಶ್ವರರು ಮಕುಟವನಂತ ತಾರಾ

ಪರಿವೃತೇಂದುವಿನಂತೆ ಮೊಳಿದುದು ಹರಿಯ ಪದನಖರ ॥ ೩೭

ಅರಿದಲೈ ಮುರವೈರಿ ಸನಕಾ

ದ್ವೈರ ಸಮಾಧಿಗೆ ಸುಳಿಯದುಘ್ರಿಯ

ದರುಶನದ ಫಲಭೋಗ ಸಾರಿದುದಸ್ಮದಾದ್ಯರಿಗೆ ।

ಸುರನರೋರಗರೋಳು ಕೃತಾರ್ಥರು

ನಿರುತ ನಾವಲ್ಲದಡೆ ನಿಮ್ಮಯ

ಸರಸಿಜಾಂಘ್ರಿಯ ಸೇವೆ ದೊರಕುವುದಾವ ಮುನಿಗಳಿಗೆ ॥ ೩೮

ಎಂದು ಗುಗಾಂಧನನು ನಲ

ವಿಂದ ಕೈಗೊಡೆ ಸುರಗಿರಿಯ ತುದಿ

ಯಿಂದ ಮುಱಮಿಂಚುಗಳ ಮುಗಿಲಿಳಿವಂತೆ ಭೂತಳಕೆ ।

ಅಂದು ನೀಲಾಚಲನಿಕಾಯದ

ಸುಂದರಾಂಗದ ಕೌಸ್ತು ಭಪ್ರಭೆ

ಯಿಂದ ಕಾಂಚನರಥವನಿಳಿದನು ದಾನವಧ್ವಂಸಿ ॥ ೩೯

ಸಮರಸರ್ವಜ್ಞ ರುಗಳಂಪ್ರಿಗೆ
 ನಮಿಸಿದರು ಬಹಳೋಲಗದ ಸಂ
 ಭ್ರಮದ ಸಿರಿ ತಲೆವಾಗುತಿರ್ದುದು ನೊಸಲ ಕೈಗಳಲಿ ।
 ಕಮಲಗಣ್ಣಿನ ದೇವನೇ ಸಾ
 ಕೆಮಗೆ ಮಾಡುವುದೇನೆನುತ ತ
 ತ್ಯಮತಿ ಕೌರವನಿಳಿಯದಿರ್ದನು ಸಿಂಹವಿಷ್ಟರವ ॥ ೪೦

ಸೆಣಸು ಸೇರದ ದೇವನಿರಲಿ
 ಮಣಿಯದಾತನ ಕಾಣುತವೆ ಧಾ
 ರಿಣಿಯನೊತ್ತಿ ದನುಂಗುಟದ ತುದಿಯಿಂದ ನಸುನಗುತ ।
 ಮಣಿಖಚಿತ ಕಾಂಚನದ ಪೀಠದ
 ಗೊಣಸು ಮುಱಿದುದು ನಭದಿ ಸುರಸು
 ದಣಿಗಳಾ ಎನೆ ಕೆಡೆದು ಬಿದ್ದನು ಹರಿಯ ಚರಣದಲಿ ॥ ೪೧

ಧರಣಿಪತಿ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇ
 ಲಿರದೆ ಬಹರೇ ನಾವು ಬಂದೇ
 ಹರಸುವೆವು ತಪ್ಪಾವುದೆನುತೆತ್ತಿ ದನು ಮಸ್ತಕವ ।
 ಸುರನದೀಸುತ ಕೈಗೊಡಲು ಕೇ
 ಸರಿಯ ಪೀಠಕೆ ದೇವ ಬಂದನು
 ಕುರುಕುಲಾಗ್ರಣಿಗಳ ಸುಸನ್ಮಾನವನು ಕೈಗೊಳುತ ॥ ೪೨

ಕುಶಲನೇ ಕುರುರಾಯ ಬಾರೈ
 ಮುಸುಡ ದುಗುಡವಿದೇನು ಬಾ ಎಂ
 ದಸುರರಿವು ಕೌರವನ ಕರೆದನು ತನ್ನ ಸಮ್ಮುಖಕೆ ।
 ಉಸುರಲಮ್ಮನು ಭಾವತನದೊಂ
 ದೆಸೆವ ಸಲುಗೆಗೆ ನೇಮವಾದರೆ
 ಬಿಸಜಲೋಚನ ಬಿನ್ನಹವನವಧರಿಸಬೇಕೆಂದ ॥ ೪೩

ನೀವು ಬಿಜಯುಗೈವಿರೆಂದು ಮ
ಹಾವಿಲಾಸದೊಳಳವಡಿಸಿ ನಾ
ನಾವಿಧದ ಷಡುರಸವ ತರುಣಿಯರಿಂದ ಸವೆಸಿದೆನು ।
ದೇವ ನಮ್ಮರಮನೆಗೆ ಬಾರದೆ
ನೀವು ವಿದುರನ ಮನೆಯೊಳುಂಡಿರಿ
ಗೋವಳಿಗತನ ನಿಮ್ಮ ಮೈಸಿರಿ ತಪ್ಪದಾಯ್ತೆಂದ ॥ ೪೪

ಈ ಕೃಪನ ಈ ದ್ರೋಣನೀ ಗಂ
ಗಾಕುಮಾರನ ಮನೆಯ ಹೊಗದವಿ
ನೇಕಿ ತೊತ್ತಿನ ಮಗನ ಮನೆಯಲಿ ಹಸಿವ ನೂಕಿದಿರಿ ।
ಸಾಕಿದಾತನು ನಂದಗೋಪನು
ಕಾಕ ಬಳಸಲು ಸಲ್ಲದೇ ನಿಮ
ಗೇಕೆ ರಾಯರ ತೀವಿಯೆಂದನು ನಗುತ ಕುರುರಾಯ ॥ ೪೫

ಕುರುಪತಿಯ ಬಿಡುನುಡಿಯ ಕೇಳಿದು
ಕರಣದಲಿ ಕೋಪಾನ್ನಿಯುಕ್ಕಲು
ಕೆರಳಿ ನಿರ್ಭೀತಿಯಲಿ ನುಡಿದನು ವಿದುರನರಸಂಗೆ ।
ದುರುಳ ನೀ ನಂದಿಸಿದ ನುಡಿಗು
ತ್ತರವನೀಯಲದೇಕೆ ನಿಮ್ಮಯ
ವೆರಜನನಿಗಾದಿಯಲಿ ಗಂಡನದಾರು ಹೇಳೆಂದ ॥ ೪೬

ಕಡುಮುಳಿದು ಕಲಿಭೀಮ ನಿನ್ನಯ
ತೊಡೆಗಳನು ಮುಱುವಾ ಸಮಯದಲಿ
ಬಿಡದೆ ನಿನ್ನನು ಕಾಯಬೇಕೆಂದುಳುಹಿದೆನು ಧನುವ ।
ಕೆಡೆ ನುಡಿಸಿಕೊಂಡಿನ್ನು ಕಾವೆನೆ
ಪೊಡವಿಪತಿ ಕೇಳೆಂದು ವಿದುರನು
ಹಿಡಿದ ಬಿಲ್ಲನು ಮುಱಿದನಾ ಕುರುಸೇನೆ ಕಳವಳನೆ ॥ ೪೭

ಧನು ಮುಱಿಯೆ ಗಾಂಧಾರಿ ಗತಲೋ
 ಚನರು ಮಮ್ಮಲ ಮುಱಿಗಿದರು ಭೂ
 ಪನ ದುಗುಡ ಮಿಗಿಲಾಯ್ತು ಭೀಷ್ಮದ್ರೋಣರಳಲಿದರು ।
 ಮನದ ಹರುಷದಲಂದು ಮಧುಸೂ
 ದನನು ವಿದುರನ ತಿಳುಹಿ ಕೇಳೆಲೆ
 ಜನಪ ಕೌರವರಾಯ ನಮ್ಮಯ ಶೀಲ ಬೇಡೆಂದ ॥ ೪೨

ಹಗೆಯನುಣಿಸುವುದಾಗದೈ ವೈ
 ರಿಗಳ ಮನೆಯೊಳಗನ್ನ ಪಾನಾ
 ದಿಗಳ ಕೊಳಲಾಗದು ನಿದಾನಿಸೆ ರಾಜನೀತಿಯಿದು ।
 ಬಗೆಯೆ ನೀ ಪಾಂಡವರಿಗಹಿತನು
 ವಿಗಡ ಪಾಂಡವರೆನ್ನ ಜೀವನ
 ಹಗೆಯ ನಂಬುವೆನೆಂತು ಹೇಳೈ ಕೌರವರ ರಾಯ ॥ ೪೩

ಸೇರುವನು ಸಕಳಂಕಚಂದ್ರನು
 ವಾರಿಧಿಗೆ ನೀನಖಿಳಗೋಪೀ
 ಜಾರ ಜಾರೆಯ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ನೀ ಜೀವ ತಪ್ಪೇನು ।
 ಆರು ತಮ್ಮಂದದ ಮಹಾತ್ಮರ
 ಸೇರುವರಲೈ ಪಾಂಡುಪುತ್ರರ
 ಕೂರುಮೆಗೆ ನಾನಂಜೆ ನೀ ಬಂದನುವ ಹೇಳೆಂದ ॥ ೪೪

ಕುಲದವನ ಹೈದಯಾಂಧಕಾರನ
 ಕಳಚಲೆಂದು ಹಿಮಾಂಶು ಹರಹಿದ
 ನೆಳೆಯ ಬೆಳುದಿಗಳನೆನಲು ಸುರರಿಪುಳುಲಾಂತಕನು ।
 ತೊಳಪ ದಶನಮಯೂಖತತಿ ಹೊಳೆ
 ಹೊಳೆಯ ನುಡಿದನು ತತ್ಸಭಾ ಮಂ
 ಡಲ ಮಹಾಂಬುಧಿ ನುಡಿದೆರೆಯ ತನಿಗಡಣವಡಗಿರಲು ॥ ೪೫

೭. ಕೇಡಿಗರ ಮಾತಿಂಗೊಡಬಡದಿರು

ಅನಧಿ ಸವೆದುದು ಪಾಂಡವರು ನಿ
 ನ್ನವರು ವನವಾಸ ಪ್ರಯಾಸದಿ
 ನವೆದರವರನು ಕೂಡಿ ಬದುಕುವುದಧಿಕಗುಣ ನಿನಗೆ ।
 ಅವನಿಯರ್ಥವನೀವುದೀಯ
 ಧ್ರುವದ ಬಾಳಿಕೆಯೊಳಗೆ ಪುರುಷಾ
 ಥವನು ಸಂಚಿಸೆ ಕಲಿಯಬೇಹುದು ನೃಪತಿ ಕೇಕೆಂದ ॥ ೧

ಕೋಶ ಬಲ ತಳತುತ್ರ ಹೆಚ್ಚಿದ
 ದೇಶ ದುರ್ಗವಮಾತ್ಮ ಮಿತ್ರ ಮ
 ಹೀಶಜನವೆಂಬಿದುವೆ ಕೇಳಿ ಸಪ್ತಾಂಗ ಸನ್ನಾಹ ।
 ಈಸು ನಿನಗುಂಟೆಲ್ಲ ಮಿತ್ರಮ
 ಹೀಶರೆಂಬುದು ಕೊಱಿತೆ ಪಾಂಡವ
 ರಾ ಸಹಾಯವು ಬರಲು ಬಳಕೆದಿರಿಲ್ಲ ನಿನಗೇಂದ ॥ ೨

ಸಾಮವೆಂಬುದು ರಾಜನೀತಿಗೆ
 ತಾ ಮನೋಹರರೂಪು ಬದುಕುವ
 ಭೂಮಿಪಾಲರ ವಿನುತ ವಿಭವಕೆ ಮೂಲಬೀಜವಿದು ।
 ಸಾಮತಪ್ಪಿದ ಬಳಿಕ ನೀತಿ ವಿ
 ರಾಮನಾಗದೆ ಬಿಡದು ದಂಡದ
 ಗೀಮೆಯೆಂಬುದುಸಾಯದಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯತರವೆಂದ ॥ ೩

ಮಾಡಿದಪಕಾರಂಗಳನು ಮುಱಿ
 ದಾಡರವರತಿನೋಹದಲಿ ನೀ
 ಗೂಡಿ ಬದುಕುವ ನುಡಿಯ ನುಡಿದರು ನಮ್ಮ ಮನ ಮೆಚ್ಚಿ ।
 ಕಾಡಿನೊಳಗಾಡಿದರು ದುಃಖವ
 ತೋಡಿದರು ನೀನವರಿಗುಚಿತವ
 ಮಾಡಿ ನಾಡನು ಕೊಡುವುದೆಂದನು ದಾನವಧ್ವಂಸಿ ॥ ೪

ಬೆರಳ ವೀಸೆಯಲಿಡುತ ಕಿಱುನಗೆ
 ವೆರಸಿ ಕರ್ಣಾದಿಗಳ ವದನವ
 ತಿರುಗಿ ನೋಡುತ ಹರಿಯ ನುಡಿಗಳ ಕಿವುಡುಗೇಳುತ್ತ ।
 ಮರುಳುತನದಾಳಾಪವೇತಕೆ
 ಮುರಮಥನ ಪಾಂಡವರ ಕಥನವ
 ನೋರೆಯದಿರು ಕರ್ಣಕ್ಕೆ ಶೂಲವಿದೆಂದನಾ ಭೂಪ ॥ ೫

ಮಾವ ಮೊದಲು ಸಹಾಯ ಮಧ್ಯದ
 ಲಾ ವಿರಾಟನ ಸಖ್ಯ ಕಡೆಯಲಿ
 ನೀವು ಮನು ಜೀವಾಹಿ ಎಂಬಿರಿ ನಿಮ್ಮ ಪಾಂಡವರ ।
 ನಾವು ಕಡೆಯಲಿ ಹೊಲಗು ನಮಗಿ
 ನ್ನಾವ ಭೂಪರ ಸಖ್ಯವಿದ್ದುದು
 ದೇವ ನಾಚಿಸಬೇಡ ಸಂಧಿಯ ಮಾತ ಮುಱಿಯಿಂದ ॥ ೬

ಮಾಡು ಸಂಧಿಯ ನಮ್ಮ ವಚನವ
 ಕೋಡದಿರು ಸವಿವಾತುಗಳ ನಿನ
 ಗಾಡುವವರಿಗೆ ಚಿತ್ತ ಗೊಡದಿರು ಹಿಸುಣ ಹೊಗಿಸದಿರು ।
 ನಾಡ ನಾಲಗೆಗೆಳೆಯರೆಂದುದ
 ಮಾಡದಿರು ಪಾಂಡವ ನೃಪಾಲರ
 ಕೂಡಿ ಬಾಳ್ವುದು ಪಥ್ಯ ನಿನಗಿಂದಸುರರಿಪು ನುಡಿದ ॥ ೭

ಅವರಿಗಿಂದ್ರಪ್ರಸ್ಥದಲಿ ರಾ

ಜ್ಯವನು ಕುಳಸಹಿತಿತ್ತು ನೀ ಪಾಂ

ಡವ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾ ಚಾರ್ಯನೆಂಬೀ ಬಿರುದ ಧರಿಸಿದರೆ ।

ಅವನಿಯಲಿ ನಿನ್ನೊಡನೆ ತಲೆದೋ

ಉವ ನೃಪಾಲಕರಿಲ್ಲ ನುಡಿಗಳು

ಕಿವಿಗೆ ಕರ್ಕಶವೀಗಳಾದರೆ ತುದಿಗೆ ಲೇಸೆಂದ ॥

೮

ನೀತಿಗಾಲಯ ನಿಮ್ಮ ಸಿರಿ ವಿ

ಖ್ಯಾತಿಗಿದು ನೆಲೆ ಸಕಲ ಸೌಖ್ಯ

ವ್ರಾತಕಿದು ಸದ್ವಿಜವೆನಿಸಿತು ಕಾರನಾನ್ವಯವು ।

ಭೂತಳದ ಲೋಲುಪತೆಯಲಿ ಕುಲ

ಘಾತುಕರು ತಾವೆಂಬ ಕೀರ್ತಿಗೆ

ಯೋತು ನೀ ನೆಲೆಯಾಗದಿರು ಕೇಳೆಂದನಸುರಾರಿ ॥

೯

ಧರೆಯ ನೃಪರಿಗೆ ಹಸ್ತಿನಾಪುರ

ದರಮನೆಯ ಬಾಗಿಲಲಿ ಸಮಯವು

ದೊರಕಲುತದು ಪುಣ್ಯವೆಂಬೀ ಸಾರ್ವಭೌಮತೆಯ ।

ಸಿರಿಗೆ ಪಾಂಡವರನ್ಯರಾದರೆ

ಮೆಱಿಯಬಲ್ಲದೆ ನಿನ್ನ ಸಿರಿ ಕಾ

ತರಿಗತನವನು ಮಾಡು ಕೇಳೆಂದಸುರರಿಪು ನುಡಿದ ॥

೧೦

ಯಮಜ ನಿನಗೊಳ್ಳಿದನು ಪಾರ್ಥನ

ಮಮತೆ ನಿನ್ನಲಿ ಹಿರಿದು ಭೀಮನ

ತಮದ ನುಡಿ ಹಿಂಗಿದುದು ನಕುಲನು ನಿನ್ನೊಳೆರಡಲಾಯ ।

ತಮತನುಗೆ ತಮ್ಮೈವರುಱಿ ನಿ

ನ್ನಮಲ ವಚನವ ಹಾರುತಿಹರಾ

ಭ್ರಮಿತನನ ಮಾಡದಿರು ನೀ ಸೋದರರ ಸಲಹೆಂದ ॥

೧೧

ಧರ್ಮಜನ ಕಡುವೋಹವೆಂಬುದು
 ನಿಮ್ಮ ಚರಣದೊಳಿರಲಿ ಭೀಮನ
 ಹೆಮ್ಮ ತನ್ನೊಳಿಗಿರಲಿ ಫಲುಗುಣನೊಲುಮೆಯಂತಿರಲಿ ।
 ಎಮ್ಮ ಭೂಮಿಯೊಳರೆಯ ಬೇಡುವ
 ರೆಮ್ಮ ಬಂಧುಗಳೆಲ್ಲ ಸಂಧಿಗೆ
 ತಮ್ಮ ನೊಡಬಡನೆಂದು ದುಶ್ಯಾಸನನ ನೋಡಿದನು ॥ ೧೨

ಬಂಧುಕೃತ್ಯದ ಮಾತು ಸೂರ್ಯಂ
 ಗಂಧಕಾರವು ಸೇರುವುದೆ ನಿ
 ಬಂಧದಲಿ ನೀವೇಕೆ ನುಡಿವಿರಿ ರಾಜಕಾರಿಯನ ।
 ಸಂಧಿಯಾಗದು ಪಾಂಡವರ ಸಂ
 ಬಂಧ ನಮಗೇಕೆಂದು ಕರುಣಾ
 ಸಿಂಧುವಿನ ಮೊಗನೋಡಿ ದುಶ್ಯಾಸನನು ಗರ್ಜಿಸಿದ ॥ ೧೩

ಈ ಹರಿಯ ನುಡಿಗೇಳು ದೈವದ
 ಮೋಹ ತಪ್ಪಿದ ಬಳಿಕ ಸುಭಟರ
 ಸಾಹಸದೆ ಹುರುಳಿಲ್ಲ ನಂಬದಿರೆಮ್ಮ ಬಲುಹುಗಳೆ ।
 ಐಹಿಕವನೀಡಾಡದಿರು ವೈ
 ದೇಹಿಯನು ಸೆಱಿಗೈಯ್ದ ಸ್ವಾಮಿ
 ದ್ರೋಹಿಯನು ಹೋಲದಿರು ಕೌರವ ಎಂದನಾ ಭೀಷ್ಮ ॥ ೧೪

ನಲಿನ ಬೇಡುವ ಪಾಂಡವರ ಭುಜ
 ಬಲದೊಳಗೆ ಕುಂದಿಲ್ಲ ನೀತಿಯ
 ತಿಳುಹಲೈ ತಂದಸುರರಿಪು ಸಾಮಾನ್ಯಬಲನಲ್ಲ ।
 ಇಳೆಯೊಳರ್ಥವನೊಪ್ಪುಗೊಡು ಯದು
 ಕುಲಲಲಾನುನ ನೇಮವನು ನೀ
 ಸಲಿಸು ಕೆಡಿಸದಿರೀ ವಿಲಾಸವನೆಂದನಾ ದ್ರೋಣ ॥ ೧೫

ಹಲವು ಹೊಲ್ಲೆ ಹಗಳನು ಪಾಂಡವ
 ರೊಳಗೆ ನೆನೆದನು ಮುಚ್ಚು ಮುಱಿಯೇ
 ಕಿಳೆಯ ಲೋಭದಲವರ ಕೆಡಿಸುವ ಹದನ ನೆಗಳಿದನು ।
 ನೆಲನ ಕೊಂಡನು ಜೂಜುಗಾಱರ
 ವಿಲಗದಲಿ ಪಾಂಡವರ್ಗೆ ಪುನರಪಿ
 ಹಳುವನೇ ಶರಣಲ್ಲದಂಟೇ ಕೃಷ್ಣ ಕೇಳೆಂದ ॥

೧೬

ತಾಗುವಪಕೀರಿತಿಗೆ ಹೇಸುವ
 ರಾಗಿ ಸತ್ಯವ ಕಾದು ಹಳುವವ
 ಭೋಗಿಸಿದಡದು ಕುಲಕೆ ಕುಂದೇ ಪಾಂಡುತನಯರಿಗೆ ।
 ನೀಗಿದರು ವನವಾಸವನು ಸರಿ
 ಭಾಗದವನಿಯ ಕೊಂಬ ಚಲವನು
 ಹೋಗಬಿಡುವನೆ ಭೀಮಯಿಂದನು ನಗುತ ಮುರವೈರಿ ॥

೧೭

ಕೊಡು ಕುಶಸ್ಥಳವನು ವೃಕಸ್ಥಳ
 ಪುರವ ವಾಸುತಿಯನು ಕುಳವನು
 ಕೊಡಿಸಿ ಕಳೆ ಸಿರಿಕರಣದವರಲಿ ವಾರಣಾವತನ ।
 ಕೊಡು ನಿನಗೆ ಮನ ಬಂದುದೊಂದನು
 ನಡಸಿ ಕೊಡುವೆನು ಪಾಂಡವರಲವೆ
 ಗಡೆಯತನವಂತಿರಲಿ ನೃಪ ಕೇಳೆಂದನಸುರಾರಿ ॥

೧೮

ಬೇಡಿದೊಂದೊಂದೂರು ನಮ್ಮಯ
 ನಾಡ ತಲೆಮುಡೆಗಳು ರಾಜ್ಯದ
 ರೂಢಿಯೈದೂರುಗಳ ಬೆಳವಿಗೆ ಹಸ್ತಿನಾನಗರ ।
 ಬೇಡಲಱುವನು ಮಾನ ನಿನಗುಂ
 ಟಾಡಲೇತಕೆ ನೆಲನನೀರಡಿ
 ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಮಹಾತ್ಮ ನಿನಗಾನಂಜಿದಪೆನೆಂದ ॥

೧೯

ಕರೆದು ಮೂಱಡಿ ನೆಲನ ಧಾರೆಯ
 ನೆಲದ ಬಲಿ ತಳಕಿಳಿದನೆನ್ನೀ
 ಧರೆಯಲೈದೂರುಗಳನಿತ್ತೆನಗಾವ ವಿಧಿಯಹುದೋ |
 ಪರಮಪುರುಷನು ನೀನು ನಿನಗಾಂ
 ಶರಣುವೊಕ್ಕೆನು ಬಂದ ಪಥದಲಿ
 ಮರಳಿ ಬಿಜಯಂಗೈವುದೊಂದನು ನಗುತ ಕುರುರಾಯ || ೨೦

ಸಲಲಿ ನೀ ಪಾಂಡವರೊಳೆತ್ತಿದ
 ಜಲದ ಬಳವಿಗೆಯಕಟಿ ನಿನ್ನೀ
 ಬಳಗ ಬದುಕಲಿ ಮತ್ತೆ ನವೆಯಲಿ ಪಾಂಡುನಂದನರು |
 ಜಲಧಿ ಮೇರೆಯ ಮಹಿಯಲೊಂದೇ
 ಸ್ಥಳವನೈವರಿಗೀವುದೆನೆ ಕಳ
 ವಳಗನವಗಡಿಸಿದನು ಜಱಿದನು ಜಗದ ಪಾಲಕನ || ೨೧

ನೆಲದೊಳರ್ಥವನೀವುದಿಲ್ಲಾ
 ಸ್ಥಳವನೈದನು ಮುನ್ನ ಕೊಡೆನೆ
 ನ್ನಿಳೆಯ ಭಾಗವನೀಸ ಕೊಟ್ಟಡೆ ನಿನ್ನ ಮೇಲಾಣೆ |
 ನೆಲನ ಕಡೆಯಲಿ ಮುಳ್ಳು ಮೊನೆಯು
 ಜ್ವಳಿಸ ಧರಣಿಯನಿತ್ತೆನಾದರೆ
 ಬಳಕ ನೀ ನಗು ಹೋಗು ಕದನವ ಕೊಂಡು ಬಾ ಎಂದ || ೨೨

ದನವ ಕಾವುದು ತೀರಿತೇ ಬನ
 ಬನದ ತೊಳಲಿಕೆ ಕಡೆಯನೈದಿತೆ
 ಮುನಿವರರ ಬೋಳೆಗಳನೆಲಗಿಸಿಕೊಂಬುದನೆ ಬಿಸುಟು |
 ವನನಿಧಿಯನೆಡೆಗೊಂಡು ನಡು ಹಾ
 ವಿನಲಿ ಹಕ್ಕೆಯಲುಡುಗಿ ನಮ್ಮೊಳು
 ಮನಕತವ ನೀ ತಿದ್ದಲೋಸುಗ ಬಂದೆ ಹೋಗಿಂದ || ೨೩

ಹಗೆಯ ಸಂಧಿಯ ನೆವದೊಳೆಮ್ಮಯ
 ಬಗೆಯನಱಿಯಲು ಬುದೆ ಯಾದವ
 ರಗಡುತನ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಸಲ್ಲದು ಸಾಕು ನುಡಿಯದಿರು ।
 ಹಗೆಯನಾದಡೆ ಕೊಂಡು ಬಾ ನಡೆ
 ಮಗುಳ್ಳೊಡಱಿಯಲು ಬಹುದು ನೀ ಹರಿ
 ಹುಗಿಲು ಮಾಡುವ ಮಂತ್ರ ಸಾಕಿನ್ನೆಂದನವನೀಶ ॥ ೨೪

ಖಿತಿವಿಡಿದು ಮನದೊಳಗೆ ಮಣೆಯದ
 ಮತಗುಡದ ಫಣಿಕೇತನನ ಕಂ
 ಡತುಳಬಲ ಗುರು ಸಿಂಧುತನಯಾದಿಗಳ ನೊಗನೋಡಿ ।
 ವೆತಿತರವನಿಯ ಬಯಸಿ ಕದನವ
 ನತಿಮಥನದಲಿ ಬಗೆದಡೀತನ
 ಸತಿಯ ಕಿವಿಯೋಲೆಗಳು ತಿರವಲ್ಲೆಂದನಸುರಾರಿ ॥ ೨೫

ತುಱುಗಿ ಕಬ್ಬಕ್ಕಿಗಳು ಗೂಡಿನೊ
 ಳೆಱಗುವಂತಿರೆ ಪಾರ್ಥನಂಬುಗ
 ಳುಱುಬಿ ನಿನ್ನಯ ದೇಹದೊಳು ಮುಱುವಾಗ ಸೈರಿಸದೆ ।
 ಒಱಲಿ ನೀ ಕೆಡೆವಾಗ ಸಂಧಿಯ
 ಮುಱಾದ ವಿಧಿಯನು ಬಳಕ ಬೈದರೆ
 ಬಱದೆ ತೀರುವುದಿಲ್ಲ ಖಳ ಕೇಳೆಂದನಸುರಾರಿ ॥ ೨೬

ಕಿವಿಗೆ ಕತಿಣವು ನಮ್ಮ ನುಡಿಯೊ
 ದವನಿಪತಿ ಮುಖದಿರುಹದಿರು ರಾ
 ರವದ ಸಂಗ್ರಾಮದಲಿ ಕಡುಗಿದ ಪವನನಂದನನ ।
 ತಿವಿದ ಕಿವಿಗಳ ಗಡೆಯ ಹೊಯ್ಲಿನ
 ಕವಳವನು ದಿಟವೆಂತು ಸೈರಿಸ
 ದವಮತಿಗೆ ನೀ ಗಂಡನಹೆ ಮರುಳರಸ ಕೇಳೆಂದ ॥ ೨೭

ಲೀಲೆಯಲಿ ನೀನಖಿಳಭೂಪರ
 ನೋಲಗಿಸಿಕೊಳಲಲಸಿ ಕಾಲನ
 ಕಾಲ ಕೆಳಗೊಲೈಸಿದರೆ ಕುದಲ್ಲವೇ ನಿನಗೆ ।
 ಸೋಲ ತಪ್ಪದು ಭಿಮ ಪಾರ್ಥರ
 ಕೋಲು ಕೊಂಕುವುಲ್ಲ ಧರಣಿಯ
 ಲೋಲುಪತೆಯಿಂದಳಿಯಬೇಡೆಂದಸುರರಿಪು ನುಡಿದ ॥ ೨೮

ಕಡೆಗೆ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರವನೀಶನು
 ಮಡದಿಸಹಿತಲನಾಥನಾಗಿಯೆ
 ಕೆಡುವನೆಂಬುದ ಬಲ್ಲೆನಾ ಪಾಂಡವರ ಬಾಗಿಲಲಿ ।
 ಪಡೆಗೆ ಪವನಾನಜನ ಸಮಯವ
 ಪಡೆಯದಿಹ ತಱುವಾಯ ನಮಗದು
 ನಡಸಿಕೊಡುವುದು ತಪ್ಪದಕಟಕಟಿಂದನಸುರಾರಿ ॥ ೨೯

ಮನದ ಸಂಕೇತದಲಿ ದುರ್ಯೋ
 ಧನನ ಕಟ್ಟಲು ವಿದುರ ಗಂಗಾ
 ತನಯ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರವನಿಪರಾಲೋಚಿಸಿದ ಹದನ ।
 ಮನದಲಲಾದನು ಬಳಿಕ ದುಶ್ಯಾ
 ಸನನು ದುರ್ಯೋಧನಗೆ ಇನಿಬರ
 ನೆನಹ ಬಿನ್ನಹ ಮಾಡಿದನು ಖಾತಿಯಲಿ ಕಳವಳಿಸೆ ॥ ೩೦

ಹೆತ್ತವರು ಮರುಳಹರೆ ನಾವಿ
 ನ್ನೆತ್ತ ಸಾರುವೆವಣ್ಣ ದೇವರೆ
 ಚಿತ್ತವಿಸಿದರೆ ರಾಜಕಾರ್ಯದ ಹದ ವಿಸಂಚಿಸಿತು ।
 ಮುತ್ತುಯನ ಕಿರಿಯಯ್ಯನಯ್ಯನ
 ಚಿತ್ತ ಕೊಂಕಿತು ಸಾಕು ನಿಂದಿರೆ
 ನುತ್ತುಲಗ್ರಜಸಹಿತ ಓಲಗದಿಂದ ಹೊಲವಂಟೆ ॥ ೩೧

ಕೇಡಿಗರ ಮಾತಿಂಗೊಡಬಡದಿರು

೬೧

ಮುನಿದು ದುರ್ಯೋಧನನು ದುಶ್ಯಾ
ಸನನು ಕೆಲದರಮನೆಯೊಳಾಲೋ
ಚನೆಯ ಮಾಡಿದರುದು ಸೌಬಲ ಕರ್ಣರೊಡಗೂಡಿ ।
ದನುಜವೈರಿ ಕುಮಂತ್ರದಲಿ ಬೋ
ಪ್ಪನಲಿ ಖಾತಿಯನಿಕ್ಕಿದನು ಕೈ
ಮನದ ಕಲಿಗಳು ಕಟ್ಟಿ ಕೃಷ್ಣನನೆಂದನಾ ಭೂಪ ॥

೩೨

ಎರಡು ಬಲವನು ಮಸೆದು ಕೊಲಿಸುವ
ಭರವು ಯಾಧವನದು ನಿದಾನಿಸ
ಲರಿ ನಮಗೆ ಮುರವೈರಿಯಲ್ಲದೆ ಪಾಂಡುನಂದನರೆ ।
ತರಿಸಿ ಹುರಿ ನೇಣುಗಳಲೀತನ
ಕರವೆರಡನೊಡೆಬಿಗಿದಡವದಿರು
ಕೆರಳಿ ಮಾಡುವುದಾವುದೆಂದನು ಕೌರವರ ರಾಯ ॥

೩೩

ಗಾಳಿಯುಪಶಮಿಸಿದರೆ ವಹ್ನಿ
ಜ್ವಾಲೆ ತಾನೇ ನಿಲುವುದೀತನ
ತೋಳಿ ಬಿಗಿದಡೆ ಬಳಕ ಮನಗುಂದುವರು ಪಾಂಡವರು ।
ಮೇಳವಿಸಿ ನೇಣುಗಳನೆನುತ ನೃ
ಪಾಲಕನು ಕಳವಳಿಸಿ ನುಡಿವುದ
ನಾಲಿಸುತ ಸಾತ್ಯಕಿ ಕರೆದು ಕೃತವರ್ಮಗಿಂತೆಂದ ॥

೩೪

ಆಳು ಕುದುರೆಯ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಬರ
ಹೇಳು ಕೈದುನ ಕೊಂಡು ವೀರಭ
ಟಾಳಿ ಹತ್ತಿರ ನಿಲಲಿ ಕೈವೀಸಿದಡೆ ಕವಿಕವಿದು ।
ಬೀಳ ಹೊಯ್ದುದು ಹೊಕ್ಕು ಗಂಡಿನ
ಮೇಲೆ ಗಂಡನು ಕಡಿದು ಕುರುಭೂ
ಪಾಲಕನ ನೊರೆನೆತ್ತರಲಿ ನಾಡುವುದು ಮೇದಿನಿಯ ॥

೩೫

೬೨

ಉದ್ಯೋಗಪರ್ವ ಸಂಗ್ರಹ

ಎಂದು ಸುಭಟರಿಗಲುಹಿ ಸಾತ್ಯಕೆ
 ಬಂದು ಕೃಷ್ಣನ ಕಿವಿಯ ಹತ್ತಿರ
 ನಿಂದು ವದನವ ಚಾಚಿ ಬಿನ್ನಹಮಾಡಿದನು ಹದನ ।
 ಮಂದಮತಿಗಳು ತಪ್ಪಿದರು ಮನ
 ಗುಂದಲಾಗದು ದೇವ ಚಿತ್ತೈ
 ಸಿದಡಸುರಾರಾತಿ ನಗುತಾ ಭೀಷ್ಮಗಿಂತೆದ ॥

೩೬

ಪರಿಣತಪ್ರಾಥಿಗಳಿಗಂತಃ
 ಕರಣ ನೆನೆವುದು ಸುಜನರಿಗೆ ನಿ
 ಸ್ತು ರತೆಗಲ್ಲದೆ ಮನವನೀಯರು ಮಹಿಯ ಮೂಢಜನ ।
 ಕರಗುವುದು ಶಶಿಕಾಂತ ಚಂದ್ರನ
 ಕಿರಣ ತಾಗಲು ವಜ್ರಹತಿಯನು
 ಧರಿಸಿದಲ್ಲದೆ ಗಿರಿಗಳಳುಕವು ಭೀಷ್ಮ ಕೇಳೆಂದ ॥

೩೭

ದೂತರನು ಕಟ್ಟುವುದು ರಾಯರಿ
 ಗೇತಲುಚಿತವು ನಮ್ಮ ಬಿಗಿಯಲು
 ಕಾತರಿಸುತಿದೆ ನಿನ್ನ ಮೊಮ್ಮಂದಿರನು ನೀ ಕರಸಿ ।
 ಮಾತನಾಡಿಸಿ ನೋಡು ನಮಗಾ
 ಭೀತಿ ತಾನಿಲ್ಲೆನಲು ಗಂಗಾ
 ಜಾತ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರಂಗೆ ನುಡಿದನು ಕಾರವನ ಹದನ ॥

೩೮

ಅವನಿಪತಿ ಕೇಳಿದನು ಕನಲಿದು
 ಶಿವಶಿವೆಂದನು ವಿದುರ ಕರೆ ಕಾ
 ರವನು ಮಗನೇ ಮೃತ್ಯುವಲ್ಲಾ ಭರತಸಂತತಿಗೆ ।
 ಅವಳ ಬರಹೇಳಿತ್ತ ಮಗನಾ
 ಟವನು ನೋಡಲಿ ಹೆತ್ತ ಮೋಹದ
 ಹವಣುಗಳ ಬೆಸಗೊಂಬ ಗಾಂಧಾರಿಯನು ಕರೆಯೆಂದ ॥

೩೯

ಶೇಡಿಗರ ಮಾತಂಗೊಡಬದದಿರು

೬೩

ಜನಪನಾಜ್ಞೆಯ ಮೇಲೆ ದುರ್ಯೋ
ಧನನ ತಂದರು ಸಭೆಗೆ ಬಳಿಕಾ
ವನಜಮುಖಿಗೇ ಹದನನಲುಹಿದರಾಗಳ್ಳಿತಂದು ।
ದನುಜರಿಪುವನು ಕಟ್ಟುವೈ ಕೃ
ಷ್ಣನನು ಬಿಗಿವೈ ದಿಟ ಮಗನೆ ಹೆ
ತ್ತಿನಗೆ ಹರುಷವ ತಂದೆಯೊಂದಳು ಮುಳಿದು ಗಾಂಧಾರಿ ॥ ೪೦

ನೆಟ್ಟನೆಲೆ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನೃಪ ನೀ
ನಿಟ್ಟ ಕಿಚ್ಚಿದು ಪಾಪಿ ಮಗನನು
ಹುಟ್ಟಿದಾಗಲೆ ಬಿಸುಡಹೇಳರೆ ಬಾಳುಗಡೆದವನ ।
ಕಟ್ಟುವನು ಗಡ ಕೃಷ್ಣನನು ಕೈ
ಮುಟ್ಟುವನು ಗಡ ಗಗನವನು ಬಲು
ದಿಟ್ಟತನಕಿನ್ನೇನನೊಂದವೆಯೊಂದಳೊಂದುಮುಖಿ ॥ ೪೧

ಮರುಳು ಮಗನೇ ಕೃಷ್ಣರಾಯನ
ಕೆರಳಿಚುವರೇ ಯಾದವರು ನನು
ಗೆರವಿಗರೆ ವಸುದೇವಗೆಮ್ಮಲಿ ಭೇದವೇ ನಿನಗೆ ।
ತರಳತನವಿದು ಬೇಡ ಖುಲ್ಲರ
ನೆರವಿಯೊಡನಾಡಿದರೆ ತಪ್ಪದು
ನರಕವೊಂದನು ಕುರುಪತಿಗೆ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ಭೂಪಾಲ ॥ ೪೨

ನೊರಜು ಹೊಕ್ಕಡೆ ಕದಡುವುದೆ ಸಾ
ಗರದ ಜಲ ನೊಣವೆಲಗಿದರೆ ಕುಲ
ಗಿರಿಗಳಲ್ಲಾ ಡುವವೆ ಕೇಳೆ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರಭೂಪಾಲ ।
ತೆರಳಲಿವನೆ ಕೊಬ್ಬಿದೊಳ್ಳೆಯ
ಮುಱಿಗೆ ಗರುಡನು ನಿನ್ನ ಮಕ್ಕಳ
ದುರುಳತನಕಂಜುವನೆ ಮುರರಿಪುಯೊಂದನಾ ವಿದುರ ॥ ೪೩

ವಿದುರನಿಂತೆಂದೆನಲು ಮಿಂಚಿನ
ಹೊದಲು ಹುರಿಗೊಂಡಂತೆ ರವಿಶತ
ವುದುರಿದವು ಮೈಮುರಿದು ನಿಂದಡೆ ದೇವನಂಗದಲಿ ।
ಸದೆದುದಾಸ್ಥಾನವನು ಘನ ತೇ
ಜದಲಿ ಹರಿ ತಾ ಲೀಲೆ ಮಿಗೆ ತೋ
ಉದನು ನಿರುಪಮ ವಿಶ್ವರೂಪವನಾ ಮಹಾಸಭೆಗೆ ॥ ೪೪

ಚರಣದುಂಗುಟದಲ್ಲಿ ದೇವರು
ತುಲುಗಿದರು ನೊಸಲಿನಲಿ ಕಮಲಜ
ನುರದಲಗ್ಗದ ರುದ್ರನಾಸ್ಯದೊಳಗ್ಗಿವಾಯುಗಳು ।
ಬೆರಳಲಿಂದ್ರಾದಿಗಳು ನಯನಾಂ
ಬುರುಹದಲಿ ರವಿ ನಾಭಿಯಲಿ ನಭ
ವರಭುಜಾಗ್ರದಲಖಿಳ ದಿಗುಪಾಲಕರು ರಂಜಿಸಿತು ॥ ೪೫

ಬಲದ ಭುಜದಲಿ ಪಾರ್ಥನೆಡದಲಿ
ಹಲಧರನು ಚರಣದಲಿ ಧರ್ಮಜ
ಕಲಿ ವೃಕೋದರ ನಕುಲ ಸಹದೇವಾದಿ ಯಾದವರು ।
ಲಲಿತಕಾಂತಿಯೊಳಖಿಳ ತಾರಾ
ವಳಿಗಳಮಲಗ್ರಹವಿರಲು ತೊಳ
ತೊಳಗಿ ಮೆಱೆದನು ವಿಶ್ವರೂಪ ವಿಹಾರಿ ಮುರವೈರಿ ॥ ೪೬

ಅರಲ ಮಳೆ ಸೂಸಿದವು ದುಂದುಭಿ
ಮೊರೆದುದಾಕಾಶದಲಿ ಮುದದಲಿ
ಧರಣಿ ಬಿದುರಿತು ತನುವ ನೂಕಿತು ಜಲಧಿ ದೆಸೆದೆಸೆಗೆ ।
ಕರಿಕಮಠರುಬ್ಬಾಳುತನ ಮಿ
ಕ್ಕಿರೆ ಮಹಾದ್ಭುತವಾಯ್ತು ಕಂಡುದು
ಹರಿಯ ರೂಪವನೊಬ್ಬ ಕೌರವನಲ್ಲದೊಳಿದವರು ॥ ೪೭

ಲೇಡಿಗರ ಮಾತಂಗೊಡಬಡದಿರು

೬೫

ಒಳಗೆ ಹೊಳೆದನು ಬಾಹ್ಯದಲಿ ಪ್ರ
ಜ್ವಲಿಸಿದನು ತಾನಲ್ಲದನ್ಯರ
ಬಳಕೆ ಬೇಡುತೊಂದಿಲ್ಲದಂತೆ ಕೂಡೆ ತೋರಿದನು ।
ಒಳಗೆ ಬಿಗಿವೆವೊ ಹೊರಗೆ ಕೃಷ್ಣನ
ಸಿಲುಕಿಸುವೆವೊ ತಿಳಿಯೆ ಕೃಷ್ಣರು
ಹಲಬರಾಗಿಹರಾರ ಕಟ್ಟುವೆವೆಂದರಾ ಖಳರು ॥

೪೮

ಕಂಗಳನು ಕರುಣಿಸಿದನಂಧನ್ಯ
ಪಂಗೆ ಬಳಕೆ ಕೃಷ್ಣರಾಯನ
ಮಂಗಳ ಶ್ರೀಮೂರ್ತಿಯನು ಮನದಣಿಯೆ ನೋಡಿದನು ।
ಕಂಗಳಡಗಲಿ ದೇವ ನಿಮ್ಮ
ಯಂಗಳವಟ್ಟವ ಕಂಡು ಮಗುಳೆ
ಕಂಗಳತರವ ಕಾಣಲಾಗದು ಕೃಪೆಯ ಮಾಡೆಂದ ॥

೪೯

ಅಮಿತಕರುಣಾಸಿಂಧು ನೀನನು
ಪಮಚರಿತ್ರನು ನಿಮ್ಮಡಿಯ ಪದ
ಕಮಲ ದರುಶನದಿಂದ ಹಿಂಗಿದವಘದ ರಾಶಿಗಳು ।
ಸಮತೆಯಲಿ ನೀ ನೋಡು ಶರಣರ
ಮಮತೆ ಬೇಹುದು ಜೀಯ ಲಕ್ಷ್ಮೀ
ರಮಣ ಕೃಪೆಮಾಡೆಂದು ಮೈಯ್ಯಿಕ್ಕಿದಳು ಗಾಂಧಾರಿ ॥

೫೦

ತಾತ ಬೆದಲಿದಿರೀ ಮುಕುಂದನ
ಕೈತವಕೆ ಬಿಚ್ಚದಿರು ಸಂಧಿಯ
ಮಾತು ತಾ ನಿಚ್ಚೆಯವೆ ನೀವ್ ಬೆಸಗೊಳ್ಳಿ ಮುರಹರನ ।
ಈತನಂತರ್ಯಾಮಿ ಜೀವ
ವ್ರಾತದಲಿ ಜನಜನಿತ ಜಗವೆ
ಲ್ಲಿತನಾಜ್ಞೆ ಯೊಳಲೆವುದೆಂದನು ಕೌರವರ ರಾಯ ॥

೫೧

ಎನ್ನ ಹೃದಯದಲಿರ್ದು ಮುಱುವನು
 ಗನ್ನದಲಿ ಸಂಧಿಯನು ರಿಪುಗಳ
 ಲಿನ್ನು ನಿನ್ನೊಳಗಿವರೊಳಿದ್ದಾ ಹದನ ತಾನುಱುಪಿ ।
 ಭಿನ್ನನುತಿರೆ ತೋಱು ಭಿನ್ನಾ
 ಭಿನ್ನನೆನಿಸಿಯೆ ಮೆಱುವ ತಿಳಿಯಲ
 ಭಿನ್ನನೀ ಮುರವೈರಿ ನಾವಿನ್ನಂಜಲೇಕೆಂದ ॥

೫೨

ನಾವು ಸಂಧಿಯನೊಲಿವೆವೆಮ್ಮಯ
 ಭಾವದಲಿ ಹುಳುಕಿಲ್ಲ ಸುಪ್ರತಿ
 ದೇವನಭಿಮತವಲ್ಲ ಬಲ್ಲಿನು ಮುರಹರನ ಮನವ ।
 ನೀವು ಮೇಗರೆಯುತದವರೀ
 ರಾನಣಾರಿಯ ಬಗೆಯನುಱುಯಿರಿ
 ಸಾವನೀತನ ಕೈಯ ಬಾಯಲಿ ಭೀತಿ ಬೇಡೆಂದ ॥

೫೩

ಮಣಿದು ಬದುಕುವನಲ್ಲ ಹಗೆಯಲಿ
 ಸೆಣಸಿ ಬಿಡುವವನಲ್ಲ ದಿಟ ಧಾ
 ರಿಣಿಯ ಸಿರಿಗಳಸುವವನಲ್ಲಳುಕಿಲ್ಲ ಕಾಯದಲಿ ।
 ರಣಮಹೋತ್ಸವವೆನ್ನ ಮತ ಕೈ
 ದಣಿಯೆ ಹೊಯ್ದಾಡುವೆನು ಕೃಷ್ಣನ
 ಕೆಣಕಿದಲ್ಲದೆ ವಹಿಲದಲಿ ಕೈವಲ್ಯವಿಲ್ಲೆಂದ ॥

೫೪

ಮನದೊಳಗೆ ನಸುನಗುತ ಮುನ್ನಿನ
 ಮನುಷ್ಯಾಕಾರವನು ತಾ ಮಗು
 ಳನುಕರಿಸಿ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ಭೀಷ್ಮರಿಗಿಂದನೀ ಹದನ ।
 ಜನಪ ಕೌರವ ಪಾಂಡುನಂದನ
 ರೆನಗೆ ಸರಿ ಈ ಚಿಂತೆ ನಮಗೇ
 ಕೆನುತ ರಾಜಾಲಯವನಸುರಧ್ವಂಸಿ ಹೊಱುವಂಟೆ ॥

೫೫

ಬಂದು ವಿದುರನ ಮನೆಗೆ ದೇವ ಮು
 ಕುಂದ ಕುಂತಿಯ ಕರೆದು ನಿನ್ನಯ
 ಕಂದರೈವರ ಮೇಲೆ ಕೌರವ ನೃಪನ ಖತಿ ಹಿರಿದು ।
 ಇಂದು ಮುಱಿದುದು ಸಂಧಿ ನಿನ್ನಯ
 ಕಂದ ಕರ್ಣನ ಬೇಡಿಕೊಳು ನೀ
 ನೆಂದು ಸೂಚಿಸಿ ಮರಳಿದನು ಮುರವೈರಿ ಹರುಷದಲಿ ॥ ೫೬

ವಿದುರ ಭಾರದ್ವಾಜ ಗೌತಮ
 ನದಿಯಮಗ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನಾತನ
 ಸುದತಿ ಕರ್ಣ ವಿಕರ್ಣ ಶಲ್ಯ ಸುಬಾಹು ಗುರುಸುತರು ।
 ವದನದುತ್ಸವವಡಗಿ ಕೃಷ್ಣನ
 ಪದವನೋಲಗಿಸುತ್ತ ಬರೆ ಕರು
 ಣದಲಿ ಕಮಲಾಕಾಂತನುಚಿತದಲವರ ಬೀಳ್ಕೊಟ್ಟು ॥ ೫೭

ನಯದೊಳೇಕಾಂತದಲಿ ಸಲೆ ಕಾ
 ರಿಯವ ನುಡಿದವನಾಸೆವಾಸಿಯ
 ಬಯಸಲಾಗದು ಹಿತವನೇ ಬಯಸುವುದು ಕುರುಕುಲಕೆ ।
 ನಿಯತವಿದು ಪಾಂಡವರೊಡನೆ ಸಂ
 ಧಿಯೆ ಸರಸ ಸಮರಾಂಗವೀಯ
 ನ್ವಯಕೆ ನಿರ್ಣಯವೆಂದು ನೀವಾತಂಗೆ ಸಾಱುವುದು ॥ ೫೮

ಎಂದು ಗಾಂಗೇಯಾದಿಗಳನರ
 ವಿಂದನಾಭನು ಬೀಳುಕೊಟ್ಟನು
 ನಿಂದು ತಾ ರವಿಸುತನ ಕರೆದನು ರಥದ ಹೊರಗಾಗಿ ।
 ಬಂದು ಕಿಱದೆಡೆಗಾಗಿ ಕಳುಹುವು
 ದೆಂದು ನೇಮಿಸಿ ಬಳಿಕ ತಾಪಸ
 ವೃಂದವನು ಕಳುಹಿದನು ಗದುಗಿನ ವೀರನಾರಯಣ ॥ ೫೯

೮. ಭೇದದಲಿ ಕುರುಕುಲವ ಕೊಂದನು

ಇನತನೂಜನ ಕೂಡೆ ಮೈದುನ
ತನದ ಸರಸವನೆಸಗಿ ರಥದಲಿ
ದನುಜರಿಪು ಬರಸೆಳೆದು ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿದನು ಪೀಠದಲಿ ||
ಎನಗೆ ನಿಮ್ಮಡಿಗಳಲಿ ತರಿಸೇ
ವನೆಯೆ ದೇವ ಮುರಾರಿಯಂಜುವೆ
ನೆನಲು ತೊಡೆಸೊಂಕಿನಲಿ ಸಾರಿದು ಶೌರಿಯಿಂತೆಂದ || ೧

ಭೇದವಿಲ್ಲೆಲೆ ಕರ್ಣ ನಿಮ್ಮೊಳು
ಯಾದವರು ಕೌರವರೊಳಗೆ ಸಂ
ವಾದಿಸುವಡನ್ವಯಕೆ ಮೊದಲೆರಡಿಲ್ಲ ನಿನ್ನಾಣೆ ||
ಮೇದಿನೀಪತಿ ನೀನು ಚಿತ್ತದೊ
ಳಾದುದಿಲ್ಲವೆನುತ ದಾನವ
ಸೂದನನು ರವಿಸುತನ ಕಿವಿಯಲಿ ಬಿತ್ತಿದನು ಭಯವ || ೨

ದಾನವಾಂತಕ ಬೆಸಸು ವಂಶವಿ
ಹೀನನನು ನಿಮ್ಮಡಿಗಳೊಡನೆ ಸ
ಮಾನಿಸುವರೇ ಸಾಕೆನುತ ತಲೆವಾಗಿ ಕೈಮುಗಿಯೆ |
ಮಾನನಿಧಿಯೆನ್ನಾಣೆ ಬಾರೈ
ನೀನು ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಹವಣೆ ವರ
ಭಾನುವಂಶಲಲಾಮ ನೀ ರಾಮಂಗೆ ಸರಿಯೆಂದ || ೩

ಕಳೆದುಕೊಂಡನು ವಿಳಯವನಂ
 ಜುಳಿಯಲಾತಂಗಿತ್ತು ಕರ್ಣನ
 ಕೆಲಕೆ ಬರಸೆಳೆದವನ ಕರದಲಿ ಕರತಳವನಿಕ್ಕಿ ।
 ಎಲೆ ದಿವಾಕರತನಯ ನಿನ್ನಯ
 ಕುಲವನಱಿಯೆಯಲಾ ಸುಯೋಧನ
 ನಲಿ ವೃಥಾ ಸೇವಕತನದಲಿಹುದುಚಿತವಲ್ಲೆಂದ ॥

೪

ಲಲನೆ ತಾ ಪಡೆದೈದು ಮಂತ್ರಂ
 ಗಳಲಿ ಮೊದಲಿಗ ನೀನು ನಿನ್ನಯ
 ಬಳಿ ಯುಧಿಷ್ಠಿರದೇವ ಮೂಱನೆಯಾಡ್ತ ಕಲಿಭೀಮ ।
 ಫಲುಗುಣನು ನಾಲ್ಕನೆಯೊಳ್ಳಿದನೆ
 ಯಲಿ ನಕುಲಸಹದೇವರಾದರು
 ಬಳಿಕ ಮಾದ್ರೀದೇವಿಯಲ್ಲಿಯದೊಂದು ಮಂತ್ರದಲಿ ॥

೫

ಅದಱಾನೀ ಪಾಂಡವರಲೈವರ
 ಮೊದಲಿಗನು ನೀನಿರಲು ಧರಣಿಯ
 ಕದನವಿತ್ತಂಡಕ್ಕೆ ಕಾಮಿತವಲ್ಲ ಭಾವಿಸಲು ।
 ಇದು ನಿದಾನವು ಕರ್ಣ ನಿನ್ನ
 ಭೃದಯವನೆ ಬಯಸುವೆನು ನಿನ್ನಯ
 ಪದಕೆ ಕೆಡಹುವೆನ್ನೈವರನು ಬಹುದೆನ್ನ ಸಂಗಾತ ॥

೬

ನಿನಗೆ ಹಸ್ತಿನಪುರದ ರಾಜ್ಯದ
 ಘನತೆಯನು ಮಾಡುವೆನು ಕೌರವ
 ಜನಪ ಪಾಂಡವಜನಪರೋಲೈಸುವರು ಗದ್ದುಗೆಯ ।
 ನಿನಗೆ ಕಿಂಕರರೆರಡುಸಂತತಿ
 ಯೆನಿಸಲೊಲ್ಲದೆ ನೀನು ದುರ್ಯೋ
 ಧನನ ಬಾಯ್ಕಂಬುಲಕೆ ಕೈಯಾನುವರೆ ಹೇಳೆಂದ ॥

೭

ಎಡದ ಮೆಯ್ಯಲಿ ಕೌರವೇಂದ್ರನ
 ಗಡಣ ಬಲದಲಿ ಪಾಂಡುಪುತ್ರರ
 ಗಡಣವಿದಿರಲಿ ಮಾದ್ರವಾಗಧ ಯಾದವಾದಿಗಳು |
 ನಡುವೆ ನೀನೋಲಗದೊಳೊಪ್ಪುವ
 ಕಡುವಿಲಾಸನ ಬಿಸುಟು ಕುರುಪತಿ
 ನುಡಿಸೆ ಜೀಯ ಹಸಾದವೆಂಬುದು ಕಷ್ಟ ನಿನಗಿಂದ || ೮

ಶೌರಿಯದಲಿದಿರಿಲ್ಲ ಕುಲದಲಿ
 ಸೂರಿಯನ ಸುತನೊಡನೆ ಹುಟ್ಟಿದ
 ವೀರರಗ್ಗದ ಪಾಂಡುತನಯರು ನಿನ್ನ ವೈಭವಕೆ |
 ಆರು ಸರಿಯೈ ಕರ್ಣ ನಡೆ ನಡೆ
 ಧಾರಣೀಪತಿಯಾಗಿ ನೀನಿರೆ
 ವೈರವಿತ್ತಂಡಕ್ಕೆ ಬಳಿಕಿಲ್ಲೆಂದನಸುರಾರಿ || ೯

ಕೊರಳ ಸೆರೆ ಹಿಗ್ಗಿದವು ದೃಗುಜಲ
 ವುರವಣಿಸಿ ಕಡುನೊಂದನಕಟಾ
 ಕುರುಪತಿಗೆ ಕೇಡಾದುದೊಡನು ತನ್ನ ಮನದೊಳಗೆ |
 ಹರಿಯ ಹಗೆ ಹೊಗೆದೋಡಿದುರುಹದೆ
 ಬಱದೆ ಹೋಹುದೆ ತನ್ನ ಜನನವ
 ನಱುಹಿ ಕೊಂದನು ಹಲವು ಮಾತೇನೆಂದು ಚಿಂತಿಸಿದ || ೧೦

ಕಾದಿ ಕೊಲುವಡೆ ಪಾಂಡುಸುತರು ಸ
 ಹೋದರರು ಕೊಲಲಿಲ್ಲ ಕೊಲ್ಲದೆ
 ಕಾದೆನಾದಡೆ ಕೌರವಾಗವನಿಯಲಿ ಹೊಗಲಿಲ್ಲ |
 ಭೇದದಲಿ ಹೊಕ್ಕಿಡಿದನೋ ಮಧು
 ಸೂದನನು ತಾನಕಟೆನುತ ಚಿಂ
 ತೋದಧಿಯಲದ್ದಂತೆ ಮೌನದೊಳಿದ್ದನಾ ಕರ್ಣ || ೧೧

ಏನು ಹೇಳೈ ಕರ್ಣ ಚಿತ್ತ
 ಗ್ಲಾನಿಯಾವುದು ನಿನಗೆ ಕುಂತೀ
 ಸೂನುಗಳ ಬೆಸಗೈಸಿಕೊಂಬುದು ಸೇರದೇ ಮನಕೆ |
 ಹಾನಿಯಿಲ್ಲೆನ್ನಾಣೆ ನುಡಿ ದು
 ಮ್ಮಾನವೇತಕೆ ಮರುಳುತನ ಬೇ
 ಡಾನು ನಿನ್ನ ಪದಸೆಯ ಬಯಸುವನಲ್ಲ ಕೇಳಿಂದ ||

೧೨

ಮರುಳುಮಾಧವ ಸಕಲರಾಜ್ಯದ
 ಸಿರಿಗೆ ಸೋಲುವನಲ್ಲ ಕೌಂತೇ
 ಯರು ಸುಯೋಧನರೆನಗೆ ಬೆಸಗೈವಲ್ಲಿ ಮನವಿಲ್ಲ |
 ಹೊರಿದ ದಾತಾರಂಗಿ ರಿಪುಗಳ
 ಶಿರವನರಿದೊಪ್ಪಿಸುವೆನೆಂಬೀ
 ಭರದೊಳಿದ್ದೆನು ಕೌರವೇಂದ್ರನ ಕೊಂದೆ ನೀನೆಂದ ||

೧೩

ಒಡನೆ ಹುಟ್ಟಿದರೆಂಬ ಕಥನವ
 ನೆಡೆಗೊಡದೆ ಬಣ್ಣ ಸಿದೆ ಪಾಂಡವ
 ರಡಗು ಬಾಣಕೆ ಬಲಿಯೆನಿಸ್ಪೀ ಭಲವ ಮಾಡಿಸಿದೆ |
 ನುಡಿದು ಫಲವೇನಿನ್ನು ಕೌರವ
 ರೊಡೆಯನಾದಂತಹೆನು ಭಾರೆನು
 ಪೊಡವಿಯಲಿ ನೀ ಹರಹಿಕೊಳು ನಿನ್ನವರ ನಿಲಿಸೆಂದ ||

೧೪

ಹಲವು ಮಾತೇನಖಿಳಜನವೆ
 ನ್ನುಳವ ಸೊಗಸದು ಕೌರವೇಶ್ವರ
 ನೊಲವು ತಪ್ಪಿಸೆ ಭುವನದೊಳಗೆನಗಾಪ್ತ ಜನವಿಲ್ಲ |
 ಸಲಹಿದನು ಮನ್ನಣೆಯಲೆನಗೆ
 ಗ್ಗುಳಕೆಯಲ್ಲದೆ ಹೀನವೃತ್ತಿಯ
 ಬಳಸಿ ನಡಸನು ಕೌರವೇಂದ್ರನನೆಂತು ಮುಠಿದಪೆನು ||

೧೫

ನೋಡಿ ದಣಿಯನು ನಿಚ್ಚಲುಚಿತವ
 ಮಾಡಿ ದಣಿಯನು ಬಿರುದ ಹೊಗಳಿಸಿ
 ಹಾಡಿ ದಣಿದನು ಮಾನನಿಧಿಯನದೊತು ಮುಱಿದವೆನು ।
 ಕಾಡಲಾಗದು ಕೃಷ್ಣ ಖಾತಿಯ
 ಮಾಡಲಾಗದು ಬುದೆನಾದಡೆ
 ರೂಢಿ ಮೆಚ್ಚಿದು ಕೌರವನ ಹಗೆ ಹರಿಬ ತನಗಿಂದ ॥ ೧೬

ವೀರ ಕೌರವರಾಯನೇ ದಾ
 ತಾರನಾತನ ಹಗೆಯೆ ಹಗೆ ಕೈ
 ವಾರವೇ ಕೈವಾರವಾದುತಹೆನು ಕುರುನ್ಮಪತಿ ।
 ಶೌರಿ ಕೇಳೈ ನಾಳೆ ಸಮರದ
 ಭಾರದಲಿ ತೋಱುವೆನು ನಿಜಭುಜ
 ಶೌರಿಯದ ಸಂಪನ್ನ ತನವನು ಪಾಂಡುತನಯರಲಿ ॥ ೧೭

ಅರುಣಜಲದಾಜ್ಯದಲಿ ಬುಬಲು
 ಗರುಳಚರುವಿನಲೆಲುವಿನೊಟ್ಟಿಲ
 ಬೆರಳ ಸಮಿಧೆಯೊಳಡಗಿನಖಿಳಾಹುತಿಯ ರಚನೆಯಲಿ ।
 ನರಕಪಾಲದ ಪಾತ್ರೆಯಲಿ ನಿಡು
 ದೆರಳೆಗಳ ಕೇಶದ ಸುದರ್ಭಾಂ
 ಕುರದಲಾಹವಯಜ್ಞ ದೀಕ್ಷಿತನಹೆನು ತಾನಿಂದ ॥ ೧೮

ಮಾರಿಗೌತಣವಾಯ್ತು ನಾಳಿನ
 ಭಾರತವು ಬಹುಜೀವಹರೆಯಲು
 ಕೌರವನ ರುಣ ಹಿಂಗೆ ರಣದಲಿ ಸುಭಟಕೋಟಿಯನು ।
 ತೀರಿಸಿಯೆ ಪತಿಯವಸರಕ್ಕೆ ಶ
 ರೀರವನು ನೂಕುವೆನು ನಿನ್ನಯ
 ಧೀರರೈವರ ನೋಯಿಸೆನು ರಾಜೀವಸಖನಾಣೆ ॥ ೧೯

ಎನಲು ಕರ್ಣನ ದೃಢವ ಕಂಡನು
 ಮನದೊಳುತ್ತಾ ಹಿಸಿದನಾದಡೆ
 ಯನುಜರೈವರ ಹದನು ನಿನ್ನದು ಬಲುಹ ಮಾಡುವರೆ ।
 ಮನಕೆ ಖತಿಯಹುದಱುಹದಿದರ್ಡೆ
 ತನಗೆ ಗುಣವಲ್ಲೆಂಬ ಕಾರಣ
 ಯಿನಿಸನೊಡ್ಡ ಯಿಸಿದನು ನೀ ಸುಖಿಯಾಗು ಹೋಗಿಂದ ॥ ೨೦

ಬಂದರೊಳ್ಳಿತು ಬಾರದಿದ್ದಡೆ
 ಕಂದ ಕೇಳೈ ಮಧುರ ವಚನದಿ
 ಮಂದಮತಿಯನು ತಿಳುಹಿ ತಮ್ಮಂದಿರಿಗೆ ರಾಜ್ಯವನು ।
 ಇಂದು ಕೊಡಿಸುವುದುಚಿತ ಸಂಪ್ರತಿ
 ಗಿಂದು ಸೇರಿಸು ನಿನ್ನ ಮಾತನು
 ಹಿಂದುಗಳೆಯನು ಕೌರವೇಶ್ವರನೆಂದನಸುರಾರಿ ॥ ೨೧

ಮಸೆದುದಿತ್ತಂಡಕ್ಕೆ ಮತ್ಸರ
 ವಸಮಸಂಗರರೀಗ ಸಂಧಿಯ
 ನುಸಿರಿದಡೆ ಮನಗಾಣನೇ ಕೌರವಮಹೀಶ್ವರನು ।
 ವಿಸಸನದ ಕಟ್ಟಾಳು ಮಂತ್ರವ
 ನೆಸಗಲಾಗದು ತನ್ನ ವೀರಕೆ
 ಮಸುಳಹುದು ಮುರವೈರಿ ಸಂಧಿಯನಱಿಯೆ ನಾನೆಂದ ॥ ೨೨

ಕಳುಹಬೇಹುದು ದೇವ ದಿನಪತಿ
 ಯಿಳಿದನಪರಾಂಬುಧಿಗೆ ಸಂಪ್ರತಿ
 ಯಳಿದ ಹೊತ್ತಿಂದೀಗ ನೆಟ್ಟನೆ ನೀವು ಪಾಂಡವರು ।
 ಹುಲುಸರವಿ ಹಾವಹುದು ಹುತ್ತಿನ
 ಬಳಿಯಲಿರಲಜ್ಜ ರಿಗೆ ಹಿಸುಣರ
 ಬಳಕೆ ಹೋಗುವುದು ಕಳುಹಬೇಕೆಂದಂಭ್ರಗಿಗಿದನು ॥ ೨೩

ಬೀಳುಕೊಂಡನು ಮನೆಗೆ ಬಂದು ವಿ
 ಶಾಲಮತಿ ಚಿಂತಿಸಿದನಾ ಸಿರಿ
 ಲೋಲ ಮಾಡಿದ ಮಂತ್ರ ಮನದಲಿ ನಟ್ಟು ಜೀರ್ವರಿಯೆ |
 ಕಾಳುಮಾಡಿದನಕಟ ಕುರುಪತಿ
 ಬಾಳಲಱಾಯದೆ ಕೆಟ್ಟನೀಗೋ
 ಪಾಲ ಬಱಾದೇ ಬಿಡನು ಜೀವವ ಕೊಳ್ಳದಿರನೆಂದ || ೨೪

✓ ವೀರ ರವಿಸುತನೊಂದುದಿನ ರವಿ
 ವಾರದಲಿ ಪರಿಶೋಷ ಮಿಗೆ ಭಾ
 ಗೀರಥಿಯ ತೀರದಲಿ ತಾತಂಗಘೈವನು ಕೊಟ್ಟು |
 ಸೌರಮಂತ್ರವ ಜಪಿಸುತಿರಲಾ
 ದಾರಿಯದ ಸುರತರುವ ಕುಂತೀ
 ನಾರಿ ಕಾಣಲು ಬಂದಳಾತ್ಮಜನಿದ್ದ ನದಿಗಾಗಿ || ೨೫

✓ ಬರಲು ತಾಯ್ನಿ ದಿರಾಗಿ ರವಿಸುತ
 ನಿರದೆ ಬಂದನು ದಂಡದಂತಿರೆ
 ಚರಣದಲಿ ವೈಯ್ಯಕ್ಕಲಾತನ ನೊಸಲ ನೆಗಹಿದಳು |
 ಬರಸೆಳೆದು ಬಿಗಿಯಸ್ಪಿದಳು ನೀ
 ರುರವಣಿಸಿದುದು ನಯನದಲಿ ಸೆರೆ
 ಕೊರಳಿಗೌಕಿದುದಳಲಿನಬುಧಿಯೊಳದ್ದಳಾ ಕುಂತಿ || ೨೬

✓ ಆ ಸಮಯದಲಿ ಗುಗೆ ನಾರೀ
 ವೇಷದಲಿ ನಡೆತಂದಳೆ ಕುಂ
 ತೀಸತಿಯೆ ಕೈಯೆಡೆಯ ಕಂದನನೊಪ್ಪುಗೊಳು ನೀನು |
 ಈಸುದಿನಮಿವನಾಗುಹೋಗಿನ
 ಗಾಸಿಯನು ಸಲೆ ಕಾಯ್ದೆ ನೆನ್ನೆಯ
 ಭಾಷೆ ಸಂದುದೆನ್ನುತ್ತ ತಾಯಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಳಾತ್ಮಜನ || ೨೭

ಇರಲಿರಲು ರವಿ ಬಂದನೆಕ್ಕಟ
 ಕರೆದನೀತನ ಕಿವಿಯೊಳ್ಳೆಲ್ಲವ
 ನೊರೆದ ನಿನಗೆಲಿ ಮಗನೆ ಕುಂತಿದೇವಿ ತಾಯಹುದು ।
 ಮುರಹರನ ಮತದಿಂದ ನಿನ್ನಯ
 ಸರಳ ಬೇಡಲು ಬಂದಳಂದಾ
 ಹರಿಗೆ ಕವಚವನಿತ್ತವೊಲು ಮರುಳಾಗಬೇಡೆಂದ ॥ ೨೮

ಬೆಸಸಿತಕ್ಕೆ ಹಸಾದವೆಂದನು
 ಬಿಸಜಬಂಧುವ ಕಳುಹಿದನು ಮ
 ನ್ನಿಸಿದನಿತ್ತಲು ಮಾತೆಯನು ಭಯಭರಿತಭಕ್ತಿಯಲಿ ।
 ಒಸೆದು ಬಿಜಯಂಗೈದ ಹದನೇ
 ನುಸಿರಬೇಹುದು ತಾಯೆಯೆನೆ ಶೋ
 ಕಿಸುತ ನುಡಿದಳು ಕುಂತಿ ಕರ್ಣನ ಸೆಳೆದು ಬಿಗಿಯಪ್ಪಿ ॥ ೨೯

ಮಗನೆ ತಮ್ಮಂದಿರನು ಪಾಲಿಸು
 ವಿಗಡತನವನು ಮಾಣು ಪರರೋ
 ಲಗವ ನೀ ಮಾಡುವರೆ ನಿನಗಿತ್ತಂಡವನುಜರಲೆ ।
 ಸೊಗಸು ನಾನೆಂದುದನು ಹಿಸುಣರ
 ಹಗೆನುಡಿಯ ಕೇಳಿದಿರು ಪಟ್ಟವ
 ಬಿಗಿಸಿಕೊಳು ಸಲಿಸೆನ್ನ ವಚನವನೆಂದಳಾ ಕುಂತಿ ॥ ೩೦

ತಾಯಹುದು ನಾ ಬಲ್ಲೆನಿದನಾ
 ಕಾಯಜನ ಪಿತನಲುಹೆ ತಿಳಿದೆನು
 ರಾಯರಿತ್ತಂಡಕ್ಕೆ ಪಟ್ಟದ ಹಿರಿಯ ತಾನಹುದು ।
 ರಾಯನೆನ್ನನು ನಚ್ಚಿ ಹೊರೆದನು
 ಸಾಯಲಳುಕುವೆನೇ ಸುಡೇತಲ
 ದೀಯಿಳೆಯ ಬಾಳಿಕೆ ಕೃತಘ್ನರಿಗಿಲ್ಲ ಗತಿಯೆಂದ ॥ ೩೧

ಮಕ್ಕಳೈವರಿಗಾನು ಹಿರಿಯನಿದು
 ತಕ್ಕ ಮಾತೆಲೆ ತಾಯೆ ಸಂದೇ
 ಹಕ್ಕೆ ನೆಲೆಯಿಲ್ಲದು ನಿಲಲಿ ಧಾರಣೆಯ ಬಯಸುವಡೆ ।
 ತಕ್ಕದೇ ದಾತಾರಸಿಯೊ
 ಳೊಕ್ಕತನವಿರಲಾರು ಮೆಚ್ಚುವ
 ರಕ್ಕ ಹೇಳಾ ಹೇಸಳೇ ಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿ ತನಗಿಂದ ॥ ೨೨

ಇಂದು ನೀವಲುಹಿದ ಬಳಿಕ ರವಿ
 ನಂದನನುಯೊದಲಾದೆನಲ್ಲದೆ
 ಹಿಂದೆ ದುರ್ಯೋಧನನದಾವುದ ನೋಡಿ ಸಲಹಿದನು ।
 ಬುದು ಪಾಂಡವರೊಡನೆ ಕೂಡಿದ
 ಡಿಂದು ಬಹುದಪಕೀರ್ತಿ ನಿಮ್ಮಡಿ
 ಬಂದ ಕಾರ್ಯವ ಬೆಸಸಿ ಬೇಗದೊಳಿಂದನಾ ಕರ್ಣ ॥ ೨೩

ಆದಡೈವರು ಮಕ್ಕಳನು ತಲೆ
 ಗಾದು ತೋಪ್ಪಿ ಕಂದ ನಿನಗಿ
 ನೀದುರಾಗ್ರಹ ಒಪ್ಪುವುದೆ ಕೌರವನ ಸೇವೆಯಲಿ ।
 ಹೋದ ಬಾಣವ ಮರಳಿ ತೊಡದಿರು
 ಮಾದು ಕಳೆ ವೈರವನೆನಲೈ ಹ
 ಸಾದವೆಂದನು ಬೀಳುಕೊಂಡನು ಬಂದನರಮನೆಗೆ ॥ ೨೪

೯. ಕೌಂತೇಯರ ಸಮಗ್ರದ ಬೀಡು ಕುರುಭೂಮಿಯಲಿ ರಂಜಿಸಿತು

ಕೇಳು ಜನಮೇಜಯ ಧರ್ಮೀ
ಪಾಲ ಸಂಧಿಯ ಮುಱಿದು ಲಕ್ಷ್ಮೀ
ಲೋಲನೈತರುತಿವರ ಹೊರೆಗಟ್ಟಿದನು ಸಾತ್ಯಕಿಯೆ .
ಕೇಳಿದರು ಮುರಹರನ ಬರವನು
ಮೌಳಿಮಸ್ತಕದಖಿಳ ಧರಣೀ
ಪಾಲರಂದಿರಾಗಿ ಬಂದರು ಸಕಲ ದಳಸಹಿತ ||

೧

ದೂರದಲಿ ದುಮ್ಮಾನಿಸಿದ ವದ
ನಾರವಿಂದವ ಕಂಡು ಸಂಧಿಗೆ
ಸೇರರವದಿರು ಬಲಿದುದಾಹವವೀತನಿರವನಲಿ .
ಶೌರಿಗಾಯ್ತ ಪಮಾನವಿದಲೇ
ಮಾರಿಗುತ್ತವವೆನುತ ಬಂದನು
ಮಾರುತನ ಮಗನಸುರಮರ್ದನನಿಗಿತವನನಿಡಿದು ||

೨

ದರುಶನವ ನೀಡಿದನು ಕೃಷ್ಣನ
ಚರಣದಲಿ ಮೈಯ್ಯಿಕ್ಕಿದನು ಮಿ
ಕೃರಸುಗಳು ದ್ರುಪದಾದಿನಾಯಕರೆಱಗಿದರು ಪದಕೆ .
ಪರಮಬಾಂಧವರೆಲ್ಲ ಜೀವಂ
ತರೆ ನದೀಸುತ ವಿದುರ ಗುರು ಕೃಪ
ಗುರುತನುಜ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರರೆಂದನು ಧರ್ಮನಂದನನು ||

೩

ಭೂಮಿಪತಿ ನಿಜಬಾಂಧವರು ಸು

ಕ್ಷೇಮಿಗಳು ತಾವೆಲ್ಲ ನಿಮ್ಮಯ

ಕ್ಷೇಮಕುಶಲನ ಕೇಳಿದರು ಕಳುಹಿದರು ಹರಕೆಗಳೆ ।

ಆ ಮಹಾಸಂಗ್ರಾಮಮುಖದಲಿ

ತೋಮರದ ಕಾಣಿಕೆಗಳಲಿ

ಸುಪ್ರೇಮನನು ಬಳಸುವುದು ದುರ್ಯೋಧನನ ಮತವೆಂದ ॥ ೪

ಭೂಮಿಯೊಳಗರ್ಥವನು ಬೇಡಿದ

ಡಾ ಮಹಿಷ ನಿಮ್ಮೈವರಿಗೆ ಸಂ

ಗ್ರಾಮಭೂಮಿಯನ್ನೈದೆ ಕೊಟ್ಟನು ನಿಮ್ಮೊಳಪ್ರಿಯನೆ ।

ಸಾಮದಲಿ ಸೊಗಸಿಲ್ಲ ನೀವ್ ನಿ

ಸ್ವೀಮರಾದಡೆ ಹರೆವುದಿಂದು

ದ್ದಾನು ಕುರುಭೂಮಿಯಲಿ ಬಲಸಹಿತವರ ಪತಿಕರಿಸಿ ॥ ೫

ಮುನಿದಡೆಯು ನಿಮ್ಮೊಳಗೆ ನೀವೇ

ಮನಕತವ ಮಾಡುವಿರಿ ಅಗ್ರಜ

ರನುಜರಲಿ ಕದಡಾದಡುಪಶಮಿಸುವುದು ನಿಮ್ಮೊಳಗೆ ।

ಎನಗೆ ನಿಮ್ಮಯ ದೂಸಱಿಂದಾ

ಯ್ತನಿತು ಸಭೆಯಲಿ ಮಾನಹಾನಿಗ

ಳೆನಲು ನೊಂದನು ಧರ್ಮಸುತ ತಾ ನಗುತಲಿಂತೆಂದ ॥ ೬

ಮುಳಿದು ಸುರಗಿಯನುಗಿದು ಗಗನವ

ನಿಲುಕಿ ಮಾಡುವುದೇನು ನಿಮ್ಮಡಿ

ಗಳಿಗೆ ತಪ್ಪಿದ ತರಳರಖಿಳವ್ಯಾಪ್ತಿಯೇಗುವುದು ।

ಖಳರು ಮಾಡಿದ ಖತಿಯನೆನ್ನಲಿ

ತಿಳಿದು ಮಱಿಯಲು ಬೇಕು ಕರುಣಾ

ಜಲಧಿ ನೀವೆಂದಭಿಗಳ ಹಿಡಿದನು ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ॥ ೭

ಬಲಾದೆ ಕಾಡದಿರೇಳು ಮನದಲಿ
ಮಲಿದೆವಾಗಳೆ ಕೌರವರು ಮುಂ
ದಲಿಯದವಗಡಿಸಿದರು ಹೋಗಲಿಯೆಮ್ಮ ದೂಱೀಕೆ ।
ನೆಲಿವಣಿಗೆಯುಂಟಾದಡಿಂದಿನ
ಮಲದಿವಸ ಸಂಗ್ರಾಮ ಸೈರಿಸ
ಲಲಿಯರವದಿರು ನಡೆ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ನೀನೆಂದ ॥ ೮

ಹಾನಿಯನು ತಾ ಹೊತ್ತು ಭೃತ್ಯರ
ಮಾನವನು ಪತಿಕರಿಸಬೇಹುದು
ತಾನೊಡೆಯನಾದುಗೆ ಗುಣವೆಮ್ಮೊಡೆಯ ನೀನಾಗಿ ।
ಮಾನಭುಗವ ಧರಿಸಿಯೆಮ್ಮಭಿ
ಮಾನವನು ನೀ ನಿಲಿಸಿದೈ ಸಂ
ಧಾನವನು ಸೇರಿಸದೆ ಸಲಹಿದೆಯೆಂದನಾ ಭೀಮ ॥ ೯

ಮಾರಿಯುಲಿಕೆಗಳಡಗದಂತಕ
ನೂರು ತುಂಬದೆ ಶಾಕಿನಿಯರೊಡ
ಲೋರೆ ನೆನೆಯದೆ ಡಾಕಿನಿಯರಿಗೆ ಡೊಳ್ಳು ಸಾಲಿಡದೆ ।
ಕೌರವನ ತನಿಗರುಳ ದಂಡೆಯ
ತೋರಣದ ಬಾಗಿಲಲಿ ವಿಭವದಿ
ವಾರಣಾಹ್ವಯ ನಗರಿಯನು ಹೊಗದಿಹೆನೆ ನೋಡೆಂದ ॥ ೧೦

ತೋಲು ನಡೆ ಗಜಬಜಿಸಬೇಡಿಂ
ನ್ನಾಲುತಿಂಗಳೆ ನಾಳೆ ಪಯಣಕೆ
ಸಾಲುಸೇಳೆಂದೆನುತುಪಸ್ಸ ವ್ಯಕ್ತೆ ನಡೆತಂದು ।
ಬೇಲಿಬೇಲವನೀಶರಿಗೆ ಮಣಿ
ಹಾಲರನು ಕಳುಹಿದನು ಕೃಷ್ಣನ
ದೂಲು ಬರಲಳವಡಿಸಿದರು ಸಂಗ್ರಾಮಸಾಧನವ ॥ ೧೧

ಜೋಳಿ ಹರಿದುದು ದೆಸೆದೆಸೆಯ ಭೂ
ಪಾಲರಿಗೆ ರಾಯಸದ ಹದನನು
ಕೇಳಿದಾಗಲೆ ಕವಿದು ಬಂದರು ತಮ್ಮ ದಳಸಹಿತ ।
ಸೂಳವಿಸಿದವು ಸನ್ನೆಯಲಿ ನಿ
ಸ್ನಾಳವಂದಿನ ಮುಡಿವಸ ವೈ
ಹಾಳಿಯನು ಹೊಲವುಟರನಿಬರು ದೈತ್ಯರಿಪು ಸಹಿತ ॥ ೧೨

ವೀರ ಪಾರ್ಥಂಗಿರುಳು ಸೋತಂ
ಗಾರವರ್ಮನು ಗಗನಚರಪರಿ
ವಾರ ಬಹುಳದಿ ಬಂದು ಕಂಡನು ಕಲಿಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ।
ಕೌರವೇಂದ್ರನನೊಯ್ದ ಸಮರಸು
ಧೀರಸಾಹಸಿ ಚಿತ್ರಸೇನನು
ದಾರಬಲದಲಿ ಬಂದು ಕಂಡನು ಮಿತ್ರಭಾವದಲಿ ॥ ೧೩

ಕಾರಿರುಳ ಪಟ್ಟಣಕೆ ಚಂದ್ರನ
ತೋರಣವ ಬಿಗಿದಂತೆ ದಾಡೆಗ
ಳೋರಣದ ಹೊಳಹುಗಳ ಹೊಗರಿಡುವೊಡಲ ಕಪ್ಪುಗಳ ।
ಭಾರಿದೇಹನು ಭಟಭಯಂಕರ
ತೋರಹತ್ತನು ದೈತ್ಯಮಯ ಪರಿ
ವಾರ ಬಹುಳದಿ ಬಂದುಕಂಡನು ಕಲಿ ಘಟೋತ್ಕಚನು ॥ ೧೪

ಬಲದ ದೆಖ್ಖಾಳವನು ನೋಡಿದ
ರೊಲವಿನಲಿ ನಿಜಸೇನೆಸಹಿತತಿ
ಬಲರುಪಸ್ಥವ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದರು ಹೊಕ್ಕರಾಲಯವ ।
ಬಳಕ ಸುಮುಹೂರ್ತದಲಿ ಹೊಲಗುಡಿ
ಗಳನು ಹೊಯಿಸಿದರಂದು ಯದುಕುಲ
ತಿಲಕ ಗದುಗಿನ ವೀರನಾರಾಯಣನ ನೇಮದಲಿ ॥ ೧೫

ಪರಿಮಿತಕೆ ತನ್ನಾಪ್ತ ಸಚಿವರ
 ಕರಸಿಕೊಂಡನು ಕೃಷ್ಣರಾಯಂ
 ಗರಸ ಬಿನ್ನಹಮಾಡಿದನು ನೃಪಕಾರ್ಯ ಸಂಗತಿಯ |
 ಧುರಕೆ ಸೇನಾನಾಥನಿಲ್ಲದೆ
 ನೆರೆದ ಬಲ ಸಾಲಿಲುಹೆ ಮುರಿದಡೆ
 ಹರೆವವೊಲು ಹುರುಳು ದಳಪತಿಯಾವನಹನೆಂದ || ೧೬

ದ್ರುಪದನಾಗಲಿಯೆಂದು ಕೆಲಬರು
 ನಿವುಳಬಲ ವಿರಾಟನಾಗಲಿ
 ನೃಪಶಿಖುಡಿಯೆ ಎಂದು ಕೆಲಬರು ಭೀಮಸುತನೆಂದು |
 ಅಪರಿಮಿತ ಮತವಾಗೆ ಸಮರ
 ವ್ಯಸಗತಾರಿ ಸುರೇಂದ್ರಸುತನೀ
 ದ್ರುಪದಸುತ ಸೇನಾಧಿಪತಿಯಹುದೆಮ್ಮ ಮತನೆಂದ || ೧೭

ಬಿಂಬವನು ಬೇರಾರಿಸಿ ಬಹುಮತ
 ವೆಂಬ ಬಿಸಿಲಲಿ ರಾಜನಯವೆಂ
 ದೆಂಬ ನೈದಿಲು ನಲವುಗೆಟ್ಟಿದೆ ಕೃಷ್ಣ ಹೇಳೆನಲು |
 ಎಂಬುದೇನಿನ್ನಿಲ್ಲಿ ಸುಭಟಕ
 ದಂಬಕಧಿಪತಿತನಕೆ ಫಲುಗುಣ
 ನೆಂಬ ಮಾತೆಮ್ಮಭಿಮತವು ಭೂಪಾಲ ಕೇಳೆಂದ || ೧೮

ಕರಸಿ ಧೃಷ್ಟದ್ಯುಮ್ಮನನು ಸಂ
 ಗರಕೆ ಸೇನಾಪತ್ಯವನು ವಿ
 ಸ್ತರದಲಳವಡಿಸಿದರು ಸುಮುಹೂರ್ತದಿ ಸರಾಗದಲಿ ||
 ಪುರದೊಳಗೆ ಗುಡಿ ನೆಗಹಿದವು ಭೂ
 ಸುರರ ವಿಮಳಾವನ್ನಾಯ ರವ ವಿ
 ಸ್ತರಿಸಲಳವಡಿಸಿದರು ಮಂಗಳ ವಿಹಿತ ವಸ್ತುಗಳ || ೧೯

ಸೂಳವಿಸಿದವು ಕಟಕದಲಿ ನಿ
 ಸ್ನಾಳಕೋಟಿಗಳಳ್ಳುಯೆ ಹೆ
 ಗ್ಗಾಳಿಗಳು ಸಾಱಾದವು ಭಟರುಬ್ಬಟೆಯ ಬಿರುದುಗಳೆ |
 ಬಾಲಕಿಯರಾರತಿಯ ತಳಿಗೆಗೆ
 ಕೋಳಿ ಸಂದಣಿಸಿದವು ವರ ಪಾಂ
 ಚಾಲ ತನುಜುಗಿಸಗಿದರು ಮೂರ್ಧಾಭಿಷೇಚನವ || ೨೦

ದರುಶನವನಿತ್ತ ಖಿಳ ಧರಣೀ
 ಶ್ವರರು ಕಂಡರು ಸೂತ ಮಾಗಧ
 ವರ ವಿಬುಧ ವೈತಾಳಿಕರ ಕಾರ್ಪಣ್ಯವಡಗಿದವು |
 ಧುರಕೆ ಧೃಷ್ಟದ್ಯುಮ್ನನಾಜ್ಞೆಯ
 ಲಿರವು ನಿಮಗಿಂದೆನುತ ಭೂಪಾ
 ಲರ ನಿವಾಸದೊಳೆಂದು ಮಿಗೆ ಹೊಯಿಸಿದರು ಡಂಗುರವ || ೨೧

ರೂಢಿಸಿದ ಸುಮುಹೂರ್ತದಲಿ ಹೊಣ
 ಬೀಡ ಬಿಟ್ಟರು ರಣಕೆ ಪಯಣವ
 ಮಾಡಲೋಸುಗ ಸಾಱಾದರು ನೃಪಪಾಳಯಂಗಳಲಿ |
 ಕೂಡಿತಾಹವ ಸೈನ್ಯ ಸಾಗರ
 ವೀಡಿಱುದು ನಡೆಗೊಂಡುದುದಧಿಯ
 ನೇಡಿಸುವ ಜೋಡಿಸಿದ ಜೋಕೆಯ ಘನರವಂಗಳಲಿ || ೨೨

ಹರಿಯ ಚರಣಕೈಲಿಗಿ ವಿಜಯದ
 ಹರಕೆಗಳ ಕೈಕೊಂಡು ರಥವನು
 ತುರಗ ಗಜವನು ಗಡಣ ಮಿಗಲೇಱಿದರು ಪಾಂಡವರು |
 ಗರುಡಸಿಂಧವನೆತ್ತಿ ದಾರುಕ
 ನಿರದೆ ರಥವನು ಸುಳಿಸೆ ಯದುಮೋ
 ಹರದ ಮಧ್ಯದಲಿಸುರ ಧೂಳೀಪಟ್ಟ ಹೊಣವಂಟ || ೨೩

ಸಮಗ್ರ ಜ ಬೀಡು ಕುರುಭೂಮಿಯಲಿ ರಂಜಿಸಿತು ೨೩

ಮುಂದೆ ಹರಿರಥ ಹರಿವರೂಥದ

ಹಿಂದೆ ಧರ್ಮಜನೆಡಬಲದಲಾ

ನಂದನರು ಬೆಂಭಾಗದಲಿ ಭೀಮಾರ್ಜುನರು ಬರಲು ।

ಸಂದಣಿಸಿದುದು ಸೇನೆ ಸೈರಿಸಿ

ನಿಂದನಾದರೆ ಫಣಿಗೆ ಸರಿಯಿ

ಲ್ಲೆಂದು ಸುರಕುಲವುಲಿಯೆ ನಡೆದರು ಪಾಂಡುನಂದನರು ॥ ೨೪

ಅರರೆ ನಡೆದುದು ರಾಯಕಟಕದ

ತೆರಳಿಕೆಯ ಸಂರಂಭವಿಳೆಗೆ

ಚೈರಿಯ ಬೀಡುತು ವರಕುರುಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಗಮಿಸಿದರು ।

ಅರಿವಿಜಯಿಗಳು ನೆಲನ ಗೆಲಿದರು

ಹರಿಯ ನೇಮದಲೆಡೆಯಡು ಬಲ

ಶರಧಿ ಬಿಟ್ಟುದು ಕಳನ ಪಶ್ಚಿಮದೇಸೆಯ ಪಸರದಲಿ ॥ ೨೫

ಸೂಳವಿಸಿದವು ಸನ್ನೆಯಲಿ ನಿ

ಸ್ನಾಳ ಕೋಟೆಗಳೊಡಲಿದವು ಕಿಟು

ಗಾಳೆ ಸಂಚದಲೂದಿದವು ಮಾಣಿಸಿದವಬ್ಬರವ ।

ಕೇಳು ಜನವೇಜಯಧರ್ಮೀ

ಪಾಲ ಮಾರ್ಗಶ್ರಮದೆ ಸೇನಾ

ಜಾಲ ಸೈವೆಣಿಗಾಗಿ ನಿಂದುದು ಸಮರ ಭೂಮಿಯಲಿ ॥ ೨೬

ಮೇಲುಗುಡಿಗಳ ಭದ್ರದುಪ್ಪರ

ಸಾಲೆಗಳ ಮಂಡವಿಗಳೆಗಳ ಬ

ಲ್ಲಾಳದಡ್ಡಿಯ ಚಂಪೆಯದ ಗೂಡಾರದೋವರಿಯ ।

ಸಾಲಕಳಶದ ಪಟ್ಟವಸ್ತ್ರದ

ಮೇಲುಗಟ್ಟಿನ ರಚನೆಯಲಿ ರಾ

ಜಾಲಯಂಗಳ ರಚಿಸಿದರು ಕುಂತೀಕುಮಾರರಿಗೆ ॥ ೨೭

೮೪

ಉದ್ಯೋಗಪರ್ವ ಸಂಗ್ರಹ

ಅರಮನೆಯ ಬಲದಲಿ ಮುರಾಂತಕ
 ನರಮನೆಯದಿಹೆಲದಲರ್ಜುನ
 ನಿರವು ಹಿಂದಣ ಭಾಗದಲಿ ನಕುಲಂಗೆ ಬೀಡಾರ |
 ಅರಿಭಯಂಕರ ಭೀಮಸೇನನ .
 ನಿರುಪಮಾಲಯವೆಡದ ದೆಸೆಯಲಿ
 ಸರಿಸದಲಿ ಸೂತ್ರಿಸಿತು ಸಹದೇವಂಗೆ ನೃಪಭವನ || ೨೮

ಎರಡು ಬಾಗಿಲ ಸೂತ್ರದಲಿ ವಿ
 ಸ್ತರಿಸಿದಂಗೆಡಿ ಸೋಮವೀಧಿಯ
 ತರಣಿವೀಧಿಯನವರವರ ಪಾಳಯಕೆ ಮುರಿವುಗಳೆ |
 ಸುರರು ಸೃಷ್ಟಿಸಬಾರದಿನ್ನುಳಿ
 ದರಿಗೆ ಗೋಚರವಹುದೆ ಕೌಂತೇ
 ಯರ ಸಮಗ್ರದ ಬೀಡು ಕುರುಭೂಮಿಯಲಿ ರಂಜಿಸಿತು || ೨೯

ಬಲದ ಮುಂಗುಡಿ ಭೀಮನದು ಹಿಂ
 ತಿಳೆಯೊಳಾತನ ಕಾಹು ಬೀಡಿನ
 ವಳಯದಾರೈಕೆಗಳು ಸಾತ್ಯಕಿ ನಕುಲ ಪಾರ್ಥರಿಗೆ |
 ಬಲಮಹಾಂಬುಧಿಯೊಳಿಗಿರುಳು ಮೇ
 ಲ್ತಳವರನು ಹೈಡಿಂಬಿ ಪಾಂಡನ
 ರುಳವು ಗದುಗಿನ ವೀರನಾರಾಯಣನ ಸುಯಿಧಾನ || ೩೦

ಶ್ರೀಮದಚಿಂತ್ಯ ಗದುಗಿನ ವೀರನಾರಾಯಣನ ಚರಣಾರವಿಂದ
 ಮಕರಂದ ಮಧುಪಾನಪರಿಪುಷ್ಪವಚಷಟ್ಟದೀನಿಕಾಯ
 ಶ್ರೀಮತ್ತುಮಾರವ್ಯಾಸಯೋಗೀಂದ್ರ ವಿರಚಿತಮಪ್ಪ
 ಕರ್ಣಾಟಭಾರತ ಕಥಾಮಂಜರಿಯೊಳ್

ಉದ್ಯೋಗಪರ್ವ ಸಂಗ್ರಹಂ
 ಸಮಾಪ್ತಂ

ಶಬ್ದಕೋಶ

[ಸೂಚನೆ—ವೊದಲನೆಯ ಸಂಖ್ಯೆ ಸಂಧಿಯನ್ನೂ, ಎರಡನೆಯ ಸಂಖ್ಯೆ ಪದ್ಯಗಳನ್ನೂ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಸಂ. ಎಂದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಎಂದರ್ಥ.]

	ಅ		
ಅಕ್ಕಜ	೩	೪	ಆಶ್ವರ್ಯ
ಅಂಕ	೪	೪	ತೊಡೆ
ಅಗಧರ	೨	೧೪	ಬೆಟ್ಟವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದ ವನು, ಕೃಷ್ಣ
ಅಗಡುತನ	೭	೨೪	ತುಂಟತನ
ಅಂಗಚಿತ್ತ	೩	೩	ಬಹುವಾನ್
ಅಂಗವಟ್ಟ	೬	೪೯	ರೂಪು
ಅಘ	೬	೩೫	ಪಾಪ
ಅಡಗು	೮	೧೮	ಮಾಂಸ
ಅದ್ವ	೮	೧೧	ಅಳಿದು, ಮುಳುಗು
ಅಂದಣ	೫	೪೬	ಪಲ್ಲಕ್ಕಿ
ಅಧಟು	೩	೭	ಪರಾಕ್ರಮ
ಅನ್ವಯ	೭	೫೮	ವಂಶ
ಅಪರ+ಅಂಬುಧಿ	೮	೨೩	ಪಶ್ಚಿಮ ಸಮುದ್ರ
ಅಪಾಂಗ	೫	೧೨	ಕಡೆಗಣ್ಣು ನೋಟ
ಅಮ್ಮು	೬	೪೩	ಸಮರ್ಥನಾಗು
ಅಱಕೆ	೯	೧೦	ಬಾಯಾರಿಕೆ

ಅ	ಉದ್ಯೋಗಪರ್ವ ಸಂಗ್ರಹ		
ಅರಾತಿ	೫	೧	ಶತ್ರು
ಅವಗಡಿಸು	೩	೧೬	ಪ್ರತಿಭಟಿಸು
ಅವಲೋಕನ	೪	೬	ನೋಟ
ಅವಸರ	೬	೨೦	ಸಮಯ
ಅಸ್ಮದಾದ್ಯರು	೬	೩೮	ನಮ್ಮಂಥವರು
ಅಸಿಧಾರೆ	೩	೧೯	ಕತ್ತಿಯ ಬಾಯಿ
ಅಳವಡಿಸು	೬	೪೪	ಸಿದ್ಧಪಡಿಸು
ಅಳವು	೨	೩೩	ಸಾಮರ್ಥ್ಯ
ಅಳ್ಳಿಲು	೯	೨೦	ಭೇದಿಸು
ಅಳುವು	೩	೩೨	ಆಶೆ
ಅಂಕುರ	೮	೧೮	ತುಂಡು, ಮೊಳಕೆ

ಆ

ಆನು	೪	೧೬	ಎದುರಿಸು
ಆಮ್ನಾಯ	೯	೨೦	ವೇದ
ಆಯತ	೪	೨	ವಿಸ್ತಾರ
ಆಱ್	೨	೨೮	ಸಮರ್ಥನಾಗು
ಆರೋಗಣ	೬	೨	ಊಟ
ಆಸೆವಾಸಿ	೭	೫೮	ಇಷ್ಟ ಮತ್ತು ಕೀರ್ತಿ ?
ಆಹವ	೨	೫	ಯುದ್ಧ
ಆಳಿಕಾಣ	೬	೨೦	ಮೋಸಗಾರ, ತಂತ್ರಿ

ಇ

ಇಕ್ಕಲಿಸು	೨	೪	ಎರಡು ಕಡೆಯಿಂದಲೂ ಸೇರು
----------	---	---	------------------------

ಶಬ್ದಕೋಶ

೪೭

ಉ

ಉಗಿ	೩	೩೬	ಎಳೆ, ಹೊರಗೆ ತೆಗೆ
ಉಗ್ಗಡಣೆ	೬	೩೨	ಘೋಷಣೆ
ಉತ್ತರಾಯಿ	೩	೩೫	ಉತ್ತರ ಕೊಡುವವನು
ಉಪ್ಪವಡಿಸು	೨	೧೬	ನಿ ದ್ರೆಯಿಂದ ಎಚ್ಚರ ಗೊಂಡು ಏಳು
ಉಬ್ಬಾಳುತನ	೭	೪೭	ಶಕ್ತಿ
ಉಬ್ಬೇಳು	೪	೩	ಉಬ್ಬಿ+ಏಳು, ಸಂಭ್ರಮ ಗೂಡಿ ಏಳು
ಉಮ್ಮಳಿಸು	೩	೧	ಕಾತರಗೊಳ್ಳು
ಉರವಣಿಸು	೮	೨೭	ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿ ಕೊಳ್ಳು
ಉಱುಬು	೬	೨೯	ಮೇಲೆಬೀಳು
ಉಱುವ	೨	೨೬	ಶ್ರೇಷ್ಠ, ದೊಡ್ಡ

ಊ

ಊರು	೫	೨೫	ತೊಡೆ
-----	---	----	------

ಎ

ಎಕ್ಕಟೆ	೩	೩೦	ಏಕಾಂತ
ಎಡೆ+ಗಿಡು	೨	೧೦	ಸ್ಥಳಪಲ್ಲಟವಾಗು
ಎಱಕ	೨	೨೭	ಪ್ರೀತಿ
ಎರವಿಗ	೭	೪೨	ಬೇರೆಯವ, ಅನ್ಯ

ಏ

ಏಳಿಲ	೫	೩೪	ತಿರಸ್ಕಾರ
------	---	----	----------

ಅಲ

ಉದ್ಯೋಗಪರ್ವ ಸಂಗ್ರಹ

ಒ

ಒಕ್ಕತನ	೨	೧೯	ಸಂಸಾರ ಮಾಡುವಿಕೆ
ಒಗು	೩	೪	ಬೀಳು
ಒಟ್ಟಲು	೮	೧೨	ಸಮೂಹ
ಒಯ್ಯನೆ	೨	೧೫	ನಿದಾನವಾಗಿ

ಓ

ಓರಣ	೯	೧೪	ಸಾಲು
ಓರೆಗೆಡೆ	೩	೩೩	ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ಸರಿ
ಓವರಿ	೫	೨	ಕೋಣೆ
ಓಳ	೮	೨೧	ಸಾಲು

ಕ

ಕಟಕ	೨	೩೨	ಸೈನ್ಯ
ಕಡುಹು	೪	೨	ಪರಾಕ್ರಮ, ದರ್ಪ
ಕಬರಿ	೫	೩೪	ತುರುಬು
ಕರಣ	೬	೫	ಇಂದ್ರಿಯ
ಕಲ್ಪ	೩	೩೬	ಪ್ರಳಯ
ಕಂಡೆಯ	೩	೩೬	ಒಂದು ತೆರನಾದ ಕತ್ತಿ
ಕಾಲ	೭	೨೮	ಯಮ
ಕಿಬ್ಬದಿ	೩	೩೬	ಕೆಳಹೊಟ್ಟೆ, ಕಿಬ್ಬೊಟ್ಟೆ
ಕುತಾರ	೭	೧೭	(ಕೊಡಲಿ) ದುಷ್ಟ
ಕುಂಜರ	೫	೩೪	ಆನೆ
ಕೂರಸಿ	೪	೯	ಹರಿತವಾದ ಕತ್ತಿ
ಕೈತನ	೬	೩೦	ನೋಸ

ಶೆಬ್ದ ಕೋಶ

೮೯

ಕೈದು	೩	೨೨	ಆಯುಧ
ಕೈವಲ್ಯ	೭	೫೪	ಮೋಕ್ಷ
ಕೈವಾರ	೫	೧೪	ಹೊಗಳಿಕೆ
ಕೊಳುಗುಳ	೫	೬	ಯುದ್ಧ
ಕೋಲು	೭	೨೮	ಬಾಣ

ಗ

ಗರ	೪	೧೨	ಗ್ರಹ (ಸಂ.)
ಗರುವ	೬	೬	ದೊಡ್ಡ
ಗರುವಾಯಿ	೪	೩೮	ದೊಡ್ಡ ತನ
ಗಲಹು	೪	೧೨	ಹರಟು
ಗಾನಳಿ	೬	೮	ಅಬ್ಬರ
ಗಾಸಿ	೮	೨೭	ತೊಂದರೆ
ಗುಡಿ	೩	೧	ಬಾವುಟ, ಧ್ವಜ

ಚ

ಚಡಾಳಿಸು	೫	೨೨	ಹೆಚ್ಚಾಗು
ಚರು	೮	೧೮	ಅನ್ನ, ಹವಿಸ್ಸು
ಚಾಮೀಕರ	೬	೨೩	ಬಂಗಾರ
ಚಾಳಿಸು	೬	೨೨	ಹೋಗು, ಕಳೆ
ಚಾಕಿಗೆ	೩	೮	ಮನೆಯ ಒಳಗಡೆಯ ಅಂಗಳ
ಚಂಪೆಯ	೯	೨೭	?

೯೦

ಉದ್ಯೋಗಪರ್ವ ಸಂಗ್ರಹ

ಜ

ಜಾಳಿಗೆ	೫	೩೮	ಸಮೂಹ
ಜಿನುಗು	೨	೧೩	ಗೊಣಗು
ಜೋಳ	೯	೧೨	ನಿರೂಪ
ಜೌವ್ವನ	೨	೨೮	ಯೌವನ (ಸಂ) ಪ್ರಾಯ
ಜಂಗಮ	೩	೨೧	ಸಂಚರಿಸುವ

ಡ

ದಿಂಬ	೪	೧೭	ದೇಹ
ದೊಳ್ಳು	೯	೧೦	ದೊಡ್ಡ ಹೊಟ್ಟೆ

ತ

ತಳಿಗೆ	೯	೨೦	ತಟ್ಟಿ
ತಳಿತ	೩	೩೩	ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ
ತಾಣ	೨	೧೩	ಸ್ಥಾನ (ಸಂ)
ತಾಳಿಗೆ	೨	೨	ಅಂಗುಳು
ತಂತಿಣಿ	೧	೩	ಸಮೂಹ
ತೀವು	೫	೩೫	ತುಂಬು
ತೊಡರು	೫	೨೭	ಬಿರುದಿನ ಆಭರಣ
ತೋರಹತ್ತ	೯	೧೪	ದೊಡ್ಡ ಕೈಯುಳ್ಳವನು

ದ

ದಶನ	೬	೫೧	ಹಲ್ಲು
ದ್ವಿಜ	೧	೫	ಬ್ರಾಹ್ಮಣ
ದಿಂಡುದಣಿ	೪	೧೪	ತುಂಡು ತುಂಡು ನೂಡು

ಶಬ್ದಕೋಶ

೪೬

ದೊಡ್ಡ	೮	೧೧	ಕರೆ ?
ದೊಡ್ಡ	೯	೧೫	ಹೆಚ್ಚಿಗೆ
ದೊಡ್ಡ	೪	೬	ಭಿಕಾರಿ

ಧ

ಧ್ರುವ	೭	೧	ಸ್ಥಿರವಾದ
-------	---	---	----------

ನ

ನಚ್ಚು	೮	೩೧	ನಂಬು
ನಂಜು	೫	೩೪	(ನಿಷ್) ಹಾವು
ನಿರ್ಜರ	೪	೧೫	ದೇವತೆ
ನಿರ್ವೃತ	೩	೨೭	ಕುಶಲ
ನಿಸ್ಸಾಳ	೯	೧೨	ಭೇರಿ
ನೆಗಳ್	೭	೧೬	ಮಾಡು
ನೆಗಹು	೫	೨೩	ಎತ್ತು
ನೆರವಣಿಗೆ	೯	೮	ಪರಿಪೂರ್ಣತೆ
ನೋನ್	೫	೧೮	ವ್ರತವನ್ನು ಆಚರಿಸು

ಪ

ಪಡಿಹಾರಿಕೆ	೨	೩೪	ಬಾಗಿಲು ಕಾಯುವಿಕೆ
ಪತಿಕರಿಸು	೯	೫	ಅನುಗ್ರಹಿಸು
ಪ್ರತಿಪನ್ನತೆ	೩	೨೯	ಜಾಣ್ಮೆ
ಪ್ರಥಿತ	೩	೩	ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ
ಪ್ರಮಿತಿ	೪	೧೪	ನಿಷ್ಕೃಷ್ಟ ಜ್ಞಾನ
ಪರಮಂಡಲ	೫	೨೬	ಶತ್ರುರಾಜ್ಯ

೧೨

ಉದ್ಯೋಗಪರ್ವ ಸಂಗ್ರಹ

ಪರುಶವಿಸು	೩	೮	ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಸಿದ್ಧ ಪಡಿಸು
ಪವಮಾನ	೫	೬	ವಾಯು
ಪಾರ್ಥಿವ	೨	೨೨	ಕ್ಷೇತ್ರಿಯ
ಪಾನಕ	೩	೨೪	ಅಗ್ನಿ
ಪಾವುಡ	೩	೨೬	ಉಡುಗೊರೆ
ಪುರುಷಾರ್ಥ	೭	೧	ಧರ್ಮ, ಅರ್ಥ, ಕಾಮ, ಮೋಕ್ಷ
ಪುಳಕ	೬	೧೨	ರೋಮಾಂಚ
ಪೊಡವಿ	೭	೧೪	ಸೃಷ್ಟಿ (ಸಂ) ಭೂಮಿ
ಬ			
ಬಣಗು	೧	೩	ಕೀಳು, ಸಾಮಾನ್ಯ
ಬಂಧುರ	೬	೨೬	ಮನೋಹರವಾದ
ಬಲ್ಲಾಳ ದಡ್ಡಿ	೯	೨೭	?
ಬೀಯ	೩	೨೦	ಆಹಾರ
ಬೆಟ್ಟಿತು	೪	೬	ಕಠಿಣವಾದ
ಬೋಪ್ಪ	೩	೨೬	ತಂದೆ
ಬೋವತನ	೨	೩೪	ಸಾರಥಿತನ
ಭ			
ಭರಣ	೨	೪	ಪೋಷಣೆ
ಭಾರಣೆ	೪	೯	ಭಾರ, ಹೊರೆ
ಭೀಮ	೫	೧೭	ಭಯಂಕರ

ಭೂರಿ	೨	೧೯	ದೊಡ್ಡದಾದ
ಭಂಡಾರಿಸು	೨	೨೮	ಬೆಂಡಾಗಿ ಹೋಗು ?
ಮ			
ಮಖಸಮುದ್ಭವೆ	೩	೨೬	ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವಳು, ದ್ರೌಪದಿ
ಮಣಿಹಾಳಿ	೯	೧೧	ಅರಮನೆಯ ಮುಖ್ಯಾಧಿಕಾರಿ
ಮನಕತ	೯	೬	ದುಃಖ
ಮನ್ನೆಯ	೨	೨೩	ಮಾನ್ಯ (ಸಂ)
ಮಮ ಜೀವಾ ಹಿ	೭	೬	ನನ್ನ ಪ್ರಾಣಗಳು ಅಲ್ಲವೆ ?
ಮಯೂಖ	೬	೫೧	ಕಿರಣ
ಮರೀಚಿ	೭	೬	ಕಿರಣ
ಮಸುಳು	೮	೨೨	ಮಂಕಾಗು
ಮಂಡವಿಗೆ	೩	೯	ಮಂಟಪ
ಮಾರ್ಗಣ	೫	೧೭	ಬಾಣ
ಮುಕುಳಕರಪುಟ	೨	೧೫	ಮುಚ್ಚಿದ ಕೈ ಬೊಗಸೆಯುಳ್ಳವನು
ಮೇಳ	೨	೧೭	ಹೊಂದಿಕೆ, ಸಮಾನತೆ
ಮೊರೆ	೭	೪೭	ಶಬ್ದಮಾಡು
ಮೊಳಗು	೫	೧೨	ಶಬ್ದಮಾಡು, ಗುಡುಗು
ಮೋಹರ	೧	೧೦	ಸೈನ್ಯ
ಮೋಹು	೬	೨೬	ಒಂದೆಡೆ ಸೇರು

೯೪

ಉದ್ಯೋಗಪರ್ವ ಸಂಗ್ರಹ

ರ

ರಾಯಸ	೯	೧೨	ಅಧಿಕಾರಿಯಿಂದ ಬಂದ ಓಲೆ
------	---	----	------------------------

ರೂಢಿ	೮	೧೬	ಲೋಕ
------	---	----	-----

ಲ

ಲೋಗ	೩	೧೨	ಲೋಕ(ಸಂ) ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯ
-----	---	----	---------------------------

ಪ

ವೃತ್ತಿಕರ	೫	೧೬	ಪರಸ್ಪರವಾದ ವ್ಯಸನ
ವಹಿಲ	೨	೬	ಬೇಗ
ವಂಕ	೩	೨೧	ಪಾರ್ಶ್ವ
ವಾರಣನಗರಿ	೩	೧೩	ಹಸ್ತಿನಾವತಿ
ವಿಗಡ	೬	೪೯	ದೊಡ್ಡ, ಮಹತ್ವಳ್ಳ
ವಿಗ್ರಹ	೫	೨೬	ಯುದ್ಧ
ವಿರಂಜನ	೩	೨೧	ಬ್ರಹ್ಮ
ವಿಲಗ	೨	೧೭	ಜೋಡಣೆ ಇಲ್ಲದಿರುವಿಕೆ
ವಿಷ್ವರ	೫	೪೧	ಪೀಠ
ವಿಸಟಂಬರಿ	೩	೨೧	ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಾಗಿ ತಿರುಗು
ವಿಸಸನ	೮	೨೨	ಯುದ್ಧ
ವೆಗ್ಗಳಸು	೩	೨೨	ಅತಿಶಯವಾಗಿ ತೋರು
ವೈತಾಳಕ	೯	೨೧	ಹೊಗಳುಭಟ್ಟ

ವೈರೋಚನಿ	೨	೩೪	ಬಲಿಚಕ್ರವರ್ತಿ
ವೈಹಾಳಿ	೯	೧೨	ಕುದುರೆಯ ಸವಾರಿ, ಕುದುರೆ ಸವಾರಿಯ ಪ್ರದರ್ಶನ

ಸ

ಸಪ್ತಾಂಗ	೭	೨	ರಾಜ್ಯದ ಏಳು ಅಂಗಗಳು
ಸಮಯ	೩	೫	ಅವಕಾಶ
ಸನೆ	೬	೪	ಸಿದ್ಧಪಡಿಸು
ಸಂಘಾತ	೫	೩೭	ಸಮೂಹ
ಸಂತರಿಸು	೨	೨೫	ಕಾಪಾಡು
ಸಂದೋಹ	೬	೨೫	ಸಮೂಹ, ಗುಂಪು
ಸಂಪ್ರತಿ	೩	೩೧	ಸಂಧಿ
ಸ್ಥಾವರ	೫	೩೨	ಸ್ಥಿರವಾದ
ಸಿತ	೬	೨೮	ಬಿಳಿಯ
ಸಿಂಧ	೯	೨೩	ಧ್ವಜ
ಸಿಂಧು	೨	೧	ಸಮುದ್ರ
ಸುಧಾ	೧	೧	ಅಮೃತ
ಸುರಗಿ	೨	೩೦	ಕತ್ತಿ
ಸುಷುಪ್ತಿ	೨	೧೪	ಗಾಢನಿದ್ರೆ
ಸೆಜ್ಜೆ	೨	೭	ಶಯ್ಯಾ (ಸಂ) ಹಾಸಿಗೆ
ಸೆರೆ	೮	೧೦	ಕುತ್ತಿಗೆಯ ಮೇಲಿನ ನರ
ಸೈವೆಣಿಗಾಗು	೯	೨೬	ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡು

೪೬

ಉದ್ಯೋಗವರ್ಗ ಸಂಗ್ರಹ

	ಹ		
ಹಚ್ಚಡಿಸು	೬	೩	ಹಾಸು
ಹದುಳ	೨	೬	ಕ್ಷೇಮ, ನಿಶ್ಚಿಂತೆ
ಹರಣ	೨	೪	ಪ್ರಾಣ (ಸಂ)
ಹರಿಬ	೫	೧೮	ಕರ್ತವ್ಯ
ಹಸಾದ	೮	೮	ಪ್ರಸಾದ (ಸಂ) ಏನಪ್ಪಣೆ
ಹಳವಿಗೆ	೬	೨೯	ಧ್ವಜ, ಬಾವುಟ
ಹಳುವ	೩	೨೫	ಕಾಡು
ಹಿಸುಣ	೨	೨೨	ಚಾಡಿಕೋರ
ಹೊಗರಿಡು	೯	೧೪	ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಕೂಡು
ಹೊದಲು	೭	೪೪	ಗುಂಪು
ಹೊಲಬು	೬	೭	ದಾರಿ
ಹೊಲ್ಲೆಹ	೩	೩೭	ಕೆಟ್ಟತನ

P. Narayana
 No 1. 8. P. Lakshmi
 Narayana puram
 2nd cross Erappa
 Block Bangalore

ತಳುಕಿನ ವೆಂಕಣ್ಣಯ್ಯನವರ ಸ್ಮಾರಕ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ, ಮೈಸೂರು

ಕಥಾವಲ್ಲರಿ

ಲೇಖಕರು : ತ. ಸು. ಶಾನುರಾಯ, ಬಿ. ಎ. (ಆನರ್ಸ್)

ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕನ್ನಡ ಗದ್ಯಪದ್ಯ ಲೇಖಕರ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಲಲಿತವಾದ ಗದ್ಯಕಥಾಸಂಗ್ರಹಗಳ ಮೂಲಕ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಪರಿಚಯಮಾಡಿಕೊಡುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಜೈನಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಮೊದಲನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಶಿವಕೋಟಾಚಾರ್ಯರ ಮೊಡ್ಡಾರಾಧನೆಯಿಂದ ಸುಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿಯ ಕಥೆ, ಮತ್ತು ಅನಂತನಾಥ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಸುನಂದೆಯ ಕಥೆ, ನಾಗವರ್ಮನ ಕಾದಂಬರಿಯ ಕಥೆ, ನೇಮಿಚಂದ್ರನ ಲೀಲಾವತೀ ಪ್ರಬಂಧದ ಕಥೆ, ನಯಸೇನನ ಧರ್ಮಾಮೃತದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಧನಕೋಟಿಸಿಟ್ಟಿಯ ಕಥೆ, ರತ್ನಾಕರವರ್ಣಿಯ ಭರತೇಶ ವೈಭವದ ಕಥೆ, ಸುಪನ. ಆದಿಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಶ್ರೀಮತಿ ವಜ್ರಜಂಘರ ಕಥೆ—ಈ ಎಂಟು ಕಥೆಗಳಿವೆ. ಇವು ಚಿತ್ತಾಕರ್ಷಕವೂ, ನೀತಿಬೋಧಕವೂ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಶತಮಾನಗಳಿಂದಲೂ ಇವು ಕನ್ನಡ ಜನರಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಾಶ್ವತವಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಗಳಿಸಿಕೊಂಡಿವೆ. ಈ ಕಥೆಗಳು ಸರಳ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಸರ್ವರಿಗೂ ಅರ್ಥವಾಗುವಂತಿವೆ. ಪುಸ್ತಕವು ಬಿಳಿ ಹೊಳೆವು ಕಾಗದದ ಮೇಲೆ ಅಂದವಾಗಿ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿದೆ. ಕಿರೀಟಾಕಾರ ಅಷ್ಟಪತ್ರದ ಗುಂಪು ಪುಟಗಳು. ಬೆಲೆ: ೧-೮-೦

ಎಚ್. ಎಮ್. ಶಂಕರನಾರಾಯಣರಾವ್,
ಡಿ. ಬನುಮಯ್ಯನವರ ಹೈಸ್ಕೂಲು, ಮೈಸೂರು